

St. prp. nr. 4.
(1972—73)

Om verneplan for vassdrag

INNHold

	Side		Side
Generell del	3	Generelt	30
1. Innledning og sammendrag	3	Hovedforutsetninger	31
2. Bakgrunnen for arbeidet med en verneplan ..	4	6.5. Lovhjemmel for å utsette enkelteøknader ...	31
2.1. Gabrielsenkomitéens innstilling	4	6.6. Erstatning og kompensasjon	31
2.2. Stortingsmelding nr. 26 (1968—69).....	4	Midlertidige rådighetsinnakrenkninger og	
2.3. Industrikomitéens innstilling S. nr. 305		Grunnlovens § 105.....	31
(1968—69)	4	Kompensasjon til distriktet	32
3. Rapport fra kontaktutvalget for kraftutbyg-		6.7. Opplegg av det videre arbeidet i båndleggings-	
ging-naturvern (Sperstadutvalget) om vass-		perioden	32
drag som bør vernes mot kraftutbygging....	5		
3.1. Nedsettelse og mandat	5	Spesiell del	33
3.2. Kontaktutvalgets rapport	6	7. Departementets forslag til landsplan	33
4. Hovedstyrets innstilling	11	7.1. Omfanget — generelt	33
5. Remissbehandling	18	7.2. De forskjellige kategorier av vassdrag i planen	34
6. Departementets generelle bemerkninger....	26	7.3. Tabelloversikt	34
6.1. Behovet for en landsplan.....	26	7.4. De enkelte objekter	34
De ulike interesser som knytter seg til vass-		7.5. Sluttbemerkning	134
dragene. Særlig om verneinteressene.....	26		
Beslutningsprosessen i dag	27	<i>Særskilte trykte vedlegg:</i>	
Konklusjon	28	1. Rapport fra kontaktutvalget kraftutbygging-natur-	
6.2. Behovet for kraft	28	vern om vassdrag som bør vernes mot kraftutbyg-	
Prognoser for elektrisitetsforbruket	28	ging.	
Dekningsmuligheter — de ulike energibærere.	28	2. Innstilling fra Hovedstyret for NVE om vassdrag	
6.3. 10-års plan — varig vern.....	29	som bør vernes mot kraftutbygging.	
6.4. Kriterier for utvelgelse av de enkelte vassdrag		3. Uttalelser om verneplan for vassdrag.	
til landsplanen	30		

St. prp. nr. 4.

(1972—73)

Om verneplan for vassdrag.

*Tilråding fra Industridepartementet av 5. mai 1972,
godkjent ved kongelig resolusjon samme dag.*

(Foredratt av statsråd Finn Lied.)

Generell del.

1. INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Industridepartementet tillater seg med dette å avgi tilråding om kongelig proposisjon til Stortinget om fastsettelse av en landsplan for vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging. Proposisjonen er utarbeidet i samarbeid med Kommunaldepartementet. I kap. 2 gis en kort orientering om bakgrunnen for dette arbeidet. Under kap. 3 og 4 behandler man den generelle delen av kontaktutvalgets (Sperstadutvalgets) og hovedstyrets synspunkter. Kap. 5 gir en kort oversikt over remissbehandlingen. I kap. 6 finner man departementets generelle merknader, mens departementets behandling av de konkrete vassdrag og forslag til landsplan er gjengitt i kap. 7.

I proposisjonen gis en redegjørelse for de prinsipielle retningslinjer som bør følges ved ressursdisponeringen. Behovet for en landsplan for vassdrag som bør reserveres naturvern- og friluftslivformål søkes avvleid mot behovet for en forsvarlig kraftdekning. Det understrekes at dagens situasjon er preget av mange usikkerhetsfaktorer som gjør at beslutninger om naturinngrep i noen grad bør utsettes til senere valg. Usikkerheten knytter seg til kostnadsrelasjoner mellom de ulike kraftslag, den fremtidige prioritering mellom økonomiske og «ikke-økonomiske» verdier og til kraftbehovsøkningen. Ut fra dette foreslås i utstrakt grad vern i 10 år, slik at en oppnår det «pusterom» som kan gi den nødvendige avklaring.

Proposisjonen behandler i alt 225 objekter (vassdrag/områder). Av disse er 17 tidligere konsesjonsbehandlet, hvorav 5 er avslått, mens 1 fortsatt er under behandling. Av de resterende foreslås 49 objekter undergitt vanlig konsesjonsbehandling. Det foreslås

vern i 10 år av 57 objekter og varig vern av 93 objekter (i det vesentlige vassdrag der de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige). I tillegg er oppstillet en gruppe på 37 vassdrag, der spørsmålet om vern utsettes til senere vurdering. For enkelte vassdrag foreslås dels vern, dels konsesjonsbehandling. Derfor vil summen av de forskjellige kategorier overstige objektantallet.

Departementets forslag til verneplan innebærer direkte unntak fra kraftutbygging av vassdrag med et samlet kraftpotensial på ca. 15 milliarder kilowattimer pr. år (TWh/år). Begrensninger og konsesjonsavslag i enkeltsaker vil komme i tillegg. Selv om det er en nær sammenheng mellom rennende vann og verneverdi, vil departementet i denne forbindelse presisere at det antall GWh som båndlegges ikke er relevant som kriterium på en verneplans kvalitet, sett ut fra et naturvernsynspunkt. Heller ikke fra distriktenes synspunkt er det antall GWh som er avgjørende, men det grunnlag for bedret økonomi og antall arbeidsplasser som kan etableres. Derimot er kraftpotensial og økonomi i høy grad aktuelt for dem som har ansvaret for landets elektrisitetsforsyning.

Verneplanen gir adgang til en forsvarlig kraftforsyning i 10-årsperioden, herunder en mulig øking i gjennomsnittlig årlig produksjon fra 3,2 TWh til 4 TWh.

Departementet har valgt å fremme saken i form av en stortingsproposisjon, idet en finner det ønskelig at Stortinget, som høyeste konsesjonsmyndighet i vassdragsreguleringssaker, gis anledning til å ta konkret stilling til de enkelte deler av verneplanen.

2. BAKGRUNNEN FOR ARBEIDET MED EN VERNEPLAN

2.1. Gabrielsenkomitéens innstilling.

Spørsmålet om utarbeidelse av en samlet plan for vassdrag som bør vernes ble tatt opp av Stortinget i 1960 i forbindelse med behandlingen av en vassdragsregulerings sak. I Innst. S. nr. 284 for 1959—60 ble Industridepartementet anmodet om i samråd med Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen å ta initiativ til at det ble lagt frem en oversikt over visse områder hvor samfunnet bør ta sikte på å bevare naturen mest mulig uberørt. Dette resulterte i oppnevningen av Undersøkelseskomitéen vedrørende fredning mot vassdragsutbygging (Gabrielsenkomitéen). Komitéen ble oppnevnt ved kongelig resolusjon av 18. november 1960.

Komitéen avga sin innstilling i november 1963. Innstillingen omfatter forslag om tiltak for å avbøte naturskadevirkningene m.v. ved vannkraftutbygging og forslag om opprettelse av et rådgivende utvalg som skulle ha som hovedoppgave å avgi innstilling til myndighetene om saker vedrørende kraftutbygging. Komitéen ga uttrykk for at en fullstendig vurdering på landsbasis bare vil kunne foretas i forbindelse med en landsplan for vassdragsutbygging sett i sammenheng med mulighetene for kraftoverføring distriktene imellom. Videre fremmet komitéen forslag om hvorledes 94 objekter (vassdrag med tilliggende områder) skulle disponeres. For en rekke av disse ble det foreslått fredning i 10 år.

I tillegg ga komitéen synspunkter vedrørende spørsmålet om rettighetshavere i vassdrag og kommuner skal ha erstatning/kompensasjon når vassdrag unntas fra kraftutbygging av hensyn til naturvern og friluftsliv.

2.2. Stortingsmelding nr. 26 for 1968—69.

Innstillingen fra Gabrielsenkomitéen ble behandlet i St. meld. nr. 26 for 1968—69 om spørsmål angående fredning av visse områder mot inngrep som har sammenheng med utbygging og regulering av vassdrag m.v. for elektrisitetsforsyning. De 94 objekter som Gabrielsenkomitéen behandler, ble i meldingen sammen med to objekter som ble foreslått av Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen (NVE), inndelt i tre grupper:

- 16 vassdrag i områder som Statens Naturvernråd i sin landsplan hadde foreslått avsatt som natur- og nasjonalparker. Dessuten er Vassfaret tatt med i denne gruppen.
- 14 fossefall av turistmessig betydning.
- De øvrige objekter.

Med unntak for 3 områder ble det i stortingsmeldingen forutsatt at objektene under gruppe a) kunne avsettes som nasjonalparker. Når det gjaldt de tre områder hvor det er utbyggbar vannkraft av større betydning (Femundmarka, Jotunheimen og Saltfjellet) ble det forutsatt at nasjonalparkforslaget ikke gjennomføres før man får oversikt over kraftutbyggingsinteressene. Med unntak av to objekter, ble det i meldingen forutsatt at fossene i gruppe b) kan kjøpes av staten og eventuelt vernes etter nærmere utredninger. Spørsmålet om utbygging av Mardalsfossen og Vøringsfossen forutsattes avgjort på grunnlag av vanlig konsesjonsbehandling.

De fleste av objektene i gruppe c) ble foreslått «rømerket» på den måte at de anses som særlig verdifulle av hensyn til naturvern- og friluftstinteressene.

Stortingsmeldingen gikk også inn på spørsmålet om erstatningsplikt i forbindelse med unntak fra kraftutbygging. Det ble pekt på at en nektelse av utbygging av vannfall trolig vil kunne medføre erstatningsplikt hvor nektelsen medfører skade eller ulempe for eieren. Det ble imidlertid fremholdt at utbygging av fall neppe vil få praktisk betydning uten i forbindelse med regulering av vannføringen. Dette krever konsesjon, og da ingen har krav på at konsesjon blir gitt, vil avslag neppe kunne begrunne erstatningskrav. Spørsmålet om erstatning ved fredning etter naturvernloven, måtte finne sin løsning i medhold av lovens bestemmelser.

Om kompensasjonsspørsmålet uttalte departementet bl.a. at det kan komme på tale å nytte de virkemidler som generelt står til disposisjon i distriktspolitikken.

Det ble endelig understreket at man, før det kan tas stilling til om et vassdrag skal fredes eller ikke, må ha alle de utførlige opplysninger som vassdragsreguleringsloven krever for en konsesjonsbehandling.

2.3. Industrikomitéens innstilling S. nr. 305 for 1968—69.

Komitéen viser her til endringene i vassdragskonsesjonslovene og til den nye naturvernloven og går ut fra at disse lover dekker behovet for tiltak til begrenning av skadevirkninger ved kraftutbygging.

Videre uttaler komitéen:

«Komitéen deler også departementets, Hovedstyrets og Gabrielsenkomitéens prinsipielle syn om at samfunnsmessige hensyn tilsier at en del av de økonomiske verdier som ligger i landets ennå ikke utbygde kraftkilder bør kunne ofres til fordel for naturverninteressene. Komitéen vil herunder peke på departementets standpunkt om at natur-

Om verneplan for vassdrag.

ressurser kan utnyttes på en rekke forskjellige måter som tjener samfunnsgagnlige formål, men at ingen av dem bør gis ubetinget prioritet. Komiteén vil understreke generelt betydningen av skånsom utbygging eller regulering. Man legger i dette begrep ikke nødvendigvis en redusert utbygging, men en bevisst og aktiv naturvernholdning fra kraftutbyggernes side under alle faser av anleggsarbeidet og forutsetter at det aksepteres at det vil medføre utgifter til f.eks. landskapspleie.

Komiteén vil fremheve at det har foregått en nyvurdering av bl.a. naturverninteressene i forbindelse med behandling av konsesjonslovgivningen og loven om vassdragene av 15. mars 1940. Man finner grunn til å vise til de konkrete vurderinger av naturverninteressene som Hovedstyret har anført i meldingen s. 13—15 og at departementet fremholder at det også har forekommet at påtenkte reguleringsplaner blir henlagt av naturvernensyn etter konsultasjoner i departementet og Vassdragsvesenet. Loven gir en rekke virkemidler, og komiteén finner det riktig å fremholde at de nye lovforslagene ytterligere fremmer naturverninteressene idet det er forslag om å forhåndsregistrere disse interesser før planleggingsarbeidet påbegynnes. Etter komiteéns syn gir dette vesentlig garantier for fremtidige utbyggingsprosjekter.

Komiteén er enig i de retningslinjer som har vært fulgt, og vil bli fulgt, om at alle konsesjonssøknader skal avgjøres på grunnlag av en samfunnsmessig helhetsvurdering, slik at alle fordeler og ulemper ved kraftutbyggingen, veies mot hverandre etter almene interesser. Komiteén mener disse kan deles i tre:

- a) Nasjonalekonomiske og næringsmessige interesser i forbindelse med kraftutbygging.
- b) Naturverninteresser for fredning i forbindelse med turist- og rekreasjonsformål.
- c) Vitenskapelige interesser for bevaring og studier av egenartede fauna og flora.

Komiteén vil dog bemerke at kraftutbygging og regulering ikke nødvendigvis vil gjøre våre fjell- og dalområder utjenlig til friluftsliv og rekreasjon, men i visse tilfelle åpne nye og flere muligheter for flere mennesker.»

Komiteéns flertall mente at det ikke var nødvendig å opprette et nytt utvalg som foreslått av Gabrielsenkomiteén, idet dette ville kunne forlenge saksbehandlingen. Flertallet understreket imidlertid at de ulike interesser som knytter seg til vassdragene bør få adgang til å fremme sitt syn tidligere under prosjekteringsarbeidet. Mindretallet (to medlemmer) foreslo opprettelse av et rådgivende utvalg som nevnt.

Industrikomiteén slutter seg i hovedsak til forslaget i stortingsmeldingen om disponeringen av de 94 objekter, men gikk noe mer konkret inn på hvilke objekter som burde kunne bygges ut og hvilke som burde vernes. Komiteén anmodet departementet om å medvirke til en snarlig fullføring av utredningsarbeidet

med de øremerkede utbyggingsprosjekter med henblikk på en landsplan.

Videre ba komiteén om at det ble nedsatt et eget utvalg til utredning av spørsmålet om kompensasjon til kommuner som går glipp av inntekter i tilfelle konsesjonsnektelse av hensyn til naturvern- og friluftsliv.

3. RAPPORT FRA KONTAKTUTVALGET FOR KRAFTUTBYGGING-NATURVERN (SPERSTADUTVALGET) OM VASSDRAG SOM BØR VERNES MOT KRAFT-UTBYGGING

3.1. Nedsettelse og mandat.

Ved Industridepartementets brev av 25. juni 1969 ble, overensstemmende med Stortingets anmodning, Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen bedt om å utarbeide en plan over vassdrag som ut fra friluftsliv-, natur- og miljøverninteresser burde unntas fra utbygging.

Med henblikk på Industrikomiteéns uttalelse om at de ulike interessegrupper burde trekkes inn i behandlingen av vassdrags saker på et tidlig tidspunkt, dog uten oppnevning av et slikt utvalg som Stortingets flertall hadde gått imot, ble det holdt et møte den 9. juli 1969 med representanter for Kommunaldepartementet, Industridepartementet og NVE. Her ble det besluttet å nedsette et uformelt utvalg for kontakt, informasjon og drøftelse mellom representanter for Vassdragsdirektoratet og de offentlige organer som representerer naturvern og friluftslivinteressene i vassdragsprosjekt.

Utvalget, som ble kalt Sperstadutvalget eller Kontaktutvalget, fikk følgende sammensetning:

1. Vassdragsdirektør Hans P. Sperstad, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen (NVE) formann.
2. Dosent, dr. Kåre Elgmork, Universitetet i Oslo, formann i kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, Universitetet i Oslo.
3. Finansråd Eivind Erichsen, Finansdepartementet, formann i Statens Friluftsråd.
4. Underdirektør Gunnar Germeten, Kommunaldepartementets administrasjon for friluftsliv og naturvern.
5. Professor, dr. Olav Gjærevoll, Universitetet i Trondheim, formann i Statens Naturvernråd.
6. Landskapsarkitekt Knut Ove Hillestad, NVE, Naturvernkontoret.
7. Fagsjef Ernst Wessel, NVE, Avdelingen for vannkraftundersøkelser.

Kontaktutvalget skulle også holde kontakt med de frivillige interesseorganisasjoner in-

Om verneplan for vassdrag.

nenfor friluftsliv og naturvern. Således ble det etablert underutvalg med representanter for Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norges Naturvernforbund. Norges Naturvernforbund trakk seg etter en tid ut av samarbeidet med Sperstadutvalget.

3.2. Kontaktutvalgets rapport.

ble avgitt 30. desember 1970. Rapporten er delt i en generell og en spesiell del. I den generelle del er redegjort for det vurderings-tema utvalget legger til grunn, mens den spesielle del angir de enkelte vassdrag, hvilke interesser som knytter seg til dem, samt utvalgets forslag vedrørende vernespørsmålet.

Beskrivelsen av landskapsvern- og friluftslivinteressene i rapporten er hovedsakelig basert på Gabrielsenkomitéens innstilling, opplysninger formidlet gjennom fylkesmennene, Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norges Naturvernforbund. Beskrivelsen av naturvitenskapelige interesser er basert på opplysninger fra «Foreløpig innstilling om naturvitenskapelige interesser ved vassdragsreguleringer fra Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo» avgitt i september 1970. Vassdragsdirektoratet i NVE har anslått kraftmengde, kostnadsklasse ved eventuell kraftutbygging og hvor langt planlegging av eventuell utbygging er kommet. Vassdragsdirektoratet har også gitt opplysninger om drikkevanns- og resipientinteressene i en del vassdrag.

Den generelle del av rapporten hitsettes i sin helhet:

«1. Behovet for en verneplan og vurderingsgrunnlaget for den.

1.1. Kort om vassdragene og de interesser som knytter seg til dem.

På grunn av landets geografiske beliggenhet, dets klima og topografi, har Norge et betydelig antall vassdrag med store og små elver, sjøer og vatn. I alt er det vel 250 000 vatn og tjern, med i alt ca. 16 000 km² sjøareal, eller om lag 5 pst. av landets samlede areal.

Vassdragene utnyttes blant annet som resipient for utslipp, for kraftproduksjon, transport og fløting, drikkevassforsyning og som grunnlag for forskning, undervisning, friluftsliv og rekreasjon, og de utgjør som regel en særlig viktig del av landskapsbildet.

De senere års tekniske og økonomiske utvikling har ført til at vassdragene er tatt langt sterkere i bruk til nye formål enn tidligere. I stor utstrekning vil de ulike bruksformer komme i konflikt med hverandre, f.eks. bruk av et vassdrag som resipient og som drikkevasskilde.

Bruk av vassdragene er til dels regulert i

lov, f.eks. i den nye lov om vern mot vannforurensing og i vassdragsloven og vassdragsreguleringsloven, samt i lov om laksefiske og innlandsfiske.

Det er særlig på to områder konflikten i utnyttelsen av vassdragene i de senere år er blitt satt på spissen. Det ene gjelder bruken av vassdragene som resipient for forurensende utslipp på den ene siden og interessene i å bevare vassdragene minst mulig forurenset på den annen. Lov om vern mot vannforurensing og den administrasjon som er og vil bli opprettet med utgangspunkt i loven, vil i tillegg til bygningsloven og myndighetene etter denne, regulere de interesser som knytter seg til utnyttelsen av vassdragene som resipient.

Det andre området der konflikten mellom bruksinteressene er kommet sterkt til uttrykk i de senere år, gjelder reguleringen av vassdragene for kraftutbygging på den ene siden og de interesser som knytter seg til å bevare vassdragene uregulert, i første rekke naturvern- og friluftslivinteressene, på den annen.

Spørsmålet om en helhetsvurdering av de interesser som her står mot hverandre skjer i dag med utgangspunkt i vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917, i første rekke dens § 8:

«Konsesjon til en vassdragsregulering, som medfører skade eller ulempe for almene eller private interesser, bør i alminnelighet bare gis, hvis denne skade eller ulempe må anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre, herved også tatt i betraktning de påregnelige omkostninger ved gjennomføringen av foretaket. Hensyn bør dessuten tas til andre skade- og nyttevirkinger av samfunnsmessig betydning, således virkninger av samfunnsøkonomisk og næringsmessig karakter som reguleringen kan gi anledning til.»

1.2. Kraftutbyggingen.

Fordelene ved vasskraftutbyggingen må blant annet ses i forhold til hvilken rolle vasskraften spiller i landets samlede økonomi. Den kraft som produseres, er et viktig økonomisk gode for forbrukerne og en viktig produksjonsfaktor i industrien og i annen virksomhet. Utnyttingen av landets kraftressurser har dessuten hatt stor betydning for sysselsetting, distriktsutbygging og den alminnelige velferdsøkning. Det har også vært forholdsvis lett å skaffe kapital utenfra til kraftutbygging.

På den andre siden vil det være et konkurranseforhold mellom anvendelse av økonomiske ressurser til vasskraftutbygging og til andre anleggsarbeider som vegbygging, boligbygging og industrireising. Dette vil særlig gjelde arbeidskraft når det er full sysselsetting.

Landets nyttbare vasskraft ble i 1961 anslått til ca. 130 TWh bestemte årsproduksjon. Anslaget er ikke entydig, idet hvor meget vasskraft som er økonomisk nyttbar, vil avhenge av blant annet den tekniske utvikling innenfor vasskraftutbyggingen og av framstillingskostnadene for atomkraft og konvensjonell varmekraft. I oversikten fra 1961 inngår så godt som alle større vassdrag.

Det er i dag nyttet ca. 50 pst. av produksjonspotensialet på 130 TWh/år. Langt flere enn 50 pst. av de utbyggbare vassdragene er

Om verneplan for vassdrag.

imidlertid berørt av kraftproduksjonen, fordi det ofte bare er den billigste kraften som er tatt i bruk i det enkelte vassdrag. I dag er 4—5 000 km² innsjøareal regulert for kraftproduksjon.

Det er vesentlig i Nord-Norge at det i dag finnes store sammenhengende områder som er uberørt av kraftutbygging.

Hvis kraftbehovet etter de foreliggende behovsprogner skal dekkes ved vasskraftutbygging, vil den nyttbare vasskraft ifølge anslaget fra 1961 være tatt i bruk for kraftproduksjon i løpet av de nærmeste 10—15 år. På grunn av den tid det tar å planlegge reguleringer, konsesjonsbehandle søknader og gjennomføre utbygginger vil en imidlertid i meget nær fremtid måtte ta konkret stilling til disponeringen av de gjenværende vasskraftressurser.

Spørsmålet om tempo i vasskraftutbyggingen vil være avhengig av den totale energitilgang, en tar sikte på, og av i hvilken utstrekning energidekningen skal skje ved vasskraftutbygging, ved atomkraft eller konvensjonell varmekraft. I Regjeringens langtidsprogram 1970—73 (St. meld. nr. 55 for 1968—69) heter det at det som en langsiktig retningslinje tas sikte på en øking av elektrisitetsverkenes samlede produksjonsevne på 3 200 GWh pr. år. I St. meld. nr. 97, for 1969—70 om energiforsyningen forutsettes at krafttilgangen i 1970-årene skaffes gjennom vasskraft med oljekraft som et meget viktig supplement, og at atomkraften for alvor først vil komme inn som energikilde i løpet av 1980-årene. Med den nevnte langsiktige retningslinje om energitilgangen blir den samlede øking i energiproduksjonen i 10-årsperioden fram til 1980 ca. 32 000 GWh. Herav kan ca. det halve med fordel skaffes ved varmekrafttilskudd og foredling av overskudds- og spillkraft. Denne måte å dekke det økende behov på er av de fleste kraftprodusenter erkjent som den billigste. Utvalget skal ikke gå nærmere inn på dette, men begrense seg til å peke på at også ved produksjon av varmekraft kommer spørsmålet om virkningene for miljø og naturvernet inn.

Utvalget mener at det forslag til verneplan som det legger fram, er fullt realiserbart også ut fra hensynet til energiforsyningen.

Medlemmet finansråd E. Erichsen har utarbeidet et eget notat om «Tilgang på og etterspørsel etter elektrisk kraft», jfr. vedlegg.

1.3. Naturvitenskapelige interesser, naturvern- og friluftstinteresser i vassdragene.

Det knytter seg imidlertid også betydelige interesser til å bevare vassdrag uberørt av utbygging. I samsvar med mandatet skal utvalget konsentrere seg om å gjøre greie for de naturvitenskapelige interesser og de øvrige naturverninteresser og friluftstinteresser. En er imidlertid klar over at også andre interesser som f.eks. kulturhistoriske, landbrukets, vassforsyningens og turistnæringens interesser her kommer inn.

For den generelle og anvendte naturvitenskap vil det få økende betydning å bevare visse områder mest mulig urørt av menneskelig virksomhet. Slike områder vil fungere som såkalte referanseområder. Etter som mer og mer av naturen på jorden blir menneskepåvirket, vil det være nødvendig å bevare en

standard hvor de store geo-biologiske prosesser får foregå noenlunde uforstyrret. Det vil ikke være mulig å vurdere riktig de inngrep mennesket foretar i naturen uten å kunne sammenligne med prosesser som foregår i upåvirket natur.

Det må presiseres at det ikke er tilstrekkelig for de naturvitenskapelige interesser å bevare selve vassdraget intakt. Vatn og elver er uløselig knyttet sammen med naturen omkring og er sterkt påvirkelig av forandringer i hele nedbørfeltet. Det er viktig for en fremtidig vurdering av menneskelig virksomhet å ha hele natursystemer intakte og mest mulig urørt.

Når det gjelder urørte vassdrag er Norge i en spesiell gunstig stilling og hensynet til den internasjonale vitenskap tilsier at en tar vare på en del karakteristiske typer av vassdrag som referanseområder for kommende generasjoner.

Vassdragene former i vesentlig grad landskapet og utgjør ofte dominerende deler av det. Alt liv er avhengig av vatn. Mat fra vatn og strandsoner har alltid vært viktig for menneskene. Vassdragene har spilt, og spiller i stor grad ennå, en avgjørende rolle for menneskenes ferdsels- og transportmønstre. Vasskraften har fra gammelt av gitt produksjonsmuligheter. Når en så i tillegg tar med den naturopplevelsen vatnet i landskapet gir grunnlag for, er det lett å forstå at vatn og elver alltid har hatt stor tiltrekningskraft på menneskene. En spesiell interesse knytter seg til fossene. De utgjør en av de store attraksjonsverdier i norsk natur og har sterkt bidratt til å gjøre denne verdenskjent. Da Industrikomiteén i Stortinget behandlet Gabrielsen-komiteéns forslag, ble endel fosser gruppet som «fossefall som ansees som utpregede turistattraksjoner». Særlig for det moderne mennesket kommer dessuten de mulighetene vatnet gir for mange former for friluftsliv.

Et landskap med vatn har derfor ofte større opplevelsesverdi enn et uten. Det er et poeng som ofte er særlig viktig i landskap som har vært preget av vatn og som gjennom regulering helt eller delvis er blitt tørrlagt. Det skulle etter dette være klart at vassdragene spiller en vesentlig rolle for bosettingsmønstret og levevilkårene i landet. Det er da også i stor utstrekning lagt til grunn i de offentlige utredninger og innstillinger som berører vassdragene og de omkringliggende områder. Det gjelder blant annet de utredninger som Statens Friluftsråd har avgitt i 1968 om områder for friluftsliv i Norge, både om behovet for friluftsområder i sin alminnelighet og utpekingen av områder for allment friluftsliv og for fritidsbebyggelse i utredningene om de enkelte landsdeler. De tre landsdelskomiteer har i stor utstrekning bygget på disse utredninger.

Friluftsliv- og naturvernverdiene i vatn og elver er også kommet sterkt fram i forbindelse med naturvernloven og lov om vern mot vannforurensing og i de foreliggende innstillinger om fjellplanlov, fjellov og strandlov. Det må videre antas at nettopp ønsket om å bevare vassdragenes kvaliteter er en viktig begrunnelse for det krav om regulerende bestemmelser for grunnutnyttningen i strandområdene langs elver, sjøer og vatn, som Strandlovutvalget for tiden vurderer.

Ofte vil vassdragenes og de tilstøtende om-

Om verneplan for vassdrag.

rådets verdi for naturvitenskap og andre naturvern- og friluftsmål bli redusert som følge av regulering for kraftforsyning.

For de naturvitenskapelige interessene som enten går ut på å ta vare på typevassdrag, referansevassdrag, eller å undersøke den naturlige utviklingen i et uberørt vassdrag, vil lett ethvert regulerende inngrep i vassdraget gjøre at det mister sin verdi.

Friluftslivets forhold til vassdragsutbyggingen representerer et vidt interessespekter fra ønsket om å oppleve uberørt natur til masseturisme. Vasskraftutbygging og masseturisme kan ligge vel til rette for fellesutnyttelse av landskapet.

En rekke av de typiske naturinngrepene som følger med vassdragsreguleringer så som reguleringssoner, tørrlagte elver, elver med redusert vassføring, dammer, steintipper og massetak, vil ofte virke mer eller mindre uheldig for andre bruksinteresser i landskapet.

Reguleringen nødvendiggjør f.eks. ofte veier med derav følgende hytter og biltrafikk, noe som fra et naturvern- og friluftssynspunkt ofte må anses for en ulempe, selv om en ikke skal se bort fra at områder som bør åpnes, på denne måten kan bli gjort tilgjengelig for masseturisme og friluftsliv knyttet til hytter. Ofte fører utbyggingene med seg dominerende kraftledninger.

Fisket vil ofte kunne bli sterkt redusert etter vassdragsreguleringer som følge av endringer i nærings- og gyteforholdene, temperaturrendringer og endringer i vassdragenes naturlige vassstandsvariasjoner.

Leveforholdene for viltet vil også kunne bli påvirket i ugunstig retning, bl.a. fordi næringsrike områder blir neddemmet eller trekkveger og kalvingsplasser for rein blir ødelagt.

Klimaendringer, f.eks. på grunn av frostrøyk, kan føre til skader på plantelivet og ulemper for menneskene.

Særlige ulemper som følge av vassdragsreguleringer får en der vassdragets kapasitet som resipient blir så redusert at vatnet blir betydelig forurenset.

De skader og ulemper som er omtalt foran, søker en nå i stigende grad å redusere så langt råd er. Samtidig som en tar sikte på å forme og passe inn de tekniske inngrepene i landskapet på en best mulig måte. Det skjer dels ved pålegg gått direkte i konsesjonsbetingelsene, og dels gjennom en godkjenningsordning av planer med tilhørende tilsyn for gjennomføring som også har sin hjemmel i konsesjonsbetingelsene. Skjønnene gir også pålegg av denne art. Kraftutbyggerne viser også i stigende grad og på eget initiativ interesse og vilje når det gjelder å gjennomføre slike tiltak. Dette fører i mange tilfelle til redusert produksjon og økte utgifter for kraftutbyggeren, men fordelen for naturvern- og friluftsmål er ofte betydelig.

På tross av dette vil likevel vassdragenes og de tilstøtende områders verdi for disse formål ofte bli redusert som følge av vassdragsreguleringer.

1.4. Nærmere om interesseavveiningen.

Det er verdt å merke seg at bestemmelsen i vassdragsreguleringslovens § 8 krever at fordelene ved utbygging skal være større enn skader og ulemper for at konsesjon skal gis.

Under vurderingen kommer her virkningen på friluftsliv og naturverninteresser inn.

Denne interesseavveining er vanskelig. På den ene siden har en de samfunns- og bedriftsøkonomiske fordeler. På den annen side har en skader og ulemper for naturvitenskap, naturvern og friluftsliv, som vanskelig lar seg økonomisk kvantifisere.

Vanskene på dette felt ligger i sakens karakter, men henger også sammen med at oppmerksomheten hittil nok så ensidig har vært konsentrert om å måle de økonomiske sider av utviklingen. Nye målsystemer er imidlertid under utvikling, og disse vil forhåpentligvis øke mulighetene for å belyse økonomisk vekst mot trivselsverdiene og andre verdier, som den økonomiske vekst medfører skade eller ulempe for. Det er allerede i gang en utvikling av «velferdsindikatorer» (social indicators) som mål for utviklingen i samfunnet og også nye systemer for «kostnad-nytte»-vurderinger (cost-benefit-analyser), som mål for interesseavveiningen ved inngrep i naturen. Dette arbeidet er likevel ikke kommet så langt at utvalget har kunnet nyttiggjøre seg det i sine vurderinger.

Avveiningen av kraftutbyggingsinteressene mot naturvern- og friluftslivinteressene vil derfor måtte bli skjønsmessig. Det kan imidlertid etter utvalgets oppfatning ikke være tvil om at en fremover må være innstilt på å tillegge naturvern- og friluftslivinteressene større vekt ved vurderingen av om vassdrag bør bygges ut eller ikke. Utvalget viser for så vidt til bestemmelsene i den nye naturvernlovens §§ 1 og 2. Det sentrale i denne forbindelse er følgende definisjon i lovens § 1:

«Naturvern er å disponere naturressursene ut fra hensynet til den nære samhørighet mellom mennesket og naturen, og til at naturens kvalitet skal bevares for fremtiden.» og paragrafens krav til interesseavveiningen ved inngrep i naturen:

«Inngrep i naturen bør bare foretas ut fra en langsiktig og allsidig ressursdisponering som tar hensyn til at naturen i fremtiden bevares som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel.»

Kommunalkomiteen uttaler om §§ 1 og 2 i loven at de «løfter hele lovens intensjoner og siktepunkt på linje med andre interesser når det gjelder utnyttelsen av våre naturressurser».

Utvalget viser også til følgende uttalelser i langtidsprogrammet for perioden 1970—73, der det bl.a. heter (St. meld. nr. 55 (1968—69) s. 5):

«Vernet om det ytre miljø vil kreve at vi treffer valg som kan hemme produktjonsveksten. Det er blitt et tungtveiende krav at vi, når vi foretar inngrep i naturen, skal ha kommende generasjoners interesser for øye, selv om det fører til en noe svakere inntektsstigning idag.»

På denne bakgrunn skal utvalget fremheve følgende:

Den naturvitenskapelige forskning vil ha et økende behov for uberørte vassdrag og deler av vassdrag, som dekker hele variasjonsbredden av vassdragstyper og økosystemer knyttet til vassdrag. Behovet vil være økende fordi den økologiske forskning er i rask vekst, både nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for at forskjellige vassdragstyper blir bevart i hvert distrikt eller hver landsdel av hensyn

til avstanden fra de vitenskapelige institusjoner.

Som demonstrasjonsområde for naturfagundervisningen ved universiteter, høyskoler og i skolene er det også viktig å ha et variert utvalg av vassdragstyper og vassforekomster.

Naturvernet for øvrig og friluftslivet har også store interesser i at vassdrag blir bevart. Sett fra disse interesser er det viktig at de verdifulle innslag i naturmiljøet som vatn og elver representerer, blir bevart i størst mulig utstrekning. Det gjelder uberørte vassdrag i uberørt natur, slik en finner dem i nasjonalparkene, og det gjelder vatn og elver som grunnlag for fiske, bading, båtsport og naturopplevelse ellers over alt hvor folk ferdes.

Det kan ikke være tvil om at disse verdier i fremtiden vil bli tillagt stadig større vekt. Behovet for rekreasjon i variert natur med rike aktivitetsmuligheter vil øke i takt med urbaniseringen. Mulighetene for å gjøre seg glede og nytte av slik natur vil også øke i takt med velstandsutviklingen, den økende fritid og større mobilitet. Utvalget viser for så vidt til den utredning om behovet for områder for friluftsliv som Statens Friluftsråd gav ut i 1968.

Utvalget vil også peke på at det — særlig på lengre sikt — knytter seg betydelige økonomiske interesser til bevaringen av natur. Bevaringen av vårt naturgrunnlag, og da i særlig grad vassdrag vil antakelig alltid være det viktigste grunnlag for turisttrafikken både den fra utlandet og den innenlandske. Utvalget vil likevel understreke at det ikke anser de økonomiske synspunkter for å være de viktigste ved avveiningen av om vassdrag bør unntas fra kraftutbygging av hensyn til naturvern og friluftsliv.

Den alminnelige økonomiske utvikling i samfunnet gjør det i stigende utstrekning mulig å tillegge naturvern- og friluftslivinteressene økende vekt ved vurderingen av hvordan våre vassdrag skal disponeres. Siden 1945 har vi hatt en rask økonomisk vekst, en vekst som må ventes å fortsette i årene som kommer. En slik langvarig og kontinuerlig rask vekst er ukjent i tidligere historie. Bare i 1960-årene økte brutto nasjonalproduktet med 60 pst. Hvis en slik vekst fortsetter over de neste 20 år, vil nasjonalproduktet i 1990 være over fire ganger så høyt som i 1960 og mere enn 2½ gang så høyt som i 1970.

1.5. Behovet for en samlet vurdering.

Fram til i dag har naturvern- og friluftslivinteressene i forholdsvis liten utstrekning ført til at vassdrag er helt eller delvis unntatt fra kraftutbygging. Administrasjonen for friluftsliv og naturvern i Kommunaldepartementet har satt opp en oversikt over resultatet av behandlingen av konsesjonssøknader/planer om kraftutbygging som er innkommet i løpet av den 6-årsperiode som Administrasjonen har eksistert.

I løpet av perioden er det innkommet søknader om 63 prosjekter (ca. 17,5 TWh/år). Av disse er 8 prosjekter (ca. 6,4 TWh/år) ennå ikke ferdigbehandlet av departementet. Ved 41 prosjekter (ca. 4,9 TWh/år) har departementet ikke hatt vesentlige merknader.

I de 14 tilfelle (ca. 6,2 TWh/år) hvor Kommunaldepartementet har hatt innvendinger, er 5 prosjekter (ca. 0,9 TWh/år) ikke ferdig-

behandlet i Stortinget/Regjeringen. I 3 tilfelle (ca. 0,1 TWh/år) er departementets innvendinger imøtekommet på den måte at utbygging ikke er blitt tillatt. I ett tilfelle tilsvarende en produksjon på ca. 0,5 TWh/år er innvendingene imøtekommet på den måte at det er foretatt mindre endringer av prosjektet, og i ett tilfelle er det i forbindelse med at konsesjon ble gitt forutsatt at det ikke skal komme ytterligere utbygging i vassdraget. I 4 tilfelle (ca. 4,7 TWh/år) er det ikke tatt hensyn til innvendingene.

I denne forbindelse skal imidlertid ikke sees bort fra den regulerende virkning som konsesjonsloven generelt har og som i enkelte tilfelle har ført til at prosjekter ikke har kommet til behandling etter forhåndsdrøftinger med konsesjonsmyndighetene.

At naturvern- og friluftslivinteressene i så begrenset utstrekning har maktet å gjøre seg gjeldende når spørsmålet om utbygging/ikke-utbygging har vært vurdert, skyldes flere forhold. Den økonomiske situasjon har vært slik at de økonomiske faktorer i utviklingen har vært tillagt avgjørende betydning. Det har hittil ikke vært knapphet på vasskraftressurser. Viktigste er likevel — etter utvalgets oppfatning — at konsesjonssøknadene har vært behandlet én for én, uten at behandlingen av konsesjonssøknaden for det enkelte vassdrag har vært sett i sammenheng med en plan for hvilke vassdrag som skal unntas fra kraftutbygging. En fortsatt konsesjonsbehandling av vassdragene ett for ett vil høyst sannsynlig medføre at vassdrag som det ut fra et totalt syn ville være riktig å verne, vil bli bygget ut for kraftproduksjon, fordi fordelene ved utbyggingen synes større enn skadene/ulempene isolert sett. Det synes ikke lenger tvilsomt at behovet for vern av vassdrag og av omliggende områder nå er så stort og knappheten på disse naturgoder etter hvert blir så følbare, at samfunnet som helhet må være best tjent med at et totalsyn gjøres gjeldende.

Dette kan etter utvalgets oppfatning bare skje gjennom en landsomfattende plan for vern av bestemte vassdrag eller deler av vassdrag.

En slik plan burde bygge på en bredest mulig avveining av de forskjellige utnyttelsesformer som naturvern, turisme, friluftsliv, fiske, vassforsyning, resipient, kraftutbygging osv. Da det haster med å ta standpunkt til utbyggingen av våre gjenværende vassdrag er utvalget kommet til at det eneste forsvarlige nå er å legge fram en plan for vern av vassdrag som i det vesentlige bygger på utbyggingsinteressene på den ene siden og naturvern- og friluftslivinteressene på den annen. Det er under utvalgets arbeid kommet inn opplysninger også om andre interesser — f.eks. en større utredning fra professor Axel Sømme om turistnæringen. Dette stoffet har vært til nytte for vurderingene.

Når en slik landsomfattende plan blir vedtatt vil den utvilsomt lette det press som i dag oppstår under behandlingen av svært mange konsesjonssøknader, selv om en ikke unngår vanskelighetene ved også i fremtiden å sammenligne fordelene ved kraftutbygging på den ene siden og skadene og ulempene på den andre siden.

Når vassdrag i en slik plan foreslås unntatt fra kraftutbygging er det etter utval-

Om verneplan for vassdrag.

gets oppfatning viktig at de heller ikke blir utsatt for andre inngrep som gjør at de verdier en nå søker å bevare, blir ødelagt på annen måte, f.eks. ved vegbygging, hyttebygging, forurensning m.v. Utvalget anser det som selvfølgelig at både de myndigheter som har ansvaret for den samordnede planleggingen av grunnutnyttningen og de myndigheter som hver på sitt felt har muligheter for å påvirke inngrep i vassdragene gir de vassdrag som her foreslås unntatt fra kraftutbygging, et vern mot andre, uheldige utnyttelsesformer.

Et særlig moment som taler for å få fastlagt verneplanen så snart som mulig er den uvisshet som rår i de enkelte lokalsamfunner der vassdragene ligger, og som fører til at det er vanskelig å planlegge utviklingen i distriktet så lenge en ikke vet om et vassdrag og områdene omkring vil bli vernet eller tillatt utbygget.

2. Verneplanen.

Hensikten med en verneplan er i første rekke å få fastlagt hvilke vassdrag som på permanent basis bør unntas fra kraftutbygging, helt eller delvis. En beslutning om å bevare vassdrag uten tidsbegrensning bør imidlertid bygge på meget grundige forarbeider. Med den tid og den arbeidskraft og det materiale som har stått til disposisjon for utvalget, har det ikke kunnet vurderes i detalj verken de vassdrag som er tatt med i forslaget til verneplan eller de mange vassdrag som ikke er inkludert.

Dette gjør at man står overfor et problem som det er vanskelig å finne en helgod løsning på. På den ene siden er det ønskelig med et bedre vurderingsgrunnlag, men det krever tid å skaffe fram. På den andre siden har man — med det tempo som kraftutbyggingen nå har — ingen tid å miste, hvis en verneplan for vassdrag i det hele tatt skal bli noen realitet. Utvalget har meget nøye vurdert den situasjon man på denne måten står overfor og er kommet til at det mest hensiktsmessige vil være at det snarest vedtas en verneplan for en 10-årsperiode.

Forslaget om en 10-årsperiode er ikke ment å skulle gjøre verneplanen lite forpliktende og bare representere en utsettelse med utbygging av visse vassdrag. Utvalget regner med at vassdragene som er tatt med i planen med få unntak vil bli vernet permanent. Utvalget vil derfor tilrå at arbeidet med et varig vern av vassdragene i planen blir tatt opp så snart som mulig og at siktepunktet med verneplanen søkes nådd i de beslutningene om vassdragene og deres nedbørfelt som blir truffet.

I løpet av 10-årsperioden vil det måtte foretas mer grundige undersøkelser enn det hittil har vært mulig å gjøre. Utvalget vil i denne sammenheng særlig understreke ønskeligheten av systematiske undersøkelser på tverrfaglig vitenskapelig basis.

Man vil i løpet av perioden dessuten få mer erfaringsmateriale vedrørende andre energikilder og om hvorledes utviklingen blir i synet på verneverdien av våre naturherligheter. Utvalget antar at man i løpet av denne periode også vil få en nærmere avklaring når det gjelder den natur- og miljøbelastning som utnyttelsen av de forskjellige energikilder representerer.

Utvalget understreker at det er dets for-

utsetning at verken Hovedstyret for NVE eller departementet i løpet av 10-årsperioden tilrår eller vedtar noen konsesjon for de vassdrag som verneplanen omfatter, og at det heller ikke i perioden settes i gang noen forberedende anleggsarbeider for utbygging av disse vassdrag. I den utstrekning det vil være nødvendig med lovendring for å unnlate å ta standpunkt til mottatte konsesjonssøknader før 10-årsfristen er ute, forutsetter utvalget at dette spørsmål blir tatt opp.

Utvalget går for øvrig ut fra at det allerede før verneplanen kommer opp til fornyet behandling mot slutten av 10-årsperioden vil kunne bli aktuelt å treffe enkeltvedtak om permanent bevaring av vassdrag som omfattes av planen.

For en del vassdrag foreslår utvalget at vedtaket om verning gjøres uten tidsbegrensning. Bakgrunnen for dette varierer fra vassdrag til vassdrag. Det er tilfelle der mer varige ordninger er nødvendig for at endelige vedtak kan treffes om gjenstående områder i landsplanen for nasjonalparker. I andre tilfelle kan bakgrunnen være at det allerede foreligger konsesjonsnektelse.

3. Konsesjonsnektelse — fredning. Erstatningsspørsmål.

Utnyttelse av fast eiendom kan begrenses og reguleres på forskjellige måter, f.eks. ved reguleringsplan med hjemmel i bygningsloven, byggeforbudsbelte med hjemmel i vegloven og strandloven eller fredning med hjemmel i naturvernloven. Når det gjelder å hindre at et vassdrag utbygges for kraftproduksjon kan det tenkes to måter å oppnå dette på, enten ved at konsesjon nektes eller at vassdraget fredes mot kraftutbygging. Vedrørende spørsmålet om grunneiere og rettighetshavere i disse tilfelle har krav på erstatning for innskrenkninger i eiendomsrådigheten bemerkes:

a. Konsesjonsnektelse.

Den viktigste konsesjonsbestemmelse i den forbindelse er vassdragsreguleringslovens § 8 hvorefter konsesjon til en vassdragsregulering som medfører skade eller ulemper for almene eller private interesser i alminnelighet bare bør gis hvis denne skade eller ulempe må anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre.

Når det gjelder slike skader eller ulemper er det i stor utstrekning overlatt konsesjonsmyndighetene å vurdere disse, og det er intet i veien for at denne finner at de naturvernmessige skader eller ulemper alene er så store at konsesjon må nektes eller naturvernhen-syn i kombinasjon med andre skader eller ulemper medføre en slik nektelse. Ved en slik konsesjonsnektelse har man faktisk oppnådd et vern mot kraftutbygging.

I norsk rett er det alment anerkjent at et forbud som må anses rettet mot en samfunns-skadelig utnyttelse av eiendom og rettigheter ikke medfører erstatningsplikt for det offentlige. Eiendomsrettighetshavere som blir nektet konsesjon nettopp fordi konsesjonsmyndigheten har funnet en overvekt av skader eller ulemper kan derfor ikke ha krav på erstatning.

Om verneplan for vassdrag.

b. Fredning.

Vassdrag kan også fredes mot kraftutbygging med hjemmel i naturvernloven av 19. juni 1970. Spørsmålet om og i tilfelle i hvilken utstrekning økonomisk tap som følge av fredningsvedtak kan kreves erstattet, blir å avgjøre etter lovens § 20, som lyder:

«Økonomisk tap som følge av vedtak i medhold av denne lov kan i samsvar med alminnelige rettsgrunnsetninger kreves erstattet av staten.»

Bestemmelsen har en annen ordlyd enn den tilsvarende bestemmelse i naturvernloven av 1954 og antas å innskrenke det offentliges erstatningsansvar i forhold til denne.

En har til nå ingen rettsavgjørelse av erstatningsspørsmålet etter den nye lov.

Spørsmålet om det offentliges erstatningsplikt ved innskrenkninger i eiendomsrådigheten har vært sterkt fremme i de senere år. Området er i sterk utvikling. Rettspraksis har i den senere tid satt relativt snevre grenser for erstatningsplikt som følge av rådighetsinnskrenkninger vedrørende fast eiendom, jfr. særlig Høyesteretts enstemmige dom i plenum 7. februar 1970 i den første erstatningssaken mot staten etter den midlertidige strandloven av 25. juni 1965. Høyesterett kom i denne dom med en del generelle betraktninger om erstatningsplikt ved regulering av eierrådigheten. Utgangspunktet måtte være at lovgivningens regulering av eierrådigheten normalt ikke påfører det offentlige erstatningsplikt og at det for så vidt ingen avståelse blir krevet, skal meget til før det må betales erstatning etter prinsippet i Grunnlovens § 105.

Utvalget antar på dette grunnlag at forslaget til verneplan normalt ikke vil medføre erstatningsansvar for det offentlige.

Avslutningsvis nevnes at foranlediget av den forsterkede Industrikomitéens anmodning i Innst. S. nr. 305 (1968—69) om Gabrielsenkomitéens innstilling, ble det i desember 1969 nedsatt et utvalg med fylkesmann Erling Sandene som formann. Det har hatt til mandat å utrede spørsmålet om det bør ytes kompensasjon til kommuner ved ikke-utbygging av vassdrag på grunn av naturvern hensyn, herunder eventuell art og omfang av de støttetiltak som kan komme på tale, samt eventuelle finansieringsmuligheter og økonomiske konsekvenser. I tillegg til dette skulle utvalget ta stilling til de konkrete kompensasjonskrav som er fremsatt fra kommunalt hold i anledning av konsesjonsnektelse til svensk regulering av Femund. Utvalget avga innstilling i desember 1970.

4. Behandling av planleggings- og konsesjonssaker som ikke omfattes av verneplanen. Behov for permanent kontaktutvalg.

Utvalget vil understreke at selv om en god del av det som er igjen av Norges utbyggbare vasskraft blir behandlet og vurdert av dette utvalg, må alle fremtidige reguleringer (og erverv) som får behandles etter de regler som er foreskrevet i vassdragsreguleringsloven og ervervs-konsesjonsloven.

Ved lovendring 19. juni 1969 fikk lov om vassdragsreguleringer et tillegg (§ 4 a) som har som siktemål å bringe interesser som er knyttet til «vitenskap, kultur, naturvern og friluftsliv» inn i planleggingen på et tidlig sta-

dium. Loven åpner veg for kontakt fra de enkelte interesser direkte til planleggeren. Den erfaring som er høstet i den korte tid loven har virket, tyder på at denne form for kontakt ikke alltid resulterer i det som vel var hovedhensikten: Utarbeidelse av aktuelle alternativer før søknaden sendes inn. Resultatet er ofte ikke stort bedre enn før: Først etter at søknaden foreligger, kan ønsker om alternative løsninger bli konkret utformet.

Utvalget er kommet til at man kan få en bedre løsning ved å koble inn et koordinerende ledd mellom planleggerne og vedkommende interesser. Det kan f.eks. ordnes ved at Vassdragsdirektøren får knyttet til seg et råd som har representanter fra de ulike interessegrupper. Så snart melding om planlegging kommer, kan han ta saken opp med rådet og så snart som mulig få klarlagt om det er ønskelig med alternative utredninger. I nevnte lovparagrafs post 3, 2. punktum, står: «I kunngjøringen skal de interesserte oppfordres til innen en nærmere fastsatt frist av ikke under 3 måneder, å sende planleggeren en redegjørelse for de forhold og ønskemål som de mener det bør tas hensyn til.» Det er ønskelig at gjenpart av redegjørelsene sendes Vassdragsdirektøren slik at han og rådet holdes orientert, men oppfordring om det antar man kan tas inn i kunngjøringen uten at loven av den grunn behøver å endres.

I samsvar med uttalelsene i et møte hos Industriministeren 7. april 1970, der også Kommunalministeren deltok er det enighet i utvalget om at denne form for informasjon bør fortsette i tiden fremover.

Det er enighet i utvalget om at den kontakt som her er etablert mellom fagfolk fra kraftutbyggingssektoren og representanter fra friluftsliv, naturvern, naturvitenskapelige interesser og konsesjonsbehandlende myndigheter under utarbeiding av verneplanen har vært svært rasjonell.

Erfaringen er så positiv at man vil anbefale at utvalget fortsetter som et forum for gjennomdrøfting av løpende saker og aktuelle problemer. Det ligger da nær også å la utvalget få den rådsfunksjon som er skissert ovenfor. Det bør overveies om det vil være fordelaktig å utvide utvalget med et par nye representanter for å dekke et bredere felt. Det forutsettes også at de ulike interessers representasjon i utvalget kan tas opp i forbindelse med slik utvidelse.

Vassdragsreguleringslovens § 5 inneholder bestemmelser om hvilke opplysninger og oppgaver som skal følge med når det søkes om reguleringskonsesjon. På denne bakgrunn kan utvalget gi verdifulle råd når det gjelder å avgjøre hvilke tilleggsplysninger som må fremskaffes før søknaden tas opp til behandling, og eventuelt peke ut sakkyndige som kan kontaktes.»

4. HOVEDSTYRETS INNSTILLING

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen tar i sin innstilling av 24. juni 1971 til Industridepartementet for seg behovet for kraft, de kryssende hensyn som gjør en avveining nødvendig m.v. i en generell del, og behandler deretter de enkelte vassdrag.

Om verneplan for vassdrag.

Fra den generelle del hitsettes følgende:

«Kraftforbruk, kraftbehov.

Norske kraftverk var ved utgangen av 1970 utbygd for en årlig fastkraftproduksjon på ca. 60 TWh (terawattimer eller milliarder kilowattimer). Med det menes den produksjon som kraftverkene kan opprettholde fast under alle tilløpsforhold unntaken de aller mest kritiske. I år med normal eller særlig god vanntilgang kan produksjonen bli en god del høyere, og det overskytende får da disponeres til temporære formål som elektrokjeler i industrien, eksport o.l.

I forhold til folketallet er Norges elektrisitetsforbruk eksepsjonelt høyt, sammenlignet med andre land, som det går fram av følgende tabell over bruttoforbruk pr. innbygger i 1968:

Norge	14 959 kWh
Danmark	2 425 »
Sverige	7 324 »
Storbritannia	3 797 »
Frankrike	2 372 »
USA	7 122 »

Men dersom en ser på energiforbruket i alt, fra alle kilder (elektrisitet, olje, kull m.v.) stikker Norges forbruk seg ikke særlig ut. Følgende tabell viser samlet primærforbruk av energi pr. innbygger, omregnet til tilsvarende mengder olje (oljeekvivalent) i 1968:

Norge	3,9 tonn o.e.
Danmark	3,2 » »
Sverige	4,7 » »
Storbritannia	3,3 » »
Frankrike	2,5 » »
USA	7,0 » »

Når Norge her ikke stikker seg ut fra landene i Europa, og ligger langt etter USA, tross Norges store kraftkrevende industri (som står for ca. 46 pst. av landets elektrisitetsforbruk) henger dette sammen med at også de andre industriland har energikrevende industrier, bare med en annen basis (som f.eks. kull for jern- og stålindustrien i Storbritannia, Frankrike, USA).

Det som er særegent for Norge, er at vårt land har en særlig billig energikilde i vannkraften, og har kunnet dekke en så stor del av det energiforbruk som hører sammen med industriell og økonomisk utvikling, ved elektrisitet basert på vannkraft. Vannkraftens gode geografiske fordeling har gjort det mulig å føre elektrisiteten fram til alle steder med relativt små kostnader. Under 0,025 pst. av landets befolkning er uten elektrisitet, og prisen ved levering er gjennomsnitt $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{6}$ av hva som er vanlig i de fleste industriland. Og den vannkraftbaserte elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri inntar en tilsvarende plass i landets industrielle basis, som kull- og oljebaserte industrier i andre land.

Denne utvikling, utbygging av vannkraft til den nevnte produksjonsevne på 60 TWh, betyr at omkring halvparten av den økonomisk nyttbare vannkraft i landet nå er tatt i bruk. Hvor meget som er økonomisk nyttbart lar seg ikke fastslå eksakt uten et meget omfattende undersøkelses- og prosjekteringsarbeid i alle de aktuelle vassdrag, men en summarisk oversikt som ble ferdig i 1961 og publisert i boka «Nyttbar vasskraft i Norge», går ut på ca. 131 TWh. Ebbtersom elektrisitetsforbruket i

etterkrigstiden har vist en fordobling eller vel så det for hvert tiår, ville en fortsettelse av den samme utvikling bety at de gjenværende ressurser måtte tas i bruk i løpet av neste tiårsperiode.

Prognoser over forbruksveksten basert på en nøyere analyse av utviklingstendense og på undersøkelser av hva elektrisiteten går til, viser en noe lavere veksttakt i årene fremover enn den nevnte fordobling på 10 år. Således er det i utredningen om Norges energiforsyning, fremlagt i 1969 av Statens energiråd, angitt følgende prognoser for elektrisitetsforbruket målt ved kraftstasjonene:

	1970	1980	1990
Sannsynlig forbruk	58,5	93,0	140,0 TWh
Høyt forbruk	60,6	101,5	159,3 »

I disse tallene inngår ved siden av prognosert vekst i alminnelig forbruk, en viss ekspansjon av den kraftkrevende industri (4 pst. pr. år fra 1970 til 1980, 3 pst. pr. år fra 1980 til 1990).

Slike prognoser kan bare angi den utvikling som er sannsynlig, under de forutsetninger som er presisert i prognosen. Forbruket kan bli annerledes på grunn av endret utvikling av de mange faktorer som betinger forbruket. Forbruket kan også påvirkes aktivt, opp eller ned — særlig gjelder dette forbruket i kraftkrevende industri — men uten en gjennomgripende endring av folks levevaner og av ønsket om økonomisk vekst kan man ikke vente at forbruket kan bli vesentlig lavere enn det som er angitt som «sannsynlig forbruk» i prognosen ovenfor, og det kan på den annen side godt bli høyere enn tallene for «høyt forbruk».

Alternative produksjonsmåter for elektrisk kraft.

Grunnen til at praktisk tatt all elektrisk kraft i Norge blir produsert ved vannkraft, er at dette har vært og er den billigste produksjonsmåte.

Stort sett er de billigste kraftkilder blitt tatt i bruk først, i den utstrekning de lå høvellig til for overføring av kraften til forbruksstedene. Kostnaden for ny kraft har derfor steget, etter hvert som man måtte gå til utbygging av dyrere kraftkilder, men denne utviklingen er også blitt motvirket av en stadig rasjonalisering både av utforming og byggemetoder. Vannkraft er fremdeles den avgjort billigste form for kraft til dekning av det voksende forbruk.

Ellers i verden dekkes det meste av elektrisitetsproduksjonen fra kull- eller oljefyrede varmekraftverk. Også disse har gjennomgått en sterk rasjonalisering karakterisert ved høyere trykk og temperaturer på dampen, og større aggregater. Vanlig aggregatstørrelse kan man si ligger i området 300—600 MW.

I de senere år er også kjernekraft (atomkraft) kommet til som praktisk og økonomisk konkurransedyktig kraftkilde. Kjernekraftens kommersielle gjennombrudd regnes å ha begynt med de store anleggene Oyster Creek i USA og Dungeness B i England, henholdsvis 1964 og 1965. De kostnadene man da regnet med, har imidlertid vist seg å være altfor optimistisk beregnet, og anleggsprisene har steget sterkt siden. For en del må dette tilskrives bevisst lavprispolitikk fra leverandørenes side, for de første anlegg, for å komme

Om verneplan for vassdrag.

inn på markedet. For en del har man trolig undervurdert visse tekniske problemer. Og endelig har det vært en viss generell prisstigning som har rammet både kjernekraft, oljekraft og (i noe mindre grad) vannkraft i de siste par år. Som en illustrasjon på kostnadsforholdet mellom disse tre kraftslagene i dag kan angis følgende kostnad pr. kWh fastkraft til alminnelig forbruk (vanlig sesongvariasjon, 5000 timers brukstid), regnet ved kraftstasjon, og under den forutsetning at hele kraftproduksjonen dekkes av ett kraftslag alene:

Vannkraft, ny utb. i Norge	3,0—3,5	ø/kWh
Oljekraft	5,5—7,5	>
Kjernekraft	6—6,5	>

En sammenligning på dette grunnlag er imidlertid av meget begrenset nytte, fordi forholdene varierer fra sted til sted, og særlig fordi disse tallene ikke tar med den økonomiske fordel som ligger i kombinasjoner mellom de forskjellige kraftslag. I de utpregede varmekraftland blir kjernekraften satt inn som grunnlastverk, og overtar dermed en forholdsvis stor del av belastningen i eldre mindre økonomiske varmekraftverk utenom høybelastningstidene. Denne arbeidsfordeling ser man kommer til uttrykk gjennom at det for nyanlegg i slike land blir bestilt både oljekraft- og kjernekraftmaskiner i omtrent like stor utstrekning.

I Norge er det kombinasjonen oljekraft—vannkraft som på nærmeste sikt er av størst interesse. Med sine lave faste kostnader kan oljekraft innen visse grenser brukes til å støtte vannkraften i dens svake punkt, som er vanntilgangen i særlig tørre år, og ved denne støtte kan man oppnå en vesentlig bedre utnyttelse av vanntilgangen i normale og særlig gode år. Oljekraftens rolle ligger altså i at man kan tøy vannkraftens yteevne mer, og få ut en ikke ubetydelig mengde ny kraft til priser som er sammenlignbare med ren vannkraft. Hovedstyret skal ikke her gå mer inn på dette, men bare vise til utredninger annet steds, særlig i Statens energitredning av 1969, som Hovedstyret har uttalt seg om tidligere.

Her skal bare gjentas det som i store trekk går fram av de nevnte utredninger, nemlig at den mest økonomiske videreutbygging av kraftproduksjonen i Norge vil innebære hovedsakelig vannkraftutbygging, supplert ved noe oljekraft ved import eller eget norsk varmekraftverk, fram til et tidspunkt omkring eller noe etter 1980, da vannkraftressursene vil være så langt utnyttet, og kjernekraften såvidt teknisk og økonomisk etablert at den kan komme inn og overta den videre økning av produksjonsbehovet.

Skadevirkninger.

All kraftproduksjon koster, ikke bare i form av det som vanligvis medtas under begrepet «kostnader» (oppofrelse av økonomiske goder som man allerede hadde ervervet), men også i form av skader på eiendom og næring, hindringer for annen virksomhet, og skader på natur og miljø i videste forstand. Hovedstyret skal ikke her forsøke på noen inngående behandling av disse ekstra «kostnader» eller skadevirkninger, men vil likevel peke på noen hovedpunkter som er av vesent-

lig betydning for vurderingen av spørsmålet om en verneplan.

Vannkraft:

Utbygging og regulering av vassdragene for kraftproduksjon medfører i alminnelighet skade og hindringer for primære næringer i tilknytning til vassdraget, som fiske, jordbruk og skogsdrift. Økonomisk tap som påføres slike næringer skal som prinsipp erstattes av utbyggeren, og kommer dermed med i kostnader i vanlig forstand.

Men også utover de virkninger som gjør seg gjeldende i disse næringer, har utbyggingen og de endringer den medfører i vannstands- og vassføringsforhold, en virkning på det dyre- og plantelivet som knytter seg til vassdraget, som i vitenskapelig forstand kan være meget stor. Med den nære sammenheng mellom alle vekster innbyrdes og med deres miljø i ganske vid forstand, som er kjent under begrepet «økologi», kan man vente at endringene ofte kan bli helt gjennomgripende i den nevnte vitenskapelige forstand.

Hva dette bør ha å si ved utformingen av en verneplan, vil Hovedstyret komme tilbake til nedenfor. Her vil en imidlertid påpeke at de samlede, varige endringer av denne art som en har kunnet samle erfaring om fra vassdrag som nå har vært regulert i en menneskealder og mer, stort sett har vært lite merkbare for almenheten og for menneskenes livsvilkår i tilknytning til vassdragene.

De for almenheten mest merkbare virkninger av kraftutbyggingen er de estetiske. De største problemene i så måte knytter seg til reguleringsmagasinene og elvestrekningene nedenfor disse. I den tiden da magasinene ennå ikke er oppfylt etter vinterens tapping, ligger strendene nakne, og elvestrekningene nedenfor har sterkt redusert eller ingen vassføring. Fosser forsvinner eller blir redusert. I reguleringsstillatelser (konsesjoner) som er gitt de siste 10—15 år er det lagt stor vekt på å forme vilkårene slik at magasinene fylles til et tidligst mulig tidspunkt, og at elvene til enhver tid holder en viss minstevassføring. Ved slike vilkår blir skadevirkningene avdempet, i noen tilfelle meget godt, men i alminnelighet kan de ikke unngås. Som et ledd i å bedre forholdene i elver med redusert vassføring bygges nå ofte grunndammer (terskler). De gir vannflater som bedrer landskapsbildet i vesentlig grad. Betydningen for fisket er dessuten ofte vesentlig. Iblant har de også en betydelig gunstig virkning på isforholdene i elvene, vannforsvning, gjerdehold m.v. De kan også gi muligheter for å justere grunnvannivået i tilstøtende terreng.

Tunnelsystemene og rørledningene for vannet til kraftstasjonen ligger i alminnelighet under jorden og synes ikke i det hele tatt, og det samme gjelder kraftstasjonene. Derimot volder de steinmassene som blir tatt ut for å få dette til, store problemer. Steintipper som er blitt mer eller mindre tilfeldig plassert, ut fra rene anleggstekniske hensyn, har ofte hatt en meget skjæmmende virkning på landskapet. Men også her har erfaringene fra eldre, uheldige anlegg ført til skierpede vilkår og først og fremst til bedre kunnskap om hvordan dette problem skal behandles. Ved nyere anlegg har en i stor utstrekning unngått estetiske problemer med steintippene.

Den vegbygging som følger med kraftut-

byggingen kan ha både positive og negative virkninger. I mange tilfelle, og for mange mennesker, veier det sterkt i positiv retning at fjellområder blir lettere tilgjengelig. Og det er en gjennomgående erfaring fra kraftutbyggingen hittil at utbyggingen med dammer, vegger m. v. ikke støter vanlig friluftaktivitet bort, men tvertimot fører til større trafikk inn i områdene, bygging av hytter osv., ja endog av turisthoteller og andre anlegg med direkte sikte på turisme.

På den annen side er det klart at en utbygging uansett estetisk utforming, fratår vedkommende områder den karakter de måtte hatt av relativt «uberørt» natur, og dette gjelder i ganske særlig grad vegbyggingen.

Her står altså forskjellige ønsker om bruk av naturen ofte imot hverandre, hvilket Hovedstyret har et sterkt inntrykk av i forbindelse med behandlingen av aktuelle konsesjonssaker. Etter Hovedstyrets mening bør det siktes mot å gi mest mulig rom for alle de forskjellige ønsker om bruk og opplevelse av naturen. Med all den annen utbygging som foregår ved siden av kraftutbygging (veger, hytter osv.) vil behovet for å kunne oppleve uberørt natur vel være det som i fremtiden blir vanskeligst å oppfylle, og Hovedstyret vil derfor legge særlig vekt på dette. Det kommer man tilbake til nedenfor. Her vil Hovedstyret bare få peke på et forhold som det synes å gjøre seg adskillig misforståelse gjeldende om: Når et vassdrag blir utnyttet for kraftutbygging, vil alltid en meget betydelig del av vassdragets areal, nemlig alt det som ligger ovenfor inntak og magasiner, fremdeles bli liggende uberørt av anlegget. Det utbyggingen går ut på, er å ta imot vann som har samlet seg fra disse øvre områder, magasiner det for vinterbruk og føre det inn i inntak for å avgi energi i fallet videre nedover. Når det ved et utbyggingsprosjekt angis at det vil «utnytte», et nedbørområde på så og så mange hundre eller tusen kvadratkilometer, er dette altså ikke et tall for hvor stort areal som blir «berørt», men snarere det motsatte — hvor meget som ikke blir berørt.

Det er altså ikke riktig som det ofte gjøres på kartfremstillinger, å angi hele det område som utgjør vassdraget i geografisk forstand, som «utbygget». Det vil alltid være store områder i høyden, mellom hovedvassdragene, som er uberørt selv når fullstendig utbygging er gjennomført i disse siste. Omfanget av disse områdene vil fremgå av det kart som vedlegges og som er nærmere omtalt i slutten av denne innstilling.

Konvensjonell varmekraft (olje og kull):

Den mest fremtredende skadevirkning her er utslippet av røkgass fra forbrenningen. Forbrenningen i et moderne kraftverk er meget effektiv, så innholdet av uforbrente bestanddeler (sot o. a.) er meget lavt sammenlignet med røkgassen fra små fyranlegg i hus, men forbrenningsproduktene må selvsagt ut. De største mengdene er vann (fra forbrenningen av hydrogen) som vel må regnes som uskadelig, og karbondioksyd (fra forbrenningen av karbon). Hvorvidt dette siste er vesentlig skadelig, er noe omstridt. Det finnes i store mengder i naturen og resirkuleres fort i naturlige prosesser, men det hevdes undertiden at den samlede mengde fra forbrenning

av fossilt brensel i verden kan forstyrre viktige balanser i atmosfæren.

Farligst på noe nærmere sikt er forbrenningsproduktene av de forskjellige forurensninger som følger med alt brensel, først og fremst svovel. Størrelsen av disse skadevirkninger er sterkt omdiskutert, og på langt nær fullstendig utforsket, men det er neppe tvil om at det er virkninger som må tas meget alvorlig. Virkningene omkring selve kraftverket avdempes ved å føre utslippet høyt opp (høyre skorsteiner) så det spres for det når bakken. Virkningen avhenger av verkets plassering og lokale meteorologiske forhold. Uansett plassering adderer hvert kraftverks utslipp seg til den samlede belastning av jordens atmosfære. De fleste land har satt eller er i ferd med å sette begrensninger på tillatt svovelutslipp. Reduksjonen kan skje gjennom avsvovling av brenselet selv, eller av røkgassen, men helt å unngå utslipp er ikke mulig.

En annen skadevirkning er utslippet av store mengder varme i kjølevannet fra stasjonen. Fysiske begrensninger gjør det ikke mulig å omdanne mer enn 30—40 pst. av varmeenergien fra brenselet til elektrisk energi. Det betyr at ved produksjon av en viss mengde elektrisk energi må $1\frac{1}{2}$ —2 ganger så meget energi slippes ut med kjølevannet, som oppvarming av dette. Bare i liten utstrekning er det praktisk mulig å utnytte denne spillvarmen (til industri eller oppvarming av boliger). Det meste ender i det som har fått navnet «termisk forurensning», oppvarming av vannet i den elv eller sjø som mottar kjølevannet. Det dreier seg om få grader, og avtar i åpent vann fort med avstanden fra kraftverket. Ved utslipp i sjøen, som er aktuelt i Norge, vil problemene derfor være lokalt begrensede, men man kan ikke utelukke store forstyrrelser i dyrelivet i vannet i disse områdene.

Endelig får nevnes det estetiske problem med kraftverkene selv, som er sammenlignbart med det en har ved større industrianlegg i kjemisk industri o. l.

Kjernerkeft:

Her har man ikke noe røkgassutslipp som ved de konvensjonelle varmekraftverk. Den radioaktivitet som slippes ut i gassform, altså ut i luften, er ubetydelig. Det at man ikke skal få ut varm røkgass, gjør også at man står friere ved den arkitektoniske utforming av kraftverkene, slik at de rent landskaps-estetiske problemer blir mindre.

Derimot har man det samme problem med «termisk forurensning» (utslipp av kjølevann), bare i litt større grad, idet virkningsgraden (utnyttelsen av varmeenergien) er litt dårligere enn i de konvensjonelle anlegg.

Kjernerkeftens spesielle problem er den store mengde radioaktivitet som initieres ved atomkjernespaltingen. Det oppstår ved spaltingen en rekke nye stoffer som tildels er sterkt radioaktive, og slik at deres radioaktivitet holder seg i meget lang tid. Muligheten for at slike stoffer slipper ut i selve kraftverket og de nærmeste omgivelser er meget liten (kfr. nedenfor om uhell). De stoffer det gjelder, blir inne i brenselselementene, og følger med når disse etter bruken sendes til bearbeidelse i spesielle brenselanlegg. Der blir nyttbart brensel (uran, plutonium) og «forurensninger» skilt fra hverandre, og disse siste

Om verneplan for vassdrag.

— med den store radioaktivitet — må tas betryggende vare på. Ved å skille ut for seg stoffer som har lav radioaktivitet, eller hvor aktiviteten avtar fort, får man redusert mengden av virkelig farlige stoffer sterkt, og disse er det da som må lagres betryggende. Fremgangsmåter for dette er under stadig utvikling og forbedring.

Et kjernekraftverk er ingen bombe. En eksplosjon ved kjedereaksjon som i en bombe må anses utenkelig. Sikkerheten mot uhell og ulykker i kraftanlegget er også meget høy, fordi sikkerhetsaspektet har vært så sterkt fremme helt fra utviklingen av slike anlegg begynte — langt mer enn hva tilfelle har vært ved annen farlig industri. Såvidt Hovedstyret kjenner til, har det ikke forekommet ulykker i atomanlegg som har ført til dødsfall utenom anleggsområdet.

Likevel kan man ikke si at disse problemene beherskes slik at det ikke gir grunn til bekymring. Plassering av kjernekraftverk nær byer er man betenkt ved i de fleste land. I Sverige er nedsatt en spesiell komité for å utrede dette for Stockholms vedkommende.

Det er også reist betenkelighet fra vitenskapelig hold overfor de mulige langsiktige, genetiske virkninger som den samlede mengde av enkeltvis små utslipp kan få for verden som helhet. Dette er betenkeligheter som Hovedstyret ikke kan vurdere vekten av, men de må for fullstendighetens skyld påpekes.

Behovet for en verneplan.

Det går klart fram av både lovgivning og praksis at ikke all vannkraft som finnes økonomisk nyttbar, uten videre skal kunne utbygges. Hovednøkkelene til utbygging av vannkraft er adgangen til å foreta regulering av et vassdrags vassføring. Etter vassdragsreguleringsloven av 1917, med senere endringer og tilføyelser, er slik regulering avhengig av tillatelse fra Kongen (konsesjon), og ved større reguleringer er slik tillatelse avhengig av Stortingets samtykke. Etter loven bør konsesjon bare gis, hvis skader eller ulemper som påføres almene eller private interesser, må anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre. I lovens forskrifter om hvilke opplysninger søkeren skal fremlegge om mulige skader eller ulemper for almene interesser, er «forandring av naturforholdene» spesielt nevnt, ved en lovendring i 1959, men det er uavhengig av dette klart at det siktes til skader og ulemper av enhver art det måtte være.

Hovedstyret har ved sin innstilling i de enkelte konsesjonssaker lagt sterk vekt på disse forhold, slik som loven foreskriver. Det kan vel av praksis fastslås at det gjennom hele den tid loven har eksistert, har vært lagt særlig vekt på skader og ulemper for de almene interesser i selve reguleringsdistriktet. Men fra den første etterkrigstid har det også blitt lagt økende vekt på den mer fjerntboende befolknings behov for opplevelses- og rekreasjonsmuligheter i fjellet. Hovedstyret har frarådd konsesjon i en del saker og foreslått eller medvirket til sterkere begrensning i utbyggingens omfang, ut fra det som er blitt betegnet som «friluftsliv»- eller «turist»-interesser. I de fleste saker i den senere tid er det ut fra naturvern hensyn foreslått vilkår ved-

rørende magasinenes oppfylling, minste vassføring o. l.

En rekke eksempler på dette er omtalt i Hovedstyrets uttalelse vedrørende Gabrielsen-komiteéns innstilling, jfr. St. meld. nr. 26 (1968—69) side 13—15.

Behandlingen av disse enkeltsaker har ikke kunnet forankres i noen samlet formell plan, men den har ikke derfor foregått uten noen helhetsvurdering. Hver sak er av Hovedstyret bedømt på bakgrunn av dets kjennskap til kraftutbyggingen forøvrig i vedkommende område og i landet som helhet, og dets kjennskap til de almene, næringsmessige og ikke næringsmessige interesser som krysses med kraftutbyggingens.

Ønskeligheten av å kunne ha en samlet plan eller oversikt er imidlertid åpenbar. På bakgrunn av uttalelser om dette fra bl. a. Den Norske Turistforening bad Stortingets industrikomité i Innst. S. nr. 284 for 1959—60 (om regulering av Fortun—Granfasta) departementet i samråd med Hovedstyret ta initiativ til at en slik oversikt ble lagt fram. Dette førte til oppnevningen ved kgl. res. 18.11. 1960, av Undersøkelleskomitéen vedrørende fredning mot vassdragsutbygging, med fylkesmann H. Gabrielsen som formann. Gabrielsen-komiteéns innstilling forelå den 26.11. 1963, og Hovedstyret avga uttalelse i oktober 1965. Der uttalte Hovedstyret bl. a.:

«I den utstrekning naturvern og friluftsliv representerer interesser og verdier som er inkommensurable med vannkraftinteressene, kan det i visse tilfelle være naturlig å sikre disse interesser ved fredningsvedtak som trekker visse objekter ut av kraftutbyggingens interessessfære. Men forutsetningen må være at vedtak fattes først etter at de forskjellige interessegrupper har skaffet fram så grundige utredninger at vedtaket ikke faller ved senere angrep.»

Hovedstyret fant derfor ikke å kunne gå inn for Gabrielsen-komiteéns forslag om fredning i en 10-årsperiode, men foreslo at de objekter som av Gabrielsenkomitéen var foreslått fredet slik, heller skulle bli å betrakte, ved eventuell behandling av utbyggingsspørsmål, som «øremerket» av spesiell interesse for naturvernet. Saken kom først til behandling i Stortinget i juni 1969, men de anførsler som var gjort av Gabrielsen-komiteén har vært tilagt stor vekt ved behandlingen i mellomtiden, av utbyggingssaker som har berørt slike objekter.

I Industridepartementets brev av 25.6.69 til Hovedstyret, som nevnt innledningsvis, peker departementet spesielt på Industrikomitééns innstilling (S. nr. 305 for 1968—69) s. 577—581, hvor komitéen anmoder om en snarlig fullføring av det utredningsarbeid som foregår i forbindelse med de øremerkede utbyggingssaker, og departementets oppdrag til Hovedstyret går, som også nevnt innledningsvis, ut på å fremlegge en plan for vassdrag som kan unntas fra utbygging. Det materiale som nå foreligger er, både når det gjelder kraftutbygginginteressene og friluftsliv- og naturverninteressene vesentlig bedre og mer fullstendig enn på den tid Gabrielsen-komiteéns innstilling forelå.

Hva kraftutbygginginteressene angår, vil Hovedstyret bemerke at de utredninger som

Om verneplan for vassdrag.

er nødvendige for en noenlunde sikker bedømmelse, er meget omfattende, tid- og pengekrevede. Det må foretas omfattende målinger og kartlegginger, grunnundersøkelser og hydrologiske undersøkelser, og det må foretas en omfattende bearbeidelse av dette materiale, og omfattende beregninger og analyser. Kostnadene ved dette kan ikke uten videre sammenlignes med, og ses som konkurrerende motstykke til utredningen av friluft- og naturinteresser, idet det bare er gjennom de nevnte tekniske undersøkelser man kan få rede på hvilke inngrep i naturen en eventuell utbygging vil medføre. Hovedstyret har derfor sett det som en viktig oppgave å få gjennomført tekniske utredninger så fort som de tilgjengelige ressurser i penger og personale har tillatt. På denne bakgrunn er det at Hovedstyret foreslo og fikk bevilgning til en samlet undersøkelse av utbyggingsmulighetene i Jotunheimen-området, som nå på det nærmeste er fullført.

I sin uttalelse til Gabrielsen-komiteéns innstilling gav Hovedstyret uttrykk for sitt syn på viktigheten av at natur- og friluftsinnteresser og vitenskapelige interesser også ble utredet og ivaretatt med størst mulig kraft, og nødvendigheten av økonomiske midler fra statens side til dette. For NVE's vedkommende vil Hovedstyret vise til at det over statskraftverkenes budsjett i de senere år er bevilget midler til ca. 40 prosjekter med i alt ca. kr. 4 170 000. Fra konsesjonsavgiftsfondet er det bevilget kr. 9 038 600 til 23 prosjekter. Oversikt over disse bevilgningene følger som trykt vedlegg.

Det kan ellers nevnes at NVE tok initiativet til opprettelse av Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo. Fra Konsesjonsavgiftsfondet er det også bevilget midler til dette kontaktutvalget slik at det er blitt i stand til å utarbeide det naturvitenskapelige grunnlagsmateriale for rapporten.

I det materiale som nå er fremskaffet av Vassdragsdirektørens kontaktutvalg, kunne Hovedstyret nok ønske at de ulike typer av friluftsinnteresser var bedre dokumentert. Spesielt ville det vært ønskelig å få angitt klarere hvordan en utbygging kan ventes å virke på disse interesser. Innholdet er meget bedre når det gjelder dokumentasjon av naturvitenskapelige interesser, og da særlig i vassdrag som ennå er uberørt. Den dokumentasjon som er presentert, har bragt fram en rekke vassdrag der de vitenskapelige interesser er vesentlige, mens utbyggingsinteressene er av mindre betydning, og viser dermed de muligheter som foreligger for i rimelig grad å tilgodese begge formål. Dette bør også styrke de nevnte verneinteressers stilling overfor eventuelle andre utnyttelsesinteresser.

Alt i alt er Hovedstyret i likhet med Vassdragsdirektørens kontaktutvalg kommet til at det med det foreliggende materiale er mulig å foreslå en rekke vassdrag eller deler av vassdrag unntatt fra kraftutbygging i en 10-årsperiode. I noen tilfelle er det også mulig for Hovedstyret på det grunnlag som foreligger å gi uttalelse om at det ikke vil ha noe å merke til et vedtak om varig vern. Men i de fleste tilfelle vil standpunkt til varig unntak, uten tidsbegrensning, først kunne tas etter grundigere forarbeider. Hovedstyret vil derfor i det forslag som følger nedenfor, som normal

form for vern i denne omgang foreslå unntak fra utbygging i 10 år. Der hvor en annen varighet blir foreslått, vil det bli særskilt nevnt. Det blir også særskilt angitt hvis Hovedstyret vil kunne tilrå gjennomført et varig vernetiltak for vassdraget.

Hovedstyret forutsetter da at en om 10 år både vil ha et enda bedre konkret utredningsmateriale, om kraftutbyggingsinteressene og de andre interessene og — ikke mindre viktig — en bedre oversikt over vannkraftutbyggings rolle i samfunnsøkonomien, og over positive og negative sider ved andre former for kraftproduksjon.

Av dette følger ikke at den plan som fremlegges er uforpliktende utover de 10 år, men bare at det innen den tid må foretas en ny vurdering på et forutsetningsvis bedre grunnlag enn i dag. Det følger videre at det ikke skal være noe til hinder for, men tvertimot meget påkrevet å fortsette og komplettere utredningsarbeidet om alle sider ved sakskomplekset, både kraftutbyggingen, natur- og friluftsinnteressene, vitenskapelige interesser og i mulige andre utnyttelsesinteresser, næringsmessige og ikke næringsmessige. Hovedstyret vil påpeke at alle disse interesser ikke primært er enkelte konkurrerende gruppers interesser, men hele nasjonens, og at det som både utredninger og vurderinger dreier seg om, er å sikre den for nasjonen beste, samlede disponering av vassdragene.

Før Hovedstyret går videre inn på sitt forslag, vil en drøfte det formelle grunnlag for den verneplan som foreslås.

Det formelle grunnlag for å unnta vassdrag fra utbygging.

Gabrielsen-komiteén, som foreslo en rekke vassdrag eller deler av vassdrag fredet mot inngrep som har sammenheng med vassdragsutbygging, kom ikke nærmere inn på det formelle grunnlaget for slik fredning men henviste dette spørsmålet til eventuell behandling i et eget utvalg når det var tatt prinsipielt standpunkt til innstillingen, jfr. komiteéinnstillingens s. 8, 1. spalte, 3. avsnitt.

Etter gjeldende lovgivning antar Hovedstyret at et formelt vedtak om å unnta et vassdrag fra kraftutbygging bare kan treffes av Kongen i medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970, kap. II. Forberedelsen av et slikt vedtak skal skje etter bestemmelsene i lovens § 18, der det bl. a. er foreskrevet varsel med frist for uttalelse fra eiere, brukere eller andre som blir berørt av tiltaket. Uttalelser må også innhentes fra vedkommende kommuner og fra sakkyndige organer hvis interesser berøres.

Vedtaket etter naturvernloven som unntar et vassdrag fra utbygging vil sjelden rette seg alene mot kraftutbygging i vedkommende område, men regelmessig inneholde et mer generelt formet forbud mot landskapsinngrep, slik at også veganlegg, utbygging av hyttefelt o. l. rammes.

En nevner at også bygningsloven inneholder hjemmel for vedtak som kan tenkes å få innflytelse på vassdragsdisponeringen. Noen særlig stor betydning vil imidlertid slike vedtak neppe kunne få på dette område.

Vassdragslovgivningen gir ingen hjemmel for vedtak som unntar vassdrag

Om verneplan for vassdrag.

fra utbygging. Men denne lovgivningen gjør utbygging og reguleringsinngrep avhengig av tillatelser fra vassdragsmyndighetene, og den virker da også som et vern av et vassdrag mot utbygging så lenge tillatelse ikke er gitt. Vernet er virksomt hva enten den omstendighet at tillatelse ikke er gitt skvides at ingen har søkt om tillatelse, at søknad er under behandling eller at søknad er avslått. Det vern som ligger i vassdragslovgivningen har dog vanligvis ikke det samme omfang som et vern gitt ved vedtak etter naturvernloven. Det omfatter således ikke vern mot slike forberedende arbeider for kraftutbygging som kan settes i verk uten tillatelse. Det vil heller ikke hindre andre slags landskapsinngrep o.l. ved vassdraget, som kan være like skjæmmende eller skadegjørende som kraftutbygging.

Det vern som vassdragslovgivningen gir, kan også m. h. t. holdbarhet være svakere enn det vern som ligger i et vedtak etter naturvernloven. Det er klart at et vern som bare ligger i at en tillatelse ikke er gitt, ikke i sin alminnelighet har den samme styrke som et vern bygget på et positivt vedtak tatt etter en foreskrevet saksforberedelse. Det kan dog være mange tilfelle hvor det reelle innhold i vernet er like sterkt som ved vedtak etter naturvernloven. En slik situasjon kan f. eks. foreligge når en søknad om reguleringsstillatelse for et vassdrag er avslått vesentlig ut fra slike hensyn som ellers danner grunnlag for fredningsvedtak etter naturvernloven.

De tiltak som det i henhold til avsnittet foran om behovet for en verneplan kan være aktuelt å treffe med sikte på å unnta vassdrag fra kraftutbygging, kan dels være av varig, dels av foreløpig karakter.

Eventuelle varige tiltak bør etter Hovedstyrets mening treffes med hjemmel i naturvernloven. Hjemmel for varige vernetiltak kunne også tenkes gitt ved en særskilt lov, men Hovedstyret anser det overflødig med en slik lov ved siden av naturvernloven som dekker det samme behov.

Tiltak for foreløpig vern vil innebære at bestemte vassdrag eller deler av vassdrag blir unntatt fra kraftutbygging for en viss tid fremover. Begrunnelsen for vernetiltakets foreløpige karakter vil ligge i at det vurderingsgrunnlag ennå ikke er tilstede, som skulle kunne danne grunnlag for en avgjørelse enten om fredning etter naturvernloven eller i regulerings-/utbyggingssak etter vassdragslovgivningen.

Slike foreløpige vernetiltak vil ikke kunne treffes med hjemmel i naturvernloven. Tidsavgrensede vernetiltak er her bare forutsatt i lovens kap. I, § 2 (ennå ikke satt i kraft) og i kap. III, § 14, mens lovens kap. II som omhandler fredningsvedtak av det slag som her kan komme på tale, forutsetter varige vedtak.

Heller ikke vassdragslovgivningen gir hjemmel for formelle vedtak om midlertidig å unnta vassdrag fra utbygging. Slik hjemmel ville derfor i tilfelle måtte skaffes ved ny lovgivning.

Hovedstyret kan imidlertid ikke se at det er behov for å kunne gjennomføre de foreløpige vernetiltak ved formelle vedtak. Myndighetene har gjennom vassdragslovgivningen og den konsesjonsordning den etablerer, kontroll over vassdragsutbyggingen. Poenget med ver-

neplanen er å hindre at det blir gitt konsesjoner uten at verneverdiene i vedkommende vassdrag er tilstrekkelig belyst, og med fare for at man forspiller muligheten for vassdragsdisponering som hviler på en landsomfattende totalvurdering av vernebehov og utbyggingsbehov. Konsesjonsgivningen bør baseres på en solid og langsiktig planlegging av disponeringen av vassdragene. Som et ledd i sitt arbeid med konsesjonsspørsmålene må myndighetene kunne skille ut og holde til særskilt observasjon vassdrag hvis disponering kan få avgjørende betydning for totalbildet. I tilknytning til utarbeidelse av en slik liste over vassdrag eller deler av vassdrag er det intet til hinder for å fastlegge det saksbehandlingsdirektiv at eventuelle søknader vedrørende disse vassdrag skal stilles i bero for en fastsatt tid i påvente av at bedre materiale for en totalvurdering av forholdene kan fremskaffes. Et slikt saksbehandlingsdirektiv bør både av hensyn til den betydning det får for landets kraftutbygging og fordi det skal gjelde for behandlingen av regulerings- og utbyggingssaker der Stortingets godkjenning må innhentes, fremlegges for Stortinget.

En må forøvrig regne med at fastlegging av et slikt direktiv knyttet til en liste over vassdrag der direktivet skal gjelde, vil føre til at det ikke sendes inn søknader vedrørende disse vassdrag, idet potensielle søkere neppe vil finne det formålstjenlig å legge ned arbeid i en søknad som først vil bli tatt opp til behandling om noen år.

Det vern mot utbyggingsinngrep som oppnås ved at søknader midlertidig stilles i bero, vil ikke gjelde slike forberedende arbeider for kraftutbygging som kan settes i verk uten tillatelse. Det kan dog ikke anses særlig sannsynlig at noen vil satse midler til forberedelse av utbygginger som gjelder vassdrag som er med på vassdragsmyndighetenes liste.

Når Hovedstyret derfor i det forslag som følger nedenfor foreslår et vassdrag eller del av et vassdrag unntatt fra utbygging for et bestemt tidsrom (normalt 10 år, kfr. ovenfor), innebærer dette at eventuelle søknader om regulering/utbygging av objektet skal omfattes av et saksbehandlingsdirektiv som nevnt. Direktivet forutsettes å gå ut på at innstilling om regulerings- eller utbyggingstillatelse vedrørende objektet ikke skal kunne fremmes for departementet før utløpet av det angitte tidsrom.

Som nevnt foran vil Hovedstyret for en del av de objekter som det således foreslår unntatt fra kraftutbygging for et bestemt tidsrom, også gi uttrykk for at det ikke har noe å merke til et vedtak om varig vern, som da i alminnelighet vil måtte bygge på naturvernloven.

Spørsmålet om det offentliges erstatningsplikt ved innskrenkninger i eiendomsrådgigheten har vært sterkt fremme i de senere år. Området er i sterk utvikling, og rettspraksis har i den senere tid satt relativt strenge grenser for de erstatningsbetingende inngrep vedrørende fast eiendom, jfr. Høyesteretts dom av 7. februar 1970 i «strandiovsaken».

Erstatningsspørsmålene i forbindelse med fredningsvedtak eller nektelse av reguleringsstillatelse for vassdrag er inngående behandlet i St. meld. nr. 26 for 1968—69 (om Gabrielsen-komiteéns innstilling), s. 38—40.

Loven av 1. desember 1954 nr. 2 om natur-

Om verneplan for vassdrag.

vern som det der er henvist til er nå avløst av lov av 19. juni 1970 nr. 63. Den nye lovs § 20 inneholder følgende bestemmelse om erstatning i forbindelse med vernevedtak etter loven:

«Økonomisk tap som følge av vedtak i medhold av denne lov kan i samsvar med alminnelige rettsgrunnsetninger kreves erstattet av staten. Med mindre annet blir avtalt, avgjøres spørsmålet ved rettslig skjønn etter begjæring av en av partene innen ett år etter at vedtaket er kunngjort.

Når en eiendom som helt eller delvis omfattes av vedtak som nevnt i første ledd ikke lenger kan utnyttes på regningssvarende måte, kan eieren kreve den innløst av staten. Med mindre annet blir avtalt, avgjøres spørsmålet om vilkårene for innløsning er til stede ved rettslig skjønn som fastsetter erstatningen.»

En har til nå ingen rettsavgjørelse av erstatningsspørsmål etter denne bestemmelse.

Erstatningsspørsmål vil også kunne tenkes å komme opp i forbindelse med at det som foreslått av Hovedstyret fastlegges et direktiv om utsettelse av behandlingen av eventuelle regulerings-/utbyggingssaker vedrørende bestemte vassdrag. Hovedstyret kan imidlertid ikke se at dets forslag som tar sikte på en rasjonell og samordnet behandling av sakene om vassdragsdisponeringen skulle kunne gi særskilt grunnlag for erstatningskrav.

Ikke-utbygging av vassdrag reiser også spørsmål om erstatning eller kompensasjon til kommuner/fylker der utbyggingsobjektene ligger, for tap i skatteinntekter, konsesjonsavgifter og andre økonomiske fordeler. Hovedstyret viser om disse spørsmål til den innstilling som nå foreligger fra Sandene-utvalget.

Kriterier for utforming av en verneplan.

Etter drøftelsene i det foregående vil Hovedstyret her summere opp noen hovedpunkter som har vært av grunnleggende betydning for Hovedstyrets vurdering av de enkelte objekter i planen.

Utbygging for kraftproduksjon er bare ett av flere formål som vassdragene ønskes utnyttet for. Hovedstyret vil i likhet med Stortingets industrikomiteé (Innst. S. nr. 305, 1968—69) peke på departementets standpunkt om at «naturressurser kan utnyttes på en rekke forskjellige måter som tjener samfunns-gagnlige formål, men at ingen av dem bør gis ubetinget prioritet» (St. meld. nr. 26, 1968—69). Etter Hovedstyrets syn er det intet mål på en verneplans kvalitet, hvor meget en av disse utnyttelsesmåter, f. eks. kraftutbygging, er blitt hindret. Målet på kvalitet må tvertimot være i hvilken grad en kan make å tilgodese de forskjellige samfunns-gagnlige formål side om side.

De samfunnsformål som det i alminnelighet er vanskelig å tilgodese ved siden av kraftutbyggingen, anser Hovedstyret i likhet med Stortingets industrikomiteé å falle i tre grupper,

- næringsmessige interesser for øvrig,
- naturverninteresser i forbindelse med turist- og rekreasjonsformål,
- vitenskapelige interesser.

De verneforslag Hovedstyret fremlegger, er slike som er begrunnet i de to sistnevnte interesser, friluftsliv- og naturverninteressene for rekreasjonsformål, og vitenskapelige interesser. Kraftutbygging kan også stå i mer eller mindre skarp konflikt med næringsinteresser, og dette må, i samsvar med lov og praksis, finne sin avgjørelse i den konsesjonsbehandling som alltid er nødvendig før utbygging kan skje. Hovedstyret vil for øvrig påpeke at kraftutbyggingen også kan ha positive virkninger for andre næringsinteresser, virkninger som ofte blir tillagt stor vekt i de distrikter som berøres av utbyggingen. Et ønske om unntak fra utbygging, basert på hele samfunnets og særlig bybefolkningens behov for rekreasjonsområder, kommer da i konflikt med de lokale næringsinteresser. Vernesaken får på dette vis et distriktpolitisk tilsnitt som må tas alvorlig hvis man vil se det som en iandssak å beholde bosetting stort sett som før i våre bygder.

Når det gjelder alminnelige turist- og rekreasjonsformål vil Hovedstyret i likhet med Stortingets industrikomiteé bemerke at kraftutbygging og regulering ikke nødvendigvis vil gjøre våre fjell- og dalområder utjenlige for friluftsliv og rekreasjon, men i visse tilfelle åpne nye og flere muligheter for flere mennesker. I en viss konflikt med dette står dog det ønske som også må tilgodeses i rimelig utstrekning, om å bevare områder som er av slik karakter at de er vanskelig tilgjengelig for store menneskemengder, og spesielt for motorisert transport.

De vitenskapelige interesser og almenhetens behov for å bevare «naturdokumenter», kan ofte være like så vanskelige å forene med øvrige friluftslivinteresser, særlig turisme og fritidsbebyggelse i større stil, som med kraftutbygging. Når det gjelder de vitenskapelige interessers primære behov, har Hovedstyret antatt at det gjelder å bevare best mulig beskyttet mot alle forstyrrende påvirkninger, et rimelig antall særlig interessante typer av vassdrag og andre områder (typeområder og referanseområder).

Endelig vil Hovedstyret påpeke som et viktig punkt i vurderingsgrunnlaget at det som foran er sagt om kraftbehov og ressurser, viser at det under enhver omstendighet vil bli nødvendig å bygge ut mer kraft enn det som kan skaffes fra vannkraft alene. Dette betyr at for hvert vassdrag eller del av vassdrag som unntas fra utbygging, blir det nødvendig å bygge ut en tilsvarende mengde ekstra av annen kraft, olje- eller kjernekraft, med de ulemper og skader dette medfører.»

5. REMISSBEHANDLING

Kontaktutvalgets rapport og hovedstyrets innstilling ble sendt en lang rekke institusjoner til uttalelse. I alt er innkommet ca. 300 uttalelser. Det vises til særskilt trykt vedlegg hvor samtlige uttalelser er gjort tilgjengelige.

Ved utsendelsen av de to nevnte dokumenter fulgte skrivelse fra Industridepartementet datert 1. august 1971, sålydende:

«I samsvar med Stortingets vedtak av 17. juni 1969 angående spørsmål om vassdrags-

Om verneplan for vassdrag.

fredning, ba Industridepartementet Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen om å utarbeide forslag til en landsplan over vassdrag som av hensyn til naturvern og friluftsinnteresser burde unntas fra kraftutbygging.

Industridepartementet mente at det var viktig av hensyn til en tilfredsstillende behandling av det mangesidige sakskompleks at de mest berørte interessegrupper ble koplet sammen allerede under sakens forberedende behandling. I samråd med Kommunaldepartementet og Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen ble det derfor utpekt et kontaktutvalg med vassdragsdirektøren som formann og med representanter for de offentlige organer som hadde spesielle interesser innen dette området.

Rapporten fra kontaktutvalget ble avgitt 30. desember 1970. Denne rapport vedlegges.

Hovedstyrets innstilling til departementet om verneplanen er avgitt 24. juni 1971. Denne innstilling vedlegges.

Industridepartementet tar sikte på å legge frem en melding for Stortinget om en landsomfattende verneplan. Arbeidet vil skje i nær kontakt med Kommunaldepartementet.

Man håper å få lagt saken frem for Stortinget slik at den kan realitetsbehandles der våren 1972. Ovennevnte rapport og innstilling er nå trykt og sendes en lang rekke instanser og organisasjoner til uttalelse, jfr. vedlagte liste.

Under henvisning til de vedlagte dokumenter skal departementet be om uttalelse hit innen 1. oktober 1971.»

Stort sett synes uttalelsene både fra kraftutbyggere, distrikter og naturvernorganisasjoner å stille seg positivt til tanken om at utnyttelsen av de resterende vassdragsressurser bør skje i henhold til en landsplan. De generelle synspunkter som er anført går igjen i de fleste uttalelser, og departementet har tatt opp disse til drøftelse i kapittel 6, uten å gjennomføre noen angivelse av hva de enkelte institusjoner har anført. Synspunkter som knytter seg til de enkelte vassdrag, som særlig er fremlagt i uttalelser fra fylker, kommuner og kraftverk, samt lokale og regionale nemnder, vil bli tatt inn i proposisjonens spesielle del under det enkelte vassdrag. Fra fylker og kommuner er det i mange tilfeller pekt på kraftutbyggingens betydning for distriktet, og det fremsettes krav om kompensasjon dersom vassdrag i vanskeligstilte utkantkommuner blir unntatt fra utbygging.

Uttalelsen fra Statens Naturvernråd og Statens friluftsråd, som er spesielt oppnevnt rådgivende organ for regjeringen i saker som vedrører naturvern og friluftsliv, tas her inn i sin helhet:

«I brev av 1. august 1971 fra Industridepartementet er Statens Friluftsråd og Statens Naturvernråd blitt forelagt:

a. Rapport fra kontaktutvalget Kraftutbygging-naturvern om vassdrag som bør verne mot kraftutbygging.

b. Innstilling fra Hovedstyret for NVE om vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging.

Rådene er bedt om å avgi uttalelse innen 1. oktober 1971.

Formannen i Statens Friluftsråd, finansråd Eivind Erichsen, og tidligere formann i Statens Naturvernråd, statsråd Olav Gjærevoll, har vært medlemmer av kontaktutvalget. Statens Friluftsråd og Statens Naturvernråd finner det naturlig å behandle de to forslag til verneplan under ett, og har på fellesmøte den 22. september vedtatt uttalelse som følger.

1. Krafttilgang og verneplan.

Hovedstyret uttaler i sin innstilling på side 33, 2. spalte:

«Med de vannkraftressurser som ikke omfattes av verneplanen, og som etter de foreliggende oppgaver utgjør henimot 120 TWh (= 120 000 GWh = 120 milliarder kWh) inklusive de allerede utbygde 60 TWh, antar Hovedstyret at landets kraftbehov kan dekkes til litt forbi 1980, når det regnes med virkningen av et mindre supplement fra oljekraft (importert eller fra kraftverk i Norge).

Avhengig av takten i forbruksstigningen vil kjernekraft måtte komme i drift og overta deknningen av den videre forbruksstigning en gang i tiden 1981—1983, mens dette kunne utstå ca. 3 år lenger dersom bruken av vannkraft ikke ble innskrenket.»

Ved beregningen av de nevnte tre år har Hovedstyret lagt sin egen innstilling til grunn. Dersom Kontaktutvalgets plan blir gjennomført, vil det bli spørsmål om en noe lengre periode. Det vesentlige poeng i denne forbindelse er imidlertid at hva enten man gjennomfører en innskrenkning i bruken av vannkraft ut fra vernehensyn eller ikke, vil i alle fall vannkraftepoken ta slutt i løpet av 10—20 år. En beslutning om vern av vassdrag etter de planer som nå foreligger, vil med andre ord ikke bety noen grunnleggende forskjell for kraftforsyningen. Norge vil ikke i noe fall kunne basere seg på vannkraft som kilde for økt energiforsyning på lengre sikt.

På den andre siden vil vedtak om en tilfredsstillende verneplan bety en helt vesentlig og grunnleggende vinning sett fra et naturvernspunkt.

Hovedstyret har antydnet at dets forslag til verneplan vil medføre merkostnader på mellom 500—1 000 mill. kroner. Den verneplan rådene anbefaler vil nødvendigvis medføre høyere kostnader enn Hovedstyrets vernefor-slag. En vil imidlertid peke på at disse kostnadene skal fordeles på en årrekke og at de forholdsmessig vil utgjøre en liten andel av investeringene i elektrisitetssektoren det enkelte år. Disse kostnadene må vurderes opp mot den natur som kan bevares for etter-slekten.

Rådene vil for øvrig peke på at de merkostnader som er antydnet av Hovedstyret, neppe er ment å være uttrykk for det samfunnsøkonomiske tap som eventuelt vil oppstå ved gjennomføring av dets forslag til verneplan. En økning i kostnadene vil normalt følges av økning i elektrisitetsprisen som igjen må forventes å gi redusert utbygging av kraftverk og kraftkrevende industri. Den-

Om verneplan for vassdrag.

ne reduserte utbygging vil frigi kapital for investeringer i andre sektorer. Disse andre investeringene kan samfunnsmessig vurderes være bedre enn investeringer i kraftkrevende industri med tilhørende kraftverk.

I langtidsprogrammet for 1970—73 er det regnet med en langsiktig målsetting for produksjon av elektrisk kraft på 3,2 milliarder kilowatt-timer pr. år (TWh/år). Av dette vil i 1970-årene ca. 2,5 TWh/år gå med til det alminnelige forbruk av elektrisk kraft, dvs. alt forbruk unntatt forbruk i kraftkrevende industri. Imidlertid har i den senere tid etterspørselen fra den kraftkrevende industri ekspandert voldsomt. Dette har sammenheng med den lave pris på kraften og sannsynligvis også antakelsen om at mulighetene for å få slik kraft snart er slutt. Dette har ført til krav om økt utbyggingstakt.

En vil presisere at det ville være meget betenkelig hvis man tok sikte på en økning av krafttilgangen i et omfang som etterspørselen skulle tilsi. En slik linje ville meget snart bringe oss i en tvangssituasjon slik at mulighetene for å vedta en verneplan blir vesentlig redusert. En slik ekspansjon ville også måtte gå sterkt ut over investeringer i andre industrier og andre sektorer. En vil derfor sterkt understreke betydningen av at tildelingen av elektrisitet til den kraftkrevende industri blir holdt nede på et rimelig nivå. Dette kan dels gjøres gjennom prisøkninger, dels ved rasjonering. Prisøkninger vil redusere etterspørselen hvorved de minst lønnsomme prosjekter faller bort. En prisøkning vil også føre til at en større del av avkastningen av kraften vil tilfalle norske interesser og ikke de utenlandske interesser i industriprosjektene. En vil for øvrig også understreke at en sterk ekspansjon innenfor den kraftkrevende industri vil være uheldig ut fra naturvern hensyn, ikke bare på grunn av den kraftutbygging som følger med, men også fordi denne type av industri gjennomsnittlig er en betydelig luft- og vannforurensningskilde. En slik ekspansjon kan også fremskynde bygging av atomkraftverk til et tidspunkt da de teknisk/økonomiske forutsetninger ennå ikke er mest fordelaktige. En vil også nevne det forhold at kraftkrevende industri med tilknyttede kraftanlegg er meget kapitalkrevende i forhold til de arbeidsplasser de skaper.

Så vidt kjent er de foreliggende opplysninger om vannkraftressurser i første rekke basert på publikasjonen «Nyttbar vasskraft i Norge» fra 1961. Denne publikasjonen har ikke tatt hensyn til at vannkraftressursene kan «tøyes» ved begrenset innsats av oljekraftverk og heller ikke den såkalte samkjøringsevinst. Videre må en regne med at teknologisk utvikling de siste 10 år har gjort at de vassdrag som inngår i publikasjonen kan gi en større produksjon i dag enn da publikasjonen ble utarbeidet. Det er derfor sannsynlig at krafttilgangen er betydelig større enn det som vanligvis blir lagt til grunn. En her om at det i fremlegget til Stortinget blir kvantifisert hva ovennevnte forhold kan bety for landets vannkraftpotensial.

2. Vitenskapelige interesser og naturvern-/friluftslivinteressene i vassdrag.

Rådene slutter seg til det Kontaktutvalget har sagt om vassdragenes verdi for disse in-

teresser og kraftutbyggingens skadevirkninger på dem. Hovedstyret synes i sin innstilling å tillegge betydningen av friluftsliv- og naturverninteressene i vassdragene og skadevirkningene ved kraftutbyggingen en annen vekt enn Kontaktutvalget. Hovedstyrets forslag til reduksjon av Kontaktutvalgets verneplan er et uttrykk for hvilken vekt det tillegger nevnte interesser og skadevirkninger.

Hovedstyret har gitt uttrykk for at kraftutbyggingen hittil stort sett har vært lite merkbar for allmennheten og for menneskenes livsvilkår i tilknytning til vassdragene. Rådene er av den mening at utnyttelsen av våre resterende vannkraftressurser vil medføre større skadevirkninger enn tidligere, bl.a. fordi landets ressurser på tilnærmet uberørt natur er i ferd med å bli oppbrukt, og fordi inngrepene i den senere tid er blitt mer omfattende enn tidligere, eksempelvis overføring av store vassdrag fra eget løp til andre dalførere.

Hovedstyret har i sin innstilling gitt uttrykk for at kraftutbyggingen ikke støter bort vanlige friluftaktiviteter. Det viser til at kraftutbyggingen fører til større trafikk i områdene, til hyttebygging og turistetablissementer. Rådene vil i denne forbindelse understreke at en allerede har meget betydelige områder som er åpnet for friluftaktiviteter knyttet til veier, biler, hytter og turistanlegg. Ytterligere åpning av områder er vanligvis ikke ønskelig av hensyn til friluftslivet. Derimot må det være i friluftslivets interesse at en nå disponerer forsiktig med våre uberørte naturområder og at en søker å konsentrere inngrepene i naturen. En slik disponering vil for øvrig gi etterslekten større valgmuligheter ved forvaltning av naturressursene.

Hovedstyret uttaler at når et vassdrag blir utnyttet for kraftutbygging, vil alltid en meget betydelig del av vassdragets nedbørfelt, nemlig alt som ligger ovenfor inntak og magasiner, fremdeles bli liggende uberørt av anlegget. Rådene vil i denne forbindelse peke på at kraftutbyggingen ofte berører forholdsvis frodige områder eller områder hvor en har elver med fosser og store fall, et landskap som av mange regnes som særlig attraktivt. Så vidt angår de ovenforliggende områder skal nevnes at selve anlegget kan utløse ulike typer av inngrep, eksempelvis vegbygging, kraftlinjer, overdrepet fiske m. v.

Hovedstyret har som bilag til sin innstilling kart som er ment å vise de av landets arealer som visuelt må oppfattes som uberørte eller tilnærmet uberørte, hvis Hovedstyrets verneplan blir gjennomført. Kartet er fremstilt på den måte at alle arealer som ikke er berørt av større samferdselsårer (riksveger), tettbebyggelse, innmark eller kraftutbygging, er grønnskavert. Rådene kan ikke akseptere Hovedstyrets kart under henvisning bl. a. til at:

- Langt større arealer enn det som er avtegnet av Hovedstyret er berørt av kraftutbygging. Eksempelvis kan nevnes at anleggsveger, massetak, steintipper og kraftledninger ikke er angitt som inngrep.
- Rådene mener at veier enten det er riksveger, fylkesveger, kommunale veier eller private veier visuelt må oppfattes som betydelige inngrep.
- En rekke inngrep som ikke er nevnt av

Om verneplan for vassdrag.

Hovedstyret, må oppfattes som betydelige inngrep i landskapsbildet. Eksempelvis kan nevnes bergverk og ulike typer av Forsvarets anlegg.

- d) En rekke små inngrep kan hver for seg visuelt betraktes som ubetydelige, mens flere av disse inngrepene samlet på et område vil oppfattes som en betydelig belastning på landskapet.

Rådene vil dessuten understreke at i tillegg til de landskapsmessige skadevirkninger kommer andre betydelige belastninger på naturen, eksempelvis kan nevnes ødelagt fiske, reduksjon av viltbestanden, forurensning og reduserte muligheter til å drive forskning. Denne type av naturbelastninger kan naturlig nok ikke avmerkes ved skravering på kart.

Rådene vil nytte anledningen til å gjøre oppmerksom på at utseendet av berørte områder av eldre kraftutbygginger i mange tilfelle kunne bedres vesentlig ved innsats av forholdsvis begrensede midler. En ber derfor at det i fremlegget til verneplan blir gjort rede for mulighetene for å istandsette disse områdene uansett om vedkommende anlegg er i statlig, offentlig for øvrig eller privat eie.

3. Om hjemmelen for å verne vassdrag.

Hovedstyret har vurdert tidsbegrenset vern av vassdrag i relasjon til vassdragslovgivningen. Rådene slutter seg til denne vurdering.

Rådene vil peke på at vern etter naturvernloven bare bør komme på tale når vernemotiv og vassdragenes/områdenes uberørthet tilfredsstiller kravene i naturvernloven. Mange av vassdragene i forslaget til verneplan vil det ikke være naturlig å verne etter naturvernloven, eksempelvis vassdrag som har stor turistmessig betydning, men hvor landskapet omkring er sterkt påvirket av tekniske inngrep. Disse vassdrag bør vernes varig ved at det ikke gis konsesjon til utbygging.

I motsetning til Hovedstyret antar rådene at naturvernloven kan nyttes som hjemmel for vedtak om midlertidig vern. For å få ryddet tvil til side bør imidlertid loven suppleres med en bestemmelse som klart fastslår at det skal være anledning til å gjennomføre tidsbegrenset vern inntil verneverdi og øvrige vilkår for vern er klarlagt.

Hovedstyret har pekt på at verneplanen ikke vil gi anledning til å forby slike forbedrende arbeider for kraftutbygging som kan settes i verk uten tillatelse. En vil i denne forbindelse vise til at Industrikomitéen i Stortinget i sin innstilling fra Industrikomitéen om lov om revisjon av den alminnelige konsesjonslov av 14. desember 1917 m. v. (Innst. O XI (1968—69)) side 5 klart har uttalt at slike forberedende arbeider som er nevnt av Hovedstyret ikke bør settes i gang før konsesjonssaken er behandlet og i tilfelle innvilget. Videre uttaler komitéen at arbeider får begrenses til planlegging uten anleggsmessige tiltak i terrenget. Rådene forutsetter at Industrikomitéens klare uttalelse på dette punkt blir respektert, og at spørsmålet om lovbestemmelser på dette felt blir tatt opp.

4. Omfanget av de to verneplaner.

Under Kontaktutvalgets arbeid ble det lagt stor vekt på at utvalget skulle søke å komme fram til et enstemmig forslag til verneplan.

Dette lyktes når en ser bort fra Jotunheimen og Hardangervidda. Den store grad av enstemmighet krevde at representantene for de ulike interesser var villig til å akseptere kompromissløsninger. Når en ser bort fra Hardangervidda og Jotunheimen, omfatter Kontaktutvalgets enstemmige forslag til verneplan vassdrag som ved maksimal utnyttelse vil kunne gi 15 800 GWh bestemmende årsproduksjon. Så vidt angår Jotunheimen og Hardangervidda var det enstemmighet om å føre Sjøa (1 200 GWh bestemmende årsproduksjon) og vassdragene i nedslagsfeltet til Eidfjordverkene Syd (2 200 GWh bestemmende årsproduksjon) opp på verneplanen. Dessuten var det enstemmighet om at magasinet i Hein/Halne bør sløyfes. Det var således full enighet i komitéen om et forslag til verneplan som omfatter vassdrag tilsvarende 19 200 GWh bestemmende årsproduksjon ved stort sett maksimal utnyttelse. Ved eventuell konsesjonsbehandling av en rekke av de vassdrag som verneforslaget omfatter må en vente at ulike hensyn ville tilsi at maksimal utnyttelse ikke ville bli tillatt. Verneplanens reelle virkning for elektrisitetsforsyningen er således mindre enn det en i første øyeblikk skulle anta.

Så vidt angår Hovedstyrets forslag til verneplan, avviker dette betydelig fra forslaget til Kontaktutvalget. Gruppene nedenfor gir en grov oversikt over avviket.

- a) Vassdrag som er foreslått vernet (tidsbegrenset eller varig) av Kontaktutvalget, men som Hovedstyret ikke har tatt med på sin verneplan.

Selv om den senere gruppe b) tas i betraktning, har Hovedstyret redusert Kontaktutvalgets verneplan med omtrent 50 pst. så vidt angår kraftmengde. Hovedstyret har uttalt at det ikke er noe mål på en verneplans kvalitet hvor meget kraftutbygging som er blitt hindret, men at målet på kvalitet tvertimot må være i hvilken grad en kan make å tilgodese de forskjellige samfunnsgagnlige formål side om side. Oversikten over nyttbar vasskraft i Norge lar ikke mange større elver, fosser og vatn uberørt, jfr. Gabrielsenkomitéens innstilling side 16, spalte 1. En verneplan for vassdrag må således nødvendigvis komme i konflikt med kraftutbyggingsinteressene. Rådene vil på bakgrunn av Hovedstyrets merknader sterkt understreke at Kontaktutvalget ikke har hatt det som målsetting å hindre kraftutbygging, men å verne et representativt utsnitt av vassdrag i våre mest verdifulle naturområder. Listen ovenfor som viser hva Hovedstyret ikke har tatt med på sitt forslag til verneplan, omfatter vassdrag som etter Rådets mening i stor utstrekning utgjør hovedpilarer i Kontaktutvalgets forslag. Disse hovedpilarer har Hovedstyret anbefalt utbygget eller foreslått overlatt til vanlig konsesjonsbehandling, en ordning som tidligere erfaring viser vil medføre at vassdragene blir «spist opp ett for ett», fordi de ikke blir vurdert i sammenheng og som en helhet.

For noen av de vassdrag som både Hovedstyret og Kontaktutvalget har foreslått vernet, har Hovedstyret tatt forbehold. Således har Hovedstyret uttalt at Rostaelva i Målselv-vassdraget (objekt 181) må kunne overføres til Devidsjavre. Dette er klart i strid med de

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr.	Vassdrag	Anbefalt av Hovedstyret		Kraftmengde GWh/år ¹
		Ikke med i verneplanen	Med i verneplanen	
68	Frafjordvassdraget	Enstemmig		450
69	Totlandsåna/Melandsåna	»		130
84	Stølsheimen	»		550
94	Årøyelv/Sogndalselv	»		440
132	Snåsavatn	»		—
153	Saltfjellet	5 medl.	1 medl.	3 500
168	Tenneviksvassdraget	Enstemmig		50
175	Kaperelv	»		25
194	Storelva til Burfjord	»		200
198	Snøfjordvassdraget	»		15
219	Karpeelva	»		—
10	Trysilvassdraget ²⁾	»		800
115	Innerdalsvassdraget ³⁾	4 medl.	2 medl.	90
26	Sjoa ³⁾	4 »	2 »	800
41	Veig	5 »	1 »	2 200
41	Kinso	5 »	1 »	
41	Hein/Halne	5 »	1 »	
				9 250

¹⁾ Tallene er hentet fra Kontaktutvalgets verneplan, side 21—24.

²⁾ Hovedstyret har ved vanlig konsesjonsbehandling anbefalt utbygging av vassdragene. For Innerdalsvassdraget skjedde dette på samme møte som verneplanen ble vedtatt.

³⁾ Hovedstyrets forslag for Sjoas vedkommende er:

- Enstemmig forslag om vern av vassdraget ovenfor Hindseter. Et slikt vern representerer så vidt kjent 400 GWh/år.
- 4 medlemmer mener at resten av vassdraget ikke skal tas med på verneplanen, mens to medlemmer mener at også denne delen bør vernes. Vassdraget nedenfor Hindseter representerer en kraftmengde på ca. 800 GWh/år.

vedtak som er blitt fattet av Regjeringen (jfr. St. prp. nr. 99 (1969—70)) og Stortinget (jfr. Innst. S. nr. 278 (1969—70) og St. forhandl. 16. juni 1970) ved behandlingen av konsesjonssøknaden om regulering av Devdiselva.

b) Vassdrag som ikke er foreslått vernet av Kontaktutvalget, men hvor Hovedstyret har foreslått vern eller uttalt at det ikke vil motsette seg vern.

Objekt nr.	Vassdrag	Kraftmengde GWh/år
182	Barduvassdraget ovenfor Altevatn	50 ¹⁾
184 A	Nordkjøselva	13
191 A	Øksfjordelva	—
195 B	Transforelva	—
		63

¹⁾ Delvis betinget av svensk tillatelse.

Hovedstyret har ved sin behandling innhentet uttalelser vedrørende de kulturhistoriske interesser. Særlig hensynet til disse interesser har vært avgjørende for Hovedstyrets holdning til vassdragene nevnt i listen ovenfor.

Hovedstyret har i sin innstilling ført opp at det ikke er kjent med at det finnes utbygginginteresser i Tovdalsvassdragets øvre del (objekt nr. 57) og at det derfor ikke har merknader til at det unntas fra kraftutbygging. En antar at Hovedstyrets vurdering av denne saken må bero på en misforståelse, da det foregår planlegging av kraftutbygging i denne del av vassdraget.

c) Vassdrag der Kontaktutvalget har foreslått varig vern, men hvor Hovedstyret har foreslått 10 års vern.

Objekt nr.	Vassdrag	Kraftmengde GWh/år
35	Vassdrag i Gol	5
37	Krøderen	—
38	Norefjell	15
40	Skrimfjell	10
16	Viddene mellom Seljordsvatn og Flåvatn	—
70	Vikedalselva	170
164	Melåvassdraget	24
215	Neidenelva	—
		224

d) Vassdrag der Kontaktutvalget har foreslått 10 års vern, men hvor Hovedstyret ikke har innvendinger til varig vern.

Objekt nr.	Vassdrag	Kraftmengde GWh/år
75	Opo m/Låtefoss	950 ¹⁾
77	Fosselv m/Steindalsfoss	90
78	Eikjedalselv m/fossen	100
	Bratte	—
		1 140

¹⁾ Hovedstyrets forslag om vern av Opovassdraget forutsetter at Kinsovassdraget på Hardangervidda skal bygges ut.

Om verneplan for vassdrag.

5. Hovedstyrets vurdering av omfanget av sitt forslag til verneplan.

Hovedstyret har på side 39 i sin innstilling uttalt:

«Hovedstyret har foran fremsatt forslag som innebærer at vassdrag med en økonomisk nyttbar kraftproduksjon på til sammen ca. 15 000 GWh/år blir unntatt fra utbygging, de fleste av dem foreløpig for en 10 års periode, noen for bestandig.»

Som det fremgår av tabell a) og b) under pkt. 3 foran, finner rådene at Hovedstyret har redusert Kontaktutvalgets enstemmige forslag til verneplan med vassdrag som tilsvarer en produksjon på ca. 9 200 GWh/år. Da Kontaktutvalgets enstemmige forslag utgjør 19 200 GWh/år, kan Hovedstyrets verneplan ikke omfatte vassdrag med produksjonspotensial på mer enn ca. 10 000 GWh/år. Det er således et betydelig gap mellom rådernes oppfatning av hva som er omfanget av Hovedstyrets forslag til verneplan og Hovedstyrets egen oppfatning av omfanget.

En har ved kontakt med NVE den 13. september d. å. fått opplyst at dette gap har oppstått ved at Hovedstyret har kreditert sin verneplan kraftmengder fra følgende objekter:

a) Sjoa-Tessa-Nedre Otta ..	1 200	GWh/år
b) Dagali	200	»
c) Eidfjord	1 000	»
d) Årøyelv-Sogndalselv	440	»
e) Innerdalen	90	»
f) Saltfjellet	1 500	»
g) Raundalselv	700	»
h) Strondaelv	300	»
	5 430 GWh/år	

Så vidt angår Sjoa vassdraget, antar en at Hovedstyret bare kan henføre en kraftmengde som tilsvarer vern ovenfor Hündseter. Det foreligger ingen konsesjonsøknad for Dagalifjellene. En går ut fra at Hovedstyret har forutsatt vanlig konsesjonsbehandling av eventuell søknad og at Hovedstyrets verneplan derfor neppe kan krediteres med den oppførte kraftmengde. Når det gjelder Eidfjord, kan en ikke se at Hovedstyret har foreslått noe vern av vassdrag og de oppførte kraftmengder synes å være misvisende. Hovedstyret har anbefalt søknaden om utbygging av Innerdalsvassdraget. En går derfor ut fra at dette må være oppført ved en feiltakelse fra Hovedstyrets side. Det samme må sies for Årøyvassdraget, da Hovedstyret ikke har funnet å foreslå vassdraget unntatt fra kraftutbygging. Så vidt angår Strondaelv og Raundalselv har Hovedstyret foreslått dette vernet i en 10-års periode mot utbygging i eget løp, mens det er forutsatt vanlig konsesjonsbehandling for søknader om overføringer. Her burde det antakelig vært ført opp differansen i kraftmengder mellom utbygging i eget løp og utbygging ved overføringer.

Rådene forutsetter at det i Stortingsfremlegget klart går fram hva Hovedstyrets verneplan egentlig representerer av kraftmengder.

Det forhold at Hovedstyret har gått ut fra at dets verneplan omfatter vesentlig større kraftmengder enn det den faktisk gjør, bør

tas i betraktning ved den videre saksbehandling.

6. Det videre arbeid med de vassdrag hvor Kontaktutvalget måtte utsette behandlingen.

Kontaktutvalget måtte utsette behandlingen av 46 objekter, dels på grunn av mangelfullt vurderingsgrunnlag og dels for å få planen ferdig innen 1970, som var tidsrammen for utarbeidelsen av verneplanen. Utvalget har forutsatt at det skal fortsette sin behandling av disse vassdrag. Rådene vil sterkt tilrå at Kontaktutvalget blir bedt om å fortsette sitt arbeid og at utvalget får til disposisjon de midler og den arbeidshjelp som er nødvendig for at de 46 objekter kan bli undersøkt på en forsvarlig måte.

7. 10-års fristen.

Formålet med verneplanen burde vært på fullgodt vurderingsgrunnlag å få fastlagt hvilke vassdrag som skal vernes på permanent basis. Den foreliggende situasjon er imidlertid at en har utilstrekkelig kunnskap om de ulike vassdragene, samtidig som tempoet i kraftutbyggingen er så høyt at en snarest mulig må få en verneplan hvis det skal være mulig å beholde noen av våre mest verdifulle vassdrag og naturområder. Rådene er derfor enig i at det vedtas en verneplan for en 10-års periode. For de vassdrag som er foreslått vernet i 10-års perioden, har Hovedstyret forutsatt at det ikke blir fremmet innstilling om regulerings- eller utbyggingstillatelse for departementet før utløpet av perioden. Da dette kan misforstås, vil rådene understreke at 10-års perioden ikke må gjøre verneplanen lite forpliktende på den måte at perioden bare skal representere en utsettelse av kraftutbyggingen for de vassdrag planen omfatter. Forutsetningen må være at vassdragene i planen etter 10-års fristens utløp, må få unntak, vernes permanent. Rådene henstiller om at det i løpet av 10-års perioden gjennomføres videre undersøkelser vedrørende verneverdien av vassdragene som inngår i verneplanen og at Kontaktutvalget får de midler og den arbeidshjelp som er nødvendig for å gjennomføre disse undersøkelser.

I løpet av 10-års perioden kan det i enkelte tilfelle komme på tale å utvide det tidsbegrensede vern til varig vern. Før slik utvidelse gjennomføres bør eventuelt foreliggende reguleringsøknader konsesjonsbehandles på vanlig måte.

8. Tilråding.

8.1 Objektene.

- a) Med de begrensninger som følger av punktene b, c og d nedenfor slutter rådene seg til det forslag som er fremlagt i rapport fra Kontaktutvalget for naturvern-kraftutbygging. Rådene vil understreke at Kontaktutvalgets verneplan utgjør en helhet. De vassdrag som er foreslått vernet, utgjør så vidt mulig et representativt utsnitt av de ulike vassdragstyper i våre mest verdifulle naturområder. Hvis det blir aktuelt å foreta endringer i Kontaktutvalgets verneplan, må dette bare skje etter at spørsmålet er vurdert i helhetssammenheng.

Om verneplan for vassdrag.

- b) Så vidt angår Jotunheimen (objekt nr. 26) og Hardangervidda (objekt nr. 41) slutter rådene seg til Elgmorks, Erichsens, Germetens og Gjærevolls prinsipale syn i Kontaktutvalgets rapport. Rådene kan ikke akseptere Hovedstyrets sammenlikning av verneverdiene i Opovassdraget og Kinsovassdraget.
- c) Hovedstyret har foreslått vern eller uttalt at det ikke vil motsette seg vern for 4 vassdrag som ikke var tatt med i Kontaktutvalgets forslag til verneplan. Disse vassdragene er Barduvassdraget ovenfor Altevann (objekt nr. 182), Nordkjøselva (objekt nr. 184A), Øksfjordelva (objekt nr. 191A), Transforelva (objekt nr. 195B). Hovedstyrets holdning til nevnte vassdrag er i første rekke begrunnet med hensynet til kulturhistoriske interesser. Rådene er enig i at disse vassdragene blir tatt med i verneplanen.
- d) Rådene har ikke innvendinger mot at vernet av Vikedalselva (objekt nr. 70) foreløpig blir begrenset til 10 år. Rådene vil understreke verneverdien i Reisadalen (objekt nr. 191) og mener at forutsetningen for anlegg av en eventuell veg mellom Bilto og Bidjovagge, må være at traseen legges slik at Reisadalen bevares uberørt.

8.2 Det videre arbeid med de vassdrag hvor Kontaktutvalget måtte utsette behandlingen.

Rådene forutsetter at Kontaktutvalget fortsetter sitt arbeid med de 46 objektene og henstiller om at det i saksfremlegget for Stortinget blir gjort klart hvorledes undersøkelsen skal organiseres og finansieres for å få fram tilstrekkelig vurderingsgrunnlag.

8.3 10-års fristen og det videre arbeid.

Rådene vil understreke at en verneperiode på 10 år ikke må gjøre verneplanen lite forpliktende på den måte at perioden bare skal representere en utsettelse av kraftutbyggingen for de vassdrag verneplanen omfatter. Forutsetningen må være at vassdragene i planen etter 10-års fristens utløp, med få unntak, vernes permanent.

Rådene ber i denne forbindelse om at:

- a) Det i løpet av 10-års perioden gjennomføres grundige undersøkelser vedrørende de vassdrag som inngår i verneplanen. En vil be om at det i saksfremlegget for Stortinget går klart fram hvorledes disse undersøkelser skal organiseres og finansieres, jfr. pkt. 8.5 nedenfor.
- b) Kommunaldepartementet blir anmodet om å henstille til de ulike planleggingsorganer for den samordnede grunnutnyttning og de myndigheter som har muligheter for å påvirke inngrep i vassdrag, om å gi de vassdrag som inngår i verneplanen vern mot andre uheldige utnyttelsesformer.
- c) Kommunaldepartementet overveier å innføre naturvernlovens § 2 for vassdrag i verneplanen og deres nærområder.
- d) Kommunaldepartementet henstiller til fylkesmennene og/eller fylkesutvalgene å fremme forslag om at strandlovens, eventuelt en ny strandplanlovs bestemmelser

blir gjort gjeldende for de vassdrag som verneplanen omfatter.

8.4 Om hjemmelen.

Rådene anbefaler at Hovedstyrets vurdering av tidsbegrenset vern av vassdrag i relasjon til vassdragslovgivningen blir lagt til grunn for utarbeidelsen av fremlegget til Stortinget.

Varig vern av vassdrag i medhold av naturvernloven er bare aktuelt når vernemotiv og naturens uberørthet tilfredsstiller kravene i naturvernloven.

Rådene er av den oppfatning at tidsbegrenset vern kan skje i medhold av naturvernloven. Loven bør imidlertid suppleres med bestemmelser som klart fastslår at det skal være anledning til å gjennomføre tidsbegrenset vern inntil verneverdi og øvrige vilkår for vern er klarlagt.

Rådene regner med at Industrikomiteéns klare uttalelse om at forberedende arbeider vedrørende kraftutbygging ikke må iverksettes før konsesjonsspørsmålet er avgjort, blir respektert. Spørsmålet om lovbestemmelsene på det punkt bør bli tatt opp.

8.5 Kontaktutvalgets videre arbeid.

Rådet forutsetter som nevnt at Kontaktutvalget skal fortsette sitt arbeid med vurdering av de 46 objektene. Utvalget har også en betydelig oppgave i forbindelse med ytterligere utredninger vedrørende de vassdrag som blir vernet i 10 år. Rådene tilrår at utvalget får til disposisjon de midler og den arbeidshjelp som er nødvendig for å fortsette sitt arbeid. En ber om at det i saksfremlegget for Stortinget klart går fram hvorledes arbeidet skal organiseres og finansieres.

Kontaktutvalget vil også ha stor betydning som forum for gjennomdrøfting av løpende konsesjonssaker. Eksempelvis bør det være en oppgave for utvalget å fremme forslag om hvilke naturvernutredninger som skal gjøres i den enkelte sak.

8.6 Gamle kraftutbygginger.

Utseendet til områder som er berørt av eldre kraftutbygginger synes i mange tilfelle å kunne bedres vesentlig med innsats av begrensede midler. En nytter anledningen til å be om at det blir gjort rede for mulighetene for istandsetting av disse områder uansett vedkommende kraftverks eierforhold.

8.7 Verneplanen og krafttilgangen.

En beslutning om vern av vassdrag slik som rådene anbefaler er fullt realiserbar av hensyn til kraftutbyggingen. Rådernes anbefaling vil medføre at kjernekraften blir fremskyndet et begrenset antall år. En ser det som vesentlig at planleggingen av kjernekraftverk blir satt i gang så tidlig at det ikke oppstår elektrisitetskrise før kjernekraften tas i bruk. En bør unngå ytterligere opptrapping av vannkraftutbyggingen for ekspansjon i kraftkrevende industri. Ytterligere vekst bør skje på basis av annen og mer naturvernvennlig industri.

Medlemmet i Statens Friluftsråd, Martin Skaaeren, viser så vidt angår Innerdalsvassdraget til sin tidligere særuttalelse hvor han alle forhold tatt i betraktning, ikke frarår

Om verneplan for vassdrag.

at det blir gitt konsesjon på grunnlag av den foreliggende søknad.

Medlemmet i Statens Friluftsråd, Olav Hordvik, viser så vidt angår Eidfjordverkene til sin tidligere særuttalelse hvor han slutter seg til uttalelsen fra fylkesfriluftsnemnda i Hordaland som har tilrådd delvis utbygging, men slik at nedslagsfeltet til Eidfjordverkene Syd blir spart.»

Under remissbehandlingen ble det fra flere hold anført at hovedstyret faktisk hadde redusert kontaktutvalgets forslag mer enn hovedstyret selv har gitt uttrykk for. Departementet ba dette forhold nærmere utredet, og i brev av 16. november 1971 uttalte hovedstyret bl.a.:

«Oppgavene over gjenværende økonomisk nyttbar vannkraft har for største delen kunnet bygges på oppgaver fra relativt nye prosjekter eller forprosjekter, og bare i mindre utstrekning (der hvor nyere undersøkelser ikke foreligger) har Hovedstyret måttet bygge på de eldre oppgavene i «Nyttbar vasskraft i Norge». Hovedstyrets ressursoppgaver er således ikke helt identisk med de oppgaver som Vassdragsdirektoratets kontaktutvalg hadde til disposisjon på et litt tidligere tidspunkt. De oppgitte tall for totale ressurser, såvel som gjenværende ressurser pr. 1.1.1971, er summen av de enkelte prosjekters «bestemmende årsproduksjon», dvs. den årsproduksjon som ved utbygging av hvert enkelt prosjekt for seg, med tilhørende reguleringer, skulle kunne opprettholdes i alle år unntagen de aller ugunstigste (nominelt, den dårligste tiendedel av alle år i en lengre, undersøkt årrekke).

Ved den samkjøring som i dag er etablert, over hele landet, kan produksjonssystemet som helhet opprettholde, med samme sikkerhet, en fast produksjon som er vesentlig større enn summen av de enkelte verks bestemmende årsproduksjon. Differansen er det som blir betegnet «samkjøringsevne», og den beløper seg til anslagsvis 6—8 pst. av summen uten samkjøring.

Ved innføring av varmekraft i systemet kan den faste produksjon (den produksjon som kan opprettholdes med en viss sikkerhet) økes ytterligere. Hvor langt, blir i det vesentlige et økonomisk spørsmål. Det finnes ingen skarp grense teknisk sett, men ved økende varmekraftandel vil en raskt stigende del av produksjonsøkningen de facto komme fra varmekraft, og stadig mindre fra vannkraften. Går man tilstrekkelig langt, vil ytterligere økning få karakteren av ren varmekraftproduksjon.

Som man kan se bl.a. av tabell II i vedlegg 2 til Innst. S. nr. 222, 1970—71, er det funnet lønnsomt å bruke oljebasert varmekraft opp til en produksjon ca. 20 pst. utover den rene vannkraft, dersom oljeprisen er lav (10 kr/Gcal), men bare til ca. 10 pst. dersom oljeprisen er høy (15 kr/Gcal). Fra der av lønner det seg bedre å ta den videre produksjonsøkning fra kjernekraft.

I et slikt sammensatt system er det ikke lenger mulig å skjelve hva som er «samkjøringsevne» og hva som er produksjonsøkning ved hjelp av varmekraft, og det er spesielt ikke mulig å finne systemets samlede produksjonsevne ved å addere tall for vann-

kraft, samkjøringsevne og varmekraft. For å beregne produksjonsevnen må man ta utgangspunkt i hovedfaktorene, som er tilløp, magasiner og effekt for vannkraftverkene vedkommende, effekt tilgjengelighet og brenselforbruk for varmekraftverkene, og så ved simuleringsberegninger finne hva det samlede system med alle disse faktorer kan produsere. Ved vesentlige forandringer i en av faktorene må beregningene gjentas for hele systemet. Oppgaver over «vannkraft» i et slikt sammensatt system kan da heller ikke brukes separat annet enn til illustrasjonsformål, idet de bare kan referere seg til hva vannkraften kunne ha produsert alene, i en tenkt situasjon med bare vannkraft.

Hovedstyrets begrunnelse for de foreslåtte unntak fra kraftutbygging ligger ikke i hvilken mengde vannkraft som totalt kan unntas (kfr. innstillingen s. 12 om kriterier), men i en vurdering av de økonomiske fordelene ved hvert enkelt objekt sammenholdt med de friluft-, naturvern- eller vitenskapelige verdier som ville berøres. Oppgavene til slutt i innstillingen har således bare til formål å vise hvordan dekningsmulighetene vil være dersom Hovedstyrets forslag i det foregående blir fulgt. Utover de formelle verneforslag (unntak fra behandling i en 10-årsperiode) har man da for det første det forslag Hovedstyrets flertall har skissert vedrørende Eidfjord, og som betyr en reduksjon på vel 1200 GWh. Videre må det, for de øvrige større prosjekter hvor Hovedstyret har pekt på betydelige verneinteresser, men ikke har kunnet tilrå en utsettelse i 10 år, dvs. for Jotunheimen, Breheimen, Stjørdalselv og Verdalselv m/Forra, Saltfjellet og Alta, regnes med reduksjoner i forhold til hva som er økonomisk nyttbart. Det er ført opp for dette 1500 GWh, som i sin helhet er ført på Nordland fylke (Saltfjellet) Det er muligens høyt for dette objekt alene, men trolig lavt for objektene samlet.

Dersom departementet skulle ønske å holde dette siste utenom, går tallet ned fra Hovedstyrets ca. 14 800 GWh til 13 300 GWh. Dertil viser det seg å være blitt gjort en feil ved oppsummeringen av oppgavene, idet tre objekter som gikk ut ved den endelige behandling i Hovedstyret, ikke ble strøket av listene. De utøyer tilsammen ca. 1200 GWh, hvorved det «rene» tall for Hovedstyrets forslag kommer ned til ca. 12 100 GWh.

Det vil således være riktig å si at dersom Hovedstyrets plan blir fulgt vil det fra de disponible vannkraftressurser gå ca. 12 000 GWh som direkte følger av forslagene, og dertil de reduksjoner som måtte bli gjort ved vurdering av utbyggingsprosjekter i 10-årsperioden.»

Som nevnt ovenfor har departementet latt trykke alle innkomne uttalelser, likesom enkeltuttalelser om de konkrete vassdrag er tatt inn i proposisjonens spesielle del. Tendensen i de innkomne uttalelser er stort sett som en kunne vente: naturvern- og friluftslivorganisasjoner og kulturelle institusjoner støtter kontaktutvalgets forslag, mens institusjoner på kraftsiden samt distriktsuttalelsene (fylker og kommuner) stort sett slutter seg til hovedstyrets innstilling.

6. DEPARTEMENTETS GENERELLE BE- MERKNINGER

6.1. Behovet for en landsplan.

De ulike interesser som knytter seg til vassdragene. Særlig om verneinteressene.

Om dette heter det i kontaktutvalgets rapport (s. 11 første sp.):

«Vassdragene utnyttes bl.a. som resipient for utslipp, for kraftproduksjon, transport og fløting, drikkevannsforsyning og som grunnlag for forskning, undervisning, friluftsliv og rekreasjon, og de utgjør som regel en særlig viktig del av landskapsbildet.»

I forbindelse med spørsmålet om bruk av ressurser kan det være naturlig å dele de ulike bruksformer i to grupper: teknisk/økonomisk utnyttelse som betinger inngrep i naturen, og den utnyttelse som ikke betinger inngrep. Karakteristisk for utnyttelse som innebærer inngrep er at den kan forringe eller — i ekstreme tilfelle — helt eller delvis utelukke annen utnyttelse. Dette forsterkes ved at det for enkelte inngrep vil kunne ta lang tid etter en eventuell nedleggelse før naturen har leget de landskapsmessige sår. Det ligger nær å betegne de interesser som knytter seg til å bevare vassdragene relativt uberørt av tekniske inngrep som verneinteresser.

Den urørte, eller relativt urørte natur, har betydning både som grunnlag for allsidig bruk innenfor friluftsliv, herunder jakt og fiske, og for forskning og undervisning. Videre har den verdi som en latent mulighet for opplevelse og som en mulighet til senere valg mellom ulike utnyttelsesformer.

De rekreative verdier, som utgjør en viktig bestanddel av alt friluftsliv, inneholder et viktig element av kontrast til den moderne livsform stadig flere mennesker i vårt land lever under. Denne kontrastverdi er under ellers like forhold størst der naturen er mest uberørt. På den annen side vil ønsket om en sterk utnytting av friluftsliv i et område kunne komme i konflikt med ønsket om opplevelse av urørthet. Dette vil særlig gjelde den type friluftsliv som grenser mot turisme og som forutsetter bilveier og turistanlegg av forskjellig slag («turist-teknifisering»).

Vannkraftutbygging med anleggsveier vil kunne gjøre fjellområder lettere tilgjengelig for mange mennesker, og vil således nettopp kunne fremme nevnte type friluftsliv. Det kan i dag pekes på tilfelle hvor de inngrep som direkte er en følge av kraftutbygging ikke i nevneverdig grad forringer vedkommende områdes brukbarhet for friluftslivet, mens den hytteutbygging som har fulgt i kraftutbyggingens spor har virket uheldig.

Om forholdet mellom kraftutbygging og friluftsliv har Statens naturvernråd og Statens

friluftsråd i sin uttalelse ment at man allerede har meget betydelige områder åpnet for friluftaktiviteter knyttet til veier, biler, hytter og turistanlegg. Ytterligere åpning av områder er vanligvis ikke ønskelig av hensyn til friluftslivet. Videre heter det i rådernes uttalelse at man av hensyn til friluftslivet må disponere forsiktig med våre uberørte naturområder og søke å konsentrere inngrepene i naturen.

I uttalelsen fra Norsk Hotell- og Restauranterforbund heter det at man ikke utelukkende bør spare vassdrag mot utbygging for derved å beskytte områder av spesiell verneverdig karakter, men disse områder må også unngå å bli utnyttet til hyttebygging, veinlegg o.l. Det hevdes videre at vårt lands hotell- og turistnæring vil være best tjent med at slike områder forblir uberørt i all fremtid.

I uttalelser fra Rådet for turistnæringen og fra Hotell- og turistdirektoratet fremholdes også at relativt uberørte landskaper er det som er mest ettertraktet av turistene.

Til verneinteressene kan det være hensiktsmessig å regne de primærnæringer som vil kunne berøres av vassdragsutbygginger (fiske, jord- og skogbruk og eventuelt reindrift) med den bosetting og det livsmiljø som er knyttet til næringsutøvelsen. I den grad slike interesser lider økonomisk skade ved kraftutbygging, skal de erstattes ved skjønn. Skade og ulempe både for private og for almene interesser kan også avhjelpes ved tiltak fastsatt enten i forbindelse med konsesjonen eller ved skjønn. Den kvantifiserbare del av skadevirkningene hører således med i utbyggingskostnadene. Den ikke-økonomiske side av de nevnte interesser knytter seg til miljø, kulturminner og landskapsverdier av almen art. I likhet med friluftsliv og naturverninteresser, kan disse verdier ikke måles på en måte som gir adekvat uttrykk for deres store og økende betydning.

I den senere tid er de vitenskapelige interesser som knytter seg til vassdragene kommet mer i forgrunnen. Om de naturvitenskapelige interesser har Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo bl.a. uttalt:

«Våre vassdrag er sårbare, men viktige og sentrale deler av vår natur. For den naturvitenskapelige forskning representerer våre ferskvannressurser velavgrensede geomorfogenetiske system,*¹) biotoper eller økosystem, der det gis helt spesielle og nødvendige muligheter for studier av naturens lovmessigheter.

*¹) Et geomorfogenetisk system er en enhet hvor de forskjellige landskapsformende prosessene er avhengige av hverandre og gjensidig påvirker hverandre, slik at de gir landskapet en viss karakteristikk.

Om verneplan for vassdrag.

Innen alle de naturvitenskapelige fagområder finnes problematikk som vanskelig lar seg belyse uten tilgang på urørt natur, og en rekke sentrale spørsmål kan bare løses ved undersøkelse av naturlige balanseforhold i eller tilknyttet våre vassdrag. Avhengig av problemenes art vil valget av lokaliteter variere, og ofte vil det være nødvendig å foreta undersøkelser i en rekke lokaliteter der miljøbetingelsene er stabile, men innbyrdes forskjellige.»

«Vassdragene er av en sentral vitenskapelig interesse, ikke minst når det gjelder miljøforskning. Det drives i dag forskning av stor og umiddelbar samfunnsmessig betydning i forurensede og regulerte, såvel som uberørte vassdrag. Skal imidlertid de mange problemer som man i denne og annen sammenheng stilles overfor bli løst, er en av forutsetningene at mulighet for referanse til naturlige miljøtilstander sikres. Norske vassdrag representerer i denne forbindelse ikke alene en nasjonalt, men også internasjonalt verdifull ressurs.»

Selvom de naturvitenskapelige interesser er overveiende, vil også arkeologi og etnologi kunne ha betydelige interesser i å hindre reguleringer hvor dette vil utsette spor av tidligere menneskelig virksomhet.

De interesser som knytter seg til en økonomisk eller næringsmessig utnyttelse av vassdragene er i første rekke kraftproduksjon til industrielt formål og til husholdning, bruk av vassdragene som resipient for utslipp og til vannforsyning og utøvelse av primærnæringer som er omtalt foran.

Det skulle være nødvendig å understreke den store fordel norsk økonomi og distriktsutbygging har hatt og fortsatt har av landets utbygde og meget billige vannkraft. Den har gitt grunnlaget for etablering av norsk industri, likesom elektrisitet til en rimelig pris har kunnet distribueres til befolkningen over hele landet. Således er det i dag bare ca. 400 husstander som ikke er forsynt med elektrisitet.

For få år siden ble kraftforsyningen stort sett prioritert høyest av de brukerinteresser som er nevnt ovenfor. I begynnelsen av 50-årene lå det vesentlige av landets vannkraft som en ubrukt reserve. Begrensningen i utnyttelsen av disse reserver lå først og fremst i tilgangen på kapital og arbeidskraft. I dag står vi overfor et vanskelig prioriteringsproblem som må løses etter en avveining hvor alle berettigede brukerinteresser tas med. Dette selvom det i Norge finnes store naturområder som ikke har noen interesse for kraftutbyggingen. Skal de forskjellige behov som knytter seg til vassdragene, både de økonomiske og ikke-økonomiske, imøtekommes på en hensiktsmessig måte, bør under enhver omstendighet utnyttelsen av naturgrunnlaget

styres med sikte på de kommende slekter og i et allsidig perspektiv. Dette er kommet klart til uttrykk i Naturvernlovens § 1, hvor det bl.a. heter: «Inngrep i naturen bør bare foretas ut fra en langsiktig og allsidig ressursdisponering som tar hensyn til at naturen i fremtiden bevares som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel.»

Også vassdragsreguleringslovens § 8 foreskriver at det skal tas hensyn til de almene interesser i vassdrags saker, og fastsetter som vurderingsnorm at det skal foretas en avveining mellom skade- og nyttevirkinger av samfunnsmessig betydning.

Beslutningsprosessen i dag.

Konsesjonsmyndighetenes vurdering av søknader om konsesjon til vassdragsregulering har stort sett vært forankret i den enkelte sak, selv om man nok i de senere år har søkt å vurdere, ikke bare alternative utbyggingsmåter, men også vedkommende vassdrag i et helhetsperspektiv.

Fra organer som representerer jakt, fiske og friluftsliv og vitenskapelige interesser har det vært klaget over at konsesjonsbehandling ikke gir rimelig anledning til å undersøke kraftutbyggingens skadevirkninger. Dette resulterte i en lovendring av 19. juni 1969 som bevirker at disse interesser bringes inn i saksbehandlingen allerede på det tidlige planleggingsstadium, jfr. vassdragsreguleringslovens § 4a.

Det er også fremhevet andre trekk ved saksbehandlingen som kan hindre enn allsidig disponering. Stortingsrepresentant Einar Gerhardsen uttrykte dette synspunkt slik i forhandlingene om Gabrielsen-komiteéns innstilling (Stort. forh. nr. 504 for 1968—69, s. 4025, første sp.):

«Så lenge kampen står om det enkelte vassdrag, kan det alltid mobiliseres så mange argumenter og så mye politisk press at utbyggingssynet seirer. For å unngå en utvikling der Norges enestående natur spises opp bit for bit var det nødvendig å få en samlet plan der man bindende og konkret hadde fastslått hvilke vassdrag skulle fredes og hvilke bygges ut.»

Parallelt med den økede erkjennelse av verneverdienes betydning er det funnet frem til nye vilkår av stor naturvernmessig betydning ved utførelsen av det enkelte anlegg. Det vises til departementets utførlige bemerkninger om disse spørsmål i St. meld. nr. 26 for 1968—69, s. 44, flg.

I Innst. S. nr. 222 for 1970—71 om energiforsyningen i Norge, uttaler Industrikomitéen:

«Gjennom de senere år har man kunne registrere en økende forståelse for et aktivt natur- og miljøvern i samband med kraftutbyg-

ging. Under revisjon av konsesjonsloven i 1969 ble det vedtatt bestemmelser som gjør at naturverninteressene kommer inn med større tyngde og på et langt tidligere tidspunkt enn tidligere.

Kraftutbyggerne viser i dag en mer aktiv naturvernholdning enn før både under planlegging og bygging av kraftanlegg. På samme måte har landskapspleien fått større plass bl.a. ved terskelbygging, behandling og beplantning av steintipper og ved oppussing generelt. Landskapsarkitekter blir engasjert for å finne frem til de minst skjjemmende plasser for steintipper og de minst skjjemmende traséer for kraftlinjer og veier.

Komiteén er tilfreds med at vernearbeidet i forbindelse med kraftutbygging er kommet i et bedre gjenge enn før, og antar at enda mer kan bli gjort for å begrense skadevirkningene ved utbygging.»

Konklusjon

Til tross for den vesentlige bedring i behandlingen av konsesjonssaker og gjennomføringen av vassdragsreguleringer som er skjedd, er departementet enig i at disponeringen av våre gjenværende vannkraftressurser må sees mer under ett og i lys av de allsidige brukerinteresser som knytter seg til vassdragene, og fremfor alt i et langsiktig perspektiv. Departementet er enig i det syn på vassdragenes mangesidige verdi som er kommet til uttrykk i kontaktutvalgets rapport og hovedstyrets innstilling. Antallet gjenværende større vassdrag som er uberørt er redusert, samtidig som betydningen av andre brukerinteresser enn energiforsyning øker som følge av den alminnelige heving av levestandarden og den tiltagende konsentrasjon i bosettingen. Man tenker da spesielt på de rekreative, naturvernmessige og vitenskapelige interesser.

Vassdragenes egenverdi utelukkende som del av natur og landskap vil således måtte tillegges betydelig vekt i vurderingen. Selv om en hensynsfull økonomisk utnyttelse i mange tilfeller kan forlikkes med de såkalte «ikke-økonomiske» interesser, vil det her lett oppstå konfliktsituasjoner.

Konflikten mellom de ulike interesser tilspisses ved at en rekke av de større vassdrag som er igjen, både representerer et betydelig kraftpotensial og er viktige rekreasjonsområder. De vitenskapelige interesser har også vært økende, idet man nærmer seg en knapphetssituasjon i utvalget av type- og referanseområder. I denne situasjon er det nødvendig å legge et totalsyn til grunn for den videre utnyttning av vassdragene. Dette kan best skje gjennom en landsplan.

Hovedstyret uttaler i sin innstilling (s. 6, annen sp.):

«Etter hovedstyrets mening bør det siktes mot å gi mest mulig rom for alle de forskjjel-

lige ønsker om bruk og opplevelse av naturen. Med all den annen utbygging som foregår ved siden av kraftutbygging (veger, hytter osv.) vil behovet for å kunne oppleve uberørt natur vel være det som i fremtiden blir vanskeligst å oppfylle».

Departementet vil fremheve det perspektiv som her er antydnet. Etter alt å dømme vil samfunnsutviklingen fremvise fortsatt vekst i den materielle velstand. Det synes å være liten tvil om at den opplevelseskilde og de trivselsverdier som den uberørte natur frembyr, vil bli tillagt større relativ vekt i fremtiden. Dette synspunkt, som er understreket i en lang rekke av de innkomne uttalelser, stemmer til en viss tilbakeholdenhet når det gjelder beslutninger om naturinngrep.

Riktignok er Norge i den situasjon at landet kan fremby mer av betydelige og varierte naturområder enn svært mange andre industrialiserte land. Dette gir oss imidlertid også et spesielt ansvar, både globalt og overfor våre etterkommere. Også fremtidens mennesker bør få anledning til å velge, særlig når vi i dag ikke kan se bort fra at de vil kunne velge annerledes.

6.2. Behovet for kraft.

Prognoser for elektrisitetsforbruket.

Statens energiråd la i utredningen om Norges energiforsyning i 1969 frem prognoser for elektrisitetsforbruket. Utredningen fulgte som vedlegg til Stortingsmelding nr. 97, Om energiforsyningen i Norge (1969—70). Energirådet angav følgende prognoser:

	1970	1980	1990
Sannsynlig forbruk	58,5	93,0	140,0 TWh
Høyt forbruk	60,6	101,5	159,3 »

I Regjeringens langtidsprogram for årene 1970—73 (St. meld. nr. 55 for 1968—69) tas det som retningslinje sikte på en øking i verkens samlede produksjonsevne på 3,2 TWh pr. år.

Spørsmålet om en øking av den gjennomsnittlige årlige produksjon etter utløpet av programperioden skal ikke drøftes nærmere her. Det nevnes at forhandlingsutvalget for nye industrielle tiltak har fått i særskilt oppdrag å vurdere de langsiktige ønskemål som er fremsatt av kraftkrevende industri, og at Industridepartementet tar sikte på å legge frem en stortingsmelding om spørsmålet. Det skal også nevnes at Regjeringen tidligere har gitt uttrykk for at man vil gå inn for en viss ekspansjon i kraftutbyggingen utover de nevnte 3,2 TWh pr. år.

Dekningsmuligheter — de ulike energibærere.

I Energimeldingen er redegjort nærmere for

Om verneplan for vassdrag.

de forskjellige kraftslag, deres kostnadsstruktur og mulighetene for samspill mellom dem. Som fremholdt der, vil unntak av en viss mengde vassdrag av naturvern hensyn ikke hindre dekning av kraftbehovet, men kreve en sterkere satsing på andre kraftslag.

Et vesentlig moment i valget av energibærere er miljøhensynet. Selv om gass kanskje kan bli et interessant alternativ økonomisk og ikke minst ut fra en forurensingssynsvinkel, må vannkraftens fortrinn her fremfor de øvrige kraftslag understrekes.

I Innst. S. nr. 222 for 1970—71 Om energiforsyningen uttaler Stortingets industrikomité:

«Av estetiske, økologiske og vitenskapelige grunner bør visse vassdrag vernes mot inn-
grep.

Komitéen vil dog peke på at de virkelige store naturvern- og miljøproblemer vi får å kjempe med i tiden fremover, blir de som knytter seg til luft- og vannforurensningene.

Man må være oppmerksom på at gir man avkall på utbygging av et område av naturvern hensyn, må tilsvarende kraftmengder skaffes tilveie på annen måte.

Det er dessverre ikke til å unngå at det ved produksjon av elektrisk kraft skjer skader. Komitéen vil dog hevde at de miljømessige problemer som reiser seg ved olje- og atomkraftverk er i dag større enn de som reiser seg ved vannkraftverk. Komitéen mener derfor at vi ut fra en samfunnsmessig helhetsvurdering i hvert fall foreløpig bør dekke det vesentligste behov for elektrisk kraft ved utbygging av vannkraft.»

Med den oversikt vi i dag har, vil ny vannkraft trolig være andre energiformer økonomisk overlegen ennå i mange år. Beregninger over merkostnader ved satsing på andre primære energiformer — olje, atomkraft og eventuelt gass — må bygge på en rekke mer eller mindre usikre faktorer. I betraktning av at kostnadsrelasjonene mellom de ulike kraftslag forskyver seg, kan vi ikke i dag vite sikkert hvor lønnsomme våre vannkraftreserver vil være om 15—20 år. Foretatte simuleringer av fremtidig produksjonsapparat indikerer dog en viss økning av lønnsomheten.

Dersom den landsplan som her legges frem får Stortingets tilslutning, vil de resterende vassdrag i kombinasjon med oljekraftimport m.v. gi grunnlag for en forsvarlig behovsdekning i verneperioden. Som nevnt i innledningskapitlet omfatter departementets verneplan vassdrag som i alt utgjør et produksjonspotensial på om lag 15 TWh. Departementet har i samarbeid med Vassdragsvesenet gjennomgått mulige utbyggingsprosjekter som ikke berøres av departementets verneplan. Konklusjonen på denne gjennomgåelsen er at det vil være mulig å skaffe en total energitilgang tilsvarende Energirådets foran nevnte etterspør-

selsprognose for høyt forbruk på 101,5 TWh i 1980, uten å bygge ut objekter som er med på verneplanen. Dette tilsvarer en årlig gjennomsnittlig tilvekst på 4 TWh i perioden 1971—1980, dersom et slikt utbyggingsprogram skulle bli vedtatt (i dag 3,2 TWh/år).

Landets samlede produksjonssystem utgjorde pr. 1. januar 1971 59,2 TWh såkalt fastkraft (kraft som er sikker i 9 av 10 år). Situasjonen i 1980 vil med en utbyggingstakt på gjennomsnittlig 4 TWh/år, kunne bli slik:

Pr. 1. januar 1971	59,2 TWh
Klarlagt byggeprogram	15,2 »
Samkjøringsgevinst (fastkraft) ..	3,5 »
Gassturbiner	0,8 »
Sperrekraftavtale med Sverige ..	2,2 »
Kabel fra Danmark.....	2,0 »
Nye vannkraftanlegg utenom verneplanen	18,6 »
Krafttilgang 1980.....	101,5 TWh

Som man vil se av oppstillingen er det regnet med nye vannkraftanlegg utenom verneplanen med et produksjonspotensial på tilsammen 18,6 TWh. Departementet vil tilføye at det også finnes ytterligere økonomisk akseptable reserver, slik at det i relasjon til departementets verneplan neppe skulle by på for store vanskeligheter å fortsette et tempo på gjennomsnittlig 4 TWh/år frem til utgangen av 1982 da man vel bør kunne regne med at det første kjernekraftverk er i drift.

6.3. 10-års plan — varig vern.

Kontaktutvalget legger i sin rapport til grunn at hensikten med en landsplan i første rekke må være å få fastlagt hvilke vassdrag som på permanent basis bør unntas fra kraftutbygging. Med den tid som stod til rådighet og de opplysninger som forelå, fant utvalget imidlertid at det var riktig i denne omgang å satse på en verneplan for en 10-årsperiode. Forutsetningen for dette var at perioden skulle nyttes til å foreta de utredninger og undersøkelser som i dag mangler. Videre regnet utvalget med at de vassdrag som er tatt med i planen senere med få unntak ville bli vernet permanent fra kraftutbygging og andre inn-
grep. I tillegg ble det fremmet forslag om varig vern i enkelte tilfeller hvor utvalget fant grunnlaget tilstrekkelig.

Hovedstyret slutter seg til forslaget om unntak fra kraftutbygging i 10 år. Vassdrag, hvis disponering kunne få avgjørende betydning for totalbilledet, skulle skilles ut og holdes til særskilt observasjon i perioden. For enkelte vassdrag har hovedstyret ikke be-

Om verneplan for vassdrag.

merknings til eventuelle vedtak om varig vern.

Departementet mener at en beslutning om varig vern må bygge på meget grundige undersøkelser såvel av kraftpotensial og teknisk økonomiske utnyttelsesmuligheter (f.eks. gjennom en forbehandling av konsesjonssøknader) som av verneverdier og skadevirkninger. I tillegg må det ventes at teknologi, kostnadsutvikling og ikke minst miljøvernensyn i forbindelse med olje, atomkraft og eventuell gass som grunnlag for elektrisitetsproduksjon, vil bli mer avklart i de kommende år. Det må derfor regnes med at man om f.eks. 10 år vil ha langt bedre forutsetninger for å treffe de riktige disposisjoner enn man har i dag. Kravet om allsidighet og langsiktighet i disponeringen av våre vassdragsressurser støtter etter departementets mening tanken om etablering av en tidsbegrenset båndleggingsperiode. På den ene siden vil verneinteressene trolig bli tillagt større vekt i fremtiden. På den annen side vil kanskje utviklingen vise at vannkraftens miljømessige fortrinn når det gjelder forurensinger aktualiserer en fortsatt satsing på vassdragsreguleringer. Disse momenter taler etter departementets mening mot i særlig stor grad å treffe definitive beslutninger om varig vern av vassdrag. Hva enten det fremtidige valg vil gå i retning av vern eller utbygging, synes etablering av en båndleggingsperiode å være mest forsvarlig i dagens situasjon. Det ville således være uriktig å karakterisere planen som forpliktende etter utløpet av båndleggingsperioden. En annen sak er at nettopp de vassdrag som er tatt med skiller seg ut som spesielt verneverdige.

Under henvisning til ovenstående, slutter departementet seg til etablering av en 10 års verneplan, slik at myndighetene oppnår det pusterom som antas nødvendig i arbeidet med fastleggelsen av en plan for en mer definitiv disponering av vassdragsressursene. Det understrekes at det forslag til landsplan som proposisjonen konkluderer med, etter departementets oppfatning gir rom for en tilfredsstillende sikring av vassdrag, alle forhold tatt i betraktning.

Båndleggingsperioden antas passende å kunne fastsettes til 10 år regnet fra Stortingets vedtak.

Som departementet senere vil komme tilbake til, foreslås det også varig vern i enkelte tilfeller. Vedtak om varig fredning av vassdrag bør skje i medhold av naturvernloven, bygningsloven eller annen spesiallovgivning. Slike vedtak vil også — der verneverdiene ligger slik an — med Stortingets samtykke kunne treffes før utløpet av en båndleggingsperiode, hvis man har tilstrekkelig underlagsmater-

riale. Departementet vil tilføye at konsesjonslovgivningen for vassdrag ikke kan nyttes som hjemmel for fredning. I medhold av disse lover kan man riktig nok nekte konsesjon, men et slikt avslag kan senere — under forutsetning av planendringer — kreves tatt opp til ny behandling. Konsesjonslovgivningen er således intet egnet instrument for permanent fredning av vassdrag.

6.4. Kriterier for utvelgelse av de enkelte vassdrag til landsplanen.

Generelt.

Selv om departementet legger frem et forslag om en 10-års plan er det nødvendig å foreta en avveining mellom de ulike samfunnsformål som er knyttet til de gjenværende utbyggbare vassdrag. Hovedstyret angir at det fremlagte verneforslag i innstillingen er begrunnet i frihufts- og naturverninteresser og vitenskapelige interesser, mens næringsmessige interesser som berøres av kraftutbygging holdes utenfor, idet disse i prinsippet erstattes ved skjønn. Departementet vil, i samsvar med det som er sagt foran, peke på at primærnæringer i denne sammenheng vil kunne karakteriseres som verneinteresser, og at disse — såvel som eksisterende bosettings- og miljøforhold — bør telle med i utvelgelsen av vassdrag til verneplanen.

De lokale interesser går stort sett i retning av kraftutbygging, i motsetning til tettstedsbefolkningens ønske om rekreasjonsområder og vitenskapens interesser av å bevare urørte områder. Utbyggbare vassdrag kan være en meget verdifull ressurs for en kommune. Hallingdalskommunene er kanskje det beste eksempel på dette. Man skal imidlertid være klar over at man ikke kan løse distriktsproblemer utelukkende ved vannkraftutbygging, selv om en økonomisk sett dårlig stillet kommune kan oppnå store fordeler ved en kraftutbygging. Det vesentlige for mange av de kommunene hvor de ennå ikke utnyttede vannkraftressurser ligger, er å få etablert arbeidsplasser. Dette går igjen i en rekke av de innkomne uttalelser. Ser man bort fra selve anleggsperioden, er det ikke så mange arbeidsplasser som direkte skriver seg fra kraftutbygging. Men på den samme side vil de økonomiske fordeler for kommunene kunne brukes til etablering av næringsvirksomhet m.v.

Under enhver omstendighet må understrekes at en forsvarlig ressursdisponering må skje ved utnyttelse der hvor skadene ut fra almene hensyn i landssammenheng blir minst. Konsekvensen av dette må etter departementets syn bli at lokalsamfunnets ønsker om utbygging

av vassdrag i distriktet ikke må være avgjørende i den totale vurdering. Virkemidler som er utformet med det formål å hjelpe utkantdistriktene, må settes inn der vedtak om definitiv ikke-utbygging fører til urimelige konsekvenser for lokalsamfunnet.

Hovedforutsetninger.

Mer konkret hviler utvelgelsen av de enkelte vassdrag i departementets forslag til landsplan på disse hovedforutsetninger:

- a) De utvalgte vassdrag med tilstøtende områder bør representere et variert tilbud av verneinteresser og typer av vassdragsområder. Noen av områdene bør være av betydelig størrelse.
- b) Verneplanen må gi en rimelig fordeling på de ulike landsdeler, dog slik at de vassdragsområder som er sentralt beliggende og som betyr mye for mange mennesker, gis prioritet.
- c) Planen må ikke gis et slikt omfang at dekning av landets elektrisitetsbehov vil medføre for store økonomiske ofre.
- d) Andre inngrep i de sikrede områder som kan redusere deres verdi for naturvern og friluftsmål og vitenskap må søkes unngått.

Forutsetningene under a) og b) bygger på prinsippet om allsidighet. Vassdrag som er ført opp i planen skal ikke legges frem for Stortinget som konsesjonssak i løpet av 10-årsperioden. Planlegging, innsendelse av konsesjonssøknader og forarbeid med innkomne konsesjonssøknader er dog forutsatt å skulle foretas, likesom også vitenskapelige og andre undersøkelser er forutsatt gjennomført i perioden.

Forutsetningen under c) innebærer at det må holdes utenfor verneplanen vassdrag som tilsvarende en kraftmengde som sammen med andre kraftkilder kan sikre en økonomisk forsvarlig elektrisitetsdekning i 10-årsperioden. (Leveringssikkerhet og behovsøking i tiden frem til 1975—76, må p.g.a. lang byggetid dekket ved vannkraft som allerede er konsedert og under bygging, supplert med importert oljekraft.) I den grad det er mulig og forsvarlig bør verneplanen fortrinnsvis konsentreres om vassdrag der økonomien ved en utbygging er mindre god. Det ideelle ville således være om man kunne finne større verneverdige områder uten spesielt betydelig vannkraft. Eksempler på dette har man i flere store naturområder i lavlandet. Å følge en slik linje helt ut, ville imidlertid ikke gi det varierte tilbud av verneområder som man bør tilstrebe.

Forutsetningen under d) bør kunne ivaretas ved en koordinert planlegging etter byg-

ningsloven. De ulike planleggingsorganer bør gi vassdrag som inngår i verneplanen det nødvendige vern mot andre uheldige utnyttelsesformer.

Det bør overveies å foreslå naturvernlovens § 2 innført for vassdrag i verneplanen og deres nærområder, og å henstille til fylkesmyndighetene å fremme forslag om at strandplanloven blir gjort gjeldende for de vassdrag verneplanen omfatter.

6.5. Lovhjemmel for å utsette enkeltsoknader.

Som omhandlet foran, er hensikten med en 10-års båndlegging først og fremst å vinne tid, slik at man kan skaffe tilveie alle de opplysninger som er nødvendige for å foreta en forsvarlig totaldisponering. Dette innebærer bl.a. at konsesjonsmyndighetene for å ta standpunkt til en utbygging av ett vassdrag er nødt til å skaffe seg opplysninger også om verdier som knytter seg til andre vassdrag.

Det er fra Justisdepartementets side reist tvil om man i det eksisterende lovverk har tilstrekkelig hjemmel til å utsette behandlingen av en konsesjonssøknad på disse premisser. Industridepartementet vil derfor i en egen proposisjon fremme forslag om en slik lovhjemmel i vassdragsreguleringslovens § 7. Det vises til denne proposisjon.

6.6. Erstatning og kompensasjon.

Midlertidige rådighetsinnskrenkninger og Grunnlovens § 105.

Den rettslige vurdering av en 10-års båndlegging som det her er tale om, må bygge på en tolkning av erstatningsregelen i Grunnlovens § 105. De prinsipper som Høyesterett i plenum enstemmig la til grunn i den såkalte Sauholmdommen (Rt. 1970 s. 67) antas å ha gyldighet i nærværende sammenheng. Den verneplan som foreslås har således det til felles med strandlovens byggeforbud at den er tidsbegrenset, og at formålet er å gi myndighetene den nødvendige tid til å utforme disponeringsplaner. Disse to momenter ble i dommen tillagt avgjørende vekt i relasjon til Grunnlovens § 105. I og for seg foreligger den forskjell at mens strandloven gjelder strandstrekninger generelt, vil verneplanen pålegge rådighetsinnskrenkninger for spesielt utvalgte vassdrag. Hertil er imidlertid å si at utnyttelse til kraftutbygging i alle år har vært underlagt en streng konsesjonsplikt hvor samfunnsmessige hensyn har vært helt avgjørende for om en utbygging skulle tillates eller ikke.

Det må etter dette antas at det erstatningsfritt kan gjennomføres en båndlegging av vassdrag som foreslått i denne proposisjon. Om og i tilfelle i hvilken utstrekning varig

Om verneplan for vassdrag.

vern av vassdrag vil medføre erstatningsansvar, må avgjøres i samsvar med den lovgivning som gir hjemmel for varig vern og alminnelige rettsgrunnsetninger.

Kompensasjon til distriktet.

Varig vern av enkelte vassdrag mot kraftutbygging vil i første omgang kunne føre til at kommuner der disse vassdrag er beliggende, taper utsikt til nye arbeidsplasser og til økonomiske fordeler i form av konsesjonsavgifter, skatter og tiltak av forskjellig art. En definitiv beslutning om ikke-utbygging vil derfor for lokalsamfunnet kunne fremstille seg som en tapsbringende disposisjon. Som tidligere understreket, er det en betingelse for en allsidig og langsiktig ressursallokering at landshensyn legges til grunn også der hvor lokale interesser går i motsatt retning. De skjevheter som på denne måten kan oppstå i forholdet storsamfunn/lokalsamfunn bør i tilfelle søkes rettet opp gjennom støttetiltak når rimelighet tilsier det. Spørsmålet om kompensasjon til kommuner eller andre former for virkemidler i distriktspolitikken, vil bli behandlet i en egen stortingsmelding.

6.7. Opplegg for det videre arbeidet i båndleggingsperioden.

Når det gjelder de vassdrag som er behandlet, men ikke foreslått tatt med i verneplanen kan det fremmes og behandles konsesjonsøknader etter vassdragslovgivningen. Dette betyr selvsagt ikke at det er gitt «grønt lys» for kraftutbygging, men at verneinteressene og utbyggingsinteressene i den enkelte sak må veies mot hverandre etter vassdragsreguleringslovens regler. Denne behandling vil dog kunne skje i lys av en vedtatt landsplan, hvilket må forventes å gjøre det lettere enn før å se en konkret utbyggingssak under en helhetssynsvinkel.

En del vassdrag — i alt 45 — er p.g.a. manglende vurderingsgrunnlag ikke tatt med i kontaktutvalgets og hovedstyrets forslag. Departementet som foreslår 37 objekter utsett, vil nevne at mange av disse neppe er blant de mest verneverdige vassdrag. Departementet forutsetter imidlertid at det foretas senere supplement til verneplanen når man har fått bedre oversikt. Tillegg av vesentlig betydning vil bli fremlagt for Stortinget.

Som tidligere omhandlet finner departementet det ikke riktig nå i særlig stor utstrekning å ta stilling til spørsmålet om permanent fredning av vassdrag med betydelig kraftpotensial. Ønskeligheten av å sikre større sammenhengende områder for naturvernformål tilsier

etter departementets oppfatning at arbeidet i første rekke søkes knyttet til etablering av nasjonalparker og andre verneområder. Det kan synes hensiktsmessig at naturvernadministrasjonen legger opp til en landsplan på dette felt i båndleggingsperioden.

I St. meld. nr. 27 for 1971—72 om Regionalpolitikken og lands- og landsdelsplanleggingen har Regjeringen gitt uttrykk for at arbeidet med landsplanlegging vil bli tatt opp. En viktig del av denne landsplanlegging vil være utarbeidelsen av en fysisk riksplan. Det antas at vassdragene vil måtte utgjøre en viktig del av en slik plan. Arbeidet med dette er allerede tatt opp.

Resultatet av et slikt mer omfattende og allsidig planleggingsarbeid vil antagelig også gi verdifullt grunnlag for vurdering av hvilke vassdrag som bør vernes varig. I de tilfelle det er ønskelig å reservere større sammenhengende områder for naturvernformål, og dette ikke reiser problemer for en samordnet ressursdisponering, vil varig vern av vassdrag mest hensiktsmessig skje med hjemmel i naturvernloven og sammen med vern av disse områdene. I noen utstrekning er dette allerede skjedd, bl.a. i Rago og Børgefjell nasjonalparker.

Departementet har i noen få helt spesielle tilfelle funnet tungtveiende grunner for allerede nå å foreslå varig vern av objekter med betydelig kraftpotensial.

Dette gjelder bl.a. Bykil i Otravassdraget, hvor departementet tidligere har avslått en konsesjonsøknad først og fremst av hensyn til bosettingen og bygdemiljøet i Bykle, men også av landskapsestetiske grunner. Av samme grunn bør bosettingsstedet Masi i Alta-vassdraget vernes varig. Departementet legger vesentlig vekt på at det for dette lokalsamfunn ikke skal eksistere noen som helst usikkerhet med hensyn til neddemming og fraflytning.

Videre vil departementet ikke ha noe å bemerke til at Innerdalen, hvor det allerede er gjennomført en fredning av alt unntatt vassdraget, blir fredet. Heller ikke vil departementet motsette seg varig vern av Femunden, under forutsetning av at Stortinget slutter seg til departementets tidligere avslag på konsesjonsøknaden. Øvre Dividal er tidligere, nærmest som en forutsetning i reguleringssaken for Devdisvatn, merket av som fredningsobjekt, og bør kunne vernes varig i forbindelse med nasjonalparken.

Endelig mener departementet at Sjoa ovenfor det mulige magasin ved Hindseter, bør kunne vernes varig i forbindelse med opprettelsen av Jotunheimen nasjonalpark. Det samme gjelder for Vassfaret. For øvrig vises til

Om verneplan for vassdrag.

omtalen av de enkelte objekter i proposisjons spesielle del.

Når det gjelder de vassdrag i planen hvor kraftutbyggingsinteressene er av mindre be-

tydning, samt vassdrag hvor konsesjonsøknad er avslått, har departementet selv sagt ingen innvending mot varig vern.

Spesiell del.

7. DEPARTEMENTETS FORSLAG TIL LANDSPLAN

7.1. Omfanget — generelt.

I foregående kapittel har departementet gitt uttrykk for at det i denne omgang må være riktig å gå inn for en 10-års verneplan. Ved fastsettelsen av verneplanens omfang, må det generelt legges vesentlig vekt på nødvendigheten av å utsette det endelige valg til et bedre informasjonsgrunnlag foreligger. På den annen side bør det tas sikte på en kraftbehovsdekning som ikke pålegger samfunnet for store økonomiske ofre. Departementet har lagt avgjørende vekt på i sitt forslag om hvilke vassdrag som bør tas med i verneplanen, å finne frem til en balansert avveining av de kryssende hensyn.

Siden arbeidet med en landsplan ble igangsatt, og delvis som en følge av dette arbeid, er det også blitt mulig å trekke opp konturene for en langtidsplan for utbygging. Kontaktutvalgets rapport og hovedstyrets innstilling, sammenholdt med de undersøkelser av kraftpotensial og tekniske muligheter m.v. som i dette tidsrom er gjennomført i NVE, viser etter departementets oppfatning at en forsvarlig behovsdekning er mulig selv om et betydelig kraftpotensial båndlegges.

Varmekraftimport, bedret utnyttelse av samkjøringsgevinsten og eventuelt bygging av gasturbinanlegg vil, sammen med en utbygging av de gjenværende vassdrag som på bakgrunn av det nå foreliggende materiale må kunne karakteriseres som relativt ukontroversielle, kunne gi dekning selv med et gjennomsnittlig årlig utbyggingstempo i 10-årsperioden på 4 TWh (i dag 3,2 TWh). På denne bakgrunn har Industridepartementet funnet det forsvarlig i denne omgang å unnta fra kraftutbygging (hovedsakelig i 10 år) vassdrag som samlet representerer en kraftmengde på ca. 15 TWh i årsproduksjon.

Sperstadutvalget (enstemmig del) foreslår drøyt 19 TWh unntatt fra kraftutbygging, herunder hele Saltfjellområdet, som representerer 3—4 TWh. Summert på samme måte, innebærer hovedstyrets forslag unntak av drøyt 12 TWh, dog således at hovedstyret legger til hva som etter hovedstyrets oppfatning må ventes unntatt

av vernehensyn som ledd i en konsesjonsbehandling av enkelte større prosjekter. På dette grunnlag gir hovedstyret uttrykk for at forslaget innebærer unntak av et kraftpotensial på ca. 15 TWh, og at dette er forenlig med ønsket om en forsvarlig kraftdekning i perioden.

Selv om det er en nær sammenheng mellom rennende vann og verneverdi, vil departementet i denne forbindelse presisere at det antall GWh som båndlegges ikke er relevant som kriterium på en verneplans kvalitet, sett ut fra et naturvern synspunkt. Heller ikke fra distriktenes synspunkt er det antall GWh som er avgjørende, men det grunnlag for bedret økonomi og antall arbeidsplasser som kan etableres. Derimot er kraftpotensial og økonomi i høy grad aktuell for dem som har ansvar for landets elektrisitetsforsyning. Dette betyr at de kraftmengder som båndlegges må vurderes nøye. Ved denne bedømmelse må en, som nevnt av hovedstyret, også ha for øyet at deler av de prosjekter som foreslås fremmet til konsesjonsbehandling vil bli avvist av vernehensyn. Departementet finner det imidlertid ikke forsvarlig nå å kvantifisere antatte konsesjonsavslag i GWh. Departementet har ved flere objekter i verneplanen (f.eks. Saltfjellet) foreslått totalplanlegging med sikte på avklaring i konsesjonssak, kombinert med «good-will»-erklæringer for deler av vedkommende objekt.

Ser man bort fra de 3—4 TWh som skriver seg fra Saltfjellet, omfatter Sperstadutvalgets forslag (enstemmig del) ca. 15—16 TWh, og som nevnt hovedstyrets forslag ca. 12 TWh og departementets ca. 15 TWh. I tillegg vil komme konsesjonsavslag som vil utgjøre forholdsvis noe mer i relasjon til hovedstyrets forslag enn til departementets og Sperstadutvalgets. Alt i alt er således ikke uenigheten mellom de 2 tidligere foreliggende forslag så stor som den har vært fremstilt i den offentlige debatt.

Departementet har i den etterfølgende behandling av enkeltvassdragene fulgt samme opplegg som i kontaktutvalgets rapport og hovedstyrets innstilling, og disses uttalelser er gjengitt i kronologisk orden. Når det gjelder faktiske opplysninger om kraftpotensial, tekniske utnyttelsesinteresser og verneverdier

Om verneplan for vassdrag.

vises til redegjørelsen ved de enkelte vassdrag i kontaktutvalgets rapport. I tilknytning til vassdrag hvor det foreligger divergerende forslag fra kontaktutvalget (enstemmig del) og hovedstyret, vil en noe bredere omtale bli gitt. Dette gjelder særlig de få større vassdrag/områder som samlet utgjør det vesentlige av forskjellen i de to fremlagte verneforslag (Eidfjord Syd, deler av Jotunheimen, Saltfjellet, Stølsheimen og Trysilvassdraget).

Ved behandlingen av enkeltvassdragene refferes konklusjonene fra kontaktutvalget og hovedstyret og uttalelser fra fylkesmannen og berørte kommuner. Andre uttalelser behandler stort sett de foreliggende verneforslag ut fra en helhetsvurdering. Der hvor de går inn på konkrete vassdrag, er uttalelsene sitert under vedkommende objekt.

7.2. De forskjellige kategorier av vassdrag i planen.

Som hovednorm for vern går departementet (som også Sperstadutvalget og hovedstyret) inn for unntak fra kraftutbygging i en 10-årsperiode regnet fra Stortingets vedtak. 10 års vern av et vassdrag vil innebære at det ikke skal legges frem konsesjonssak for Stortinget i verneperioden. Det skal dog ikke være noe til hinder for at forarbeid og planlegging av slike vassdrag, liksom undersøkelser av verneinteresser, gjennomføres i perioden. Tvert imot er det meningen at de 10 år skal utnyttes til en best mulig kartlegging.

I en rekke saker er forholdene allerede i dag såvidt avklart at departementet har funnet det forsvarlig å foreslå varig vern. Dette gjelder vassdrag der konsesjon er avslått av vernehensyn, der det foreligger nasjonalparker eller andre verneområder etter naturvernloven, og der vi i dag ikke kjenner utbyggingsinteresser av betydning, mens vernehensynene er vesentlige.

Som tredje kategori oppstilles 37 vassdrag der verneinteressene nok er tilstede, men så ufullstendig dokumentert at vurderingen utsettes til senere i verneperioden. Det nevnes at Sperstadutvalget av samme grunn foreslo utsatt 45 objekter til vurdering i forbindelse med supplerende verneplan.

Departementet vil tilføye at ovennevnte lovproposisjon vil gi adgang til senere å opppta i verneplanen vassdrag i den utsettelses-kategorien som er nevnt her, dersom det videre arbeid i båndleggingsperioden som er forutsatt tilsier dette.

Som en siste kategori kommer de vassdrag, der departementet foreslår konsesjonsbehandling, og hvor spørsmålet om og i

hvilken utstrekning disse vil bli utbygget, skal vurderes av konsesjonsmyndighetene. Som omhandlet i generell del (kap. 6.2) vil denne gruppen, sammen med vassdrag som allerede er konsedert eller er under konsesjonsbehandling (sammen med oljekraftimport og samkjøringsgevinst), kunne gi adgang til en forsvarlig energidekning i perioden frem til utgangen av 1982, da man vel bør kunne regne med at det første kjernekraftverk er i drift.

7.3. Tabelloversikt.

For å lette oversikten har departementet utarbeidet en tabelloversikt som viser forslag til disponering av det enkelte vassdrag/objekt, antatt produksjonsevne i GWh og kostnadsklasse. (Klasse I—II A betegner rimelig kraft, klasse II B—III relativ dyr kraft.) Det er dog en lang rekke vassdrag hvor produksjonsevne og kostnadsklasse mangler eller er meget usikre.

Verneplanen omfatter i alt 225 objekter. Av disse er 17 tidligere konsesjonsbehandlet, hvorav 5 er avslått og 1 fortsatt er under behandling. Av de resterende, foreslås 49 objekter undergitt konsesjonsbehandling. Det foreslås vern i 10 år av 57 objekter og varig vern av 93 objekter. I tillegg kommer så 37 vassdrag som utsettes til senere vurdering i verneperioden. (Ved enkelte objekter foreslås delvis vern, delvis konsesjonsbehandling.)

Det presiseres at en mengde vassdrag i Norge ikke er omtalt, idet utvalget av objekter er foretatt på grunnlag av innhentede opplysninger om verneinteresser. Tallene må videre leses med den reservasjon at enkelte objekter utgjør store sammenhengende områder, mens andre består i mindre deler av vassdrag. Hovedmengden av de 93 vassdrag som er foreslått varig vernet, er vassdrag der de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige.

Forøvrig vises til tabellen på side 35 og utover.

7.4. De enkelte objekter.

Objekt nr. 1.

TISTA — VASSDRAG NR. 1.

Kontaktutvalget har foreslått Tista i Østfold varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige (15 GWh) mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret finner å kunne foreslå vassdraget unntatt fra videre utbygging.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Østfold har ikke merknader til verneforslaget.

Fylke	Nr.	Objekt Navn	Konsesjons- behandles	Vernes		Ut- settes	Prod.pot. GWh/år	Kostnads- klasse
				Varig	10 år			
Østfold	1	Tjasta		x			15	
	2	Mosseelva m/Vannsjø		x			—	
Akershus/Oslo	3	Hurdalsvassdraget m.v.			x		100—120	II B
	4	Oslomarkvassdragene	Kons.avsvalg	x			—	
	4A	Mangenvassdr. Skjervangen		x			—	
	5	Ljera	Under kons.- behandling	x			—	
Hedmark	6	Savalen					—	
	7	(Jutulhogget. Bereres ikke av kraftutb.)					—	
	8	Mistra			x		200	
	9	Kynna			x		—	
	10	Trysilvassdraget	Kons.avsvalg (Anke til Stortinget)	x			800	II B
Hedmark/Sør-Trøndelag	11	Atna	Kons.avsvalg	x			1 650	II A-B
	12	Åsta		x			250	II A-B
	13	Moelv m/Næren	Kons.avsvalg	x			—	
Oppland	14	Jora/Øvre del av Lågen					250	
	15	Lora		x			—	
	16	Finna					200	II A
	17	Frya			x		—	
	18	Espedalsvåtn/Breisjøen	Kons.avsvalg	x			20	I
	19	Gausa					750	II B-III
	20	Etna/Dokka			x		—	
	21	Vassdrag i Vang			x		—	
	22	Nordre Syudin/Helin			x		—	
	23	Heggefjorden			x		—	
Oppland/Buskerud	24	Buvassaret/Lomdalselv					—	
	25	Vassaret					300	II B-III
Oppland/Sogn og Fjordane	26	Jotunheimen/Braksteinen					6 800 (Totalt)	I-II A-II B
		Otta			x		1 050	
		Sjøa			x		770	
		Bevra			x		890	
		Mærkrivassdr.			x		—	
		Jostedal			x		—	
		Loenvassdrag			x		—	
		Strynsvassdrag			x		—	

Fylke	Nr.	Objekt Navn	Konsesjons- behandles	Vernes		Ut- settes	Prod.pot. GW/h/år	Kostnads- klasse	
				Varig	10 år				
Buskerud	27	Drammen Nordmark		x			—		
	28	Holleia		x			—		
	29	Tyrifjorden		x			—		
	30	Flakovatn		x			—		
	31	Hivju		x			70	I	
	32	Sidevassdrag i Hol					110		
	33	» i Al					180		
	34	Vassdrag i Hemsedal			x		60		
	35	» i Gol			x		40		
	36	Todøla			x		40		
Buskerud/Telemark/Hordaland	37	Krederen		x			15	III	
	38	Norefjellområdet		x			—	III	
	39	Vergjedal/Eggedal		x			—		
	40	Skrumfjellområdet		x			10		
	41	Hardangervidda							
		Opsjøvassdraget			x			II A	
		Kinso			x		1 000		
		Erdalseelv			x		1 600	II A	
		Veig			x		2 200	II A	
		Bjorosa		x					
Vestfold		Sima		x					
		Oss		x					
	42	Farris m/tillep					—		
	Telemark	43	Kvenna					300	II B
		44	Sjøvatnområdet					130	II B
		45	Lifjellområdet					40	II B-III
		46	Seljordvatn—Flåvatn					—	
		47	Herreelva					—	
		48	Bamble/Solum/Drangedal					—	
		49	Kerholtfjorden					—	
50		Fyresvatn—Vråvatn—Nisser					20	II A	
51		Omr. vest for Fyresvatn					25	II	
Telemark/Aust-Agder		52	Rukkeåi/Dalåi		x			—	
	53	Årndalsvassdraget		x			—		
	54	Finneløse/Bondøla	Kons.behandlet				—		
	55	Gjerstadelv					—		
Aust-Agder	56	Vegårselv					40	I	
	57	Tovdalseelv (øvre del)					600		
	58	Bossevatn/Bytchy (Kons. avslag)					—		
Aust-Agder/Vest-Agder/Rogaland	59	Njardarheim m.v.				250	II		

Vest-Agder	60	Lyngdalsvassdraget			x		300	II B
Rogaland	61	Bjerkreimvassdraget			x		600	III
	62	Fuglostadåna			x		—	
	63	Håelva			x		—	
	64	Orreelva			x		—	
	65	Figgjo			x		10	III
	66	Imsvassdraget				x		
	67	Dirdalselva				x		
	68	Frafjordvassdraget	x				450	
	69	Tøtlandsåna/Melandsåna	x				450	II A
	70	Vikedalselva			x		130	I
							170	III
Rogaland/Hordaland	71	Suldalslågen m/Suldalsvatn	x					
Hordaland	72	Etneelvi				x		
	73	Langfoss				x		
	74	Hatteberg/Ænesvassdraget	x				600	
	75	Opo m/Låtefoss			x		950	II A
	76	Granvinelvi		x			—	
	77	Fosselv m/Steindalsfoss			x		90	II
	78	Eikjedalselv m/Bratte			x		100	III
	79	Oselvi		x			—	
	80	Vossovassdraget	x		x		1 000	II B-III
	81	Øvstedalsvassdraget				x		
	82	Eikefetelvi				x		
	83	Ynnesdalsvassdraget			x			
Hordaland/Sogn og Fjordane/ Buskerud	84	Stølsheimen	x				550	II A
	85	Aurlandsvassdraget	Kons.behandlet					
	86	Lærdalsvassdraget			x		175	II B
Sogn og Fjordane	87	Østerbøvassdraget	x				200	
	88	Vassdrag til Finnabotn	x					
	89	Sleipo	x				160	
	90	Undredalselvi			x		100	I
	91	Flåmsvassdraget				x	600	I-II
	92	Utlavassdraget	x	x	x		100	II
	93	Feigum—Fardalsvassdr.	x				550	
	94	Åroyelva/Sogndalselva			x		440	II A
	95	Kvinna m/Kvinnafoss		x				
	96	Gaularvassdraget	x				1 000	
	97	Storelva m/Laukelandafoss			x		50	II
	98	Jølstra m/Huldrefoss			x		325	II A
	99	Naustavassdraget	x				600	
	100	Oldenelv		x			—	
	101	Hornindalselv/Eidselv		x			—	

Fylke	Nr.	Objekt Navn	Konsesjons- behandles	Vernes		Ut- settes	Prod.pot. GWh/år	Kostnads- klasse
				Varig	10 år			
Møre og Romsdal	102	Ørstavassdraget			x			
	103	Bondalvassdraget		x			—	
	104	Norangevassdraget		x			—	
	105	Vesteråselv m/Storseterfoss			x		25	I
	106	Reindalen m/Reindalsfoss			x		280	II A-B
	107	Muldalsfoss	Kons.behandlet				—	
	108	Valdalvassdraget			x		350	III
	109	Stordalvassdraget				x	250	
	110	Rauma	x				740	
	111	Istra m/Stigfoss			x		50	III
	112	Mongefoss	Kons.behandlet				—	
	113	Mardalsfoss	Kons.behandlet				—	
	114	Drivavassdraget			x		700	II B
	115	Ålvunda/Innerdalen		x			90	II B
	116	Todalen			x		270	III
	117	Søya		x			—	
	118	Trollheimen	Kons.behandlet				—	
	Sør-Trøndelag/Oppland	119	Kongsvoll—Hjerkin		x			—
Sør-Trøndelag	120	Festa/Vindøla	Kons.behandlet				—	
	121	Grytdalselva		x			—	
	122	Skjenaldelva				x	—	
	123	Orkla	x				1 100	II-III
	124	Gaula	x		x		600	III
	125	Nedalsmyrene	Kons.behandlet				—	
	126	Stuesjøen	Kons.behandlet				—	
	127	Sagelva m/Jonsvatnet				x	—	
	128	Stordalselv	x				—	
	129	Norddalselv		x			—	
	130	Aursundlielv		x			—	
Nord-Trøndelag	131	Stjørdalselv/Verdalselv/Forra				x	600—1000	
	132	Snåsavatn			x		—	
	133	Ogna				x	280	
	134	Ormsetfossen				x	—	
	135	Meltingen				x	—	
	136	Høylandsvassdraget				x	—	
	137	Grossåmoen/Øvre Luru		x			—	
	138	Sanddøla/Luru/Grana				x	500	
	139	Sørlivassdraget			x		200	
Nord-Trøndelag/Nordland	140	Børgfjell		x			65	II
Nordland	141	Terråkelva			x		40	II B
	142	Abjøra				x	500	II A

St. prp. nr. 4.
Om verneplan for vassdrag.

Fylke	Nr.	Objekt Navn	Konsesjons- behandles	Vernes		Ut- settes	Prod.pot. GW/h/år	Kostnads- klasse
				Vårig	10 år			
Finmark	190	Manninselva		x			—	II B
	191	Reisvassdraget			x		600	II B
	191A	Øksfjordvassdraget			x		—	II B
	192	Navitelva	x				250	II A
	193	Kvænangselva	x				100	II A
	193A	Badderselv	x				—	II B
	194	Storrelva til Burfjorden	x				200	II B
	195	Alta—Kautokeinovassdraget	x				1 100	—
	196A	Tverrelva/Alta	x		x (Masi)		—	—
	196B	Transforelva	x		x		—	—
	196	Repparfjordvassdraget	x		x		100	—
	197	Kokelva	x		x		—	—
	198	Snefjordvassdraget			x		15	III
	199	Stabburselva			x		—	—
	200	Lakselva			x		—	—
	201	Børselva		x	x		—	—
	202	Storrelva til Storfjorden		x	x		—	—
	203	Tana m/øvre Anarjokka		x	x		—	—
	204	Julelva		x	x		—	—
	205	Vestrelva til Syltesfjorden			x	x	—	—
	206	Sandfjordelva			x		—	—
	207	Tverrelva			x		—	—
	208	Komagelva			x		—	—
	209	Vestre Jakobselv			x		—	—
	210	Borgebyvassdraget			x		—	—
	211	Meskelva			x		—	—
	212	Bruelva			x		—	—
	213	Vestrelva til Meskfjorden			x		—	—
	214	Klokkerelva			x		—	—
215	Neidenelva			x		—	—	
216	Munkelva			x		—	—	
217	Langfjordvassdraget			x		—	—	
218	Ellen- og Øydevassdraget			x		—	—	
219	Karpelva			x		—	—	

Om verneplan for vassdrag.

Departementet har ikke noe i mot varig vern av Tista.

Objekt nr. 2.

MOSSEELVA MED VANNSJØ

Kontaktutvalget har foreslått Mosseelva med Vannsjø varig vernet, fordi de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesmannen og fylkesfriluftsnemnda i Østfold har ikke merknader til forslaget.

Departementet har ikke noe i mot varig vern av Mosseelva med Vannsjø.

Objekt nr. 3.

HURDALSVASSDRAGET, LEIRELVASSDRAGET OG ØVRIGE VASSDRAG I ROMERIKSASEN — VASSDRAG NR. 5 OG 6.

Kontaktutvalget, som har anslått ikke-utbygd vannkraft i nevnte vassdrag til 60 GWh/år i kostnadsklasse III, har foreslått midlertidig vern.

Hovedstyret har etter vurdering av friluftinteressene mot den relative dyre kraft det er tale om, funnet å ville anbefale vassdragene unntatt fra videre kraftutbygging.

Akershus elektrisitetsverk har opplyst at etter foreløpige undersøkelser vil antakelig området vest for Hurdalssjøen fra Skåltjern til Steinsjøen kunne gi en produksjon på 100—120 GWh i utbyggingsklasse IIb. Ved en eventuell utbygging opplyser elektrisitetsverket at det ikke vil bli overføringskostnader.

Hurdal kommune har tiltrådt Hovedstyrets innstilling.

Eidsvoll kommune opplyser at den ikke har vesentlig å bemerke i saken.

Fylkesfriluftsnemnda i Akershus har ikke merknader til verneplanen.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har ikke merknader til forslagene om vern av vassdrag i eller i nærheten av Oslo og Akershus.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdragene.

Objekt nr. 4.

OSLOMARKVASSDRAGENE

Av kartvedlegget til Kontaktutvalgets rapport, fremgår at det med Osloomarkvassdragene menes bl.a. Sandvikselva, Lysakerelva, Hoffselva, Frognerbekken, Akerselva, Nittelva, Leira og Børteelva, alle med sidevassdrag.

Kontaktutvalget har foreslått vassdragene varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Osloomarkvassdragene opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske har gitt uttrykk for at spesielt Sandvikselva er et uvanlig interessant og viktig lakse- og sjøaurevassdrag.

Oslo kommune, Skedsmo kommune og Rælingen kommune har ingen merknader til verneplanen.

Fylkesfriluftsnemnda i Akershus har ikke merknader til verneforslaget.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har ikke noe å bemerke til de forslag som er fremsatt om vern av vassdrag i eller i umiddelbar nærhet av Oslo og Akershus.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdragene.

Objekt nr. 4 A.

SKJERVANGEN I MANGENVASSDRAGET.

Det svenske selskap Sundshagfors Kraft A/B's søknad om ytterligere regulering av Skjervangen i Mangenvassdraget, Eidskog, ble ved Industridepartementets vedtak 28. juli 1971 avslått.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Skjervangen.

Objekt nr. 5.

LJØRA

Kontaktutvalget har foreslått Ljøra (øst for Trysil) varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark anbefaler varig vern av Ljøra.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Ljøra.

Objekt nr. 6 og 7.

SAVALEN OG JUTULHOGGET

Kontaktutvalget har tatt til underretning at spørsmålet om regulering av Savalen er til konsesjonsbehandling i Regjeringsen.

Hovedstyret har ikke omtalt Vassdraget.

Samarbeidsgruppen for Natur-

Om verneplan for vassdrag.

og Miljøvern (SNM) har foreslått Savalen vernet for 10 år.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark anbefaler Savalen varig vernet mot kraftutbygging.

Departementet forutsetter at spørsmålet om regulering av Savalen blir avgjort ved konsesjonsbehandling. Jutulhogget vil ikke bli berørt av kraftutbygging.

Objekt nr. 8.

MISTRA

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget som kan utbygges til ca. 200 GWh, ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Samarbeidsgruppen for natur og miljøvern (SNM) mener at Mistra bør vernes i 10 år.

Norges Naturvernforbund mener at Mistra bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark foreslår vassdraget varig vernet.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 9.

KYNNA

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke vurdert vassdraget.

Norges Naturvernforbund mener at Kynna bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark finner å måtte vurdere de mere konkrete planer for utbygging av Kynna før standpunkt kan tas.

Departementet fører ikke Kynna (sideelv til Flisa) opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 10.

TRYLSVASSDRAGET (KLARA) — VASSDRAG NR. 979.

Vassdraget begynner i grensetraktene mellom Hedmark og Sør-Trøndelag. På strekningen fra Femunden til Karlstad ved Väneren i Sverige faller elva ca. 630 m. På norsk side er landskapet preget av store rolige skogpartier og områder over skoggrensen. De største sjøene i vassdraget på norsk side er foruten Femunden (202 km²), Isteren

(27 km²), Sølvsjøen (21 km²) og Engeren (12 km²). Strandstrekningen på Femunden er av «Femundutvalget» anslått til 200 km². Langs hele vassdraget fra Femunden til svenksegrensen er det veg.

Dersom den foreliggende søknad om svensk regulering av Femunden med 1,8 m legges til grunn, vil reguleringen gi en kraftøkning på ca. 20 GWh i de utbygde fall på norsk side og ca. 140 GWh på svensk side, og i tillegg er det mulig å gjennomføre en utbygging på ca. 600 GWh relativt dyr kraft (kostnadsklasse II B) på norsk side.

Deler av Femundsmarka — fra Femundens østbredd (strekningen Langodden—Røstneset) til riksgrensen (strekningen mellom riksrøys 143 og 147) — er vernet i medhold av naturvernloven som landskapsvernområde og nasjonalpark. Grensen mellom landskapsvernområdet og nasjonalparken går slik at landskapsvernområdet dekker de lavere partier langs Femundens østbredd. Området gir således en verdifull buffersone mot nasjonalparken lenger øst. Ved dette vedtaket er det ikke tatt stilling til spørsmålet om en eventuell regulering av Femunden.

Kontaktutvalget peker på at Gabrielsen-komiteén brukte hensynet til friluftsliv-fotturer, jakt, fiske og andre former for rekreasjon — som grunnlag for sin anbefaling om å la «Femunden og andre vassdrag i Femundsmarka mellom Femunden og riksgrensen» bli bevart uberørt. Videre peker utvalget på at opprettelsen av nasjonalparken mellom Femunden og riksgrensen er et uttrykk for de store verneverdier som knytter seg til områdene rundt Femunden. I tillegg er de naturvitenskapelige interesser i omegnen blitt klart dokumentert. Utvalget legger også stor vekt på at den kraft som det kan bli spørsmål om å innvinne, er forholdsvis dyr. Kontaktutvalget konkluderer med at med den store betydning Femunden og Trysilelva har for friluftslivet, landskapsbildet og de naturvitenskapelige interesser, bør hele vassdraget vernes varig.

Hovedstyret viser til at det i 1965 frarådte regulering av Rogen, men tilrådte regulering av Femunden. Hovedstyrets vedtak var bl.a. basert på forslag om Femundsmarka nasjonalpark som ville berøre Rogen. I St. meld. nr. 22 (1969—70) er det gitt melding om at Regjeringen har avslått søknaden, idet de svenske søkere har anket avgjørelsen inn for Stortinget. Hovedstyret viser til stortingsmeldingen som ennå ikke er behandlet.

Femundutvalget (nedsatt av Norges Naturvernforbund) peker på at Femunden er Norges nest største naturlige innsjø, og dens nedbørsfelt er bare i liten utstrekning

Om verneplan for vassdrag.

påvirket av sivilisatoriske forhold. Trysilvassdraget fra Femunden og sørover utgjør på norsk side av grensen en 130 km lang elvestrekning og har i tillegg flere verdifulle innsjøer og sidevassdrag. Den delen av vassdraget som ligger ovenfor Sagnfossen i Trysil har hittil praktisk talt unngått reguleringsinngrep. Vassdraget har uerstattelige sosiale og vitenskapelige verdier som vil gå tapt ved den planlagte oppdemming av Femunden og regulering av vannføringen i Trysilelva. Etter utvalgets mening vil et eventuelt inngrep i vannstandsveksling og vannføring medføre en fullstendig endring av det naturlige forhold i vassdraget. Stoffkretsløp, vegetasjon og fauna vil bli meget uheldig influert. En følge av dette vil være tap av vassdragets verdier som referanseområde for vitenskapelig forskning. Det pekes på at vassdraget med sitt system av elver og innsjøer representerer et av Sør-Norges rikeste innlandsfiskerier. Fiskerikdommen sammen med vassdragets skjønnhet og egenart, danner grunnlaget for anvendelsen av området til friluftsmål. Utvalget mener at et naturinngrep av den størrelsesorden som er foreslått, vil medføre en rekke betydelige skadevirkninger med økonomiske og trivselmessige konsekvenser. Utvalget konkluderer med at den beskjedne kraftmengde som eventuelt kan innvinnes, ikke vil stå i noe rimelig forhold til de verdier og muligheter som ligger i å beholde vassdraget som den naturherlighet det er i dag.

Den norske Turistforening slutter seg til Kontaktutvalgets konklusjon om at dette vassdraget må bli varig vernet, og henstiller til Stortinget å fatte vedtak i overensstemmelse med dette.

Universitetets oldsaksamling opplyser at det er registrert mer enn 60 boplasser av steinalderkarakter langs Femunden. Mange av disse er delvis ødelagt av den gamle reguleringen, men det funnmateriale som er kommet for dagen er av så særegen karakter at området må ansees som verneverdig. De øvre deler av vassdraget er ikke registrert.

Universitetet i Trondheim anbefaler at vassdraget får varig vern slik som foreslått av Kontaktutvalget.

Det Norske Vitenskapsakademi i Oslo peker på at den foreliggende reguleringsøknad er avslått og anbefaler at den beslutning om vern av vassdraget som allerede er tatt, må fastholdes.

International Biological Program, Norwegian National Committee uttaler at Norsk Project Aqua inntil nå har fått antatt 7 ferskvannslokaliteter på den internasjonale liste over vitenskapelig

verneverdige vann og vassdrag. Femunden er et av disse objekter.

Norsk Botanisk Forening mener at verneverdiene i Trysilvassdraget skulle være så vel dokumentert at Kontaktutvalgets konklusjon bør følges.

Statens Friluftsråd har i forbindelse med søknaden om regulering av Femunden, uttrykt at det er meget ønskelig ut fra et friluftssynspunkt at konsesjon blir nektet.

Statens Naturvernråd har gått imot søknaden om regulering av Trysilvassdraget, bl.a. under henvisning til biologiske skadevirkninger og hensyn til rekreasjonsinteressene og den nærliggende nasjonalpark.

I tillegg til de forannevnte organer, har en rekke landsomfattende institusjoner protestert mot regulering av Trysilvassdraget, herunder Norges Naturvernforbund, Det Norske Skogskapskap, Norges Automobilforbund, Norsk Feltbiologisk ungdomsforening, Norsk Hagearkitektlag, Norsk Zoologisk Forening, Landslaget for Reiselivet i Norge, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Landslaget for norske ungdomsherberger, Norsk Forening for vassdragspleie og vannhygiene, Norsk Speiderguttforbund, Norsk Ornitologisk Forening, Kongelig Norsk Automobilklubb, Norsk Folkeferie, Hedmark Fylkes Jakt- og Fiskerforbund og Asnes Jeger og Fiskeforening.

Engerdal kommune har behandlet saken i kommunestyremøte etter at konsesjonsøknaden ble avslått. Kommunestyret har med 14 mot 3 stemmer gitt uttrykk for at det fortsatt er av den oppfatning at regulering av Femunden er det beste alternativ for å trygge økonomien og næringslivet i bygda. Den økte virksomhet i kommunen under utbyggingsperioden, årlig konsesjons- og skatteinntekter i tillegg til en rekke andre tiltak i forbindelse med reguleringen, vil være av så avgjørende betydning for bygdas fortsatte eksistens og utvikling, at man ikke har råd til å si nei til en regulering. Kommunestyret understreker også utbyggingsmulighetene man får videre nedover i vassdraget i tilfelle en regulering av Femunden. Så fremt det ikke blir gitt tillatelse til regulering, krever kommunen full erstatning for de tap bygda vil lide ved at Femunden og Trysilvassdraget ikke blir regulert. Mindretallet på 3 medlemmer i kommunestyret, henstiller om at Stortinget slutter seg til departementet og regjeringens enstemmige

vedtak om ikke å gi tillatelse til regulering av Femunden, og at det må bli gitt full kompensasjon til kommunen og til næringslivet i Engerdal.

Trysil kommune har behandlet saken på kommunestyremøte etter at konsesjonen var avslått. På møtet ble det fattet vedtak i tre punkter:

1. Stortinget anmodes om å innvilge konsesjonssøknaden likevel, slik at den del av søknaden som gjelder regulering av Rogen ikke blir realitetsbehandlet på nåværende tidspunkt.
2. Hvis konsesjonssøknaden ikke blir innvilget, krever Trysil kommune en engangserstatning fra staten for de tap den blir påført som følge av at naturressursene i vassdraget ikke tillates utnyttet. Kommunestyret har under dette punktet søkt å kvantifisere tapet.
3. Trysil kommune opplyser at avslaget til konsesjonssøknaden vil måtte medføre at den må søke staten om bevilgning til flomforebyggende tiltak i vassdraget.

Vedtaket under punkt 1 ble fattet med 22 mot 10 stemmer. For punktene 2 og 3 er vedtaket enstemmig.

Trysil-Engerdal Regionplanråd anbefaler regulering av Femunden. Det vises til den økonomiske betydning en slik regulering vil ha for kommunene.

Etter regionplanrådets oppfatning vil naturverninteressene bare i liten grad bli berørt av regulering og utbygging. Rådet henstiller til Stortinget om å tillate regulering og utbygging. Videre henstilles det til Stortinget å vurdere kompensasjonskravene fra kommunene som et naturlig ledd i saksbehandlingen når det gjelder søknaden om konsesjon og regulering av Femunden. Rådet peker på at eventuelt avslag på konsesjon i første rekke vil komme folk utenfor distriktet tilgode.

Fylkesfriluftsnemnda i Sør-Trøndelag mener at Trysilvassdraget med Femunden bør unntas totalt fra kraftutbygging. Nemnda viser til Kontaktutvalgets argumentasjon.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark gir uttrykk for at vassdraget ved sin opprinnelige karakter og sin størrelse og variasjon representerer et enestående naturelement, som det er samfunnets plikt å bevare i sin opprinnelige form for ettertiden. Nemnda peker på at vassdraget har uomtvistelig naturvitenskapelig verdi og at Femunden er kjent som hjørnesteinen i Femundmark-komplekset, et område som rommer en allsidig friluftsmessig og rekreasjonsmessig aktivitet. Nemnda peker på vassdragets lette tilgjen-

gelighet. Det understrekes at skadene på fisken ville bli av vesentlig betydning. For øvrig minnes det om reguleringens eventuelle virkninger på grunnvannsforhold, grunnvannsforsyning og erosjonsforhold. Fylkesfriluftsnemnda mener at den her har en enestående mulighet til å sikre og verne for ettertiden et større vassdrag med tilstøtende områder som utgjør en representativ helhet av et stykke Norge.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hedmark har avgitt uttalelse som stort sett er i samsvar med uttalelsene fra kommunene og fra regionplanrådet.

Departementet viser til St. meld. nr. 22 for 1969—70, Om søknad om regulering av Femunden. Dersom Stortinget opprettholder departementets avslag i konsesjonssaken, har departementet ikke noe imot varig vern av Femunden og Trysilvassdraget for øvrig.

Objekt nr. 11.

ATNA — VASSDRAG NR. 18.

Kontaktutvalget understreker at det er dokumentert store og viktige naturvitenskapelige interesser i Atna-vassdraget. Beliggenheten i forhold til Rondane nasjonalpark er meget gunstig og friluftslivet har vesentlige interesser i området. Alt tilsier etter Kontaktutvalgets mening at vassdraget unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret gir uttrykk for at det er på det rene at vassdraget kan utnyttes på en måte som er atskillig mer skånsom mot landskapet enn det prosjekt som det er gjort rede for i Kontaktutvalgets rapport. Særlig vil Hovedstyret peke på at eventuell regulering av Atnasjøen kan reduseres vesentlig. Det pekes på at en eventuell regulering av Atna kan få gunstig virkning på flom- og isforholdene i Glomma. Sarrproduksjonen i Atna som i dag volder store ulemper, kan bli redusert. Hovedstyret finner å kunne foreslå at Atnavassdraget blir vernet i en 10-års-periode, men ønsker å poengtere at forholdene her ligger slik til rette, at det er særlig påkrevet med ny vurdering ved periodens utløp. (Vassdraget kan gi opp til 1 650 GWh, kostnadsklasse II A—B).

Den Norske Turistforening slutter seg til Kontaktutvalgets forslag om vern av vassdraget.

Universitetets oldsaksamling opplyser at området omkring vassdraget er lite kjent arkeologisk, mens det ved vannene Vålåsjøen og Avsjøen i bivassdraget Folla er registrert en god del boplasser av steinalderkarakter. Dette forhold sammen med at

Om verneplan for vassdrag.

elven renner gjennom områder som fra gammelt av er regnet blant våre beste jaktområder, gjør at det sannsynligvis rommer rike arkeologiske spor. Fjellområdene er rike på minner etter villreinjakt av til dels enestående karakter.

Det Norske Vitenskapsakademi i Oslo mener at Atna bør helt og holdent unntas fra kraftutbygging. Argumentene for dette synet ligger i Kontaktutvalgets rapport om vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging og i «Foreløpig innstilling om naturvitenskapelige interesser ved vassdragsreguleringer» fra Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, Universitetet i Oslo, som fulgte som vedlegg til Kontaktutvalgets rapport.

Oppland Naturvern er enig med Kontaktutvalget i at vassdraget unntas fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark foreslår vassdraget varig vernet.

Fylkesmannen og Fylkesutvalget i Hedmark slutter seg til Hovedstyrets innstilling og forutsetter at saken blir tatt opp til ny reell vurdering ved utløpet av den foreslåtte verneperiode.

Departementet foreslår 10 års vern av Atnavassdraget, idet man spesielt viser til verneverdiene og nærheten til Rondane nasjonalpark.

Objekt nr. 12.

ASTAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 15.

Astavassdraget vil ved utbygging kunne gi ca. 250 GWh (II A—B).

Kontaktutvalget anser forholdet i dette vassdraget så godt belyst gjennom konsesjonsbehandling av søknad om regulering av vassdraget, at det uten kommentar slutter seg til standpunktet om varig å unnta Astavassdraget fra kraftutbygging.

Hovedstyret anser også forholdene her så avklaret at det ikke har noe å bemerke til at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Mesna kraftselskap som i sin tid søkte om reguleringer i Astavassdraget, opplyser at den kraft som kan innvinnes ville bli meget rimelig. Kraftselskapet kan være enig i at en del vassdrag, herunder Astavassdraget, foreløpig fritas for kraftutbygging i en 10-årsperiode. Det mener imidlertid at konsekvensen av alternative kraftkilder ikke er så godt utredet at vernet bør gjøres varig.

Hamar og Hedmark Turistforening erklærer seg tilfreds med at Hovedstyret foreslår Astavassdraget varig unntatt fra kraftutbygging. Foreningen mener at

vassdraget bør bevares mest mulig uberørt (herunder også mot forurensninger fra hyttebyer og annen utbygging) som rekreasjonsområde for de store hytteområder som etableres i nærheten av vassdraget, og for alle som nytter området til helgeturer.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland har ikke vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling.

Oppland Naturvern er enig med Kontaktutvalget i at dette vassdraget unntas fra kraftutbygging.

Ringsaker kommune har ikke noe å bemerke til at Astavassdraget blir unntatt fra ytterligere regulering og at vernet blir gjort varig.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark foreslår Åsta varig vernet.

Fylkesmannen og Fylkesutvalget i Hedmark slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Departementet har, særlig av hensyn til friluftslivet, tidligere avslått konsesjonssøknad om regulering av Åsta. Departementet har ikke noe imot varig vern av Åsta.

Objekt nr. 13.

MOELVVASSDRAGET MED NÆREN — VASSDRAG NR. 7.

Kontaktutvalget gjør oppmerksom på at Moelv mellom Næren og Mjøsa er utbygd med noen mindre kraftverk slik at Næren er regulert 3 meter. Det opplyses at en søknad om overføring av Åsta til Mesna/Næren er trukket tilbake. Utvalget er enig i at Nærens betydning for landskapsbildet sett i forhold til de etter måten små og dyre kraftmengder, tilsier at den ikke blir regulert ytterligere. Vernet bør etter utvalgets mening gjøres varig.

Hovedstyret opplyser at et flertall på 3 medlemmer stemte mot konsesjon på overføring av Åsta til Mesna, og at kraftselskapet trakk søknaden vedrørende regulering av Næren tilbake. Hovedstyret anser etter dette saken så avklaret at det ikke har noe å bemerke til at Næren blir varig unntatt fra ytterligere regulering.

Mesna kraftselskap mener at Moelvvassdraget bare bør vernes foreløpig for 10 år. Selskapet er av den oppfatning at en må få mer oversikt over virkningene som følger med alternative kraftkilder, før en kan ta stilling til spørsmålet om varig vern.

Hamar og Hedmark Turistforening sier seg tilfreds med at Hovedstyret foreslår Moelvvassdraget varig unntatt fra kraftutbygging.

Ringsaker kommune har ikke noe å bemerke til at Moelvvassdraget med Næren

Om verneplan for vassdrag.

blir varig unntatt fra ytterligere regulering.

Fylkesfriluftsnemnda i Hedmark anbefaler vassdraget varig vernet.

Fylkesmannen og Fylkesutvalget i Hedmark slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Næren.

Objekt nr. 14.

JORA/ØVRE DEL AV LÅGEN

Jora representerer en kraftmengde på ca. 250 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Oppland Naturvern gir uttrykk for at Joraelv har verneverdi ut fra mange hensyn. Vassdraget utgjør et sentralt midtpunkt i et meget søkt friluftsområde som vil måtte anses som ødelagt ved en regulering av vassdraget. Vassdraget byr på rikt fiske, og terrenget omkring må regnes som det beste jaktterreng i distriktet. Foreningen frykter for at eventuell regulering vil ha meget uheldig innflytelse på villreinstammen i Snøhettaområdet.

Norges Naturvernforbund har foreslått at Jora/øvre del av Lågen kommer med på en «verneplan nr. 2».

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 15.

LORA

Kontaktutvalget har foreslått at Lora (bielv til Lågen ved Lesja) blir varig vernet under henvisning til at kraftutbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oppland Naturvern peker på at Lora utgjør en sentral del av det området som overfor Kommunaldepartementet og Statens Naturverninspektør er foreslått utlagt til Lordalen nasjonalpark. Foreningen mener at også Asbjørnåa og Grøna som er sideelver til øvre deler av Rauma, bør vernes i tilknytning til nasjonalparken.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Oppland har ikke uttalt seg om vassdraget.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Lora. Så vidt angår Asbjørnåa og Grøna er departementet enig med Kon-

taktutvalget og Hovedstyret i at Rauma bør underlegges vanlig konsesjonsbehandling, jfr. objekt nr. 110.

Objekt nr. 16.

FINNAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 13.

Vassdraget kan gi ca. 200 GWh, kostnadsklasse II A.

Kontaktutvalget har ikke funnet grunnlag for å foreslå Finna tatt med i verneplanen.

Hovedstyret har heller ikke funnet tilstrekkelig grunn for å ta vassdraget med i verneplanen.

Norges Naturvernforbund og Oppland Naturvern mener at det er ønskelig at øvre deler av Finna vernes, idet vassdraget her renner gjennom områder som kan tenkes å inngå i Lordalen nasjonalpark som det er fremmet forslag om overfor Statens naturverninspektør og Kommunaldepartementet.

Vågå kommune slutter seg til forslagen til Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland slutter seg også til Hovedstyrets og Kontaktutvalgets vurdering.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Finnassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 17.

FRYA

Kontaktutvalget har ikke tatt stilling til Frya og har forutsatt at Frya, (bielv til Lågen mellom Hundorp og Ringebu) vurderes senere.

Hovedstyret har ikke vurdert vassdraget.

Oppland Naturvern har under henvisning til Fryas nære tilknytning til Rondane anbefalt vassdraget vernet.

Fylkesmannen og Fylkesfriluftsnemnda i Oppland har ikke uttalt seg om vassdraget.

Departementet forutsetter at saken tas opp til vurdering senere.

Objekt nr. 18

ESPEDALSVATN OG BREISJØEN I VINSTRA — VASSDRAG NR. 11.

Espedalsvatn og Breisjøen kan gi 20 GWh (I).

Kontaktutvalget viser til tidligere konsesjonssøknad om regulering av disse innsjøene, som ble avslått i 1963, og anbefaler varig vern av Espedalsvatn og Breisjøen.

Hovedstyret har ikke merknader til

Om verneplan for vassdrag.

at Espedalsvatn og Breisjøen blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Oppland naturvern er enig med Kontaktutvalget i at dette vassdraget bør unntas fra kraftutbygging.

Gausdal kommune viser til vedtak av 1961 hvor kommunestyret henstilte om at Espedalen måtte forbli mest mulig uberørt av vassdragsreguleringer.

Regionplanrådet for Sør-Gudbrandsdal anser forholdene som avklart ved at tidligere konsesjonssøknad er avslått.

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland mener at det særpregede dalføret bør få beholde Espedalsvatn og Breisjøen uregulert.

Fylkestinget i Oppland har ikke merknader til at Espedalsvatn og Breisjøen blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Departementet viser til at konsesjonssøknad om regulering av dette objekt ble avslått i 1963. Departementet har ikke noe imot varig vern av Espedalsvatn og Breisjøen.

Objekt nr. 19.

GAUSA

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal tas stilling til vassdraget ved senere anledning.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Oppland Naturvern sier at det foreløpig er vanskelig å uttale seg om verneverdien av Gausavassdraget. Men siden dette vassdraget er dominerende i deler av dalføret, vil en sterk regulering bl.a. kunne få uheldige landskapsmessige virkninger.

Departementet forutsetter at saken tas opp til vurdering senere.

Objekt nr. 20.

ETNA OG DOKKA — VASSDRAG NR. 54 OG 55.

En utbygging av Etna og Dokka m.fl. kan gi en samlet produksjon på 750 GWh/år i kostnadsklasse IIB—III. Ormtjernkampen nasjonalpark grenser ned til Dokkvatnet som er forutsatt regulert ved eventuell utbygging. Norges Landbrukshøgskole driver forsknings- og undervisningsvirksomhet i Dokkas nedslagsfelt fordi en her finner interessante studiemuligheter innen en rekke av høgskolens fag.

Kontaktutvalget forutsetter at Dokka og Etna blir underlagt vanlig konsesjonsbehandling. Utvalget mener imidlertid at eventuell utbygging bør utformes slik at en unngår magasin i Dokkvatnet, fordi dette bl.a.

vil virke uheldig på nasjonalparkens nærområder og på de interesser Landbrukshøgskolen har i traktene.

Hovedstyret anbefaler at forholdene blir belyst gjennom vanlig konsesjonsbehandling. Det har merket seg forholdet mellom nasjonalparken og Dokkvatnet, men vil ikke kommentere dette på nåværende tidspunkt.

Norsk Botanisk Forening mener at hensynet til nasjonalparken bør veie tungt ved vurderingen av objektet.

Universitetets oldsaksamling har opplyst at Etna/Dokkavassdraget må antas å være av spesiell arkeologisk interesse. Enkelte tilfeldige funn indikerer at området kan romme kulturminner av uvanlig karakter.

Oppland Naturvern gir uttrykk for at Etna vil få de største skadevirkningene ved en eventuell regulering.

Norges Naturvernforbund viser til at Kontaktutvalget har forutsatt at det skal fremlegges en «verneplan nr. 2» for de vassdrag det ikke har tatt stilling til, og peker på at Etna/Dokka bør tas med i denne planen.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Etna/Dokka bør vernes for 10 år.

Den Norske Turistforening støtter Kontaktutvalgets forslag om at eventuell utbygging bør utformes slik at en unngår magasin i Dokkvatnet av hensyn til nasjonalparkens nærområder.

Gausdal fjellstyre frarår enhver regulering av Dokkelva innen Gausdal statsalmenning, under henvisning til de mange uheldige konsekvenser dette vil ha for området.

Gausdal kommune har i uttalelse vedrørende Gabrielsenkomitéens innstilling henstilt om at Espedalen og Dokkavassdraget i Gausdal Vestfjell måtte forbli mest mulig uberørt av vassdragsreguleringer. Kommunen gjentar henstillingen om at Dokkavassdraget må unntas fra regulering. Kommunen viser til skadevirkningene for nasjonalparken og til store naturvern- og viltverninteresser i området.

Regionplanrådet for Land-Etnedal har uttalt at en viss regulering av Dokka ikke vil medføre så store skader for regionen. Så vidt angår Etnavassdraget sier rådet at de reguleringsplaner som foreligger ser ut til å medføre mer eller mindre permanent tørrlegging av elveleiet. Dette vil etter rådets oppfatning bety at bygdas landskap i sin helhet og spesielt langs elva vil bli sterkt forringet. Dessuten vil badeplasser og

Om verneplan for vassdrag.

muligheter for sportsfiske bli ødelagt. En regulering av Etnesunn, Røssjø-Rotvollfjorden, Hornsjø, Steinsetfjorden og Fullsunn er av rådet nevnt som uheldige reguleringsmagasin, særlig p.g.a. hensyn til turismen. Etter rådets oppfatning vil en sterk regulering av Etnavassdraget ha en ikke ubetydelig negativ betydning for lokalbefolkningen, samtidig som den turistmessige utnyttelse kan bli redusert.

Regionplanrådet for Sør-Gudbrandsdal mener at forholdene må belyses gjennom vanlig konsesjonsbehandling.

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland mener at saken best kan belyses gjennom vanlig konsesjonsbehandling. Nemnda forutsetter at det ved en eventuell utbygging tas tilbørlig hensyn til nasjonalparken og til Landbrukshøyskolens interesser i området.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland mener at forholdene må belyses gjennom vanlig konsesjonsbehandling.

Departementet foreslår at spørsmålet om eventuell utbygging blir belyst gjennom vanlig konsesjonsbehandling. Under henvisning til Kontaktutvalgets rapport og uttalelse fra Gausdal kommune forutsettes det at det i planer for eventuell utbygging søkes unngått å nytte Dokkvatnet som reguleringsmagasin.

Objekt nr. 21.

VASSDRAG I VANG

Kontaktutvalget har ikke tatt stilling til forslaget og forutsetter at det blir behandlet senere.

Hovedstyret har ikke vurdert objektet.

Oppland Naturvern har forslått at alle vann og elver utenom de som er berørt eller som blir det i forbindelse med Yljabrosjektet forblir uberørt.

Departementet fører ikke vassdragene opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 22.

NORDRE SYNDIN I BEGNA OG HELIN I ABJØRA — VASSDRAG NR. 56 OG NR. 58.

Kontaktutvalget anbefaler at Nordre Syndin og Helin blir varig vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret anser i likhet med Kontaktutvalget at verneinteressene — særlig de naturvitenskapelige — er så vesentlige i forhold til utbyggingsinteressene at det ikke har merknader til at Nordre Syndin og Helin blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Vestfold kraftselskap gjør opp-

merksom på at Nordre Syndin (og Midtre Syndin) opprinnelig hadde avløp til Sundheimselva og ikke til Begna som i dag. Kraftselskapets planer for utbygging av Sundheimselva kraftverk går bl.a. ut på å la Nordre Syndin (og Midtre Syndin) få tilbake sitt opprinnelige avløp. Dette kan ifølge Kraftselskapet gjøres ved bagatellmessige justeringer av vannstanden i Nordre og Midtre Syndin. Det sies at noen regulering ut over naturlig selvregulering ikke vil komme på tale, idet magasinene er forutsatt lagt i Søndre Syndin og Vasetvatn. Prosjektet vil medføre noe kanalisering mellom Midtre og Søndre Syndin.

Vestre Slidre kommune viser til at Helin er regulert og mener at en tilbakeføring av avløpet til Nordre Syndin vil være et naturvennlig tiltak. Kommunen mener at fredning av Nordre Syndin i sin nåværende form synes vanskelig å ta alvorlig og peker på at fredning vil få innvirkning på utbyggingen av Vasetvassdraget. Videre uttales det at en må regne med at eventuell fredning kan gjøre det aktuelt med erstatning.

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland slutter seg til Kontaktutvalgets og Hovedstyrets uttalelser.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland har ikke merknader til varig vern av Nordre Syndin og Helin.

Departementet har ikke noe imot at Helin blir varig unntatt fra regulering ut over det som foretas i dag. Departementet har heller ikke bemerkninger til at Nordre Syndin (og Midtre Syndin) blir varig unntatt fra utbygging. Departementet har med dette ikke tatt standpunkt til spørsmålet om en eventuell tilbakeføring av avløpet fra Nordre og Midtre Syndin til Sundheimselva.

Objekt nr. 23.

HEGGEFJORDEN I ØYSTRE SLIDRE — VASSDRAG NR. 59.

Kontaktutvalget mener at eventuell regulering av Heggefjorden ikke må overstige 1 m, og for øvrig foreslås varig vern.

Hovedstyret har ikke merknader til Kontaktutvalgets forslag.

Oppland Naturvern er enig med Kontaktutvalget i at det i Heggefjorden bare tillates en ytterst skånsom regulering, dvs. bare inntil 1 m. Foreningen peker på at sterk regulering vil virke særlig skjæmmende, idet Heggefjorden inntar en sentral plass i landskapsbildet.

Vestre Slidre kommune går ut fra at vernet av Heggefjorden ikke vil berøre utbyggingen av Lomen kraftverk.

Fylkesfriluftsnemnda i Opp-

Om verneplan for vassdrag.

land slutter seg til uttalelsen fra Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland har ikke merknader til forslaget fra Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Departementet har ikke noe imot at Heggfjorden blir varig unntatt fra regulering som overstiger 1 m. Eventuell utbygging av Lomen kraftverk vil ikke berøres av forslaget.

Objekt nr. 24.

BUVASSFARET/LOMSDALSELV

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens verneinteressene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oppland Naturvern opplyser at objektet ligger i et område som utgjør et av de få områder i Sør-Oppland som ennå har et visst uberørt naturpreg. Etter foreningens mening bør vassdraget derfor vernes.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Buvassaret/Lomsdalselv.

Objekt nr. 25.

VASSFARET (ADALSELV — URULA) — VASSDRAG NR. 58 OG 57.

Kontaktutvalget gir uttrykk for at Vassfartraktene utpeker seg som et område med stor verneverdi. Både friluft- og naturverneverdier i området er store. Dette er kommet til uttrykk bl.a. ved at det er nedsett et offentlig utvalg som arbeider med planene om vernetiltak i Vassfartraktene på grunn av området's egenart. Uavhengig av utfallet av dette arbeidet mener utvalget — også fordi en eventuell utbygging vil gi forholdsvis dyr kraftproduksjon, (ca. 300 GWh i kostnadsklasse II b — III), — at Vassfartraktene blir medtatt i verneplanen. Kontaktutvalget mener at Vassfaret bør varig unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ikke merknader til at Vassfaret blir varig unntatt fra kraftutbygging gjennom fredning.

Det Norske Vitenskapsakademi i Oslo, peker på at dersom Vassfaret skal etableres som vernet område, bør vassdraget unntas fra utbygging.

Oppland Naturvern gir sin tilslutning til Kontaktutvalgets forslag.

Holmestrand og Omegns Turistforening opplyser at Vassfaret blir flittig besøkt til alle årstider av folk fra foreningens distrikt.

Drammens og Opplands Turist-

forening er enig i vern av vassdragene i Vassfaret.

Drammen Elektrisitetsverk opplyser at det eier en stor del av fallrettighetene sammen med Ringerike Kraftverk. Elektrisitetsverket viser til at det har vært nevnt at Vassfaret burde utlegges til nasjonalpark. Det påpekes i denne forbindelse at det i området er en rekke skogsbilveier, at det foregår skogsdrift og at det finnes endel hytter. Elektrisitetsverket mener således at en nasjonalpark neppe kan komme på tale, idet området ikke tilfredsstiller vernekravene for nasjonalparkene. Hvis det likevel av hensynet til samfunnets alminnelige interesse blir vedtatt å frede vassdraget mot kraftutbygging, forutsetter Elektrisitetsverket at de kommuner som tar sikte på å foreta utbygging, ikke blir skadelidende når det gjelder kraftdekning. Etter Elektrisitetsverkets mening bør kompensasjonen fortrinnsvis skje i form av andeler i andre utbygginger med tilsvarende driftsegenskaper.

Ringerike Kraftverk opplyser at Kontaktutvalget og Hovedstyrets forslag vil medføre at Kraftverket ikke kan nyttiggjøre seg de fallrettigheter som det har i Vassfaret for kraftproduksjon. Det opplyses at det aktuelle prosjekt ikke i vesentlig grad vil berøre de sentrale deler av Vassfaret og at det vil være mer riktig å kalle prosjektet for «Sør-Aurdalsutbyggingen». Med en slik betegnelse mener Kraftverket at det ikke ville oppstått så mange misforståelser fra naturvernhold. Videre gis det uttrykk for at da det ikke finnes noen innmatingspunkter til nettet mellom Vang Kraftverk og Hønefoss, blir strømforsyningen for Nes-området og distriktet mot Sør-Aurdal lite tilfredsstillende. Kraftverket mener at en utbygging vil bety at en kan innspare betydelige beløp i tekniske anlegg som en ellers måtte bygge for å skaffe disse distrikter en tidsmessig kraftforsyning.

Sør-Aurdal Kommune peker på at Vassfarprosjektet vil kunne gi 3—400 GWh/år, hovedsakelig vinterkraft som vil være av stor betydning for distriktet. Prosjektet antas å ville gi kommunen en skatt på ca. ¼ mill. kroner. Skatter og konsesjonsavgiften til alle de berørte kommuner antas å ville utgjøre beløp på omkring 1 mill. kroner. Kommunen mener at prosjektet bare vil medrøre små inngrep i det påtenkte verneområde. Det vises til at Hovedstyret ved behandlingen av Gabrielsen-komiteens innstilling anbefalte en bredt anlagt utredning før det ble tatt stilling til fredningsspørsmålet. Kommunen deler ikke Hovedstyrets syn på at situasjonen nå er så avklart at det kan tas stilling til kraftutbyggingen i området. Fredning av vass-

Om verneplan for vassdrag.

dragene i Vassfaret på det nåværende tidspunkt vil etter kommunens oppfatning være et utilsigelig inngrep i sakens gang. Kommunen protesterer mot vern av vassdragene før det er blitt klarlagt om andre vernetiltak kan komme på tale i Vassfaret, og i hvilken utstrekning disse kan gjennomføres. For øvrig sies det at prosjektet ikke vil berøre Vassfaret så sterkt at det bør hindre utnyttelsen av kraftkilder som i hovedsak ligger utenfor Vassfarområdet. Kommunen gjør krav på erstatning og tiltak hvis vassdragene i Vassfaret skulle bli vernet mot kraftutbygging.

Ringerike kommune slutter seg til generalplanutvalgets uttalelse og de merknader som er kommet fra Ringerike Kraftverk. Generalplanutvalget har vurdert verneplanen ut fra de naturverninteresser som er av betydning for Ringerike kommune. Den elektrisitetsforsyningsmessige side av saken har utvalget ikke behandlet, idet det går ut fra at dette spørsmål blir tatt hånd om av de lokale eksperter på dette område. Ellers er utvalget av den mening at forslaget til verneplan for vassdrag er i god overensstemmelse med generalplanforslaget, og kan på bakgrunn av dette anbefale planen for såvidt angår de vassdrag som er av interesse for Ringerike.

Drammen kommune har sluttet seg til uttalelsen fra Drammen Elektrisitetsverk.

Nes kommune ser det som betenkelig med en oppdemming av Strøen på 24 m og en senking på 11 m. Det sies at når en vet at området rundt Strøen er relativt flatt, kan en tenke seg de skadevirkninger dette vil få. Utnyttelse av Vassfaret må ikke vurderes på kort sikt, men bør ses i sammenheng med de store områder som vårt samfunn forbruker i dag. Ut fra denne tanke bør vi ha råd til å ta vare på et lite område av uberørt østlandsnatur.

Fylkesfriluftsnemnda i Buskerud sier at det synes som om innstillingen fra Hovedstyret har tatt de hensyn nemnda ønsker i Buskerud.

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland slutter seg til Kontaktutvalgets og Hovedstyrets uttalelser og håper at Vassfarutvalget snarest kommer frem til en tilfredsstillende løsning på fredningsspørsmålet.

Fylkesmannen i Buskerud ber, bl.a. under henvisning til uttalelsen fra Ringerike kommune, om at Vassfaret ikke tas opp i en verneplan før planforslaget til utnyttelse av Vassfaret er undergitt ordinær behandling.

Fylkesmannen i Oppland har ikke merknader til at Vassfaret blir fredet.

Fylkestinget i Oppland foreslår

at Vassfaret ikke blir tatt med på verneplanen.

Departementet er klar over utbyggingsinteressene som foreligger. Det dreier seg imidlertid om relativt dyr kraft, og departementet finner at utbyggingsinteressene bør vike for de betydelige friluftsliv- og verneinteressene i området. Departementet har ikke noe imot varig vern av Vassfaret.

Objekt nr. 26.

JOTUNHEIMEN OG BREHEIMEN

Ca. 6 800 GWh. Kostnadsklasse I — II A — II B.

Kontaktutvalgets omtale og vurdering av objektet er som følger:

Fylker: Oppland og Sogn og Fjordane
Kommuner: Lom, Skjåk, Stryn og Luster.

Med Jotunheimen og Breheimen forstås i denne sammenheng et område som omfatter bl.a. hele eller deler av nedbørfeltet til:

	Vassdragsnr.	Nedbørfelt
1. Otta	13	4150
2. Sjoa	12	1518
3. Bøvra	13	910
4. Mørkrisvassdraget	308	284
5. Jostedøla	310	832
6. Loenvassdraget	372	293
7. Strynsvassdraget	373	547

Bøvra har sine kilder ved Smørstabbreen. På veien til sammenløpet med Ottavassdraget ved Fossheim tar den opp to store sideelver, Leira og Visa. Sognefjellvegen følger hovedvassdraget. Dessuten går det veg inn til turistetablisementene i Leirdalen og Visdalen. Bøvra løper gjennom noen av de mest kjente strøk i Jotunheimen (Smørstabbreen, Galdhøpiggen og Glittertind).

Sjoa (ca. 100 km lang) har sine kilder i traktene ved Storådalen. Vassdraget former en rekke større og mindre vatn før det løper ut i Gudbrandsdalslågen ved Koloen. Av de mest kjente er Langvatnet, Gjende, Bessvatn, Russvatn og Øvre og Nedre Sjudalsvatn. Det går bilveg langs vassdraget fram til Gjende. Gjende trafikkeres med rutebåt om sommeren.

Mørkrisvassdraget ligger mellom Jostedalen og Fortun/Nørdestedalen og har sine kilder i traktene ved grensen mellom Oppland og Sogn og Fjordane. Vassdraget løper ut innerst i Lusterfjorden ved Skjolden. De øvre deler av Mørkriselva renner gjennom Rausdalen med storslagne omgivelser. Lengre nede faller elva ut i den egentlige Mørkrisdalen med

Om verneplan for vassdrag.

frodig løvskog, engsletter og gamle setervoller. Den nederste delen av dalen er bebygget.

Jostedøla har sitt utspring i den nordøstlige delen av Jostedal. Vassdraget renner ut i Lusterfjorden. På vegen til sjøen tar det opp en rekke sideelver, bl. a. Vigdøla og Leirdøla. Det er veg langs hovedvassdraget helt opp til Øyseter og Fåbergstølen.

Øvre Otta har store forgreninger innover den nord-vestlige del av Jotunheimen. Av disse forgreningene kan nevnes Skjøli, Tundra, Framrusti, Glitra, Ostri, Vulu og Tora. Det går veg langs deler av disse sidevassdragene.

Loenvassdraget har sitt utspring på vestsiden av Jostedalsbreen. Vassdraget renner ut i Innvikfjorden. Det går veg langs Loenvassdraget til Kjenndal og Bødalsetra.

Strynsvassdraget består i øvre deler av to forgreninger, Erdalselv og Hjelledøla. Begge forgreningene løper ut i Strynsvatnet. Vassdraget renner ut i Innvikfjorden ved Stryn. Det går veg fra Stryn forbi Strynsvatnet og langs Videdøla fram til Grotli.

Gabrielsen-komiteén — (G 11 og 13).

Av de vassdragene som utvalget tar for seg i dette kapittel, behandler Gabrielsen-komiteén to, nemlig Sjoa (G 11) og Bøvra (G 13).

Om Sjoa sier komiteén som konklusjon:

«Formannen, Eriksen og Mengshoel forstår fullt ut de ønsker som er framkommet om å bevare Gjende-Bessvatn-Russvatnområdet mot inngrep i forbindelse med kraftutbygging. På den annen side viser fraksjonen til at Sjoavassdraget er et av de få større utbyggbare vassdrag som er igjen på Østlandet, og at en utbygging i vassdraget kan gjennomføres til en rimelig pris. Fraksjonen ser det slik at det samfunnsmessig må være den beste løsning om man kan bygge ut vassdraget på en økonomisk forsvarlig måte uten at det blir foretatt slike inngrep at landskapets karakter i det aktuelle område blir endret, og mener at Studieselskapets alternativer II og III, som også regner med fulle magasiner i turisttiden om sommeren, stort sett tilfredsstiller kravene. Fraksjonen har således intet å bemerke til en utbygging av Sjoavassdraget under forutsetning av at det innenfor det område av det sentrale Jotunheimen som er foreslått bevart som nasjonalpark, ikke gjøres andre synlige inngrep enn senkninger av Gjende, Bessvatn og Russvatn i det vesentlige som omhandlet i alternativ II og III i Studieselskapets plan.

Kjelsrud, Krogh og Lyng anbefaler at det område som er foreslått som nasjonalpark blir bevart helt uberørt. Fraksjonen understreker at det dreier seg om det eldste, det mest sentrale og det best besøkte fotturistområde i landet, og at området er internasjonalt anerkjent og hvert år blir besøkt av turister fra alle verdensdeler, og viser også til professor Strøms uttalelse om den ulykke det

vil være fra rent vitenskapelig synspunkt om forholdene ved Gjende og Bessvatn blir endret. Fraksjonen vil også peke på at komiteén ikke uten reservasjoner har foreslått et eneste vassdrag av større kraftutbyggingsmessig betydning bevart helt uberørt og at om man legger sammen kraftmengden, henholdsvis energiproduksjonen i samtlige de vassdrag som uten reservasjoner er foreslått bevart uberørt, vil tallene ikke utgjøre mer enn ca. 1 pst. av landets samlede utbygde og utbyggbare ressurser.

Komiteén mener at de interesserte kommuner bør ytes kompensasjon i samsvar med de retningslinjer som er trukket opp i innstillingens alminnelige del.»

Industrikomiteén i Stortinget har ført Jotunheimen, Gjende m. v. i gruppen «Øremerkes for særskilt behandling etter nærmere utredning og saksbehandling».

Om Bøvra sier komiteén som konklusjon:

«Formannen, Eriksen, Kjelsrud, Krogh og Mengshoel har intet å bemerke til utbygging av Bøvravassdraget, men forutsetter at det særlig av turisttrafikkmessige hensyn og hensynet til friluftslivet slippes en viss minstevassføring i sommertiden.

Lyng peker på at riksvegen gjennom Bøverdalen og Leirdalen har meget stor trafikk av norske og utenlandske turister om sommeren og at store deler av det område som omfattes av Bøvravassdraget, hver sommer er besøkt av et stort antall fotturister og fjellvandrere. På bakgrunn herav mener Lyng at hele vassdraget bør bevares uberørt. Subsidiært finner han å kunne gå med på at vassdraget utbygges såfremt Visa og Leira med sideelver blir holdt utenfor utbyggingen.»

Industrikomiteén i Stortinget har ført Bøvravassdraget i gruppen «Er tidligere avgjort eller bør kunne utbygges (er delvis gitt konsesjon, eller enstemmige innstillinger)».

Ostri (sidevassdrag til øvre Otta) er kommet med under behandlingen av Gabrielsen-komiteéns innstilling etter forslag fra Hovedstyret i NVE. Det har foreslått at Ostri holdes utenom utbygging hvis det ikke skaper for store vanskeligheter for en gunstig løsning av utnyttelsen av tilgrensende vassdrag.

Teknisk utnyttelse.

a. Resipientforhold.

Sjoa er i dag ikke vesentlig forurenset. Det ligger en del hoteller, hytter o.l. i områdene. Direktoratet for statens skoger arbeider med planer om større hytteområder med full sanitær standard i Sjødalsområdet.

Bøvra kjenner en ikke til forurensinger i.

b. Vassforsyning.

Opplysninger foreligger ikke.

c. Vasskraft.

Utbygd vasskraft.

Bortsett fra at øvre Veo (152 km² nedbørfelt) er overført til Tessa, er vassdraget uberørt av kraftutbygging.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Separat utbygd representerer Sjøvassdraget den billigste vasskraft som står igjen på Østlandet. Produksjonen er beregnet til 700—1200 GWh i kostnadsklasse I, avhengig av størrelsen på reguleringene i høgfjellssjøene, som maksimalt var satt til: Gjende 27 m, Bessvatn 10 m, Russvatn 11 m og Øvre Sjødalsvatn 8 m.

For å unngå disse reguleringene og samtidig oppnå tilfredsstillende magasinforhold er det nå under prosjektering en fellesutbygging av Sjoa og Tessa. En får ved dette sikte på å flytte hovedmagasinet over i Tessevatn. Tessevatn er i dag regulert 12,4 m. Det er planlagt ytterligere senking med 16,5 m og eventuelt oppdemming med 6,1 m, slik at total regulerings høyde blir maksimalt 35 m.

Prosjektet utarbeides i 2 hovedalternativer:

1. Overføring av Sjoa til Tessevatn og utbygging av fallet ned til Vågåvatn. Videre utbygges fallet mellom Vågåvatn og Lågen ved Otta.
2. Overføring av Sjoa til Tessevatn for regulering, men utbygging i eget løp. Det blir to kraftverk, et ved Ridderspranget og et ved Sjoas utløp i Lågen.

Begge alternativer omfatter 24 m oppdemming av Sjoa ved Hindseter, som vil gi et ca. 5 km langt kunstig magasin. Totalt sett er reguleringen likevel svak, og det blir derfor vurdert hva en senking av Gjende med alternativt 8, 12 og 19 m vil bety. Hvis Gjende reguleres, kan det bli aktuelt å bygge et pumpekraftverk mellom Gjende og Øvre Sjødalsvatn. Dessuten kan fallet mellom Øvre Sjødalsvatn og Hindsetermagasinet bygges ut.

Uten Gjenderegulering gir utbygging etter alt. I 600—700 GWh i Tessa (klasse I) og ca. 700 GWh i Nedre Otta (klasse II A). Nåværende produksjon i Tessaverkene og Eidefoss er da trukket fra.

Alt. 2 gir 800—900 GWh (klasse I—II A).

Senking av Gjende med 8 m gir i tillegg vel 150 GWh meget billig kraft. Tilleggsproduksjonen fordobles hvis senkingen økes til 19 m. Dessuten muliggjør en regulering som nevnt at fallet Gjende—Hindseter kan bygges ut. Her fås ytterligere 50—100 GWh.

Uten Gjenderegulering gir Sjoautbyggingen en produksjonsøkning i nedenforliggende verk i underkant av 100 GWh.

Det understrekes at Sjoa er under prosjek-

tering, og de angitte tall er tilnærmede og foreløpige.

Høgfjellssjøene ligger i statsalmenning. Anslagsvis noe under halvparten av den nyttbare vasskraft eies av Staten.

BØVRA*Utbygd vasskraft.*

Det er ingen utbygd vasskraft av betydning.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Børvassdraget inngår i en samlet utbyggingplan for Jotunheimen Vest—Øvre Otta. En «takrenne» tar inn elvene fra Bøvra til Otta, som helt eller delvis pumpes opp i hovedmagasinet Raudalsvatn, der reguleringen blir 165 m i det mest vidtgående alternativ. Vatnet nyttes så i fallet ned til Ottavatn i Skjåk.

Et alternativ går ut på å holde Bøvra og Skjøli utenfor hovedutbyggingen. De kan da enten sløyfes eller bygges ut i en egen stasjon i Lom.

Et hovedalternativ 2 forutsetter delvis utbygging mot vest. Alle elver fra Tundra og vestover blir da bygd ut til Loen i Nordfjord. Eventuell utnyttelse av Bøvra og Skjøli må da i alle tilfelle skje separat.

Ved separat utbygging tas Bøvra, Leira, Visa og Skauta inn i en avskjærende tunnel og føres over til Høydalsvatn, som reguleres 73 m og blir eneste magasin. Fra inntaket i Høydalsvatn følger driftstunnelen Bøverdalen og tar underveis inn de fleste av Bøvrass til- løp fra vest.

Hvis Bøvra blir inkludert i hovedutbyggingen, kan reguleringen av Høydalsvatn reduseres til 50 m. Ved ett alternativ, der Bøvra og Skjøli kjøres ut på eget aggregat i Skjåk kraftverk, er reguleringen satt til 70 m. Andre alternativ har inntaket flyttet ned fra Høydalsvatn til Dalsvatn. Fallet Høydalsvatn—Dalsvatn blir da bygd ut i et eget kraftverk. Antall bekkeinntak langs Bøverdalen vil variere noe med overføringstunnelens beliggenhet.

Bøvrass bidrag til kraftproduksjonen vil avhenge av utbyggingsmåten, men kan anslås til 550—600 GWh, kostnadsklasse II B. Dyreste anleggsdel er overføringen av Visa og Skauta, som bidrar med 25—30 pst. av det utnyttede tilløp. Ved å sløyfe denne overføringen vil produksjonen syke tilsvarende, men kostnad pr. kWh blir lavere.

De øvre deler av Bøvra, Leira og Visa ligger i statsalmenning.

OSTRI*Utbygd vasskraft.*

Ingen.

Om verneplan for vassdrag.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Ostri og Tundra inngår i en samlet utbyggingplan for Jotunheimen Vest—Øvre Otta. En «takrenne» tar inn elvene fra Bøvra til Otta, som helt eller delvis pumpes opp i hovedmagasinet Raudalsvatn, der reguleringen blir 165 m i det mest vidtgående alternativ. Vatnet nyttes så i fallet ned til Ottavatn i Skjåk.

Øvre Ostri vil bli tatt inn ved vatn kote 1048 i Mysubyttedalen og ført inn på overføringstunnelen fra Styggevatn (øvre Jostedal) til Raudalsvatn.

Videre blir det inntak i Ostri ved utløpet av Liavatn. Vatnet ledes her inn på «takrenna», som også tar inn Tundra og Kollungselvi på omtrent samme nivå som Liavatn. Sammen med det overførte vatn fra Bøvra og Skjøli pumpes det opp i Raudalsvatn for magasinering ved hjelp av Liavatn pumpeverk. Liavatn blir pumpemagasin med 1,5 m reguleringshøyde.

Skal Ostri holdes utenfor utbyggingen av Jotunheimen Vest—Øvre Otta, må også Tundra sløyfes. Elvene bidrar til totalproduksjonen med ca. 600 GWh vinterkraft. I tillegg øker de vinterproduksjonen i Lågen og Glomma med vel 100 GWh. På den annen side faller pumpekraftkonsumet i Liavatn på 250 GWh bort, slik at nettogevinsten blir vel 450 GWh.

Marginalt representerer Ostri og Tundra vasskraft i kostnadsklasse I, og resten av utbyggingen vil bli betydelig belastet hvis disse elvene holdes utenfor. Derimot skulle det være mulig å sløyfe inntaket av øvre Ostri i Mysubyttedalen uten for store konsekvenser.

Staten eier en mindre del av den nyttbare vasskraft.

MØRKRISSVASSDRAGET*Utbygd vasskraft.*

Ingen.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Inklusive overføringer fra nabovassdrag kan det bygges ut 850 GWh i kostnadsklasse I.

Asetvatn blir hoved- og inntaksmagasin med 95 m regulering. Fallet ned til sjøen nyttes ut i en kraftstasjon ved Lusterfjorden.

Mørkriselva overføres til Asetvatn fra Heimsta Rausdalsvatn. Fjellsligrov, Vedagrovi og Austra tas inn på overføringstunnelen. Vedagrovi (øst), Sveidøla, Nobbølvi og Løndøla, som er sideelver til Mørkriselva fra øst, tas over til Heimsta Rausdalsvatn i en egen «takrenne». Heimsta Rausdalsvatn reguleres 38 m. Øverst i Rausdalen ligger Is-

vatn, som reguleres 28 m. Ofsarvatn reguleres 18 m, og Gurosetelvi tas inn på driftstunnelen.

Fra fordelingsbassenget anlegges en 12 km lang «takrenne» mot vest for å ta inn en del nabovassdrag: Sagagrovi, en rekke tillop til Dalsdalselvi samt to grentilløp til Vigdøla, som er en bielv til Jostedøla. Staten eier det meste av vasskraften i Mørkrisvassdraget.

JOSTEDØLA*Utbygd vasskraft.*

Ingen.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Det er planer om separat utbygging av Leirdøla, som er en sideelv fra vest og munnar ut i Jostedøla ca. 10 km ovenfor Gaupne. Kraftstasjonen blir liggende 5 km lenger ned og nytter fallet fra Tunsbergdalsvatn, som vil bli regulert 38 m, vesentlig ved oppdemming. I en sidetunnel fra fordelingsbassenget blir de to grener av Fonndøla tatt inn.

Leirdøla kraftverk vil gi 350 GWh i kostnadsklasse I.

Noe høyere opp i Jostedøla kommer Vigdøla inn fra øst. De øvre deler av Vigdøla er planlagt utnyttet ved overføring til Mørkrisvassdraget og bidrar til kraftproduksjonen i Mørkri med 130 GWh.

De øvre deler av Jostedøla inngår i en plan for fellesutbygging med Strynselv og Loenelv, det såkalte Breheimen-prosjekt. Brutto produksjon er beregnet til 2220 GWh. Herfra går 580 GWh til pumpekonsument, slik at det blir igjen netto 1640 GWh vinterkraft. Av dette bidrar Jostedalsfeltene med 1120 GWh eller vel $\frac{3}{4}$. Breheimen-prosjektet kan foreløpig plasseres på overgangen mellom kostnadsklasse II A og II B.

Jostedøla tas inn ved Styggevatn på en tunnel som følger østsiden av Jostedalen og tar inn de større sideelvene ned til Geisdøla. I den andre retningen fører tunnelen tilbake til Raudalsvatn, som dermed kan nyttes for magasinering. Fallet mellom tunnelens nivå og Fåbergstølen blir utbygd i et pumpekraftverk. Det vil her bli anlagt et kunstig magasin som reguleres 20 m. Herfra utnyttes fallet til Loenvatn og videre til Innviksfjorden ved Loen i to kraftstasjoner. Elva under Nigardbreen innføres ved en sidegren på driftstunnelen fra Fåbergstølen. Vatnet som kommer inn på driftstunnelens nivå kan pumpes opp i den øvre tunnel og magasineres i Raudalsvatn.

Kupevatn reguleres 49 m ved senking. Austdalsvatn reguleres 27 m og Styggevatn 56 m. Ved oppdemmingen flyter disse to sam-

men til én sjø. Staten eier det meste av vasskraften i Jostedøla.

STRYNSELV OG LOENELV

Utbygd vasskraft.

Det er et par små kraftverk i Strynselv-vassdraget, men ingen reguleringer.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Strynselv og Loenelv bidrar sammen med 520 GWh i Breheimen-prosjektet (se også under Jostedøla).

På et øvre nivå tas Grasdøla inn ved Oppljosvatn og Videdøla ved Langvatn. Begge føres over til Raudalsvatn, magasineres og utnyttes i 3 fall: Raudalsvatn—Fåbergstølen, Fåbergstølen—Loenvatn og Loenvatn—Innviksfjorden ved Loen.

Oppljosvatn reguleres 31 m og Langvatn 20 m.

På et nedre nivå føres Grasdøla og Videdøla sammen med en del tilløp til Sunndøla og Erdalselva over til Bødalselva i Loenvassdraget og nyttes der i de nederste 2 av de 3 kraftverk som ble nevnt ovenfor.

Det er forutsatt 3,5 m regulering i Loenvatn.

Verneinteresser.

a. *Naturvern- og friluftsinnteresser.*

Jotunheimen og Breheimen har en sterkt oppbrutt topografi med høye fjell, dype daler, breer og elver med fosser og stryk. Det er omkranset av veger. Dessuten fører en god del veger inn i eller gjennom området. Særlig Jotunheimen er blitt det klassiske område for turisme og friluftsliv. Hele området er knyttet til løypenettet med turisthytter. Hvor mange som nytter området er vanskelig å angi. Det kan imidlertid opplyses at Den Norske Turistforening har 14 hytter i området med en samlet sengekapasitet på 450. Antall gjestedøgn på disse hyttene var i 1969 ca. 30 000. Total sengekapasitet i Jotunheimen og Breheimen er mangedobbel i forhold til den kapasitet som Turistforeningens hytter representerer.

Vegen fra Otta til Geiranger og Stryn følger øvre del av Otta. Vassdraget har således stor turistmessig verdi. De to forgreningene Østri gjennom Ostradalen (Bråtådalen) og Tora i Tordalen er antakelig de mest kjente sidevassdragene, fordi de løper gjennom dal fører som danner gode utgangspunkter for fotturer.

Den delen av Jotunheimen som sogner til Sjoa inngår i folks bevissthet som symbolet på det spesifikt norske (Ridderspranget, Gjende, Bessvatn og Besseggen). Sjodalen

danner innfallsport til Jotunheimen. Mens etablissementene nedover i Sjodalen er innrettet på bilturismen tar de innover i Jotunheimen sikte på å dekke fotturistenes behov. Halvparten av de 30 000 gjestedøgnene på Turistforeningens hytter i Jotunheimen i 1969 var lokalisert til Gjendesheim og Gjendebu. Statens Naturvernråd har foreslått at 600—650 km² av Jotunheimen legges ut til nasjonalpark. Storparten av dette området ligger innenfor nedbørfeltet til Sjoa. Således inngår bl. a. Gjende, Bessvatn og Russvatn i nasjonalparkforslaget. Nasjonalparken skal representere et typisk fjellandskap i det sentrale Sør-Norge med både Østlands- og Vestlandsfjellnatur. Nasjonalparkområdet har betydelig verdi for vitenskap og friluftsliv.

Bøverdalen, Visdalen og Leirdalen har betydelig turistmessig utnyttelse. Bøverdalen og Leirdalen langs Sognefjellvegen er sterkt utnyttet for bilturisme om sommeren. Visdalen og områdene i Leirdalen innover mot Leirvassbu er i første rekke fotturistenes områder. Turistbedriftene hadde i 1969 nærmere 12 000 overnattinger, hertil kommer 3 000 leirskoledeltakere. Turisttrafikken har vært sterkt økende de senere år. Landskapet i vedkommende områder er særpreget og vakker og er mye nyttet for fotturer og skiløp.

Mørkisdalen er en vakker og frodig Vestlandsdal som danner innfallsport til Breheimen og hyttene der (bl. a. Nørdestedalsseter, Sotaseter, Styggevasshytta, Arentzbu og Fast). Vassdraget er uberørt fra fjell til fjord. Dalen antas å få en stadig større betydning for fotturismen, hvis den forblir uberørt av kraftutbygging. Elva er kjent som en god fiskeelv både når det gjelder laks og ørret. Fisket skal etter sigende ha gått noe tilbake i senere år.

Jostedalen er lett tilgjengelig, idet vegen går helt opp i de øvre deler av dalen.

Dalen danner innfallsport for breturer over til Loen og Erdal.

Loen med Loenvatnet og Kjenndalsbreen er regnet for særlig vakker. Det går veg fram til Bødalsseter og Kjenndal. Dalføret danner godt utgangspunkt for breturer. Områdets turistmessige betydning må forventes å øke ytterligere.

Vegen fra Ottadalen langs Strynsvassdraget med Videdøla til Olden/Loen og Nordfjordeid danner en av de mest kjente høyfjellsovergangene mellom Østland og Vestland. Vassdraget har stor turistmessig verdi på grunn av den nære kontakt med vegen.

b. *Naturvitenskapelige interesser.*

Sjoavassdraget er ett av de siste større vassdrag på Østlandet som ennå er

Om verneplan for vassdrag.

uregulert. For de forskjellige grener innen den naturvitenskapelige forskning, representerer dette et verdifullt referanse- og forskningsområde som er helt uerstattelig.

Sammen med Bessvatn former Gjende et unikt kompleks såvel geomorfologisk som limnologisk. Lokalitetene egner seg meget godt til studie av sedimenter, og danner derfor basis for kvantitative og kvalitative undersøkelser av landoverflatens nedtæring. Slike studier drives i forskjellige klima- og formområder på forskjellige deler av jorden. Gjendeområdet representerer et viktig fjellområde i den temperert-humide klimasone. — Regulering av elv eller innsjø vil ødelegge de naturlige betingelser og avskjære mulighetene for slike studier.

Gjende og Bessvatn er utvilsomt blant de mest verneverdige lokaliteter i vårt land limnologisk sett. Både fysisk-kjemisk og biologisk har man her interessante forhold. — Fundamentale teorier innen ferskvassforskning har sitt utspring i studier fra disse lokaliteter, og nye undersøkelser her er stadig aktuelle. Innsjøene er internasjonalt kjente, og de mange vitenskapelig interessante forhold i Gjende og Bessvatn gjorde at disse sjøer for ca. 10 år siden ble satt opp på UNESCO's liste over innsjøer som må fredes for vitenskapelig forskning.

Forøvrig gjør systemet av innsjøer i Sjoavassdraget hele dette feltet til et meget interessant ferskvassøkologisk studieområde, idet man her finner lokaliteter som gir mulighet for sammenlignende studier av interessante og tildels avvikende produksjonsforhold. Vassdraget bør i sin helhet bevares som type- og referanseområde.

I Gjende og Bessvatn og disse vatns nedbørfelter utføres for tiden registreringer av plante- og dyreliv i forbindelse med Det internasjonale biologiske program. Man har her et rikt og interessant område med velutviklede vegetasjonsserier av forskjellige slags, samt flere spesielle planteforekomster. Det knytter seg botaniske interesser til flere lokaliteter ved Sjoavassdraget, blant annet finnes her økologisk avvikende former som må undersøkes og bør reddes. Dog skal fremheves vegetasjonen ved Gjende og Bessvatn spesielt. Man finner her fjellplantesamfunn og sjelden arktisk vegetasjon som gjør dette område enestående i botanisk sammenheng.

Det foreligger forslag om opprettelse av en Jotunheimen nasjonalpark. Denne vil blant annet omfatte Gjende, Bessvatn og Russvatn. Bevaringsinteressene i dette området har en rekke ganger vært dokumentert, og de første fredningsbestrebelse fremkom allerede så langt tilbake som i 1904. — Gjende og Bess-

vatn er også foreslått fredet av Det internasjonale biologiske program — Project aqua. — De naturvitenskapelige interesser i Sjoavassdraget er meget store, og spenner over en rekke fag som geomorfologi, limnologi, zoologi og botanikk. Som ett av de få større uberørte vassdrag man har igjen på Østlandet, bør Sjoavassdraget spares for enhver regulering, og ganske spesielt vil det være katastrofalt om Gjende og Bessvatn reguleres.

Sjoavassdraget er av naturvitenskapelige grunner prioritert som verneverdig.

JOSTEDØLA

Den naturlige vasshusholdning er så vesentlig for dette dalføret (beliggende i regnskyggen) at endringer i vassdraget for eksempel ved oppdemming eller senking av vassstanden i elva, vil ha alvorlige følger for vegetasjonen og jordbunnsutviklingen. Vassdraget som fra naturens side er brepåvirket og har stor vassføring i sommerperioden, gir ved snøsmeltingen om våren ofte flomperioder som resulterer i at vatn strømmer utover områdene på sidene av elveleiet og stadig avleirer nytt materiale. Den store rikdommen på breer gir således dalen en spesiell karakter, og muligheter for interessante studier både geomorfologisk og biologisk. Det er i Jostedalen foretatt undersøkelser av vegetasjon på generell basis samt koloniseringsundersøkelser i områdene fremfor brearmene.

Av særlig stor geomorfologisk interesse er området foran Nigardsbreen, øverst i Jostedalen. Det gjelder området fra brekanten og fram til endemorene fra brefremstøtet i det 18. århundre. Formene er her rikelige og usedvanlig klare. Til undervisningsbruk kjennes ingen bedre områder i Norge når det gjelder isbreavsetninger på fast berg.

Lokaliteten benyttes til hovedfagsekskursjoner for Universitetet i Oslo. Også engelske universitets ekspedisjoner benytter Nigardsbreen i stor utstrekning.

Området er lett tilgjengelig og av stor pedagogisk betydning.

Jostedalselva representerer en type som er bevaringsverdig og byr på rike studiemuligheter innen flere fag. I forbindelse med det norske program innen Den internasjonale hydrologiske dekade, er det ved Jostedalselva opprettet en dekadestasjon der undersøkelser pågår. Jostedalselva er av naturvitenskapelige hensyn prioritert som verneverdig.

LOENVASSDRAGET

Som Oldenvatn er også Loenvatn lokalisert i dalbunnen som en fortsettelse av fjordgrenen utenfor. Her som ved de andre nevnte lokaliteter i Nordfjord, består berggrunnen

Om verneplan for vassdrag.

av resistente grunnfjellsbergarter, og de løsmasser som forekommer er sterkt utvasket av de rikelige mengder nedbør.

Loenvatn er ekstremt næringsfattig, og sedimentene i Loenvatn er fattige på organisk materiale. Spesielle fysisk-kjemiske forhold gjør innsjøen interessant for ferskvassforskning. (Loenelv prioriteres som alternativ til Oldenelv.)

STRYNSVASSDRAGET

I dette vassdraget som i de øvrige Nordfjord-vassdragene er det først og fremst den store innsjøen som interesserer. Strynsvatnet som også er en fjordsjø, er uterodert i granitt og gneissbergarter.

Også Strynsvatn tjener som sedimenteringsbasseng for breslam, men ikke på samme måte som tilfelle er for Olden- og Loenvatn. Strynsvatn er den av de nevnte innsjøer som kommer nærmest Hornindalsvatn. Begge disse innsjøer har et middeldyp på over 130 m, og er gjerne isfrie vinteren igjennom. Strynsvatn står sentralt i «serien» av Nordfjordsjøer, og gir gode sammenligningsmuligheter både med Olden- og Loenvatn som med Hornindalsvatn. På grunn av denne stilling er det viktig at innsjøen beskyttes mot inngrep.

UTVALGETS VURDERING

I folks bevissthet er Jotunheimen med sin storslåtte natur selve symbolet på den norske fjellheimen. Jotunheimen er det mest sentrale og det mest besøkte fjellområde for fotturere i landet. De sterke naturvitenskapelige interesser i området er klart dokumentert.

Samtidig er, som klarlagt foran, utbyggingsmulighetene meget omfattende. En betydelig del av den kraft som kan produseres er billig kraft. På samme måte som på Hardangervidda er derfor interesse motsetningene når det gjelder Jotunheimen særdeles markerte.

Statskraftverkernes utbyggingsplaner, slik de er blitt presentert for utvalget er utformet i 6 kraftprosjekter:

1. Sjoa.
2. Øvre Otta og Bøvra.
3. Nedre Otta.
4. Breheimen.
5. Leirdøla.
6. Mørkri.

Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjærevoll mener prinsipalt at det vil være ønskelig at det ikke blir satt i gang noen utbygging i Jotunheimen i kommende 10-årsperiode.

For det første fordi både spørsmål vedrørende energiforsyningen og verneinteressene

i løpet av en slik periode må ventes å bli langt bedre klarlagt enn nå. For det andre fordi energitilgangen i 1970-årene likevel vil kunne bli stor nok til å oppfylle Regjeringens langsiktige målsetting.

Disse medlemmer har likevel funnet det riktig å gi uttrykk for visse prioriteringer, for det tilfelle at de bestemmende myndigheter ikke finner å kunne la Jotunheimen-utbyggingen ligge i 10 år.

1. Sjoavassdraget.

Hele utvalget mener at Sjoavassdraget har den høyeste verneverdi av alle vassdragene i Jotunheimen. Sjoavassdraget bør derfor i sin helhet unntas fra kraftutbygging.

Hele utvalget unntatt Wessel, mener at vedtaket om dette bør gjøres varig for vassdraget ned til Hindseter. Dette vil også ha den fordel at det blir mulig å fatte endelig vedtak om etablering av den foreslåtte Jotunheimen nasjonalpark.

Wessel mener at vedtaket om Sjoavassdraget bare bør gjøres gjeldende for en 10-årsperiode, på tilsvarende måte som forutsatt for de fleste andre vassdrag i verneplanen. Wessel mener for øvrig at det foreløpig ikke bør treffes noen andre vedtak om å bevare vassdrag i Jotunheimen før Statskraftverkernes utredninger er kommet lenger.

2. Øvre Otta og Bøvra.

Utvalget mener at Øvre Otta er blant de prosjekter man ikke finner å kunne ta med i verneplanen dersom daler av Jotunheimen skal bygges ut.

Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjærevoll mener imidlertid at Bøvra med Leira og Visa bør unntas fra utbygging.

Sperstad og Hillestad er enig i at verneverdiene i Bøvra er store, men finner at virkningene på hele prosjektet av å unnta Bøvra må utredes før de kan ta endelig standpunkt. De er imidlertid enig i at Visa i alle fall bør bevares. Wessel viser til sitt standpunkt som er referert ovenfor.

3. Nedre Otta.

Dersom Øvre Otta blir utbygget med kraftstasjon ved Skjåk, vil konsekvensen være et kraftverk i nedre Otta (ved Lalm), på grunn av den store vintervassføring i Otta som blir følgen. Utvalget har tatt dette til etterretning.

4. Breheimen.

Dette prosjektet gir store kraftmengder, men det er relativt dyr kraft. Rentabilitetsberegninger kan tenkes å vise at prosjektet er svært marginalt jevnført med oljekraft. Dette bør nærmere klarlegges.

Om verneplan for vassdrag.

Hele utvalget mener at vedtak om utbygging av Breheimen-prosjektet ikke i noe fall bør treffes før dette er gjort.

Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjærevoll mener at dersom deler av Breheimen likevel skal utbygges, bør Jostedalen unntas.

5. Leirdøla.

Utvalget finner ikke tilstrekkelig grunn til å ta Leirdøla med i verneplanen dersom deler av Jotunheimen skal bygges ut.

6. Mørkri.

Dette prosjektet gir meget betydelige kvanta med billig kraft.

Mørkrisdalen har høy verneverdi, men dersom valget står mellom å bevare Mørkrisvassdraget på den ene siden og Sjoa, Bøvra og Jostedalen på den andre siden, mener utvalget at Mørkrisvassdraget må gis lavere prioritet. Utvalget forutsetter da at visse andre Vestlands-daler, først og fremst Husedalen med Kinso, blir bevart.

Objekt nr. 26.

JOTUNHEIMEN — BREHEIMEN

Den utredning Hovedstyret i sin tid ba Statskraftverkene gjennomføre for å få grunnlag for en samlet vurdering av kraftkildene i Jotunheimen-området, har strukket seg over et langt videre område enn det som vanligvis går under navnet Jotunheimen. De gunstige mulighetene for å konsentrere reguleringene til et stort magasin i Raudalsvatn, har gjort det naturlig å ta de øvre delene av Jostedøla, Strynsvassdraget og Loenvassdraget med i utredningen.

Objekt nr. 26 som her skal omtales, omfatter også området vestover fra Jotunheimen t. o. m. Jostedalen og Loen og nordover t. o. m. Tordalen i Skjåk.

Med de store kraftmengdene som utbyggingsmulighetene i dette området utgjør, kan Hovedstyrets flertall, alle unntatt Haugeland, ikke rå til at spørsmålet om utbygging i området som helhet blir utsatt. De undersøkelser som har vært utført av Direktoratet for statskraftverkene bør fullføres og saken legges fram til konsesjonsbehandling så snart det er praktisk mulig. Om enkelte deler av dette område vil Hovedstyret bemerke:

Hovedstyrets omtale og vurdering av objektet er som følger:

Sjoa:

Verneinteressene i dette vassdraget er meget store, særlig i den øvre delen (Gjende). På den annen side representerer vassdraget en betydelig kraftmengde (700—1 200 GWh)

sentralt beliggende i forhold til det indre Østlandsområde. Hele hovedstyret vil foreslå at vassdraget ovenfor Hindseter (eller ovenfor det eventuelle magasin som tenkes etablert her) blir unntatt fra kraftutbygging for bestandig (varig vern).

Generaldirektøren foreslår i tilslutning til Vassdragsdirektøren også at resten av vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging, foreløpig for 10 år. Haugeland viser til sitt standpunkt nedenfor angående området som helhet.

Hovedstyrets medlemmer Benum, Ingvaldsen, Jacobsen og Selvik mener at Sjoa har så stor betydning for kraftforsyningen på Østlandet at spørsmålet om utbygging bør kunne avklares ved konsesjonsbehandling før 10 år er gått.

Bøvra, Leira, Visa:

Hele hovedstyret foreslår at Visa unntas fra utbygging. Spørsmålet om utnyttning av Leira og Bøvra bør avgjøres ved vanlig konsesjonsbehandling.

Mørkrisdalen, Jostedalen:

Til begge disse dalene knytter det seg betydelige verneinteresser. Flere av representantene i Vassdragsdirektørens kontaktutvalg har gått inn for vern av Jostedalen, såvidt en forstår særlig ut fra vitenskapelige interesser.

Hovedstyrets flertall, alle unntatt Haugeland, finner ikke å kunne ta standpunkt til vern eller fredning av noen av disse vassdragene nå, og spesielt ikke til hvilket som bør velges dersom et av de to dalførene skal holdes utenom utbygging. Etter en foreløpig orientering om utbyggingsundersøkelsene, synes spørsmålet om å bygge ut øvre Otta mot vest, sammen med Breheimen, å kunne bli meget aktuelt å vurdere under konsesjonsbehandlingen. En slik utbygging forutsetter at øvre del av Jostedalen er med, og den vil gi så store kraftmengder til rimelig pris at dersom den under konsesjonsbehandlingen viser seg å kunne aksepteres m. h. t. øvrige problemer (vassføringsforholdene i Otta- og Gudbrandsdalen) kan den etter Hovedstyrets mening ikke stå tilbake for de verneverdier som er anført i Jostedalen.

Flertallet vil også bemerke at en stor del av disse verneverdier ikke vil bli ødelagt av en utbygging, det gjelder f. eks. mulighetene for geomorfologiske og botaniske studier foran brearmene. Med hensyn til dalens verneverdi fra et turist- og friluftssynpunkt, vil Hovedstyret bemerke at det allerede er anlagt veg opp til Fåbergstølen, så langt som også utbyggingsvirksomheten kommer til å strek-

ke seg, og at det fra distriktets side har vært arbeidet for gjennomgående vegforbindelse gjennom Jostedalen til Skjåk, et prosjekt som ikke kan anses uaktuelt. Fra et turist- og friluftssynspunkt antar flertallet at en bevaring av Mørkrisdalen ville være av større verdi.

Flertallet antar derfor at spørsmålet om utbygging i Jostedalen og Mørkrisdalen bør finne sin avgjørelse i vanlig konsesjonsbehandling, i sammenheng med utbyggingskomplekset som helhet.

Haugeland har ikke noe å bemerke til at Leirdøla bygges ut, men mener ellers at det i kommende 10-årsperiode ikke bør settes i gang noen kraftutbygging i det området det her gjelder. Han viser til det synet Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjærevoll har gitt uttrykk for i kontaktutvalget.

Den Norske Turistforening sier at for Jotunheimens vedkommende er det en utbygging av Sjoa, Bøvra og Mørkrivassdraget som vil ha de alvorligste skadevirkninger. Sjoa og Bøvra griper inn i de sentrale deler av Jotunheimen hvor verneinteressene er uomtvistelige og vel kjent. Hva Mørkrivassdraget angår, peker foreningen på at man her har muligheter for å bevare en av de få gjenværende typiske vestlandselver som renner fullstendig urørt fra fjell til fjord, og hvor landskapet har en helt særpreget naturskjønnhet. Områdene vil på lengre sikt kunne få stor betydning for fotturisttrafikken til Vest-Jotunheimen. Jotunheimen er allerede sterkt beskåret av vassdragsreguleringer, foruten av en rekke veianlegg. Foreningen mener at det er nødvendig at de gjenværende deler av området blir bevart som et sammenhengende friluftsområde. Den Norske Turistforening vil i likhet med Sperstadutvalgets flertall tilrå at Jotunheimen og Breheimen i sin helhet blir tatt med i verneplanen for den foreslåtte 10-årsperiode. Det må etter foreningens oppfatning tas sikte på at området i løpet av denne perioden blir varig vernet mot så vel ytterligere vassdragsreguleringer som andre tekniske inngrep. Spesielt gjelder dette vassdragene Sjoa, Bøvra, Utle og Mørkrivassdraget med Asetvann.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) anbefaler hele Jotunheimen varig vernet.

Oslo og Omegn Turistforening ser med glede at Gjende—Øvre Sjoa er foreslått vernet. Når det gjelder Jotunheimen—Breheimen for øvrig, tar foreningen sterkt avstand fra de foreliggende omfattende utbyggingsplaner. Foreningen er redd for at disse, hvis de kommer til utførelse, vil ødelegge store landskaps- og turistmessige verdier for alltid.

Norges Naturvernforbund vil sterkt understreke Jotunheimens sentrale betydning for naturvernet. Vassdragene i dette området må ikke undergis separat konsesjonsbehandling, men sikres permanent i forbindelse med at verneplanen vedtas.

Norges Idrettshøgskole slutter seg til standpunktet til flertallet i Kontaktutvalget så vidt angår Jotunheimen.

International Biological Programme, Norwegian National Committee opplyser at den inntil nå har fått antatt 7 ferskvannskoloriteter på den internasjonale liste over vitenskapelige verneverdige vann og vassdrag. Til disse lokaliteter hører bl. a. Gjende og Bessvatn.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske uttaler at Loenelva og Strynselva kommer i noenlunde samme stilling som Gaularvassdraget som er et typisk vestlandsvassdrag med stor lakseproduksjon og hvor særlig de strekningene laksen går bør unntas fra regulering. Direktoratet gir uttrykk for at Loenelva og Strynselva ligger i særlig verdifulle turiststrøk og at de representerer store aktiva.

Fylkeskonservatoren i Telemark sier at sentrale høgfjellsområder som Jotunheimen og Hardangervidda har ut i fra de siste års kulturhistoriske undersøkelser i begge områder, vist seg å være av primær interesse for forskningen på dette felt. I denne sammenheng mener fylkeskonservatoren at det er viktig å få slått fast at det er bare vassdraget i hele dets utstrekning fra høgfjellet og ned i bygda som kan by denne forskningen de nødvendige muligheter.

Universitetets oldsaksamling sier at de viktigste vassdragene i Jotunheimen har vært registrert med tanke på bosetting av steinalderkarakter. Bortsett fra ved Tesse er det funnet forholdsvis få boplasser av dette slag. Området har imidlertid aldri vært registrert med tanke på senere tiders kultur. En har likevel en rekke indiksjoner på at Jotunheimen, og da særlig de større dalførene, har vært rikt utnyttet til forskjellige formål, f. eks. setring, jernutvinning, fangst etc. i jernalder og middelalder. Det er derfor av stor viktighet å bevare naturmiljøet i Jotunheimområdet intakt for fremtidig kulturhistorisk forskning.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum opplyser at det er foretatt arkeologiske registreringer i Mørkrivassdraget og langs Leirdøla uten at mange funnplasser er lokalisert. Jostedalen synes ikke å ha hatt stor bebyggelse i jernalderen. Det er ikke foretatt registreringer med tanke på steinalderbosetting. Langs Loen—Strynvass-

Om verneplan for vassdrag.

draget finnes en mengde fornminner, og det har til alle tider vært stor bebyggelse her. Ved Loen- og Strynsvatnet kjennes flere ødegårder fra jernalder og middelalder som en regulering vil kunne ødelegge. Det opplyses at en regner med rike steinalderboplasser langs disse vannene.

Aksjonskomitéen for fredning av Sjoa opplyser at komitéen i juni 1971 foretok en registrering blant hele Heidal's voksne befolkning for å klarlegge hvilken stilling bygdefolket tok til verneplanen. Det sies at mens 56 Heidøler ikke skrev under, og med dette erklærte seg for utbygging, sluttet 735 seg til kravet om fredning. Heidal hadde ved siste kommunevalg 1114 registrerte velgere, av disse arbeider en betydelig del utenbygds og har av den grunn vært vanskelig å nå. Komitéen mener at i den utstrekning Regjering og Storting ønsker å ta hensyn til den lokale befolknings ønsker er det nettopp Heidølenes syn som må telle. Det er Heidølene som bor ved Sjoa. Det er gitt uttrykk for at NVE i Aurlandssaken uttalte at det vil ta hensyn til bygdefolkets mening. Komitéen håper da at dette også vil bli gjort når en bygd er imot. Det opplyses at Sjoa er 70 km lang. Den øvre halvdel ligger i Vågå kommune, men delen hvor Sjoa renner gjennom Vågå er ubebodd bortsett fra setrer og hoteller. Bare Hindseter fjellstue er bebodd hele året. Det er bare denne øvre delen som flertallet i Hovedstyret nå foreslår fredet. Langs den nedre delen av Sjoa som renner gjennom Heidal, ligger gårdene og småbrukene som perler på en snor. Fra Hovda ved grensen mot Vågå til Rønningen ved den tidligere grensen mot Nord-Fron ligger også mange historiske gårder på rekke og rad. Det sies at en neppe har noen bygd igjen i hele Norge som har en så godt bevart, fin gammel bebyggelse. Det gis uttrykk for at elven utgjør en sentral del av landskapsbildet i Heidal. Blir elven tatt bort, mister bygden sitt særpreg. Det er denne delen av Sjoaldalføret som flertallet i Hovedstyret nå vil tørrelegge sies det. 93 pst. av bygdas voksne befolkning har uttalt seg mot dette. Bl. a. av grunner som er forklart i et vedlagt pm. (Pm er inntatt i det trykte vedlegget som omfatter innkomne uttalelser.) Utvalget er overbevist om at når de kommunale myndigheter i Sel, Vågå og Lom går mot fredning, er det på grunn av konsesjonsavgiften og skadeserstatningen en regner med å få hvis elva blir utbygd. Det protesteres mot at elva blir tørrelagt for alltid, for at disse kommunene skal få penger. Elva betyr langt mer enn de erstatningene en kan få. En hel bygd vil bli rasert og med det et samfunn ødelagt. Utval-

get tar avstand fra at Sjoavassdraget skal underlegges vanlig konsesjonsbehandling fordi det erfaringsmessig har sett hvordan en slik konsesjonssak vanligvis fører fram til en positiv avslutning når den først er satt i gang med sine apparater og sine kostnader. Utvalget ber om at hele Sjoa tas med i verneplanen som Kontaktutvalget foreslår. Utvalget klager over den kommunale behandling i Sel. Det sies at saken ble behandlet i et underrettlig formannskap 7. august 1971 med følgende vedtak:

«Formannskapetets flertall, 3 mot 2 stemmer, rår til full utbygging av Sjoavassdraget med regulering av Gjende. Formannskapetets mindretall rår til fredning av Sjoa.»

Utvalget mener at sakens viktighet tilsier at den burde blitt realitetsbehandlet i kommunestyret. For øvrig sies at det er mulig saken ville fått et annet utfall i et fulltallig formannskap. Videre sies det at saken ble tatt opp som referatsak i kommunestyret 28. oktober 1971 en måned etter at departementets svarfrist var ute. Etter Utvalgets mening var en realitetsbehandling av saken da uaktuell. Utvalget mener at det er grunn til å hefte seg ved at denne viktige saken ikke var sendt kommunestyrets medlemmer på forhånd, og at saken først ble tatt opp ved møtets slutt henimot midnatt. Utvalget ser dette som et forsøk på å unngå en uønsket debatt.

Sel kommune har behandlet saken i formannskapsmøtet. Formannskapetets flertall — 3 mot 2 stemmer avga slik uttalelse:

«Formannskapet går inn for full utbygging av Sjoavassdraget og kan ikke akseptere at øvre del blir holdt utenfor. Etter formannskapetets mening vil naturinngrepet ved regulering av Gjende bli også ubetydelig i forhold til de økonomiske fordelene ved en slik regulering. En kan ikke se at eventuelle verneverdier, vurdert på objektivt grunnlag, er ekstraordinært store i øvre delen av Sjoavassdraget. Formannskapet vil gå inn for at regulering av vassdraget skjer med hovedmagasin i Gjende og tilsvarende mindre reguleringer lengre nede. Derved vil det få den største økonomiske nytteeffekt samtidig som skadevirkningene blir relativt beskjedne. Ved full utbygging er også øvre del der også øvre del av vassdraget blir tatt med, vil de totale ulempene bli langt mindre enn ved en redusert utbygging ved dam ved Hindseter og hovedmagasin i Tesse. Formannskapet mener således at full utbygging av Sjoa bør vurderes ved vanlig konsesjonsbehandling så fort fullstendige planer foreligger.»

Formannskapetets mindretall — 2 medlemmer uttaler:

«Mindretallet går inn for at Sjoa fredes. I tilfelle utbygging skulle komme, kreves erstatninger for skader/skadevirkninger.»

Lom kommune har behandlet saken i kommunestyremøtet. Kommunen mener prin-

Om verneplan for vassdrag.

sipielt at all utbyggbar vannkraft bør utnyttes dersom skadevirkningene ikke blir altfor store. Kommunen er klar over det stadig økende kravet om naturområder til rekreasjonsformål. Kommunen mener at selv om vassdrag blir regulert, er likevel naturen i vedkommende område fullt tjenlig til friluftsførmål. Hertil kommer at selv om alle vassdragene i distriktet som er omhandlet i verneplanen blir bygd ut, vil det likevel være store områder med urørt natur tilbake. Virkningen som kraftutbyggingen har på kommunens økonomi og arbeidsliv, er av avgjørende betydning og må etter kommunens syn tillegges størst mulig vekt. Så vidt angår Sjoa mener kommunen at vassdraget bør bygges ut med Gjende som magasin og etter et alternativ som bare tar sikte på senkning. Hvis Sjoa likevel skulle bli bygd ut med Tesse som magasin, mener kommunen at det bør skje etter et alternativ som bare tar sikte på senkning av Tesse. En ytterligere oppdemming av dette vannet kan en ikke gå inn for. Så vidt angår Bøvra, Visa og Leira er disse skadeelver som har ødelagt og fremdeles truer jord og dyrkingsjord. Visa nevnes som den største skadeelven. Det opplyses at Visa ikke er fiskeelv og at det er gitt konsesjon på bygging av kraftlinje til Spiterstulen som stort sett følger elva. Kommunen kan derfor ikke skjønne hva som er hensikten med vern av dette vassdraget.

Vågå kommune mener at rapporten fra Kontaktutvalget har en betydelig slagside, idet det ikke er tatt hensyn til de økonomiske virkninger for en kommune ved at vassdrag blir vernet. Det sies at det heller ikke er tatt hensyn til hvorledes en utbygging vil virke inn på næringsinteressene i utbyggingsområdet. Kommunen er enig i at vassdragsreguleringer nødvendigvis vil gripe inn i eksisterende naturforhold og føre til skader og ulemper av forskjellig karakter og med varierende styrke. Det avgjørende for en verneplan må etter kommunens oppfatning være at kraftbehovet dekkes ved utbygging av de vassdrag hvor de totale skadevirkninger, alle interessefelt sett under ett, blir minst mulig hensett til den kraftmengde som innvinnes ved utbyggingen. På denne bakgrunn går kommunen inn for at Jotunheimen — Breheimen ikke tas med i verneplanen. Kommunen går inn for at den får en fullstendig utbyggingsplan med flere utbyggingsalternativer uten på forhånd å binde seg til løsninger. Når slik plan foreligger får en ta stilling til hvilken løsning som er den beste. Kommunen kan ikke si seg enig i vern av Gjende, idet magasinet da må plasseres lenger nede i vassdraget hvor man har jord-

bruksområder og turistinteresser av betydelig størrelse. Kommunen har den oppfatning at ønsket om vern av Gjende mere er basert på følelsesbetonte innstillinger enn på de faktiske skadevirkninger. Kommunen kan ikke akseptere at den økonomiske ressurs som kommunen her har, skal nektes utnyttet når en utbygging etter kommunens oppfatning ikke vil føre til vesentlige skadevirkninger for distriktets øvrige næringsgrunnlag og interesser. Kommunen går ut fra at spørsmålet om kompensasjon til kommunen for vern av vassdrag blir behandlet av Stortinget samtidig med verneplanen, slik at man kan se disse spørsmål under ett og få samlet drøftelsen av de problemer som vern av vassdrag vil innebære.

Skjåk kommune er av den mening at planleggingsarbeide som Statskraftverkene for tiden utfører i Jotunheimen, bør fullføres og at konsesjonssøknad blir fremmet snarest mulig.

Regionplankontoret for Nord-Gudbrandsdal har avgitt uttalelse som stort sett er i samsvar med uttalelsene fra kommunene i regionen.

Stryn kommune ser positivt på en utbygging av kraftkildene i Vest-Jotunheimen. Så lenge den ikke har fullt kjennskap til de planene som er under utarbeidelse, finner den det vanskelig å komme med noen endelig uttalelse med hensyn til Strynsvassdraget og Loenvassdraget. Kommunen er enig i at Olden- og Hornindalsvassdraget må regnes mellom de verneverdige vassdrag.

Luster kommune peker på at vassdragene er naturherligheter og verdier som kommunen har, og som til alle tider har betydd mye for næringslivet i Luster. Kommunen er klar over at ut i fra et næringspolitisk synspunkt, kan disse vassdragene tjene samfunnet og samfunnsinteressene bedre ved å bygges ut til å gi elektrisk kraft, men da må kraften først og fremst nyttes til å bygge ut næringslivet i kommunen. Under forutsetning av at den utbygde kraften for det meste blir nyttet i Luster mener kommunen at:

- 1) Mørkrisvassdraget kan utbygges, men kraftstasjonen, bør helst plasseres ved Mørkri så en kan ha håp om å berge den gode lakseelven nedenfor.
- 2) Jostedalsvassdraget kan bygges ut, men et ufravikelig krav fra kommunens side er at elven må bygges ut mot vest og ikke overføres til Raudalen, da en overføring vil føre til store ulemper for grunneierne og for bygden, og vil bli særlig naturskjæmmende med tørrelagte elvefar i et ellers frodig og naturvakkert bygdelag.
- 3) Leirdalsvassdraget kan utbygges.

Om verneplan for vassdrag.

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland slutter seg til en uttalelse fra utbyggingsavdelingen til fylkesmannen i Oppland. I denne uttalelsen gis det bl. a. uttrykk for at Sjoavassdraget ovenfor Hindseter bør bli varig unntatt fra kraftutbygging. Utbyggingsavdelingen slutter seg til forslaget fra Generaldirektøren og Vassdragsdirektøren i NVE om at resten av vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging, foreløpig for 10 år. Så vidt angår Bøvra, Leira, Visa slutter avdelingen seg til Hovedstyrets forslag som går ut på at Visa unntas fra utbygging og at spørsmålet om utnyttelse av Leira—Bøvra blir avgjort ved vanlig konsesjonsbehandling. Utbyggingsavdelingen finner heller ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå Øvre Otta blir tatt med i verneplanen dersom deler av Jotunheimen skal bygges ut. Konsekvensen av dette vil være et kraftverk i Nedre Otta for å utnytte den store vintervannføringen i Otta som en eventuell utbygging av Øvre Otta vil gi.

Fylkesfriluftsnemndas tilslutning til utbyggingsavdelingens uttalelse har en tilføyelse hvor det gis uttrykk for at dersom Sjoa føres over til Tesse, slik det er planer om, blir ikke Sjoa urørt videre nedover i Heidal. Det vil likevel bli betydelig vannføring idet Murudalen og andre nedslagsfelt vil tilføre sin del urørt. Om Sjoa i seg selv er et objekt hvor egenartet skjønnhet eller særpreget gjør det berettiget til fredning i sin helhet, kan diskuteres. Det kan være enkelte detaljer i vassdraget som Ridderspranget, Jettegryten m.v. som er fredningsverdige, men det må vurderes nærmere om dette betinger at Sjoa må forløpe absolutt urørt. Dette synes ikke å være en absolutt forutsetning. Hvis vannet i Sjoa ikke skal nyttes til kraftproduksjon, må det være en selvfølge at ikke de små berørte fjellkommuner skal bære den økonomiske side ved at de ikke får utnyttet sine ressurser. Hele Jotunheimen som verneobjekt må ses som landssak. Fredning av vannressursene mot inngrep må betinge at det heller ikke foretas andre inngrep i det samme område.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Oppland vil i tilslutning til Hovedstyrets flertall tilrå at spørsmålet om utbygging fra kraftkildene i Jotunheimen ikke for noen del blir utsatt. Det tilrås at de undersøkelser som utføres av Direktoratet for Statskraftverkene blir fullført, slik at saken kan legges fram til konsesjonsbehandling så snart det er praktisk mulig. For øvrig understrekes at kommunene som blir skadelidende ved beslutninger om ikke-utbygging av vassdrag, må gis økonomisk kompensasjon av staten. Det må etableres ordninger med så klare regler og bestemmelser at vedkommende

kommuner i en hver henseende sikres økonomisk kompensasjon.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane finner ikke at det foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget kan i hovedsak si seg enig i det som er sagt av fylkesmannen.

Departementet bemerker at meget betydelige kraft- og naturverninteresser står mot hverandre i Jotunheimen—Breheimen. Hele Jotunheimen—Breheimen vil etter de foreløpige planer ved full utnyttelse til kraftproduksjon kunne gi ca. 6 800 GWh pr. år. Kraften er billig, samtidig som verneinteressene må prioriteres høyt.

Sentralt står øvre del av Sjoa med Gjende, Bessvatn og Russvatn. Departementet finner at verneinteressene i Øvre Sjoa må tillegges avgjørende vekt og departementet foreslår at Sjoa ovenfor et mulig magasin ved Hindseter vernes varig i forbindelse med opprettelsen av Jotunheimen nasjonalpark.

Sjoa nedenfor Hindseter bør undergis vanlig konsesjonsbehandling. Sjoa representerer den billigste vannkraft som er igjen på Østlandet, og et større kraftverk her vil bety meget for stabiliteten i samkjøringsnett Østlandet—Trøndelag. Nedenfor Hindseter vil en utbygging kunne gi omlag 1 050 GWh.

Med hensyn til resten av Jotunheimen og Breheimen, finnes så mange alternative utnyttelsesmuligheter at vassdragene bør vurderes under ett. Det presiseres at det ennå gjenstår nødvendige utredninger for en eventuell konsesjonsbehandling kan foretas. Departementet har ikke funnet det forsvarlig av hensyn til kraftdekningen å føre disse vassdrag opp på en 10-års verneplan. Med unntak av Mørkris foreslår departementet derfor samtlige av disse vassdrag underlagt konsesjonsbehandling. Det nevnes spesielt at Bøvra med Leira og Visa (770 GWh) utpeker seg som særdeles verneverdige i dette området, men departementet mener at en avklaring også for disse vassdrags vedkommende bør skje ved en samlet konsesjonsbehandling hvor bl. a. flomproblemerne kan bli belyst.

I de vestligste deler av Breheimen skiller Mørkrisvassdraget seg klart ut som det mest verneverdige. Departementet foreslår Mørkrisvassdraget vernet i 10 år, idet dette vassdrag kan ses isolert i forhold til de foreløpige utbyggingsplaner for Jotunheimen—Breheimen. Også Leirdøla (460 GWh) kan ses separat, men verneinteressene er ikke av samme betydning her som i Mørkris. Departementet mener derfor at Leirdøla bør undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 27.

DRAMMEN—NORDMARK

Kontaktutvalget har foreslått vassdragene varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført området opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av området.

Objekt nr. 28.

HOLLEIA

Kontaktutvalget foreslår Holleia varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført området på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Modum kommune erklærer seg enig i at Holleia vernes mot regulering.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Holleia.

Objekt nr. 29.

TYRIFJORDEN

Kontaktutvalget har ført Tyrifjorden opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Hovedstyret har ført Tyrifjorden opp på listen over vassdrag der det ikke foreligger kjente utbyggingsinteresser.

International Biological Programme, Norwegian National Committee opplyser at Norsk Project Aqua inntil nå har fått antatt 7 ferskvannlokaliteter på den internasjonale liste over vitenskapelig verneverdige vann og vassdrag. Tyrifjorden er en av disse sjøer.

Asker kommune forutsetter at verneplanen bare tar sikte på kraftutbygging og således ikke vil få noen innvirkning på en eventuell bruk av Tyrifjorden som fremtidig regional vannforsyningskilde.

Modum kommune innstiller på at Tyrifjorden skal være fri for regulering.

Departementet opplyser at Tyrifjorden er regulert med 1 m. Departementet har ikke noe imot varig vern av Tyrifjorden men vil presisere at dette ikke gjelder fjordens bruk som kilde for vannforsyning.

Objekt nr. 30.

FLAKEVATN

Kontaktutvalget foreslår Flakevatn, som ligger nordøst for Finse ved Hallingskarvet varig vernet under henvisning til

at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Flakevatn opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oslo Lysverker foreslår Flakevatn og Kyrkjedølvvatn vernet mot utbygging til Vierbotn.

Det norske Vitenskapsakademi i Oslo gir uttrykk for at Flakevatn har stor verdi som vitenskapelig demonstrasjonsområde og bør spares.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Flakevatn.

Objekt nr. 31.

HIVJU

Kontaktutvalget har vurdert objektet men ikke fremmet verneforslag for det.

Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunn til å ta Hivjuvassdraget med i forslaget til verneplan.

Oslo Lysverker foreslår Hivju utbygget ved overføring til Strandevatn.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Hivju bør vernes for 10 år.

Fylkesmannen i Buskerud har ikke vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling, og slutter seg til denne.

Fylkeskonservatoren i Buskerud sier at han vil uttale med Hol kommune at det er ønskelig at vassdraget fredes såfremt det er økonomisk forsvarlig.

Departementet nevner at vassdraget kan gi 70 GWh i kostnadsklasse I og foreslår at en eventuell søknad undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 32.

SIDEVASSDRAG I HOL

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført sidevassdrag i Hol opp på listen over objekter hvor Hovedstyret ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oslo Lysverker mener at Ustekveikja må kunne overføres til Ørteren, at Ustelv må kunne overføres til Holsfjorden og at Flådøla må kunne overføres til Stolvatn. Nevnte overføringer representerer etter Lysverkens beregninger tilsammen 78 GWh/år. Lysverkene mener at en må kunne unnta utbygging av Hellevassdraget med Lengjedalsvassdraget i 10 år. Dette representerer etter Lysverkens oppfatning 35 GWh/år.

Departementet foreslår at en even-

tuell søknad om utbygging av sidevassdragene i Hol undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 33.

SIDEVASSDRAG I AL

Kontaktutvalget har foreslått sidevassdragene i Al varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført sidevassdragene i Al opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oslo Lysverker opplyser at verneforslaget vil medføre at fallet mellom Mjåvatn og Rødungen ikke kan nyttes for kraftproduksjon tilsvarende 53 GWh/år. Lysverkene mener at fallet må kunne utnyttes, at Lya og Votna må kunne overføres til Hol I og Lya må kunne overføres fra kote 460 til Nes. Nevnte overføringer representerer etter Lysverkens beregninger 54 GWh/år. Lysverkene mener at en bør kunne unnta Kula, Kvinda og Votna for utbygging i 10 år. Dette representerer etter Lysverkens beregninger til sammen 66 GWh/år. Videre mener Lysverkene at Ridøla bør kunne vernes varig. Dette representerer 10 GWh/år.

Al kommune har ikke villet gi noen uttalelse i saken.

Departementet foreslår at en eventuell utbyggingssøknad undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 34.

VASSDRAG I HEMSEDAL

Kontaktutvalget har funnet det praktisk å kunne behandle Gabrielsenkomiteén nr. 20, 21 og 22 under ett. Hemsedal kommune er sterkt berørt av kraftutbygging og utvalget mener at det derfor er særlig viktig å være varsom med de elver og vann som ennå er uberørte. Det anbefales derfor at Mørkedøla ovenfor Lauvdøla, Grøndøla ovenfor Gjuva, Hornselva, Helsingvatn, Vannin og Hunsemvatn med tilliggende tjern blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdragene i Hemsedal opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oslo Lysverker mener at vassdraget i Bjøbergdalen bør kunne overføres til Gyriñosvatn (vassdraget hører til Mørkedøla ovenfor Lauvdøla). Etter Lysverkens beregninger representerer overføringen 55 GWh/år.

Hemsedal kommune uttrykker at den er sterkt berørt av kraftutbygging og at

det derfor er særlig viktig å være varsom med de elver og vann som ennå er uberørte. Kommunen anbefaler derfor et vern av vassdragene i kommunen slik som foreslått av Kontaktutvalget.

Departementet foreslår at Mørkedøla ovenfor Lauvdøla, Grøndøla ovenfor Gjuva, Hornselva, Helsingvatn, Vanning og Hundsemvatn med tilliggende tjern vernes i 10 år.

Objekt nr. 35

VASSDRAG I GOL — HALLINGDALSELV OG HEMSILA — VASSDRAG NR. 49 OG 51.

Kontaktutvalget viser til omtalen av Vassfaret så vidt angår Høveren med til løp. Under henvisning til omfattende vassdragsreguleringer i området, mener utvalget at Liaåni, Logga og Vola ikke bør bygges ut til kraftproduksjon og at vernet bør gjøres varig.

Hovedstyret foreslår Liaåni, Logga og Vola unntatt fra kraftutbygging særlig under henvisning til den sterke vannkraftutbyggingen som er foretatt i området.

Oslo Lysverker mener at så vidt angår sidevassdragene i Hol bør det kunne tillates overføring av Vola til Lya, flomdemningsmagasiner i vatn i Ruståni og utnyttelse av Liaåni i Hemsil II. Etter Lysverkens beregning vil utnyttelsen av Liaåni representerer 39 GWh/år og overføringen av Vola til Lya 2 GWh/år. Flomdemningsmagasinene i Ruståni vil gi en liten, men billig produksjonsøkning i Hemsil II.

Fylkesmannen i Buskerud har ikke vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling, og slutter seg til denne.

Al kommune har vedtatt å ikke ville gi uttalelse i saken.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Liaåni, Logga og Vola og Høveren.

Objekt nr. 36.

TODØLA

Kontaktutvalget foreslår Todøla varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Todøla opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Oslo Lysverker mener at en utbygging av Todøla fra Todalsvann med overføring av Tverrånne bør kunne tillates. Etter Lysverkens oppfatning representerer en slik utbygging 36 GWh/år.

I regionplanutkastet for Hal-

Om verneplan for vassdrag.

lingdal er det pekt på at Todalselv er et stort vassdrag som er lite påvirket og bør vernes i allfall inntil videre. Videre er det sagt at hyttebygging i området bør i den første 10-års periode begrenses sterkt. Hyttene må ikke få avløp som kan påvirke vassdraget.

Departementet foreslår 10 års vern av Todøla.

Objekt nr. 37.

KRØDEREN I HALLINGDALSELV — VASSDRAG NR. 49.

Kontaktutvalget anser det ikke sannsynlig at det vil bli aktuelt med ytterligere regulering, men vil for alle tilfellers skyld gi uttrykk for at Krøderen bør varig unntas fra videre reguleringsinngrep.

Hovedstyret anser det ikke usannsynlig at det i fremtiden kan bli behov for et korttidsmagasin her, og mener at unntaket fra videre regulering må begrenses til 10 år.

Drammen elektrisitetsverk slutter seg til Hovedstyrets innstilling og peker på at nåværende regulering ligger innenfor de naturlige flomvariasjoner og at magasinet bare utgjør 5 pst. av avløpet fra ovenforliggende uregulerte felt.

Fylkesmannen i Buskerud har ikke vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling og slutter seg til denne.

Drammen kommune slutter seg til elektrisitetsverkets uttalelse.

Departementet nevner at Krøderen er regulert 2,6 m. Det vises til Krøderens sentrale beliggenhet og til den store trafikk langs vassdraget, og departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 38.

NOREFJELLOMRÅDET — VASSDRAG NR. 47. Kontaktutvalget foreslår at området av hensyn til de alminnelige friluft- og naturvernerinteresser blir tatt med i verneplanen. Etter utvalgets mening bør vernet kunne gjøres varig.

Hovedstyret gjør oppmerksom på at de vassdrag som sogner til området kan utnyttes til en produksjon på 15 GWh/år meget dyr kraft. Det anbefaler at Norefjellområdet blir unntatt fra kraftutbygging.

Drammen elektrisitetsverk eier fallrettighetene mot Eggedalssiden, men ser det som usannsynlig at disse noen gang vil bli utnyttet. Elektrisitetsverket har ikke innvendinger til fredning, men gir uttrykk for at det synes eiendommelig å blokere enkelte naturinngrep samtidig som det pågår utstrakt vei- og hyttebygging kloss opp i snaufjellsonen.

Fylkesmannen i Buskerud har ikke vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling og slutter seg til denne.

Drammen kommune slutter seg til elektrisitetsverkets uttalelse.

Kongsberg kommune gir sin tilslutning til Kontaktutvalgets innstilling.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Norefjellområdet.

Objekt nr. 39

VERGJEDAL/EGGEDAL

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynet er vesentlig.

Hovedstyret har ført Vergjedal/Eggedal opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Vergjedal/Eggedal.

Objekt nr. 40.

SKRIMFJELLOMRÅDET, NUMEDALSLAGEN — VASSDRAG NR. 73.

Objektet kan gi 10 GWh (III).

Kontaktutvalget viser til Skrimfjellområdets store betydning for friluftslivet for befolkningen i et stort oppland og anbefaler at hele området, også Ravalsjøen, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret mener at verneinteressene i Skrimfjellområdet er så vesentlige at det foreslår området dammen med Ravalsjøen unntatt fra kraftutbygging.

Kongsberg og Omegns Turistforening ser med glede at det både i Kontaktutvalgets rapport og Hovedstyrets innstilling, er foreslått at Skrimfjellområdet skal bli varig unntatt fra kraftutbygging.

Holmestrand og Omegns Turistforening opplyser at Skrimfjellområdet til alle årstider blir flittig besøkt av folk fra foreningens distrikt og føler seg derfor beroliget over at både Kontaktutvalget og Hovedstyret anbefaler området varig unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesmannen i Vestfold opplyser at Skrim er det fjellområdet som ligger nærmest Vestfold, og at det har spesiell betydning for friluftslivet her. Fylkesmannen gir sin tilslutning til Kontaktutvalgets anbefaling.

Kongsberg kommune gir sin tilslutning til Hovedstyrets forslag om å unnta Skrimfjellområdet med Ravalsjøen fra kraftutbygging.

Fylkesmannen i Buskerud kan ikke slutte seg til Hovedstyrets forslag om

Om verneplan for vassdrag.

at Skrimfjellområdet sammen med Ravalsjøen skal unntas fra kraftutbygging. Han kjenner ikke til at verneinteressene i dette området er så vesentlige. Det foreslås derfor at vernetiden settes til 10 år og at vernebehovet blir nærmere utredet.

Departementet har under henvisning til de betydelige friluftslivinteressene i området samt til de små kraftkvanta det dreier seg om, ikke noe imot varig vern av Skrimfjellområdet.

Objekt nr. 41.

HARDANGERVIDDA — VASSDRAG NR. 73, 86, 90, 166, 214, 218 OG 220.

Eidfjord-Nord 2 200 GWh, Eidfjord-Syd 2 500 GWh, kostnadsklasse II A.

Kontaktutvalgets omtale og vurderinger av objektet er som følger:

«Fylker: Hordaland, Buskerud og Telemark.

Kommuner: Ullensvang, Ulvik, Hol, Nore og Uvdal, Tinn, Vinje og Odda.

Hardangervidda omfatter ca. 9 000 km². Innenfor dette store område finnes en rekke vassdrag, bl.a. Oddadalsvassdraget (Opo), Tyssø, Opo, Kinso, Veig, Bjoreia, Sima og Osa (alle med avløp til Harangerfjorden), øvre deler av Hallingdalsvassdraget, Numedalsvassdraget og Tinnelvvassdraget (det siste med avløp til Heddalsvatnet ved Notodden), Tokkevassdraget (med avløp til Bandak) og Røldalsvassdraget (med avløp til Sandfjorden).

De viktigste tilførselsvegene til vidda er riksveg 10 og riksveg 47 i vest, riksveg 7 i nord og riksveg 8 i øst og riksveg 37 og riksveg 352 og riksveg 10 i sør. Bergensbanen følger nordgrensen for vidda.

Hardangervidda er den eneste høgfjellssletta i Europa. På mange måter har den arktisk karakter. Grunnfjellsområdene finnes i første rekke i øst og i en remse langs Sørfjorden. De sedimentære bergarter finnes fortrinnsvis i de vestlige deler av Vidda. Enkelte steder finner en rester av skyvedekket fra den kaledonske fjellkjedefolding, Hårteigen, Hardangerjøkulen og Hallingskarvet. Løsmassene er størst i øst og minst i vest hvor de kan mangle helt. Klimaet er atlantisk med kjølige somre og milde vintre. De største nedbørmengdene faller i vest, likevel slik at det kan være store lokale variasjoner.

Hardangervidda er kjent på grunn av sitt interessante dyreliv. Innen det sentrale viddeområdet som ligger over 1 000 m.o.h. er det registrert nærmere hundre fuglearter, hvorav flere sjeldne arter. Av pattedyr er det påvist 20 arter, hvorav beverkolonien i Veigvassdra-

get og fjellreven kanskje er de mest interessante. Den rikeste faunaen er i de vestlige områdene.

Hardangervidda danner for vegstasjonen i mange tilfelle en grense mellom øst-vest, nord-syd og fjell-lavland. Vegetasjonen er rikest i de vestlige områder.

Gabrielsen-komiteén — (G 24, 25 og 26).

Fra innstillingen siteres:

«Komiteén peker på at Hardangerviddas sentrale beliggenhet i Sør-Norge med lett adgang fra alle kanter gjør det ønskelig i størst mulig utstrekning å bevare vidda som friluftsområde for fotturur, jakt, fiske og annen form for friluftsliv, og anbefaler at et område av Hardangervidda sør for riksveg 20 (nå riksveg 7) med de grenser som er foreslått av Den Norske Turistforening bevares uberørt av inngrep i forbindelse med kraftutbygging utover dem som allerede er foretatt. Innen området ligger som foran nevnt også den av Naturverninspektøren foreslåtte nasjonalpark.

Formannen, Eriksen og Mengshoel har ikke noe å bemerke til utbygging i området mellom Hardangerjøkulen og riksveg 20 under forutsetning av at Vøringsfoss får beholde normal vassføring i turisttiden.

Kjelsrud, Krogh og Lyng anbefaler at også området sør for Hardangerjøkulen blir bevart uberørt av nye inngrep, og peker på at det er et meget benyttet friluftsområde, som knytter seg naturlig til Hardangervidda ellers. Også av hensyn til Vøringsfoss finner fraksjonen det ønskelig at Bjoreia med sidevassdrag ikke utsettes for nye inngrep.»

Industrikomiteén i Stortinget har ført den del av Hardangervidda sør for riksveg 20 (nå riksveg 7) som er foreslått fredet av Den Norske Turistforening i gruppen «Fredningsforslag som er tidligere vedtatt eller bør kunne fremmes nå». Når det gjelder Vøringsfossen, har komiteén pekt på at utredninger er igang og at standpunkt til dem ikke kan tas før resultatet foreligger for Stortinget.

*Teknisk utnyttelse.**Utbygd vasskraft.*

Øvre Viersla og Tinnhølen med naturlig avløp til henholdsvis Veig og Bjoreia, er overført til Numedalslågen. Halnefjorden er regulert 4 meter.

I Kinso er Veivatn og Stavalivatn noe regulert i forbindelse med Tveitafoss kraftverk.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Deler av vidda vil bli berørt av Eidfjord- og Dagaliutbyggingene.

DNT har foreslått fredet et større område syd for riksveg 7, og et mindre område mellom riksvegen og Hardangerjøkulen. Det sydlige området blir ubetydelig berørt av de nevnte prosjekter. Det nordlige området blir derimot

sterkt berørt av Eidfjord Nord-planen.

Det finnes i dag en utbyggingsplan for øst-siden av vidda, Dagali-utbyggingen. Man tenker da å ha en større eller mindre oppdemming av Nedre Hein. Ved det største oppdemningsalternativ vil Øvre og Nedre Hein samt Halnefjorden flyte sammen til ett. Også Geitsjøen deltar i et kommuniserende magasin i den mest vidtgående plan.

Dagalifallene representerer en årsproduksjon på 700—800 GWh (kostnadsklasse II B).

For vestsiden av vidda foreligger det søknad om fastsettelse av reguleringsbestemmelser. Søknaden redegjør bl.a. for alternativ slipping av vatn i Vøringfossen.

Planen som er lagt til grunn for søknaden forutsetter en oppdeling i to utbygginger, kalt Eidfjord Syd og Eidfjord Nord.

a) For Eidfjord Syd er alternativ II av søkeren antatt å være det mest fordelaktige. Det omfatter overføring av nedbørfeltene for Opo, Kinso og Veig til Busetevatn i Erdalselv. Dette blir inntaksmagasin for hovedkraftverket i Erdal. Det blir her 11,4 m oppdemming og 3,6 m senking.

Det forutsettes videre et pumpekraftverk ved Viveli i Veig. Et døgnmagasin i undervatnet forutsetter maksimalt ca. 14 m oppdemming ved Viveli. Ca. $\frac{1}{2}$ km² av dalen demmes ned. Et mindre magasin oppnås ved 2,6 m oppdemming og 1,6 m senking i Vivevatn. Hovedmagasinet for Veig ligger ved Brandaleite (i Veig). Det vil bli inntil 58,3 m oppdemming ved Brandaleite, og ca. 10 km² vil bli neddemt.

Tilsvarende forutsettes et pumpekraftverk ved Stavalivatn. Døgnmagasin i undervatnet blir Stavalivatn med 13,3 m oppdemming og 2,7 m senking. Vatnet er fra før regulert for Tveitafoss kraftverk. Hovedmagasin blir Veivatn og Nedre Omkjelvatn som får 29,7 m demming og 22,3 m senking (3 m demming og ingen senking i Omkjelvatn). Veivatn har fra før en mindre regulering for Tveitafoss kraftverk. Et mindre magasin fås også ved 24,5 m senking av Opesjåvatn i Opo.

Eidfjord Syd vil kunne yte ca. 2 400 GWh brutto. Nettoproduksjonen er ca. 2 200 GWh, kostnadsklasse II A.

b) Det er også utredet prosjekter for separatutbygging av Kinso-, respektive Veigvassdraget. Separatutbygging av Kinso vil ved maksimal utnyttelse få kraftstasjon på nordsiden av Kinsarvik. Busetevatn blir overført fra nord, Stavalivatn fra syd, Busetevatn vil få 15 m økt oppdemming i forhold til hovedalternativ II. Alle inngrep ovenfor Stavalivatn blir som i alt. II. Total nettoproduksjon 1 000—1 100 GWh, kostnadsklasse II A.

Ved minimal utbygging av Kinso, som for-

utsetter at Erdalselva utnyttes i Veig, vil kraftverket bli lagt på sydsiden av Kinsarvik. Overføringen av Gryttingsdals- og Birgerdalsbekken blir da noe tvilsom. Hvis den nevnte overføring frafalles, blir nettoproduksjonen redusert til knapt 1 000 GWh, kostnadsklasse II A.

Veig kan utbygges separat med kraftstasjon i Erdal som i generalplanen. Hovedkraftverket blir da liggende i Erdal, og man får dessuten et pumpekraftverk i Viveli. Netto årsproduksjon blir vel 1 400 GWh, kostnadsklasse II A.

c) For Eidfjord Nord-prosjektet er bildet mer komplisert. Det er fremlagt 3 alternative utbyggingsgrader av Vøringfossen. I utbyggingsøknaden har man gått inn for en delvis utnyttelse av vassføringen i Vøringfossen (alt. III i utbyggingsplanen for Eidfjord Nord. Denne hovedplan vil heretter bli benevnt «Alt. III».

Dette alternativ har hovedkraftverket liggende ved Simafjorden. Sima kraftverk er tenkt utbygd for to fallhøyder: Sy-Sima og Lang-Sima. Dessuten skal det være et større pumpekraftverk ved Sysenvatn. Reguleringer og overføringen blir som ved full utnyttelse av Vøringfossen.

Lang-Sima vil få sitt inntaksmagasin i Langvatn i Austdøla. Langvatn blir regulert opp 35,9 m og ned 12,1 m. Kviliganutvatn og Grøndalsvatn blir kommuniserende med Langvatn, dette oppnås ved henholdsvis 30 og 12 m regulering. Breavløpet fra Hardangerjøkulen via Demmevatna i Nordelva blir tatt inn på den kommuniserende overføringstunnelen.

Sy-Sima omfatter først en lavere «takrenne» fra Skruelsvatn i Norddøla via Austdalsvatn i Austdøla og fram til kraftverket ved Simafjorden. I Skruelsvatn blir det ca. 15 m senking, og i Øvre og Nedre Austdalsvatn henholdsvis 8 m regulering ned og 4 m opp.

Videre omfatter Sy-Sima en større «takrenne» fra Sysenvatn via Rembesdalsvatn til Sima kraftverk. Rembesdalsvatn reguleres i alt 41 m, omtrent jevnt fordelt på oppdemming og senking. Sysenvatn får 40 m regulering, hvorav 21,1 m oppdemming. Vatnet er allerede tillatt regulert 3,5 m.

Dessuten omfatter alternativ II et pumpekraftverk ved Sysenvatn. Dette verk skal pumpe en del av sommertilløpet opp i Heinmagasinet for lagring til vinterproduksjon og tørrårssikring.

Reguleringen i Heinmagasinet må ses i sammenheng med Dagali-utbyggingen, men det vil samlet være aktuelt med ca. 75 m oppdemming i Nedre Hein, og tilsvarende mindre på de ovenforliggende magasiner (eksempel-

Om verneplan for vassdrag.

vis ca. 37 m oppdemming i Øvre Hein og i Heintjern, og ca. 25 m regulering i Halnefjorden, hvorav ca. 2 m er senking. De øvrige vatn blir demmet opp fra ca. 3 til ca. 21 m).

I alt vil alt. III med delvis utnyttelse av vassføringen i Vøringfossen gi ca. 2 600 GWh nettoproduksjon, kostnadsklasse II A. Ved full utnyttelse av Vøringfossen øker nettoproduksjonen med 25 GWh. Ved å unnta Vøringfossens felter synker nettoproduksjonen til 1 100—1 200 GWh, kostnadsklasse II A.

Den store magasinreserven i Hein vil bety en større leveringssikkerhet på kraften, da de nedenforliggende områder er dårlig regulert. Man vil få en føredling til prima vinterkraft og dessuten en solid tørrårssikring.

d) Det er også på foranledning foretatt en undersøkelse av et redusert utbyggingsalternativ, heretter kalt «Alt. IV».

Dette alternativ sløyfer pumpekraftverket ved Sysenvatn. Hein-magasinet sløyfes, men til gjengjeld må magasinet i Sysenvatn økes betraktelig. Man øker oppdemmingen ved ytterligere 45 m i Sysenvatn. Dette medfører at neddemmet areal øker fra 3,6 til 9,0 km². Videre vil Rembesdalsvatn og Austdalsvatn få en økt oppdemming på henholdsvis 19 og 17 m.

Nettoproduksjonen vil nå bli ca. 2 300 GWh, klasse I—II A (for Eidfjord Nord.)

e) Fra annet hold foreligger også utkast til en totalutbygging av Eidfjord. Denne plan følger i hovedtrekkene evannnevnte alt. III for Eidfjord Nord, samt det maksimale Eidfjord Syd-prosjekt. Planen blir heretter benevnt «Alt. III A».

Alt. III A har sløyfet Hein-magasinet og det tilhørende pumpekraftverk ved Sysenvatn. Stavali og Vivali pumpekraftverker er imidlertid beholdt.

Det som i alt. III for Eidfjord Nord-planen gikk under betegnelsen Lang-Sima, og likeså det vesle feltet av Sy-Sima som lå vest for Lang-Sima, kjøres nå sammen i ett kraftverk ved Osafjorden. På denne måten kan noe av det gamle Osa-anlegget bli benyttet. I Osa kraftverk fås en årsproduksjon på knapt 700 GWh, på overgangen mellom klasse I og II A.

Resten av alt. III A utnyttes i ett kraftverk ved Erdal. Netto årsproduksjon ca. 3 200 GWh, kostnadsklasse I.

Alt. III A har altså samme partielle utnyttelse av Vøringfossen som Alt. III i Eidfjord Nord, men på grunn av den lave magasinprosent vil man i Alt. III A ha en større uregulert vassføring. Dette gir Vøringfossen en vesentlig større vassføring i sommerhalvåret.

Alt. III A gir tilsammen ca. 3 900 GWh i nettoproduksjon i kostnadsklasse I, mens Eidfjord Nord (alt. IV) + Eidfjord Syd (alt.

II) tilsammen ga en nettoproduksjon på ca. 4 500 GWh i kostnadsklasse II A.

Eidfjordfallene eies for en stor del av Staten.

Verneinteresser.

a. Naturvern- og friluftinteresser.

Med sine naturkvaliteter, tilgjengelighet og utbygde nett av turisthytter er vidda et av de mest nyttede friluftsområder i landet når det gjelder turgåing.

Både flora, fauna og geologiske og landskapsmessige forhold er med på å danne naturopplevelsen for den enkelte. Hardangerviddas karakter av høyfjellsslette med de store åpne drag, de mange sjøer og elver og det forhold at den er Sør-Norges største og tilnærmet uberørte høyfjellsområde hvor man kan gå dager uten å møte kommunikasjonslinjer, har gjort den særlig attraktiv for friluftfolket. Den vestligste delen med randsonen ut mot Sørfjorden er atskillig mer kupert enn resten av Hardangervidda og landskapeleg sett særlig attraktiv.

Hardangervidda ligger sentralt til i forhold til de store befolkningssentrasjonene i Sør-Norge. Fra de sentrale deler av Hardangervidda er det ca. 150 km til Oslo og Bergen. Reisetid fra disse to steder til utkanten av vidda er med tog henholdsvis ca. 4 og 3 timer. For folk i strøkene Bergen—Haugesund—Stavanger og til dels Sørlandet og Vestfold er vidda det nærmeste høyfjellsterreng. Hardangervidda må sies å være «familievennlig» så vidt angår terreng og fremkommelighet.

Det er snart 100 år siden de første rutene ble vardet, i dag er det et nett av varderuter over så godt som hele vidda. Den første turisthytta «Krækkja» ble bygget i 1879 og «Sandhaug» i 1890. Det er nå 35 turisthytter med over 1 000 sengeplasser. I et område omkring Sauarflott i den sørøstre del av vidda er det ikke oppmerkede ruter eller hytter. Det er heller ikke hytter i den sørvestlige del av Vidda hvor bare et par gamle slep krysser området. Mange av turistrutene følger de gamle slepene som har vært brukt like fra forhistorisk tid, som f.eks. Søndre, Nordre og Store Nordmannsslepa.

Det er vanskelig å finne fram til noenlunde eksakte tall for hvor mange som nyter Hardangervidda som friluftsområde. Det kan imidlertid opplyses at ifølge Den Norske Turistforenings årbok for 1969, hadde foreningen i 1968 10 hytter med 427 sengeplasser. Samlet overnattingstall på disse hyttene var i 1968 ca. 21 000. I løpet av de siste 10 år har omfanget av fotturismen økt betraktelig.

Jakt og fiske betyr mye både som nærings-

Om verneplan for vassdrag.

utøvelse og friluftaktiviteter. Så vidt kjent anslås villreinstammens størrelse til minst 15 000 dyr. Høsten 1970 var det tillatt en avskyting på 9 000 dyr. I reinsdyrjakten og småviltjakten skal det visstnok delta 3 500 personer årlig. Innenfor de områder som berøres av planene for Eidfjordverkene er særlig Kinsovassdraget, vatna i Halnefjordområdet, Sysenvatn, Opesjåvatn særlig verdifulle med hensyn til fiske. Fiskekortsalg er i privateide områder stort sett organisert gjennom grunn-eierlag og sameier.

Naturvernrådet har i landsplanen for natur- og nasjonalparker i Norge foreslått ca. 600 km² av Hardangervidda utlagt til nasjonalpark. Formålet er å bevare de sentrale deler av Hardangervidda. Nasjonalparken er ment å representere en typisk høyfjellsvidde, som blant vitenskapsmenn regnes som enestående i Europa, et høyarktisk område forholdsvis langt mot sør og med en helt enestående sammensatt fauna. Nasjonalparken forutsettes også å få stor betydning for friluftslivet.

b. *Naturvitenskapelige interesser.*

KINSO.

Etter at Aurlandsvassdraget er utbygget, er Kinso et av de få vassdrag i Vest-Norge som er noenlunde intakt fra den nivale sone og ned til sjøen. Sammen med Bjoreio og Veig er dette et av de større vassdrag på Hardangervidda som ennå er relativt uberørt av kraftutbygging. Alle de tre nevnte vassdrag inngår imidlertid i den planlagte Eidfjordutbyggingen. Gjennomføres disse reguleringer som planlagt, vil en særpreget miljøtype gå tapt for all tid — nemlig de typiske vestlandsdalene med høy nedbør og frodig vegetasjon. Disse dalene er som Kinso, ofte brede og åpne i sin øvre del der de typiske viddeformene er bevart. Mot brattkanten i vest blir så dalene dype og bratte, et resultat av at Bretunger og ølveløp har erodert sterkt i de skrånende fjellsidene. Vestvidda viser to av de store omkalfatningsperioder over hverandre. Kontrasten mellom viddas utjevnete gamle former og de bratte unge fjellsidene, skaper særegne miljøbetingelser for alt liv og mulighet for å studere geologiske krefter i virksomhet.

Kinso, Veig og Bjoreio representerer vassdrag der mange naturvitenskapelige forskningsgrener har meget store interesser, og ikke minst er området verdifullt som referanseområde. Skal det være mening i å bevare et område som referanseområde, er det nødvendig at både vassdragene og deres omgivelser fullt ut beskyttes mot inngrep. Som referanse- og typeområde er det helt klart at naturvitenskapen ikke kan bys noe alternativ til

Eidfjord-Sør, og en regulering vil bety at meget verdifulle lokaliteter går tapt. Spesielt Kinso og Veig har mange trekk som i alle fall i noen grad kan sammenlignes med deler av Aurlandsdalen.

Kinsovassdraget er i alt ca. 43 km langt fra kildeområdene syd-vest for Hårteigen og ned til fjorden ved Kinsarvik. Vassdraget gjennomløper et av de rikeste områder på vidda både hva flora og fauna angår — på land og i vatnet. Oppe på vidda renner Kinso gjennom et åpent dalføre og danner Omkjel-, Veig- og Stavalivatn, alle relativt grunne innsjøer. Fjellgrunnen gir gunstig tilførsel av næringsalter, idet man her har kambrosilurske skifre med tildels høyt kalkinnhold. Oversikt over plantefunn og vegetasjonsanalyser publisert av Lid (1959) viser at området nord og nord-vest for Hårteigen, altså i og omkring Kinsodalføret, er de lokaliteter hvor man finner den største konsentrasjon av kalkelskende planter. Floraen er meget interessant, og en rekke av plantene er sjeldne.

Det rike planteliv i innsjøene gir gode utviklingsmuligheter for næringsdyr for fisk, og spesielt er ørretbestanden god. Omkjelvatnet har en enestående fauna til høyfjellssjø å være.

Grensen for den foreslåtte nasjonalpark på ca. 600 km² omkring Nordmannslågen på Hardangervidda går ca. 500 m fra Omkjelvatnet. En fredning av Kinso med tilliggende områder, og helst også Veig, ville være en verdifull tilvekst til nasjonalparken. Av de 8 vassdrag som omfattes av de planlagte Eidfjordreguleringene, er — etter hva man i dag kan bedømme — Kinso antakelig det mest verdifulle isolert sett fra naturvitenskapelig forskning. Dette skyldes blant annet at dette vassdrag drenerer det mest produktive område, og dessuten i mange henseender representerer miljøer som gjenfinnes i deler av de øvrige vassdrag.

Det bør også nevnes at Kinsovassdraget er aktuelt som ekskursjonsområde, blant annet for studier av dyreliv og økologi ved Universitetet i Bergen.

Kinsovassdraget er prioritert som verneverdig av naturvitenskapelige grunner.

VEIG

Veig danner sammen med Bjoreio Eidfjordvassdraget. De øvre 40 km renner Veig gjennom et typisk viddelandskap. Sør for Hallaskar er fjellgrunnen for det meste kambrosiluriske bergarter, lenger nord har elva skåret seg ned i en bred åpen dal og renner over grunnfjellsbergarter. Fallet er lite, og mellom Hallaskar og Hedlo er det store områder med sumplandskap hvor det er et rikt

Om verneplan for vassdrag.

fugleliv. Flere steder har Veig skåret seg gjennom store grusmasser, der ulike veierarter dominerer vegetasjonen. Denne vegetasjon er i seg selv et meget viktig naturdokument. Siden 1927 har det i krattområdene vært en fast beverstamme, den eneste kjente sub-alpine stamme i verden. Dyrene har trolig kommet fra Telemark over Haukeli-Røldal, og følges med stor interesse av zoologer. For øvrig må hele Veigvassdraget karakteriseres som interessant hva flora og fauna angår, og området er aktuelt som type- og referanseområde. Skal det imidlertid kunne brukes til disse formål er det nødvendig at relativt store områder bevares. Kinso og Veig henger således sammen i et system, der man finner interessante og varierte lokaliteter som er nødvendige for både spesialstudier og studier av hele økosystem. Det er viktig at man er klar over at det nå ikke lenger finnes noe alternativ til bevaring av den slags typeområder Kinso og Veig representerer. Fra Viersla er noe av Veigs vassføring allerede overført, og ytterligere reguleringer av vassdraget vil ødelegge de interessante og rike lokaliteter i dalføret.

De vitenskapelige opplysninger som foreligger, og som har vært mulig å samle om Veigvassdraget i denne forbindelse, gir bare noen få indikasjoner på de naturvitenskapelige interesser som finnes i forbindelse med dette vassdrag. Best dokumentert er de botaniske forhold, selv om materialet også her er relativt beskjedent.

Flere sjeldne planter finnes ved Veig, og plantegeografisk er dette på mange måter et interessant grenseområde. (Kfr. også avsnittene om Kinso og Bjoreio.) Veig er av naturvitenskapelige hensyn prioritert som verneverdig.

Hardangervidda er det sydligste område for arktisk og sub-arktisk plante- og dyreliv i Europa. Vidde må derfor betegnes som helt enestående naturvitenskapelig sett, og står i fokus for forskningsinteresser, ikke bare her i Norge, men langt utover landets grenser. Det er på vidde planlagt en norsk stasjon tilhørende det internasjonale «Base line» stasjonsnett, og utbyggingen slik den er planlagt vil sterkt berøre det felt som skal være arbeidsfelt for nevnte stasjon. — Et av de områder som vil bli sterkest berørt, er Bjoreio. Det må her nevnes at Det internasjonale biologiske program har valgt Syendalen som forskningsfelt for produksjonsundersøkelser, ved samarbeid mellom botanikere fra Universitetene i Trondheim, Bergen og Oslo, samt med Norges Landbrukshøgskole. Programmet er av langsiktig karakter og et siktemål er å få større klarhet i vekselvirkningene i et

økosystem. Forsøksfeltene vil bli fullstendig ødelagt ved den planlagte utbygging. Med en eventuell regulering av Bjoreio ødelegges et vassdrag der de undervisningsmessige interesser er meget store. Planene om å gjøre deler av Bjoreio til internasjonalt referanseområde for den sub-alpine skogs produktivitet vil også spoles.

Området ved Tinnhølen er av betydelig ornitologisk interesse. Det er her registrert ca. 40 forskjellige fuglearter, blant disse er en rekke sjeldne.

Av spesiell interesse i norsk geomorfologisk forskning er problemene omkring dal- og fjorddannelse. Måbødalen og Bjoreidalen med Vøringfossen har gjentatte ganger vært fremme i den geomorfologiske diskusjon, og vært studert av en rekke forskere.

Det må også nevnes at man ved Eidfjord—Måbødalen finner usedvanlig godt markerte israndavsetninger av stor vitenskapelig interesse.

Bjoreio er på naturvitenskapelig grunnlag prioritert som verneverdig.

SIMA

Universitetene i Bergen og Oslo er i gang med å oppføre en feltstasjon på Finse i løpet av 1970—72. Stasjonens plassering på Finse er kommunikasjons- og energimessig betinget. Denne stasjon er primært bygget for økologiske formål, men hensikten er også at den skal være åpen for all annen naturvitenskapelig aktivitet, både forskning og undervisning. Denne stasjon har i tillegg til det nasjonale behov også et internasjonalt aspekt, på grunn av sterkt økede interesser for grunnforskning i enkle økosystemer, som de «alpine» høyfjell er et eksempel på. Slik forskning har tidligere i stor utstrekning vært drevet på Spitsbergen, Grønland og andre arktiske og antarktiske områder, under vanskelige forhold og med store omkostninger.

Feltstasjonen skal blant annet være Norges bidrag til det nett av feltstasjoner som Nordisk Kollegium for terrestrisk økologi initierer reisen av.

Dette nordlige partiet av Hardangervidda representerer et område preget av stein- og blokkmarker med forventet lav produktivitet som økologisk står i klar kontrast til de mer vegetasjonsrike og produktive områder i de flater sydligere partier av vidde (syd for riksvegen).

Vassystemene i nord må forventes å ha en høyere grad av brepåvirkning og ekstrem næringsfattighet som gjør det spesielt ønskelig for sammenlignende studier å bevare dem.

Et meget skremmende faktum er at våre fjellstrøk, hvor harde og robuste de enn måt-

te gi inntrykk av å være, i likhet med øvrige undersøkte arktiske økosystemer har vist seg å være uhyre ømfintlige mot inngrep. Det skal liten grad av innvirkning til for å forårsake store forandringer, og det så store forandringer av en så ødeleggende art at systemet ikke kan restitueres innen overskuelig fremtid.

På forskningsstasjonen på Finse og på Hardangervidda for øvrig er systemøkologisk forskning igang. Denne forskning er ledd i et større internasjonalt forskningsprosjekt — Det internasjonale biologiske program — og er en første start på forskningsarbeid av denne typen.

Utvalgets vurdering.

Hardangervidda med sine ca. 9 000 km² og rik variasjon av landskapsformer og enestående plante- og dyreliv er en høyfjellsvidde av uvurderlig betydning både for friluftsliv, naturvitenskap og arkeologi. Dette gjelder i dag, og det vil i enda høyere grad gjelde i fremtiden, hvis vidda kan bli spart for inngrep som endrer dens karakter. Hardangervidda er i europeisk sammenheng en helt særpreget naturtype.

Hardangervidda er — ved siden av Jotunheimen — det viktigste og fornemste fjellfriluftsområde i Sør-Norge. Reisetiden med tog til utkanten av vidda er 4 timer fra Oslo og 3 timer fra Bergen. For store deler av befolkningen i Sør-Norge er vidda nærmeste høyfjellsterreng av noe omfang. Vidda er familievennlig med lett fremkommelig terreng. Utnyttelsen av områdene for friluftsliv og rekreasjon er sterkt økende. Også for naturvitenskapen ligger Hardangervidda sentralt til for høgskoler og universiteter i Oslo og Bergen.

De sentrale deler av Hardangervidda er i dag bare ubetydelig berørt av kraftutbygging. Men i utkantene er foretatt flere til dels meget omfattende vassdragsreguleringer. Blant de større vatn som er regulert kan nevnes: Mårvatn, Imingen, Kalhovdmagasinet, Grottevatn i sørøst, Møsvatn, Totak og Songa i sør, Valldalen i sørvest, Ringedalsvatn m.fl. (Tysso) i vest og Ustevatn med flere i nord og nordøst.

I de kraftutbyggingsplaner som foreligger for Dagali- og Eidfjordverkene er det tatt hensyn til det forslaget til nasjonalpark som ble lagt fram i Innstilling om landskap for natur- og nasjonalparker i Norge av 1964, og reguleringsmagasinene er plassert utenfor grensene for denne. Forslaget om nasjonalpark er ennå ikke ferdigbehandlet, og det er ønskelig enten å få parken utvidet eller å hindre at inngrepene i parkens nærhet blir for dominerende.

Vassdragsdirektøren — som for tiden har reguleringssaken for Eidfjordplanene til behandling — har meddeitt utvalget at han anser skadene ved Halne—Heinmagasinet for uakseptable sett i forhold til nyttevirkningene for Eidfjordverkene. Han opplyser at det derfor arbeides med planendringforslag som innebærer at dette store magasinet sløyfes. Et nytt alternativ for utnyttelse av Veig uten magasin i Brandaleite og Vivevatn undersøkes også. Disse planer vil sannsynligvis føre til at magasinet i Sysenvatn må økes.

Selv om skadevirkningene på denne måten vil reduseres, vil utbyggingen medføre en forringelse av viddas verdi som landskaps- og friluftsområde. For de naturvitenskapelige og arkeologiske forskningsinteresser vil inngrepene virke ødeleggende i mange henseender, bl.a. for den systemøkologiske forskning ved den biologiske stasjon på Finse.

På den andre siden vil — som klarlagt foran — Eidfjordverkene kunne gi meget store og billige kraftmengder. På samme måte som i Jotunheimen, står vi derfor her overfor et område der både utbyggings- og verneinteressene er store.

Det gjør seg i utvalget gjeldene noe divergerende syn på utbyggingsplanene på Hardangervidda, men utvalget har lagt stor vekt på å komme fram til en så samlende uttalelse som mulig. Utvalget mener dette kan være viktig for den videre behandling av denne meget kompliserte saken. Konklusjonene i det følgende må sees i dette lys.

1. Hele utvalget.

- a. slutter seg til Vassdragsdirektørens tidligere refererte standpunkt om at skadene ved Halne—Heinmagasinet er uakseptable sett i forhold til nyttevirkingen for Eidfjordverkene, og utvalget forutsetter i det følgende at denne delen av planene i alle fall faller bort.
- b. mener at Eidfjord-Syd vil virke mer ødeleggende på vidda som naturvern- og friluftsområde enn Eidfjord-Nord (eksklusive Halne—Heinmagasinet), både på grunn av omfanget av inngrepene, og på grunn av naturkvaliteten av de områder som blir berørt.
- c. mener på ulike premisser som omtalt i punktene nedenfor at vassdrag som omfattes av Eidfjord-Syd tas med i verneplanen. Utvalget tilrår dessuten at vedtaket om dette gis en slik form at en utvidet Hardangervidda nasjonalpark kan endelig vedtas.
- d. har funnet å måtte akseptere (på ulike premisser omtalt i punktene nedenfor) at Eidfjord-Nord (eksklusive Halne—Hein-

magasinet) ikke føres opp i verneplanen, dog slik at tunnelen fra Demmevatn sløyfes.

2. I tilknytning til dette ønsker følgende å uttale:

a. Hillestad, Sperstad og Wessel presiserer som en forutsetning for sitt standpunkt ovenfor om Eidfjord-Syd at det tas opp til nærmere vurdering å overføre vatn fra Veig i Eidfjord-Syd til Sysenvatn i Eidfjord Nord. Et slikt inngrep vil ikke berøre de vesentligste verneverdiene i Veig dersom inngrep som vegbygging, dambygging med regulering o.l. kan unngås ovenfor kote 950. Wessel forutsetter videre at Eidfjordverkene blir utbygd i byggetrinn. Det vil da være formålstjenlig å betrakte Kinso som et siste byggetrinn som røst blir aktuelt etter den generelt gjeldende 10-årsfrist i verneplanen.

b. På samme måte som for Jotunneimen mener Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjørevoll prinsipielt at Hardangervidda bør vernes for videre kraftutbygging, men de har likevel sluttet seg til prioriteringene i punktene foran, for det tilfelle at de bestemmende myndigheter finner at deler av de foreliggende utbyggingsplaner skal realiseres. Disse medlemmer vil presisere sine prioriteringer slik.

Prinsipielt: Hardangervidda vernes *mot* videre utbygging.

Subsidiært: Eidfjord-Syd realiseres ikke, men en begrenset utbygging av Eidfjord-Nord aksepteres, nemlig slik at utbyggingen begrenses til prosjektene Lang-Sima og Sy-Sima. Dette alternativ vil spare Bjoreio med Vøringfossen.

Tredje alternativ: Utbyggingen av Eidfjord-Nord utvides til også å omfatte Sysenvatn og Bjoreio, men slik at vøringfossen får god vassføring i tiden 15. mai—15. september, og slik at Veig ikke berøres.

c. Elgmork — som spesielt representerende de naturvitenskapelige interesser i utvalget — vil dessuten som begrunnelse for sitt prinsipielle standpunkt om vern av hele Hardangervidda, vise til den allsidige dokumentasjon av naturvitenskapelige og arkeologiske interesser som er lagt fram etter at Eidfjordplanene ble kjent, og sterkt understreke at for disse interessegrupper må hele nedbørfeltet til Eidfjordverkene — både Nord og Syd — ses som et enhetlig system.

3. Tyssovassdraget.

Statskraftverkene har søkt om ytterligere utbygging av Tyssovassdraget, som bl.a. med-

fører en foredling av 270 GWh sommerkraft til vinterkraft. Selv om utbyggingen vil berøre Håvardsvatna på Hardangervidda, finner hele utvalget å kunne akseptere Tyssoutbyggingen.

Hovedstyrets omtale og vurderinger av objektet er som følger:

«Hovedstyret finner ikke å kunne tilrå at spørsmålet om utbygging av vassdragene omkring Eidfjord utstår i 10 år. Hovedstyret vil samtidig med nærværende sak avgi innstilling om reguleringsbestemmelser vedrørende prosjektet Eidfjord Nord.

Hovedstyrets flertall, alle unntatt Hauge-land, har der foreslått at det blir gitt til-latelse til regulering og utbygging etter planen av 1968, alt. III, med unntak av det fore-slåtte magasin i Hein—Halne med tilhørende pumpekraftverk. I Vøringfossen foreslår fler-tallet opprettholdt en minstevassføring på 12 m³/sek. i hele døgnet i tiden 1. juni—15. sep-tember.

Medlemmene Ingvaldsen, Jacobsen og Selvik peker i innstillingen på den store nytte-virkning magasinet i Hein—Halne kan ventes å få ved felles utnyttelse i Eidfjord og Numedalslågen, ved en eventuell utbygging av Dagali, og på mulighetene for å modifisere planene slik at skadevirkningen kan minskes, og disse medlemmene mener at avgjørelsen om Hein—Halnemagasinet derfor bør utstå til det foreligger et mer fullstendig grunnlag for en vurdering i denne sammenheng.

Generaldirektøren og Benum stiller seg etter det som foreligger, tvilende til at nytte-virkningen kan bli så stor at den oppveier skadevirkningene, men slutter seg til Ingvaldsen, Jacobsen og Selvik i at en avgjørelse av spørsmålet kan utstå til de øvrige planer i området er bedre utredet.

Når det gjelder prosjektet Eidfjord Syu, ønsker det samme flertall å få utredet planer for separat utbygging av Kinso- og Veigvassdragene (som i den fremlagte plan er kombi-nert i en utbygging) før de tar standpunkt. Spesielt ønsker man utredet muligheten for å få utnyttet Veig ved overføring til Sysenvatnet, slik at det planlagte stormagasin ved Brandaleite—Hallaskar kan unngås.

Når det gjelder Kinso, har flertallet funnet det riktig å vurdere dette vassdrag i sammenheng med Opo-vassdraget litt lenger syd, som Hovedstyret har foreslått unntatt fra utbygging (objekt nr. 75). I rapporten fra Vassdragsdirektørens kontaktutvalg er det oppgitt at de vitenskapelige interesser i Opo-vassdraget ikke er vurdert. Hovedstyret antar at Opo-vassdraget stort sett representerer den samme type verneverdier som Kinso. Opo-vassdraget løper som Kinso-vassdraget relativt

uberørt fra den nivale sone, i stor høyde, gjennom et vilt og variert landskap ned til havet. Ved hovedvassdraget og de mange sidevassdrag, for en stor del med bredt løp, representerer Opovassdraget etter Hovedstyrets mening trolig en enda større variasjonsbredde enn Kinso.

Ved valg mellom de to vassdragene har flertallet lagt stor vekt på at Odda kommune, hvor Opo ligger, har uttalt seg for fredning, mens Ullensvang kommune har gått inn for utbygging av Kinso.

Når det gjelder Veig, vil flertallet peke på at dersom den nevnte plan for utnyttelse av vassdraget uten magasin ved Brandaleite lar seg gjennomføre, og dersom de planlagte veger Fossli—Brandaleite og Brandaleite—Stavali i denne sammenheng kan unngås, vil det vesentligste av de dokumenterte naturvernverdier i området bli bevart, spesielt Rjota-myrene med den egenartede vegetasjon og dyreliv. Vestvidda mellom Kinso og Veig vil stå i ubrutt forbindelse med det sentrale viddeområdet, hvor Den Norske Turistforening tidligere har foreslått et område på 1 600 km² fredet, og med de områder som ligger syd og øst for det foreslåtte fredningsområde vil man i alt få et sammenhengende, vel arondert område på mellom 3 000 og 4 000 km² som blir liggende uberørt av utbyggingsinngrep. Forholdene ved en slik utbygging er illustrert på kartet på etterfølgende side.

En overføring av Veig slik som her nevnt, vil øke magasinbehovet i Eidfjord Nord. Ingvaldsen, Jacobsen og Selvik har i innstillingen om Eidfjord Nord pekt på at dette vil øke betydningen og nytten av det foreslåtte magasin i Hein—Halne.

Generaldirektøren og Benum mener for sin del at det magasinbehov som overføringen av Veig medfører, heller bør søkes skaffet ved økt regulering av Sysenvatn, hvor skadene allerede ved den nå foreslåtte regulering gjør området mindre verdifullt.

Hovedstyrets medlem Haugeland foreslår utbyggingen innskrenket til å omfatte bare Sima- og Osavassdragene etter Statskraftverkens plan alt. I, slik at Bjoreio med Vøringfossen blir uberørt, og henviser til Elgmork, Erichsen, Germeten og Gjærevolls alternative forslag i Sperstadutvalgets rapport. Overføringstunnelen fra Demmevatn foreslår Haugeland sløyfet (den inngår bare i dette alternativ, ikke i det som er anbefalt av flertallet). Haugeland foreslår videre at vassdragene i Eidfjord Syd (Veig og Kinso) blir unntatt fra utbygging i 10 år, men har ingen merknad til at en utbygging av Kinso blir utredet, dersom Bjoreio og Vøringfossen blir vernet.

Om begrunnelse for forslagene henvises til innstillingen om reguleringssaken.»

Statens Friluftsråd og Statens Naturvernråd slutter seg til Elgmorks, Erichsens, Germetens og Gjærevolls prinsipale syn i Kontaktutvalgets rapport. Rådene kan ikke akseptere Hovedstyrets sammenligning av verneverdiene i Opovassdraget og Kinsovassdraget.

Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, Universitetet i Oslo stiller seg uforstående overfor Hovedstyrets sammenligning mellom verneverdiene i Kinsovassdraget og Opovassdraget. Kontaktutvalget sier at Hovedstyret antar at Opovassdraget stort sett representerer samme type verneverdi som Kinso, og at Opo trolig har en enda større variasjonsrikdom i naturvitenskapelig sammenheng. Disse påstander fremmes uten at Hovedstyret kan henvise til noen konkret dokumentasjon av de naturvitenskapelige interesser i Opo. Kontaktutvalget understreker at det står uttrykkelig at disse interesser ikke er vurdert hverken i Hovedstyrets innstilling eller i Sperstadutvalgets rapport.

Oslo og Omegn Turistforening slutter seg til de 4 medlemmene i Kontaktutvalget som prinsipielt foreslår at Hardangervidda vernes mot videre utbygging. Etter foreningens mening vil en hver kraftutbygging i dette område bety et uopprettelig tap for naturvern- og friluftinteressene. Full fredning av hele Hardangervidda er derfor et ufravikelig krav.

Drammens og Opplands Turistforening mener at Hardangervidda uten sammenligning er det viktigste objektet og støtter fullt ut de fire medlemmene i Kontaktutvalget som prinsipielt mener at hele vidda bør vernes mot videre utbygging.

Det opplyses at foreningen har to hytter på Hardangervidda, Rauhellern og Mårbu. Mårbu ligger ved Mårvann som foreningen mener er et skrekkelig eksempel på hvordan det blir i og rundt et oppdemmet nedtappet vann. Det sies at det var særlig ille i fjor (1970). Praktisk talt hele området var en eneste stor sandørken med en liten stripe sølevann i midten. I kraftig vindvær — ikke så sjeldent på fjellet — raste det rene sandstormen der. Det sies at det var noe bedre i sommer (1971), men også da var det ille. Videre sies at stort bedre er det ikke ved andre regulerte vann i fylket, eksempelvis Rødungen(e), Strandevann, Tunhovd og Pålbu. Det er bare i særlige nedbørrike år at magasinene er fulle en kort tid på året. Det påpekes skadevirkninger med hensyn til landskapet og med hensyn til fiske, jakt og beita.

Videre pekes på skadevirkningene i forbindelse med eventuelle klimaforandringer. Foreningen mener at de aller verste skadevirkningene likevel er den beskjæring og innsnævring kraftutbyggingen vil medføre for vidda som rekreasjons- og friluftsområde for en økende del ikke bare av Norges men også en stor del av Europas befolkning.

Skien—Telemark Turistforening opplyser at foreningen helt fra starten av har sett det som sin hovedoppgave å utvikle turistlivet på Hardangervidda. Foreningen har fulgt Vassdragsvesenets planer for Hardangervidda nord og vest, — spesielt på grunnlag av dens erfaringer i Møsvatn—Kalhovdområdet. Foreningen beklager at reguleringsinngrepene har vært til stor sjananse for friluftslivet og slutter seg fullt ut til flertallsinnstillingen fra Kontaktutvalget. Etter foreningens mening må det være en nasjonal oppgave å frede hele den gjenværende del av Hardangervidda.

Kongsberg og Omegns Turistforening sier at friluftinteresserte fra distriktet har hatt og har uvurderlig glede av Hardangervidda på grunn av dens særegenhet og uberørthet. Foreningen ser sine to hytter i Blefjellområdet i sammenheng med Hardangervidda. For å gjøre det lettere for friluftsfolket å nytte den gamle «Slepa» mellom Vest- og Øst-Norge har foreningen planer om å leie en seter i nærheten av vidda. Foreningen slutter fullt opp om flertallet i Kontaktutvalget som prinsipielt foreslår Hardangervidda vernet mot videre kraftutbygging.

Den Norske Turistforening peker på at de planlagte kraftprosjekter, først og fremst Eidfjord, men også Dagaliutbyggingen, vil gripe avgjørende inn i friluftsområdene i denne del av landet. Hardangervidda er allerede sterkt angrepet av vassdragsreguleringer i nord, øst, syd og vest og tåler ikke ytterligere beskjæring. Alvorligst vil utbyggingen planene for Eidfjord Syd være. En utbygging her vil avskjære de mest verdifulle partier av det store, sammenhengende og vel arronderede friluftsområde som en i dag fremdeles har liggende på sydsiden av riksveien over vidda. En separat utbygging av Veig og Kinso med overføringer av Veig til Sysen, slik som antydnet av Hovedstyret, vil etter turistforeningens oppfatning ikke avbøte skadevirkning. Den Norske Turistforening tar også avstand fra at Hovedstyret stiller Kinso og Opo mot hverandre slik det er gjort i innstillingen. Kinso har en ganske særegen verneverdi ved ubrutt forbindelse til resten av friluftsområdene på vidda. Foreningen henviser i denne forbindelse til Kontakt-

utvalgets rapport s. 52—53. Turistforeningen mener at både Opo og Kinso ubetinget må skånes for kraftutbygging. Videre sies at også utbygging av Eidfjord Nord vil ha store skadevirkninger for friluftslivet. Dette gjelder uansett om Hein—Halmagasinet sløyfes. Turistforeningen har i dag flere hytter og opprettholder en rekke fotturistruter i området mellom Bergensbanen og riksveien over vidda, og trafikken i området er sterkt stigende. En utbygging av Bjoreia, Sima og Osavassdragene vil ødelegge disse storslåtte strøk og virke inn også på trafikken til de øvre deler av Hardangervidda som området har tilknytning til. Den Norske Turistforening tilrår at gjenværende deler av Hardangervidda i sin helhet vernes mot videre kraftutbygging. Etter foreningens mening må det tas sikte på at dette vern skal gjøres varig.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) slutter seg til Kontaktutvalgets flertall i dets prinsipielle prioritering, at Hardangervidda må vernes mot videre utbygging. Selv om området er gjennomskåret av riksvei 7, synes det naturlig å oppfatte Hardangervidda som ett verneobjekt. Området omfattet av Eidfjord Sør er gitt prioritet ut fra omfanget av inngrep og naturkvaliteten i området. Hardangervidda nord for riksveien representerer imidlertid naturkvaliteter som i dag er vanskelig oppnåelig i hele Europa, samtidig som befolkningsutviklingen i Bergensområdet og kommunikasjonsmulighetene via Bergensbanen tilsier øket brukerinteresse i fremtiden. Det må være viktig at virkelig store sammenhengende områder bevares idet verneplanens omfang og kvalitet i større utstrekning bør bygge på hensyn til kommende generasjoner enn forholdet vurdert ut fra vår tids krav og behov.

Norges Naturvernforbund understreker sterkt Hardangerviddas sentrale betydning for naturvernet. Vassdragene i dette området må ikke gis separat konsesjonsbehandling, men sikres permanent i forbindelse med at verneplanen vedtas.

Norges Idrettshøyskole slutter seg til standpunktet til flertallet i Kontaktutvalget. Bakgrunnen for høyskolens standpunkt er i korte trekk at vann og vassdrag i stadig stigende grad vil bli anvendt og utnyttet i vårt friluftsmiljø og at en begrensning i antall vann og vassdrag også vil skade andre former for friluftaktiviteter, fordi disse er avhengig av harmonisk og avbalansert naturmiljø.

Norges Jeger- og Fiskerforbund slutter seg til det prinsipielle standpunkt til flertallet i Kontaktutvalget. For-

bundet viser i denne forbindelse til hele Kontaktutvalgets anførsler om Hardangervidda som unikt naturområde og videre til Elgmorks begrunnelse hvor han uttaler at hele nedbørsfeltet til Eidfjordverkene må ses på som et enhetlig system.

Norsk Botanisk Forening synes det er meget beklagelig at Hovedstyret ikke har fulgt Kontaktutvalgets innstilling. Foreningen mener at det her er dokumentert så store verneverdier at bevaring burde være selvsagt. Spesielt gjelder dette de største delene av Eidfjord-Sør. Hovedstyrets «antagelse» om at «...Oповassdraget stort sett representerer den samme type verdier som Kinso», savner etter foreningens mening reell begrunnelse, særlig når det fremgår av Kontaktutvalgets rapport at de naturvitenskapelige interesser ikke er vurdert i Oповassdraget. Foreningen peker i denne forbindelse på at Oповassdraget løper langs en sterkt trafikkert riksvei og gjennom bebyggelse og industriområde. Foreningen gir uttrykk for at det er førstemmende at Hovedstyret finner det for godt å neglisjere Kontaktutvalget som uttaler at:

«Det er viktig at man er klar over at det nå ikke lenger finnes noe alternativ til bevaring av den slags type områder som Kinso og Veig representerer.»

Det er også av meget stor betydning at verneområdene henger sammen. Oповassdraget vil derfor, selv om det for øvrig skulle ha samme kvalifikasjoner som Kinso, ikke ha den samme vitenskapelige verneverdi.

Fylkeskonservatoren i Telemark sier at sentrale høyfjellsområder som Jotunheimen og Hardangervidda har, ut fra de siste års kulturhistoriske undersøkelser i begge områder, vist seg å være av primær interesse for forskningen tilknyttet de kulturhistoriske interesser. I denne sammenheng mener fylkeskonservatoren at det er viktig å slå fast at det bare er vassdraget i hele dets utstrekning fra høyfjellet og ned i bygda som kan gi denne forskning de nødvendige muligheter. Ut fra dette bør Dagali-utbyggingen unngås, noe som også må gjelde intakte vassdrag i andre områder.

Fylkeskonservatoren i Buskerud sier at Hardangervidda inntar en sentral plass og han vil henwise til de meget rike kulturhistoriske resultater som de senere undersøkelser har brakt for dagen. På Hardangervidda er det påvist minner like fra steinalderen og ned mot vår tid. Funnene omfatter bl.a. gravhauger, dyregraver og andre fangstanlegg, heller, tufter, buer, miler, stølsanlegg, steinbrudd og veifar. Dessuten ligger Store Nordmannslepa i dette området. Kon-

servatoren henviser til de årlige beretninger fra Hardangerviddaprojektet for tverrfaglig kulturhistorisk forskning (HTK) og anbefaler at Hardangervidda fredes. Han nevner spesielt at en eventuell utbygging av Dagali-fallene med oppdemming av Ossjøen sannsynligvis vil neddemme to graver fra svartedauens tid. Dagali kraftstasjon, som ble bygget på privat initiativ i 1920-årene ligger like vest for Dagali bro og bør etter konservatorens mening bevares som et teknisk kulturminne.

Norske Kunst- og Kulturhistoriske Muséer anbefaler at Dagali-utbyggingen unngås.

Det Norske Videnskaps-Akademiet i Oslo slutter seg til standpunktet til flertallet i Kontaktutvalget.

Universitetets oldsaksamling sier at de pågående tverrfaglige undersøkelser (HTK-prosjektet) til fulle har dokumentert hvilket sentralt område Hardangervidda er for den kulturhistoriske forskning. Den menneskelige utnyttelse av vidda gjennom tidene er så omfattende og variert at en hver utbygging vil medføre uerstattelige tap for kulturforskningen. Universitetets oldsaksamling vil derfor støtte det prinsipale standpunkt at Hardangervidda vernes mot videre utbygging. Det siktes i denne forbindelse ikke bare til planlagte reguleringer i forbindelse med de prosjekterte Eidfjordverkene nord og syd, men også til andre reguleringer som har vært påtenkt, f.eks. den ofte omtalte Dagali-utbyggingen.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum har bare gitt uttalelse om de kulturhistoriske verneverdiene i vassdragene på Vestvidda som hører til muséets distrikt. Om Kinsovassdraget sies at de mest iøyenfallende kulturminner i området er de store seteranleggene. Selv om de fleste tufte nok stammer fra 17—1800 tallet, skal en ikke se bort fra at såvel bebyggelse som setringen i området kan ha langt eldre tradisjoner. For øvrig sies at Kinsovassdraget er usedvanlig fattig på jakt- og fangstminner fra eldre tid. Svært få fortidsminner er kjent. Det er imidlertid funnet et par store steinalderboplasser ved Veivatn. Så vidt angår Veigdalen sies at også dette dalføret i første rekke også er karakterisert ved sine seteranlegg. Videre refereres til funn som vitner om jernutvinning av myrsmalm i eldre tider. Muséet sier at en fra historiske kilder kjenner til at Sysendalen var bebygget i middelalderen. Gravfunn viser at denne bosettingen i alle fall strekker seg bakover til yngre jernalder. Foruten gravfunnene er jernvinneanleggene de lettest kjennbare spor på tid-

ligere bosetting. Også dette dalføret er karakterisert av omfattende seterbruk. I de høyere-liggende deler av vassdraget er det tallrike spor etter jakt og fangst i gamle tider. Blant annet er det her funnet ca. 60 dyregraver. Så vidt angår Osavassdraget sier Muséet at fjellområdet synes, bortsett fra jakt og fangst å ha vært lite utnyttet. Det er ikke foretatt undersøkelser langs Simavassdraget. Områdene omkring Halnefjorden, Store og Vesle Krækkja, Øvre og Nedre Hein, Selstjørnene, Geitsjøen og Ossjøen er et av de kulturhistorisk mest interessante på Hardangervidda. Det opplyses at det her er funnet en lang rekke steinalderboplasser, til dels av betydelig omfang. Området er usedvanlig rikt på minner om jakt og fangst. På grunn av det store antall fortidsminner av forskjellig slag og de mange interessante objekter fra senere tider egner området seg meget godt til ekskursjonsområde for de fleste kulturhistoriske vitenskapsgrener. Det sies at for Hardangerviddas vedkommende vil muséets kommentar støtte opp om det alternative forslag fra flertallet i Kontaktutvalget. I løpet av en 10 årsperiode vil en kunne skaffe flere arkeologiske data til å foreta bedre vurdering av vassdragenes verneverdi. Forutsetningen er at museet gis ekstraordinære midler til undersøkelsene innen sitt distrikt. Ut fra dagens kunnskaper vil Historisk Museum på rent arkeologisk grunnlag hevde at innenfor museets ansvarsområde, bør Hardangervidda (Halne/Hein og øvre del av Sysendalen fra Langavatn og nordøstover) unntas fra utbygging for all ettertid. For øvrig mener museet at resten av vidda må fredes foreløpig i en 10 årsperiode slik at flere data kan innhentes.

Ullensvang kommune har behandlet saken på kommunestyremøte. 17 medlemmer støttet standpunktet til flertallet i Hovedstyret. Disse medlemmene mener at planen fra 1968 med utbygging av Veig via Busetevatn til kraftstasjonen i Erdal er den beste løsning. Det gis også visse synspunkter med hensyn til veiframføringen. 3 medlemmer sluttet seg i hovedsak til den forannevnte uttalelse fra de 17 andre medlemmene når det gjelder utbyggingen av Eidfjord Nord, Veig og Busete—Erdalsvassdraget. Disse 3 medlemmer tilrår imidlertid at Kinso blir unntatt fra kraftutbygging. Nevnte 3 medlemmer viser til at Kinso kommer for en stor del fra det området av Hardangervidda som er foreslått til nasjonalpark. Både vassdraget og landskapet ellers gir en sterk og god sammenheng mellom områder på begge sider av den foreslåtte grensen for nasjonalparken. Det sies videre at Kinsovassdraget på mange måter er et svært verdifullt vassdrag som i hele

sin lengde fram til riksveien i Kinsarvik renner gjennom et omtrent rent naturlandskap. Kinso representerer således andre verneverdier enn Opovassdraget i Odda. Videre sies at en stor del av grunneierne også går inn for at Kinso blir unntatt fra kraftutbygging. 7 medlemmer i kommunestyret er enig i at de vassdragene som kommer inn under planene for Eidfjordverkene Nord ikke blir inntatt i verneplanen. Likevel slik at Vøringsfossen får en minstevannføring på 12 m³/sek. i sommerhalvåret. Når det gjelder planene for Eidfjordverket Sør er det stort sett enighet om at en utbygging av Veig- og Kinsovassdragene vil føre til særlig store skadevirkninger. Disse medlemmene mener derfor at det er god grunn til å få utredet alle alternativer for å nå fram til den mest skånsomme og beste løsning ved en eventuell utbygging. Disse medlemmene sier seg derfor enig i Kontaktutvalgets tilråding og ber om at en utbygging av Veig og Kinsovassdragene blir utsatt i 10 år.

Ulvik kommune gjør oppmerksom på at det tidligere er gitt uttalelse om utbyggingsplanene for Eidfjord Nord. I denne uttalelsen blir det pekt på at Ulviks fremtid i stor grad er basert på utvikling i samband med utbygging av kraftressursene innen kommunegrensene, og kommunen er særlig interessert i at utbyggingen kommer i gang så snart som mulig. Kommunen har som primært krav at kraftstasjonen blir bygd i Osa, og ikke som planlagt i Simadalen. Kommunen går ut fra at Hovedstyrets forslag om å sløyfe det store magasinet i Halne/Hein også vil medføre andre endringer i planene for Eidfjord Nord. Videre sies at Hovedstyret ønsker å få utarbeidet planer for separat utbygging av Kinso og Veig i Eidfjord Sør, spesielt ønsker Hovedstyret å få utredet spørsmålet om overføring av Veig til Sysenvatnet. Et slikt alternativ vil medføre at den planlagte kraftstasjon i Medal faller bort. Dermed regner kommunen med at en stor del av grunnlaget for å plassere hovedkraftstasjonen for Eidfjord Nord i Simadalen faller bort. I forbindelse med utarbeidelsen av de alternative planene må derfor tas hensyn til kommunens krav om plassering av kraftstasjonen i Osa. For øvrig peker kommunen på at den feltbiologiske stasjonen på Finse er bygget etter at planene for utbyggingen forelå, og regner derfor med at utbyggingsplanene ble burdert før stasjonen ble bygget.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland ser det slik at dersom en blir nødt til å akseptere noen kraftutbygging på Hardangervidda, så finner nemnda å måtte gå inn for en utbygging i Eidfjord Nord, der Vøringsfossen får en viss minstevannføring i

Om verneplan for vassdrag.

turisttiden. I Eidfjord Sør går nemnda primært inn for at det ikke blir noen utbygging, subsidiært at Kinsovassdraget (eventuelt også Opo vassdraget) blir urørte.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland gjør oppmerksom på at saken ble behandlet i fylkestinget i desember 1969. Det ble da gjort enstemmig vedtak om full utbygging i samsvar med Statskraftverkens reguleringsøknad. Fylkesmannen og fylkestinget kan ikke se at det er kommet fram opplysninger etter den tid, som gir grunn for fylket til å endre syn. Det er ikke merknader til Hovedstyrets innstilling og det vises ellers til merknader fra Ullensvang og Ulvik kommuner og til EL-kraftutvalgets merknader om Halne/Hein. (Utvalget mener at magasinet ikke bør sløyfes, da det har meget stor verdi for så vel tørrårssikring som for beredskap i krisesituasjoner.)

Fylkesmannen i Buskerud opplyser at fylkestinget har gjort vedtak om å gjøre forkjøpsrett gjeldende til Dagalifallene. Buskerud fylke tar sikte på å søke utbyggingskonsesjon så snart Dagalifallene er ervervet, og nødvendig planlegging har funnet sted og finansieringen er sikret. Fylkesmannen forutsetter derfor i samsvar med fylkestingsvedtakets intensjon at Dagalifallene ikke tas med i verneplanen.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark peker på Hardangerviddas store betydning som rekreasjonsområde for Telemark. Nemnda slutter seg til Kontaktutvalgets rapport når det gjelder denne delen av verneplanen.

Fylkesmannen i Telemark er enig med flertallet i Kontaktutvalget at mest mulig av Hardangervidda må vernes mot videre kraftutbygging. Selv om størstedelen av vidda ligger utenfor dette fylket, er det ut fra naturvern- og friluftssynspunkt av stor interesse også for Telemark hvordan Hardangervidda skal disponeres i fremtiden. Fylkesmannen slutter seg til fylkesfriluftsnemndas uttalelse om dette, og er også enig i at Kvennavassdraget (objekt nr. 43), bør komme med i verneplanen.

Departementet bemerker:

Eidfjord-Nord vil etter hovedstyrets forslag gi 2,2 TWh rimelig kraft. Halne-Hein er ikke med i den nå foreliggende plan. Vøringsfossen skal ha 12 m³/sek. i tiden 1. juni—15. september. (Uten Vøringsfossen vil Eidfjord Nord gi 1,2 TWh.) Departementet er enig i utbygging, og proposisjon vil bli lagt frem for Stortinget så snart verneplanen er fremmet av Regjeringen. I samsvar med dette, har departementet ikke fremmet verneforslag for vassdrag som omfattes av Eidfjord-Nord. En

beskjeden utnyttelse av Halne-Hein bør kunne vurderes i forbindelse med en konsesjonsbehandling av Dagalifallene. Flerårsmagasin i Halne-Hein finnes derimot ikke akseptabelt.

Eidfjord-Syd kan etter Statskraftverkens planer gi 2,5 TWh rimelig kraft. Planene omfatter vassdragene Veig, Erdalsvassdraget Kinso og Opsjåvassdraget. Veig og Kinso kan utbygges separat og vil da kunne gi henholdsvis ca. 1 500 GWh og vel 1 000 i middels prisklasse. Det mest skånsomme utbyggingsalternativ for Eidfjord Syd går ut på en overføring til Sysenvatnmagasinet (Eidfjord-Nord) av Veigvassdraget ved Brandaleite (ca. kote 990). Denne overføring representerer en kraftmengde på ca. 900—1 000 GWh relativt rimelig kraft.

Departementet understreker Hardangerviddas enestående betydning for naturvern og friluftsliv. Særlig gjelder dette de midtre og søndre deler av vidda. På bakgrunn av at Eidfjord Nord (Halne-Hein) fremmes som konsesjonssak, bør verneinteressene som knytter seg til vassdragene i Eidfjord Syd prioriteres meget høyt.

De vassdrag som omfattes av Eidfjord Syd (Veig, Erdalsvassdraget, Kinso og Opsjå) foreslås tatt med i 10-årsplanen. Hovedgrunnen til dette er at de interesser som knytter seg til vassdragene som omfattes av Eidfjord Syd er så mangesidige og sammensatt at en 10-års utredningsperiode er nødvendig. I perioden bør man således kartlegge så fullstendig som mulig både verneinteressene og alternativer for energiutnyttelse i området.

Det tilføyes at Opo med Låtefoss, som ved utbygging kan gi ca. 800 GWh relativt rimelig kraft, er foreslått undergitt 10 års vern i samsvar med Odda kommunes ønske.

Objekt nr. 42.

FARRIS M/TILLØP

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Farris m/tilløp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Farris m/tilløp.

Objekt nr. 43.

KVENNA

Spørsmålet om vern av Kvenna ble opprinnelig reist av fylkesfriluftsnemnda og fylkesmannen i Telemark og overfor Kontaktutvalget. Det ble spesielt nevnt at Kvennavassdra-

Om verneplan for vassdrag.

get som renner ut i Møsvatn, er et usedvanlig fint og naturrikt område.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal tas stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget i sin innstilling om vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging. I forbindelse med Gabrielsen-komiteén's innstilling foreslår Den Norske Turistforening et nærmere angitt område unntatt fra kraftutbygging på Hardangervidda. Dette området omfatter store deler av Kvennavassdraget. I uttalelsen til Gabrielsen-komiteéns innstilling har Hovedstyret ikke hatt noe å merke til Den norske Turistforenings forslag. Da daværende Regjering og Storting behandlet Gabrielsen-komiteéns innstilling, ga det sin tilslutning til verneforslaget fra Turistforening.

Vinje kommune opplyser at innenfor det område som Hovedstyret har foreslått som fredningsområde for et tidsrom av 10 år, ligger bl.a. en del av Kvennavassdraget i Vinje. Kommunen slutter seg til forslaget. (I Hovedstyrets innstilling om vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging foreligger det et bilag som gir en oversikt over reguleringer, kraftverk, verneområde og visuelt uberørt natur. De angitte verneområdene i bilaget er foreslått som nasjonalpark av Naturvernrådet og som naturvernet område av Den Norske Turistforening. Vinje kommunes henvisning til verneforslaget fra Hovedstyret beror således på en misforståelse, idet forslaget den refererer til er fremmet av Den Norske Turistforening.)

Fylkesfriluftsnemnda og fylkesmannen i Telemark anmoder på nytt i sin uttalelse til Kontaktutvalgets rapport og Hovedstyrets innstilling om at Kvennavassdraget blir tatt med på verneplanen.

Departementet skal få opplyse at Studieselskapet for Norges Vannkraft har utarbeidet en skisse over mulig utbygging av Kvennavassdraget. En slik utbygging er beregnet til å kunne gi 173 GWh sommerkraft og 120 GWh vinterkraft, antageligvis i kostnadsklasse II B. Under henvisning til den tidligere behandling av forslag om verneområde, og til kommunens og fylkets uttalelse i saken, foreslår departementet Kvennavassdraget vernet mot kraftutbygging i 10 år.

Objekt nr. 44.

SJÁVATNOMRÁDET, GJUVAI, KYRKJÆI OG DIGERAI — VASSDRAG NR. 88 OG 89.

Objektet vil ved utbygging kunne gi 130 GWh (II B).

Kontaktutvalget har under henvis-

ning til Sjøvatnområdets store betydning som ferie- og friluftsområde foreslått Sjøvatn med omkringliggende vassdrag unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ikke noe å innvende mot at objektet blir unntatt fra kraftutbygging.

Hjartdøla kraftverk har gjort rede for ulike alternativ for hvorledes Sjøvatnfeltet kan utnyttes for kraftproduksjon. Kraftverket mener at en utnyttelse i Hjartdøla kraftverk må være den mest fordelaktige, samtidig som dette alternativ vil gi små skadevirkninger. Det pekes på at det innenfor området fra før av finnes en rekke naturinngrep, så som hovedoverføringalinje for kraften fra Vestfjord-dalen, hyttebebyggelse m.v. Etter kraftverkets oppfatning vil spørsmålet om utbygging Sjøvatn, Gjuvåi og Kyrkjæi kunne avgjøres ved behandling av konsjonnssøknad, om nødvendig med videre bearbeidelse og komplettering av utbyggingsalternativene, vurdering av reguleringsgraden for Sjøvatn, reglement for fylling av magasinene, eventuelt minstevannføring, plassering av inntakene, m. v.

Notodden Turistlag støtter tanken om å unnta objektet fra kraftutbygging.

Universitetets Oldsaksamling har gitt uttrykk for at Sjøvatnområdet hvor de vassdrag som foreslås fredet er de eneste intakte i sterkt regulerte områder, representerer vassdragene de eneste gjenstående muligheter for å drive arkeologisk forskning på bred front.

Hjartdal kommune gjør oppmerksom på at den i 1963 på visse betingelser har tilrådt at Hjartdøla Kraftverk får løyve til å overføre vassdraget til sine anlegg i Hjartdal. Under henvisning til at det er lite rimelig at kommunen skal holde fri natur for regionens innbyggere, stiller Hjartdal kommune vilkår om godtgjørelse som tilsvarer det årlige inntektstap for at den skal tilrå at området blir unntatt fra utbygging. Det opplyses at ett formannskapsmedlem er imot regulering. Medlemmet er ikke imot at det ytes erstatning.

Tinn kommune mener at det er behov for den kraft som kan utvinnes, samtidig som denne er relativt billig. Sjøvatnområdet er allerede gjennomskåret av kraftlinjer og således ikke uberørt. Etter kommunens mening vil utbyggingen av Sjøvatn ikke skjemme nevneverdig. Under henvisning til dette er det etter kommunens syn ikke grunnlag for å unnta Sjøvatnområdet fra kraftutbyggingen.

Notodden kommune er enig i at Sjøvatnområdet blir bevart uberørt.

Om verneplan for vassdrag.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Telemark har anbefalt Sjøvatnområdet vernet mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Sjøvatnområdet, Gjuvåi, Kyrkjeåi og Digeråi.

Objekt nr. 45.

LIFJELLOMRÅDET — GRUNNÅI I BØELV — VASSDRAG NR. 87.

Kontaktutvalget har foreslått Lifjellområdet med Grunnåi unntatt fra kraftutbygging av hensyn til friluftslivinteressene.

Hovedstyret har ikke noe å innvende mot at Lifjellområdet blir unntatt fra kraftutbygging.

Sundsbar kraftverk opplyser at det er mulig å utnytte Grunnåi for kraftproduksjon ved overføring av vannet til Sundsbarm kraftverk. Produksjonen vil i så fall utgjøre ca. 40—45 GWh i en noe høyere pris-kategori. Kraftverket mener at en overføring av Grunnåi vil medføre meget små skadevirkninger. Etter kraftverkets oppfatning vil spørsmål om en overføring av Grunnåi til Sundsbarm kraftverk best kunne belyses og avgjøres ved behandling av vanlig konsesjons-søknad, hvor de forskjellige bruksinteresser kan dokumenteres og vurderes på et bredere og bedre grunnlag.

Notodden turistlag støtter tanken om å unnta Lifjellområdet fra kraftutbygging.

Notodden kommune er enig i at Lifjellområdet bevares mot kraftutbygging.

Seljord kommune går inn for å unnta Lifjellområdet fra kraftutbygging, men forutsetter at det blir anledning til å søke om kompensasjon.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Telemark foreslår Lifjellområdet unntatt fra kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Lifjellområdet med Grunnåi.

Objekt nr. 46.

VIDDENE MELLOM SELJORDVATN OG FLÅVATN

Kontaktutvalget foreslår at området av hensyn til de alminnelige friluftsliv og naturverninteresser blir varig vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret har ikke noe å innvende mot at objektet blir unntatt fra kraftutbygging, men kan på grunnlag av det foreliggende materiale ikke tilrå varig vern.

Notodden turistlag støtter tanken om å unnta viddene mellom Seljordvatn og Flåvatn fra kraftutbygging.

Den Norske Turistforening anbefaler varig vern av objektet.

Nome kommune har ikke merknader til Hovedstyrets innstilling.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Telemark har foreslått området vernet mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av området.

Objekt nr. 47.

HERREELVA

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Herreelva i Bamle.

Objekt nr. 48.

SKOGSTREKNINGENE MELLOM SØRLANDSKE HOVEDVEI, VEIEN VOLD—KILEBYGDA OG TOKEVASSDRAGET I BAMBLE, SOLUM OG DRANGEDAL

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdragene opp på listen under objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av området.

Objekt nr. 49.

RØRHOLTFJORDEN — VASSDRAG NR. 96.

Kontaktutvalget anser de naturvitenskapelige verneinteressene i Rørholtfjorden ved Drangedal for å være så vesentlige at det foreslår vassdraget varig unntatt fra videre kraftutbygging. Det fremgår for øvrig av utvalgets rapport at det ikke er noen kjente utbyggingsplaner i Tokevassdraget som Rørholtfjorden er en del av.

Hovedstyret har under henvisning til de særlig store naturvitenskapelige verneinteresser ikke noe å innvende mot at Rørholtfjorden blir varig unntatt fra videre regulering.

International Biological Programme (IBP), Norwegian National Committee har opplyst at Rørholtfjorden er en av de 7 ferskvannsløkal-

Om verneplan for vassdrag.

teter som den har fått antatt på den internasjonale liste om vitenskapelige verneverdige vann og vassdrag.

Drangedal kommune har under henvisning til særlig store naturvitenskapelige verneinteresser ikke noe å innvende mot at Rørholtfjorden blir varig unntatt fra videre regulering.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark har anbefalt Rørholtfjorden tatt med i verneplanen for vassdrag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Rørholtfjorden.

Objekt nr. 50.

HEI- OG FJELLSTREKNINGENE MELLOM FYRRESVATN, VRAVATN OG NISSER — NIDELV, ARENDALSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 105.

Objektet kan gi 20 GWh (IIA).

Kontaktutvalget antar at en er best tjent med vanlig behandling av eventuell fremtidig konsesjonssøknad om ytterligere reguleringer i området.

Hovedstyret mener også at interesseavveiningen her bør foretas ved eventuell vanlig konsesjonsbehandling, og fremmer heller ikke noen verneforslag for objektet.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Fyrresvatn bør vernes i 10 år.

Nissedal kommune slutter seg til Gabrielsenkomitéens innstilling. Denne komitéen har ikke funnet å kunne anbefale at objektet blir bevart uberørt av vassdragsutbygging, men mener at eventuelle reguleringer av andre enn nærmere angitte vann bør skje med skånsomhet. Nissedal kommune gjør for øvrig oppmerksom på at den vil gå i mot eventuell ytterligere regulering av Nisser.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av vassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 51.

HEIOMRADET VEST FOR FYRRESVATN OG INNTIL GRENSEN MOT AUST-AGDER, I NORD AVGRENSET AV FINNDALSVASSDRAGET, I SYD AV BIRTEVATN — NESVATN — VASSDRAG NR. 105.

Kontaktutvalget har foreslått området varig unntatt fra kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Den Norske Turistforening opplyser at området er viktig for Arendal og Oppland Turistforening som har 4 hytter der. Turistforeningen slutter seg til Hovedstyrets forslag om varig vern.

Hovedstyret opplyser at vassdraget i området kan gi ca. 25 GWh/år i kostnadsklasse II. Det anbefaler at vassdraget unntas fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark har anbefalt at objektet blir tatt med i verneplanen for vassdrag.

Departementet foreslår 10 års vern av objektet.

Objekt nr. 52.

RUKKEAI — DALAI, EIDSELV M/TOKKE — VASSDRAG NR. 86.

Kontaktutvalget mener at på bakgrunn av de store kraftutbygginger i Tokke kommune, bør Rukkeai og Dalai vernes varig mot ytterligere vassdragsreguleringer.

Hovedstyret har ført vassdragene opp i listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Tokke kommune slutter seg til forslaget fra Kontaktutvalget.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Rukkeai og Dalai.

Objekt nr. 53.

AMDALSVASSDRAGET, NIDELV, ARENDALSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 105.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget ovenfor Borsæ og Urdvatnet blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ikke innvendinger til at vassdraget ovenfor Borsæ og Urdvatnet blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Tokke kommune har sagt seg enig i framlegget fra Kontaktutvalget.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget ovenfor Borsæ og Urdvatnet.

Objekt nr. 54.

FINNDØLA—BONDØLAVASSDRAGET, NIDELV, ARENDALSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 105.

Kontaktutvalget viser til at det er gitt konsesjon for regulering av vassdraget og har ikke tatt det med i verneplanen.

Hovedstyret viser også til at det er gitt konsesjon for regulering av vassdraget og fremmer heller derfor ikke verneforslag.

Departementet viser til at det ved kgl. res. 14. august 1970 er gitt konsesjon for vassdraget, jfr. St. prp. nr. 105 (1969—

Om verneplan for vassdrag.

70) Innst. S nr 256 (1969—70) og Stortingets vedtak 15. juni 1970.

*Objekt nr. 55.***GJERSTADELV**

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp i listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Telemark slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Gjerstad kommune ser rapporten og innstillingen som et positivt tiltak i retning av mer vern av vassdragene våre. Da det synes som om landet likevel må ta i bruk andre kraftkilder — innen en ikke alt for lang tid — mener kommunen det bør vurderes om ikke verneplanen bør omfatte ytterligere vassdrag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

*Objekt nr. 56.***VEGÅRDSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 102.**

Vassdraget kan gi 40 GWh (I).

Kontaktutvalget anser verneinteressene for å være så vesentlige at det foreslår vassdraget tatt med i verneplanen.

Hovedstyret finner også verneinteressene så vesentlige at det anbefaler vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Vegårdshei kommune og Tvedestrand kommune anbefaler begge at Vegårdsvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Aust-Agder slutter seg til Kontaktutvalgets og Hovedstyrets konklusjon om at vassdraget er verneverdig.

Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke noe å merke til at Vegårdsvassdraget unntas fra kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Vegårdsvassdraget.

*Objekt nr. 57.***TOVDALSELV (øvre del).**

Vassdraget kan ved utbygging gi ca. 500 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal tas stilling til vassdraget ved senere anledning.

Hovedstyret har ført vassdraget opp

på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Aust-Agder Kraftverk gjør oppmerksom på at det har meldt fra om hvilke regulerings- og utbyggingsplaner man har i Tovdalsvassdraget. Planene berører stort sett hele vassdraget fra Straumsfjorden og Grøssæ i elvegrenene i det øvre Tovdalsvassdrag, og fra Sandsvatn i Skjeggedalsåna (Uldalsvassdraget) til vassdragets utløp i Topdalsfjorden ved Kjevik. Videre berører planene vestre og østre Grimevatn ved Lillesand ved overføring av vatn fra Tovdalsvassdraget.

Samarbeidsgruppen for natur og miljøvern (SNM) foreslår øvre Tovdalselv vernet mot kraftutbygging i 10 år.

Norges Naturvernforbund mener at vassdraget bør komme med på «verneplan nr. 2».

Valle kommune vil vente med å ta stilling til fredningsspørsmålet til grunneierne har uttalt seg. Kommunen vil allerede nå sterkt fremholde at ved eventuell fredning må det gis full kompensasjon til kommunen og til grunneierne for et slikt inngrep ved råderetten over deres ressurser. Kommunen mener at Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen bør innkalle til møte med grunneierne.

Fylkesfriluftsnemnda i Aust-Agder er kjent med at det er teknisk mulig å gjennomføre utbygginger i området på en mer skånsom måte enn det som er planlagt. Det opplyses at det fra naturvernhold er foreslått at magasinet i Årdalen gjøres vesentlig større og at de ovenforliggende vann, Topsæ, Grøssæ, Gjeddevann og Straumsfjorden holdes urørt. Videre nevnes at et annet alternativ som antageligvis gir samme kraftproduksjon men som antageligvis vil bli mer kostbart er å holde Årdalen og Topsæ regulert, mens de øvrige vann beholdes uberørt. Fylkesfriluftsnemnda kan ikke anbefale at Tovdalsvassdraget blir utbygd etter de foreliggende planer. Området som innehar store landskapsmessige kvaliteter, vil kunne få stor betydning som rekreasjonsområde på grunn av den sentrale beliggenhet. Nemnda vil ta opp arbeidet med å samle naturvitenskapelig dokumentasjon fra området.

Fylkesmannen i Aust-Agder viser til at fylket har store utbyggingsplaner i vassdraget idet Aust-Agder Kraftverk gjennom lengre tid har kjøpt opp rettigheter og utført et omfattende planleggingsarbeid for utnyttelse av vassdraget. Fylkesmannen vil frarå at noen del av vassdraget blir fredet.

Departementet foreslår at eventuell søknad om utbygging blir undergitt vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 58.

OTRA—BYKHYL/BOSSVATN — VASSDRAG NR. 115.

Kontaktutvalget har begrenset sin vurdering til spørsmålet om stor dam ved Bykhyl og viser til konsesjonsbehandlingen av søknaden om 70 m oppdemming av Bykhyl. Utvalget slutter seg til den avgjørelse som ble truffet av departementet i 1969. Vernet bør etter utvalgets mening gjøres varig.

Hovedstyret viser til tidligere behandling av saken og finner det ikke hensiktsmessig å fremme noe forslag på det nåværende tidspunkt.

Kristiansand og Oppland Turistforening og Den Norske Turistforening slutter seg til Kontaktutvalgets forslag om varig vern mot oppdemming og dam ved Bykhyl.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) anbefaler varig vern av Bykhyl og Bossvatn.

Hotell- og turistdirektoratet uttaler at Setesdalen med sine gamle tradisjoner har muligheter for å bli et viktig turist- og ferieområde. Forutsetningen for dette er etter direktoratets mening at vannføringen i Otra ikke reduseres vesentlig.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke tatt spesielt stilling til spørsmålet om stor dam i Bykhyl, men vurdert eventuell videre utbygging av Øvre Otra. Planlegging av en slik utbygging er nå i gang og nevnte vurderinger vil bli tatt i betraktning ved behandlingen av eventuell konsesjonssøknad.

Departementet viser til konsesjonsavgjørelsen i 1969, der søknad ble avslått, hovedsakelig av hensyn til bosetting og landskapsvern, og har ikke noe imot varig vern av Bykhyl. Vassdraget for øvrig gjøres til gjenstand for vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 59.

NJARDARHEIM MED TRAKTENE OMKRING — VASSDRAG NR. 115, 121, 127, 132, 153, 158, 163 og 164.

Objektet kan ved utbygging gi 250 GWh (II).

Kontaktutvalget foreslår av hensyn til de alminnelige naturvern- og friluftslivinteresser at et område med følgende grenser blir unntatt fra videre kraftutbygging: Fra Storstraumen ved Bjåfjorden i Setesdal i vestlig retning til Kyrrauga, herfra videre langs fylkesgrensen til Kvifjorden hvor østbredden følges til Kvina turiststasjon. Herfra langs østbredden (høyeste regulerte vannstand) til Langlona, Øysevatn (skal være Øyarvatn) og Rosskreppfjorden fram til fylkesgrensen nord i fjorden. Herfra langs fylkesgrensen til Store

Auravatnet hvorfra vassdraget følges nordover til Djupetjørn. Fra Djupetjørn til Bratteli og langs Botsvatnets sydbredd til Setesdalen. Langs Setesdalen tilbake til Storsstraumen.

Hovedstyret ser det som et vesentlig poeng å få et størst mulig sammenhengende fjellområde vernet i dette område som ellers er intensivt utnyttet for kraftproduksjon. Det anbefaler at verneområdet får samme grenser som angitt av Kontaktutvalget.

Aust-Agder kraftverk, Kristiansand elektrisitetsverk og I/S Øvre Otra har gjort oppmerksom på at slik som grensene for det foreslåtte verneområde er utformet, vil det muligens kunne hevdes at den allerede eksisterende utbygging av Brokke kraftverk og regulering av Botsvatn berører det foreslåtte verneområde under dette objektet, og at en godkjenning av forslaget vil stille seg hindrende i veien for en videre utbygging av Brokke kraftverk.

Vest-Agder elektrisitetsverk har uttalt at et vern av hele objekt nr. 59 og dessuten øvre del av Lyngdalsvassdraget under objekt 60 vil medføre en tapt vannkraftproduksjon på 425 GWh/år for Vest-Agder. Etter kraftverkets beregninger vil dette representere et årlig tap på 10 mill. kroner for Vest-Agder fylke og samfunnet for øvrig, da denne kraftmengde må erstattes av varmekraft.

Stavanger turistforening foreslår at verneområdet utvides med følgende grenser: I vest-sydøstsiden av Svartevannsdammen og videre sydover langs anleggsveien til Odneram, og i syd anleggsveien fra Odneram til Rosskreppfjorden. Dette området har stor betydning for foreningens fremtidige ru-tenett i området.

Kristiansand og Opplands Turistforening viser til tidligere uttalelse mot videre utbygging ved Njardarheim med tilliggende områder og til Agder Naturvernforenings innstilling om Njardarheim. Kristiansand og Opplands Turistforening har protestert mot enhver videre utbygging i Monsvassdragets øvre del og erklærer seg enig i forslaget til verneområde.

Den Norske Turistforening slutter seg til forslaget om verneområde, men anbefaler at dette blir utvidet i samsvar med det som er anbefalt av Stavanger Turistforening.

Fylkesfriluftsnemnda i Aust-Agder peker på at områdets østlige del allerede er berørt av kraftutbyggingen. Videre peker nemnda på at det foreslåtte verneområde er omgitt av vassdragsreguleringer,

Om verneplan for vassdrag.

hvis visuelle influensområde etter Vassdragsvesenets definisjon strekker seg opp til 10 km. Disse to momenter mener nemnda gjør at verneområdet blir noe illusorisk, men den støtter likevel forslaget om at dette området bør unntas fra videre kraftutbygging.

Fylkesmannen i Aust-Agder er enig i at området unntas fra videre kraftutbygging.

Åseral kommune opplyser at vassdragene som hører inn under objekt 59 ligger utenfor kommunen. Det sies imidlertid at verneforslaget vil få økonomiske virkninger for kommunen, idet den kraft som kan innvinnes ville bli produsert ved kraftstasjoner i Åseral. Kommunen vil således miste et skatteobjekt. Det opplyses at det er foretatt og er planlagt nye reguleringer i vassdrag nede i bygda og da med betydelige skadevirkninger. På denne bakgrunn mener kommunen at det er meningsløst å verne vassdrag langt inne på heia hvor et fåtall fotturister sjeneres av inngrepene.

Sirdal kommune går inn for fraksjonsforslaget i Gabrielsenkomiteén om vern i 10 år. En må her imidlertid etter kommunens mening se bort fra eventuell regulering av Øyarvatn.

Fylkesfriluftsnemnda i Vest-Agder peker på at Njardarheim veidemark opprinnelig var tatt ut som villmarksområde som skulle gi grunnlag for en nasjonalpark. Etter den store utbygging som har foregått i området ser nemnda det som tvilsomt om de områder som er tilbake kan tilfredsstillende kravet til nasjonalpark. Nemnda mener imidlertid at det som er igjen av Njardarheim bør bevares mot kraftutbygging i fremtiden.

Fylkesmannen i Vest-Agder peker på at Monsvassdraget ligger i Aust-Agder. For dette vassdraget mener han at det bør skaffes et sikrere og mere fullstendig grunnlag for en endelig vurdering av verne-spørsmålet.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland har foreslått Njardarheim bevart mot ytterligere kraftutbygging.

Fylkesmannen i Rogaland uttaler at han ikke kjenner til at det er noe å innvende mot at området vernes slik som foreslått. Han forutsetter imidlertid at verneområdet ikke blir til hinder for at Kvina kan utbygges mellom Rosskreppfjorden og Kvifjorden.

Departementet foreslår at området angitt av Kontaktutvalget og Hovedstyret blir vernet i 10 år mot kraftutbygging. Verneområdet skal likevel ikke være til hinder for eksisterende og planlagt utbygging for Brøkke kraftverk med regulering av Bossvatn, for flytting av kraftverkets inntak til

Bossvatnets sydbredd eller for utnyttelse av Holsbekkene—Faråa—Vestelandsåa — Fjellskaråa nedenfor kote 570. Såvidt angår utvidelsesforslaget fra Stavanger Turistforening, finner en at det vil gi en lite hensiktsmessig arrondering av verneområdet.

Objekt nr. 60.

LYNGDALVASSDRAGET (LYGNA) MØSKA OG SKURVÅA — VASSDRAG NR. 123, 124 og 126.

Objektet kan gi ca. 250—300 GWh i kostnads-klasse II B.

Kontaktutvalget legger vekt på Lyngnas betydning som typevassdrag for landsdelen og mener ellers at de alminnelige friluft- og naturverninteresser tilsier at både Lygna, Møska og Skurvåa blir tatt med i verneplanen.

Hovedstyret anbefaler at Lyngdalsvassdraget, Møska og Skurvåa blir unntatt fra kraftutbygging. Det pekes allerede nå på fra Hovedstyrets side at fiskeinteressene i vassdraget kan gjøre det påkrevet med varig vern.

Vest-Agder Elektrisitetsverk ber om at fredning ikke blir innført for den øvre del av vassdraget (ovenfor Lygnevann på kote 183). Det sies at det ville ha mindre skadevirkninger for fylket om en fredet Lyngdalsvassdraget fra Lygnevann på kote 183 og ut i sjøen og om en freder Møska — og Skurvåavassdraget slik som Hovedstyret foreslår det.

Kvinesdal kommune har ikke noe å merke til planen for det som vedrører Møska og Skurvåa. Når det gjelder Lygna så finner kommunen ikke grunn til å uttale seg om dette vassdraget.

Lyngdal kommune har på det nåværende tidspunkt ikke noe å merke til verneplanen for den del som vedrører Lyngdal.

Hægebostad kommune peker på at vern av vassdrag i en utkantkommune vil ha langt mer vidtrekkende konsekvenser enn i en kommune med et variert og bærekraftig næringsliv. Det pekes på at en langs vassdraget har leiddrevet og produktiv jord som lett blir oversvømt. Videre opplyses at regulering av vassdraget vil gi jevnere vannføring. Eksempelvis nevnes at det foreligger planer om kostnadsoverslag for senking av Lygnevatnet for å unngå at kulturjord blir satt under vann i flomtiden. Det opplyses at fiskebestanden i vassdraget ovenfor Lygnevatnet for tiden er minimal, bl.a. på grunn av surhetsgraden i vannet. Det hevdes at reguleringen vil medføre veibygging som vil åpne muligheter for nydyrking og kultivering i fjellet. For øvrig nevnes at en utbygging av vassdraget vil medføre økt virksomhet og inntekter i form av

Om verneplan for vassdrag.

skatter og avgifter. Kommunen gir uttrykk for at den mener at turismen på lengre sikt kan føre til større ulemper naturmessig og legge langt større hindringer i veien for lokal-samfunn og livsmønsteret der. Kommunen vil ikke gå inn for en fredning av Lyngdalsvassdraget uten at den får forsikring om kompensasjon som fullt ut dekker det økonomiske tap en fredning vil påføre kommunen og innbyggerne. Uttalelsen som er gjengitt ovenfor ble vedtatt med 15 stemmer i kommunestyret. Et mindretall på 5 medlemmer ga uttrykk for at de så positivt på verneplanen som Hovedstyret har lagt fram, men fredning av Lyngdalsvassdraget vil relativt representere store inntektstap for Høgebostad kommune slik at den ikke kan gå inn for dette uten at de får kompensasjon som kan godtas. Et av medlemmene hadde protokolltilførsel hvor han gir uttrykk for en del skadevirkninger særlig ved det såkalte Hekkfjellprosjektet.

Fylkesfriluftsnemnda i Vest-Agder opplyser at Lyngdalsvassdraget og Søgna er de eneste uregulerte vassdrag på kyststrekningen Risør—Egersund. Etter nemndas mening er det således av avgjørende betydning at Lyngdalsvassdraget blir sikret for all fremtid som et typevassdrag.

Fylkesmannen i Vest-Agder gir uttrykk for at øvre del av Lyngdalsvassdraget bør skaffes et sikrere og mer fullstendig grunnlag enn det en i dag har for en endelig vurdering av hva en vinner og hva en taper ved regulering og kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 61.

BJERKREIMVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 137.

Bjerkreimvassdraget kan gi 600 GWh (III).

Kontaktutvalget har under henvisning til de betydelige friluft- og naturvitenskapelige interesser i vassdraget, foreslått at det blir unntatt fra kraftutbygging, bortsett fra nærmere angitte overføringer til Maudal kraftverk av Krokavatn og Kvisladals- og Hunnedalsfeltene.

Hovedstyrets flertall finner forholdene vedrørende Bjerkreimsvassdraget såpass avklart at det anbefaler vassdraget unntatt fra kraftutbygging. Også etter Hovedstyrets mening bør vernet ikke være til hinder for den overføring som er angitt under omtalen av Kontaktutvalgets forslag. Hovedstyrets medlem, Jacobsen, finner ikke å kunne anbefale vern av Bjerkreimsvassdraget.

Stavanger Museum, Arkeologisk avdeling opplyser at objekt nr. 61, 62, 63, 64 og 65 ligger i et område som er

uhyre rikt på fornminner. Langs elvene ligger serier av boplasser fra steinalderen og videre gravfelte hustuffer fra senere perioder.

Stavanger og Rogaland Jeger- og Fiskerforening og Turisttrafikkomitéen for Stavanger og Rogaland har i forbindelse med Hovedstyrets behandling av Gabrielsenkomitéens innstilling anbefalt Bjerkreimvassdraget vernet mot kraftutbygging.

Bjerkreim kommune har uttalt at dersom vassdraget blir fredet må det være et vilkår at det blir ytet erstatning som veier opp den inntekt som oppsitterne og kommunen ville fått dersom vassdraget var blitt bygd ut.

Fylkesfriluftsnemnda har anbefalt Bjerkreimvassdraget vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen i Rogaland antar at en delvis utbygging bør vurderes nærmere, før vassdraget blir vernet mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Bjerkreimvassdraget, med det forbehold som er angitt av Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Objekt nr. 62.

FUGLESTADANA

Vassdraget renner til Ognabukta på Jæren.

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp i listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Stavanger Museum, Arkeologisk avdeling, se objekt nr. 61.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 63.

HAELVA

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Stavanger Museum, Arkeologisk avdeling, se under objekt nr. 61.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Om verneplan for vassdrag.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 64.

ORRE-ELVA — VASSDRAG NR. 143.

Kontaktutvalget foreslår vassdraget varig vernet mot videre vassdragsreguleringer under henvisning til at det her er dokumentert betydelige naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Stavanger Museum, Arkeologisk avdeling, se objekt nr. 61.

Klepp kommune støtter forslaget om at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen tilrår at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 65.

FIGGJO — VASSDRAG NR. 144.

Vassdraget kan gi 10 GWh i kostnadsklasse I.

Kontaktutvalget anbefaler vassdraget varig unntatt fra videre reguleringer under henvisning til betydelige naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret har ikke innvendinger mot at Figgjo blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Stavanger museum, arkeologisk avdeling se objekt nr. 61.

Klepp kommune støtter fullt ut forslaget om at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Rogaland er enig i at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 66.

IMSVASSDRAGET

Kontaktutvalget forutsetter vassdraget vurdert senere.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske opplyser

at vassdraget kan nyttes som forskersvassdrag av direktoratet i forbindelse med nytt forsøksanlegg som skal bygges der. Etter direktoratets mening vil vassdraget i så fall bli av særlig stor betydning for ferskvannsfiske, og bør vernes.

Stavanger museum, arkeologisk avdeling opplyser at det i området er mange fornminner, gravhauger, hustuffer så vel som boplasser fra steinalderen.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Departementet forutsetter at vurderingen av vassdraget utsettes.

Objekt nr. 67.

DIRDALSELVA

Kontaktutvalget har forutsatt vassdraget vurdert senere.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Stavanger museum, arkeologisk avdeling opplyser at vassdraget ligger i områder med mange fornminner, gravhauger, hustuffer så vel som boplasser fra steinalderen. Museet vil gjerne peke på at Dirdalsvassdraget i hele sin lengde er uberørt, slik at landskap og kulturminner kan studeres i relasjon til hverandre. Museet foreslår Dirdalsvassdraget varig vernet.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Departementet forutsetter at vassdraget vurderes senere.

Objekt nr. 68.

FRAFJORDVASSDRAGET MED MANAFOSS — VASSDRAG NR. 149.

Kontaktutvalget foreslår vassdraget tatt med i verneplanen av hensyn til de alminnelige friluft- og naturverninteressene, og med særlig vekt på de naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret finner ikke å kunne fremme noe verneforslag for vassdraget, (som kan gi 450 GWh i klasse II a), idet det mener at det er påkrevet å få klarlagt de forskjellige interesser ved vanlig konsesjonsbehandling.

Norsk Botanisk Forening mener at Frafjordvassdraget ligger i såpass uberørt terreng at alle ressurser må settes inn for å hindre kraftutbygging.

Nord-Jæren Friluftsråd mener at Kontaktutvalgets rapport må legges til grunn for videre arbeid med verneplanen og

Om verneplan for vassdrag.

vil beklage eventuell utbygging av Frafjord-
elv.

Både Stavanger Turistforening og Den Norske Turistforening slutter seg til forslaget om å ta vassdraget med i verneplanen.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland har foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen i Rogaland er enig med Hovedstyret i at det for å få klarlagt de forskjellige interessene i vassdraget, trolig vil være behov for vanlig konsesjonsbehandling.

Departementet foreslår at eventuell søknad om utbygging undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 69.

TØTLANDSÅNA/MELANDSÅNA — VASSDRAG NR. 162.

Vassdraget kan gi 130 GWh i klasse I.

Kontaktutvalget har under henvisning til alminnelige naturvern- og friluftsin-
teresser foreslått Vormo med Tøtlandsåna/
Melandsåna unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret fremmer ikke vernefor-
slag da det ønsker å se vassdraget i sammen-
heng med hele Ulla/Førreprosjektet. Etter
Hovedstyrets mening bør dette skje ved van-
lig konsesjonsbehandling.

Stavanger museum, arkeolo-
gisk avdeling anbefaler objektet vernet
i en 10-årsperiode.

Nord-Jæren Friluftsråd mener
at Kontaktutvalgets rapport må legges til
grunn for arbeidet med verneplan og vil be-
klage hvis det blir kraftutbygging i vass-
draget.

Rogaland Naturvern peker på at
vassdraget renner gjennom det såkalte Fun-
ningslandsheia som er av stor friluftsmessig
og naturvitenskapelig verdi ved særegen flora
og geologisk historie. Foreningen mener at det
vil være betydningsfullt at hele området vest
for Stølsdalen/Øvredalen holdes utenfor Ulla/
Førreutbyggingen.

Norsk Botanisk Forening slut-
ter seg til forslaget om vern av dette objektet.

Den Norske Turistforening og
Stavanger Turistforening slutter
seg til uttalelsen fra Rogaland Naturvern.

Hjelmeland kommune har i en
lengre begrunnelse gitt uttrykk for at Fun-
ningslandområdet ikke blir vesentlig berørt
av Ulla/Førreprosjektet. Kommunen mener
for øvrig at den har store fjell og heividdar
som verken er — eller vil bli — berørt av
direkte inngrep i samband med vannkraftut-

bygging og foreslår at Ulla/Førreprosjektet
stort sett utbygges slik som planlagt.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland anbefaler at Tøtlandsvassdraget blir
vernet. Nemnda viser til en uttalelse utarbeid-
et av naturvern- og friluftskonsulenten i fyl-
ket. Denne uttalelsen omfatter betydelig sup-
plerende materiale vedrørende verneinteres-
sene i Tøtlandsvassdraget. Fylkesfriluftsnemnda mener at Kvildalsåna, Bråtveitå,
Sandsavatn og Mosvatn bør vernes mot kraft-
utbygging.

Fylkesmannen i Rogaland slut-
ter seg til Hovedstyrets syn om at alle verne-
spørsmål vedrørende Ulla/Førreutbyggingen
må behandles i forbindelse med den vanlige
konsesjonsbehandling.

Departementet viser til at saken er
under konsesjonsbehandling i forbindelse med
Ulla—Førre-prosjektet, og mener at vassdra-
get bør vurderes i sammenheng med Ulla—
Førre.

Objekt nr. 70.

VIKEDALSELVA — VASSDRAG NR. 175.

Kontaktutvalget har foreslått vass-
draget varig vernet mot kraftutbygging under
henvisning til at de kjente utbyggingsinter-
essene er ubetydelige, mens vernehensynene
er vesentlige.

Hovedstyret har opplyst at vassdra-
get kan gi en produksjon på 160—170 GWh/
år et stykke opp i kostnadsklasse III. Det an-
befaler Vikedalselva unntatt fra kraftutbyg-
ging.

Statens Friluftsråd og Statens
Naturvernråd har ikke innvendinger
mot at vernet av Vikedalselva foreløpig blir
begrenset til 10 år.

Stavanger museum, arkeolo-
gisk avdeling foreslår Vikedalselva ver-
net i en 10-årsperiode.

Haugesund elektrisitetsverk
har uttalt at det er mulig å føre over øvre
deler av Vikedalselv, slik at de kan utnyttes
i kraftstasjonene i Hardeland og Litledalen.
Ett prosjekt hvorav nevnte overføring utgjør
en del vil kunne gi 16 GWh/år som tilsvarer
10 pst. økning av produksjonen i kraftstasjo-
nene. Utbyggingsutgiftene er anslått til 30 øre
pr. kWh.

Nord-Jæren Friluftsråd har gitt
uttrykk for at Kontaktutvalgets verneplan
bør legges til grunn for det videre arbeid med
saken og vil beklage hvis det foretas kraft-
utbygging i Vikedalselv.

Sauda Jeger- og Fiskeforen-
ing uttaler at Vikedalselv er ett av de siste
steder i nordre deler av fylket hvor allmenn-
heten har rimelig adgang til fiske av laks- og

Om verneplan for vassdrag.

sjø-ørret. Videre sies at både i distrikts- og landsmålestokk er tilstrømmingen av turister og fiskere stor, og foreningen ber om at Vikedalselv blir ført opp på verneplanen.

Fylkeskonservatoren i Rogaland sier at bosettingsformen langs nederste delen av elveosen bærer tydelig preg av tidligere tiders utnyttelse av elven. I dette område ligger det etter konservatorens mening forskningsoppgaver som det vil være av stor betydning å få gjennomført. Han fremhever at elva i seg selv danner et så markant innslag i et variert kulturlandskap at den bør kunne fredes.

Fylkesfriluftsnemnda i Rogaland sier at Vikedalselva hører med til de tre vassdrag som er primært verneverdig i Rogaland.

Fylkesmannen i Rogaland anbefaler at Vikedalselva foreløpig ikke blir tatt med på verneplanen, idet han antar at vanlig konsesjonsbehandling vil klarlegge vernehensynene.

Departementet foreslår 10 års vern av Vikedalselv.

Objekt nr. 71.

SULDALSLAGEN MED SULDALSVATN — VASSDRAG NR. 166.

Kontaktutvalget mener at det i forbindelse med Ulla/Førreprosjektet må stilles konkrete betingelser som bevarer Suldalsvatn og Suldalslågen på en tilfredsstillende måte for fiskeinteressene og for turisttrafikken.

Hovedstyret ønsker at saken holdes åpen til konsesjonsbehandlingen av Ulla/Førreprosjektet kommer opp.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Suldalslågen bør vernes i 10 år.

Stavanger museum, arkeologisk avdeling opplyser at det innenfor et verneverdig område ligger 3 større vassdrag, Storånå, Kvildra, som munner ut i Fulldalsvatnet og Mosånå som munner ut i Lågen. Det opplyses at Suldal er arkeologisk sett ett av de rikeste og mest interessante dalføre i Ryfylke, med funn fra alle perioder. Særlig viktig er funnene og fornminnene fra jernalderen. Det er kjent omkring 250 gravhauger i dalen. Muséet anbefaler Suldalslågen med Suldalsvatnet, herunder de områder som anses verneverdig, varig vernet mot kraftutbygging.

Rogaland Naturvern gir uttrykk for at det ser det som meget viktig at det vakre og særpregede stølsområdet sør for Suldalsvatnet blir bevart urørt av kraftutbygging. Foreningen opplyser at det her dreier

seg om et vel avgrenset område med særlig interessant natur- og kulturhistorie.

Den Norske Turistforening slutter seg til Rogaland Naturverns uttalelse og er for øvrig enig med Stavanger Turistforening når denne gir uttrykk for at det bør utarbeides en oversikt over planlagt og foretatt utbygging i heiområdene.

Hotell- og turistdirektoratet understreker at Suldalslågen er en av de lakseelver som har interesse for utenlandske turister og at bevaringen av elven derfor vil være av betydning for utviklingen av turistnæringen i distriktet.

Suldal kommune er enig i synspunktene til Kontaktutvalget og mener at etter de planer som foreligger, vil det bli tatt tilbørlig hensyn til laksefisket og natuvernteressene.

Fylkesmannen i Rogaland støtter Hovedstyrets syn på at alle vernespørsmål vedrørende Ulla/Førreutbyggingen må vurderes i forbindelse med den vanlige konsesjonsbehandling. Etter hans mening vil de foreslåtte vernetiltak først kunne bedømmes når detaljplanene for Ulla/Førreutbyggingen foreligger.

Departementet henviser saken til vurdering i forbindelse med konsesjonssaken for Ulla—Førre.

Objekt nr. 72.

ETNEELVI

Kontaktutvalget har måttet utsette behandlingen av vassdraget og forutsetter at det blir vurdert på et senere tidspunkt.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Norges Naturvernforbund mener at objektet bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Departementet fører ikke Etne opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 73.

LANGFOSS

Kontaktutvalget har måttet utsette behandlingen av vassdraget og forutsetter senere vurdering.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Norges Naturvernforbund mener at Langfoss bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 74.

HATTEBERGVASSDRAGET — ÆNESVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 198 OG 199.

Kontaktutvalget mener i likhet med Gabrielsen-komiteén at eventuell utbygging av Hattebergvassdraget og Ænesvassdraget må utføres slik at baroniet og områdene rundt middelalderkirkene i Rosendal og på Ænes blir mest mulig uberørte. Vassdragene kan gi 600 GWh.

Hovedstyret har ikke innvendinger til Kontaktutvalgets forslag.

Norges Naturvernforbund gir uttrykk for at områdets enestående kulturlandskap hvor Rosendal baroni og Kvinnherad og Ænes middelalderkirker er sentrale, er et avgjørende argument for fredning av vassdragene. Det sies også at vassdragene har stor betydning for rekreasjon og friluftsliv, da de øvrige vassdrag på Folgefonnhalvøya blir så sterkt berørt av kraftutbygging.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) er av den oppfatning at Hatteberg og Ænesvassdraget bør vernes for 10 år.

Universitetet i Bergen, Historisk museum opplyser at en i begge dalfører kjenner mange gravhauger som det må tas hensyn til ved utbyggingene. Særlig viktig er Hattebergvassdraget som vil kreve store arkeologiske undersøkelser.

Kvinnherad kommune slutter seg til det syn som er gjort gjeldende av Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland har ikke særlige merknader til innstillingen om dette vassdraget.

Departementet mener at det ved eventuell utbygging må tas spesielle hensyn, slik som nevnt av Kontaktutvalget, og henviser vassdraget til eventuell konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 75.

OPOVASSDRAGET — LATEFOSS — VASSDRAG NR. 213.

Kontaktutvalget har foreslått Opo-vassdraget med Låtefoss (950 GWh i klasse II a) unntatt fra kraftutbygging under henvisning til verneverdien og den omfattende interesse det nå er for å verne vassdraget.

Hovedstyret antar at Opo-vassdraget stort sett representerer den samme type verneverdier som Kinso. Etter Hovedstyrets mening løper Opo-vassdraget, som Kinso-vassdraget, relativt uberørt fra den nivale sone i stor

høyde gjennom et vilt og variert landskap til havet. Ved hovedvassdraget og de mange sidevassdrag, for en stor del med bretilløp, representerer Opo-vassdraget etter Hovedstyrets mening trolig en enda større variasjonsbredde enn Kinso. Dersom Kinso bygges ut, har Hovedstyret ikke noe å bemerke til at Opo blir varig unntatt fra kraftutbygging. Ved valg mellom de to vassdragene har Hovedstyrets flertall lagt stor vekt på at Odda kommune, hvor Opo-vassdraget ligger, har uttalt seg for fredning, mens Ullensvang kommune har gått inn for utbygging av Kinso. (Mindretallet, Haugeland, har gått inn for at Kinso i likhet med resten av nedslagsfeltet til Eidfjordverkene Syd og deler av nedslagsfeltet til Eidfjordverkene Nord blir unntatt fra kraftutbygging.)

Universitetet i Bergen, Historisk museum opplyser at det er få forninner kjent i området og at vassdraget er lite undersøkt.

Den Norske Turistforening slutter seg til Kontaktutvalgets forslag om at vassdraget bør vernes mot kraftutbygging. Foreningen mener i likhet med flere andre institusjoner, herunder Statens Friluftsråd og Statens Naturvernråd, at forholdene ikke er sammenlignbare i Kinso og Opo.

Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo sier at Hovedstyrets påstand om at Kinso representerer de samme verneverdier som Opo er fremmet uten at det kan henvises til noen konkret dokumentasjon av de naturvitenskapelige interesser i Opo.

Vestlandskomiteén har i sin innstilling foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Odda kommune har sterkt understreket at den i likhet med tidligere vedtak, ønsker Opo-vassdraget med Låtefoss varig unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland har på det sterkeste frarådd at vassdraget blir utbyggt.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland har ingen særlige merknader til Opo-vassdraget bortsett fra at det bør gå inn på en midlertidig verneplan.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 76.

GRANVINELVI

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Om verneplan for vassdrag.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Granvin kommune har opplyst at det foreligger utbyggingsplaner for det kommunale elektrisitetsverk, hvor det er forutsatt ca. 16 km² av Granvinelvas nedslagsfelt tatt med. Etter kommunens oppfatning må dette nedslagsfeltet holdes utenfor verneplanen. Kommunen finner at resten av Granvinelva for tiden er lite realistisk å bygge ut og at den derfor kan gå med på at dette blir fredet for 10 år.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland mener at det ved vanlig konsesjonsbehandling bør bli klarlagt om de øvre deler av vassdraget (16 km²) bør utnyttas i det kommunale elektrisitetsverk i Granvin. For øvrig mener fylkesmannen og fylkestinget at resten av vassdraget bør vernes foreløpig i 10 år.

Departementet foreslår 10 års vern av Granvinelva.

*Objekt nr. 77.***FOSEELV MED STEINDALSFOSS — VASSDRAG NR. 236.**

Kontaktutvalget har under henvisning til fossens betydning for landskapsbildet foreslått at Fosseelv med Steindalsfoss (Norheimsund) blir tatt med i verneplanen.

Hovedstyret uttaler at det er på det rene at Steindalsfossen har stor betydning for landskapsbildet. Det foreslår at Fosseelv med Steindalsfoss (90 GWh, kostnadsklasse II) blir unntatt fra kraftutbygging og har ikke merknader til at unntaket blir gjort varig.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland tilrår at Steindalsfossen blir ubørt av kraftutbygging.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland anbefaler at vassdraget tas med i en midlertidig verneplan.

Departementet foreslår vassdraget vernet i 10 år.

*Objekt nr. 78.***EIKJEDALSELV MED FOSSEN BRATTE — VASSDRAG NR. 247.**

Kontaktutvalget foreslår under henvisning til de alminnelige friluft- og naturverninteresser at Eikjedalselv med fossen Bratte blir tatt med i verneplanen.

Hovedstyret uttaler at fossen Bratte har stor betydning for landskapsbildet og foreslår at Eikjedalselv blir unntatt fra kraftutbygging (100 GWh — klasse III). Det har

ikke merknader til at unntaket blir gjort varig.

Samnanger kommune er enig i at Eikjedalselva med fossen Bratte blir unntatt fra kraftutbygging, og den har ikke noe å merke til at vernet blir gjort varig. Et vedtak om vern vil være i samsvar med det alminnelige folkeønske i bygda slik det er kommet til uttrykk i registreringsmateriale for generalplanen.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland mener at det ikke bør bli planer om å ta dette vassdrag i bruk for kraftutbygging.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland mener at vassdraget bør tas med i en midlertidig verneplan.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

*Objekt nr. 79.***OSELVI**

Kontaktutvalget foreslår vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland gir uttrykk for at det knytter seg store friluftinteresser til vassdraget og at nemnda derfor ser det som spesielt viktig at dette vassdraget blir vernet mot forurensning og utbygging av et hvert slag.

Departementet har ikke noe imot varig vern.

*Objekt nr. 80.***VOSSOVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 254.**

Kontaktutvalget har merket seg at separat utbygging av Strondaelv og Raundalselv gir forholdsvis dyr kraft, 1 000 GWh kostnadsklasse II—III og foreslår Vossovassdraget unntatt fra ytterligere kraftutbygging i eget løp av hensyn til de alminnelige friluft- og naturverninteresser. Når det gjelder overføring av

- 1) Senda og Grungen til Evanger samt
- 2) De øvre deler av Raundalsvassdraget til Flåm eller Osa, mener utvalget at mulige skadevirkninger er så lite avklaret at det først kan ta stilling, når videre undersøkelser er foretatt.

Hovedstyret er enig i at Vossovassdraget unntas fra kraftutbygging i eget løp i en 10 års periode. Spørsmålet om overføring til andre vassdrag bør etter Hovedstyrets mening løses ved vanlig konsesjonsbehandling.

Om verneplan for vassdrag.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) har gitt uttrykk for at Vossovassdraget bør vernes varig.

Norges Naturvernforbund gir uttrykk for at vassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Bergen Turlag nevner Vossovassdraget som et viktig ledd i regionens verneinteresser.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum gir uttrykk for at Vossodalførene ga gode vilkår for bosetting også i forhistorisk tid og at de har vært nyttet som viktige ferdselsveier ved fjellovergangen mot Sogn, Hardanger og Østlandet. Det er kartlagt mange fornminner i dalene.

Ulvik kommune har ikke noe å merke til at spørsmålet om eventuell overføring av øvre del av Raudalsvassdraget blir avgjort ved vanlig konsesjonsbehandling.

Voss kommune mener at Kontaktutvalget i stor utstrekning har bygget sine vurderinger på foreldede planer. Kommunene mener at vassdraget utgjør en så viktig del av miljøet i bygda at en delvis overføring av vassdraget vil virke ødeleggende for friluftsliv- og naturverninteressene. Undersøkelser i vassdraget vil etter kommunens mening ta lang tid og den finner det nødvendig at vassdraget blir fredet i 10 år.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland peker på at dette vassdraget samles og renner gjennom største delen av Voss kommune, og at det er få steder et vassdrag har så mye å si for en kommune som dette. Eksempelvis nevnes at det går vei eller jernbane langs store deler av vassdraget, at det har betydning som resipient for kloakkutslipp og at det i nedre del er en av de beste lakseelvene i landet. Nemnda mener at det vel i dag er klart for de fleste at det ikke er tilrådelig å føre vann bort fra Vossovassdraget og anbefaler at det blir vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland støtter anmodningen fra Voss kommune om at hele Vossovassdraget blir vernet midlertidig i 10 år.

Departementet slutter seg til Hovedstyrets forslag om 10 års vern av Vossovassdraget i eget løp.

Objekt nr. 81.

ØVSTEDALSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal komme tilbake til dette vassdraget ved senere vurderinger.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet fører ikke Øvstedals-

vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 82.

EIKEFETELVI

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal komme tilbake til dette vassdraget ved senere vurderinger.

Hovedstyret har ikke behandlet vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland anbefaler vassdraget vernet.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 83.

YNNESDALSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland mener at vassdraget bør vernes foreløpig i 10 år. Innen den tid bør det utredes om det er tilrådelig å bygge ut de øvre deler av vassdraget mellom Gulen og Masfjorden.

Masfjorden kommune peker på at en del av Ynnesdalsvassdraget i området mellom Masfjorden og Gulen med fordel kan reguleres for kraftutbygging. Det mener at resten, og dermed det meste av vassdraget, kan tas med i verneplanen.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 84.

STØLSHEIMEN — VASSDRAG NR. 257, 258, 283, OG 284.

Vassdragene her kan gi 550 GWh i klasse II A.

Kontaktutvalget viser til at det i dette distriktet er foretatt mye kraftutbygging og at Stølsheimen er det eneste område av noen størrelse som i det vesentlige ennå ikke er utbygget. Av hensyn til de alminnelige friluftsliv- og naturverninteresser, foreslår utvalget at Steinslandsvassdraget blir varig vernet. Området for øvrig finner utvalget ikke tilstrekkelig grunn til å ta med i verneplanen.

Hovedstyret mener at inngrepene ved utbygging i Steinslandsvassdraget vil bli forholdsviss beskjedne og finner derfor ikke grunn til å ta vassdraget med i verneplanen. Det mener at spørsmålet om kraftutbygging bør

Om verneplan for vassdrag.

finne sin løsning ved vanlig konsesjonsbehandling.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum ser det som ønskelig at Steinslandsvassdraget blir liggende urørt for senere utforskning.

Den Norske Turistforening slutter seg til forslaget om varig vern av Steinslandsvassdraget. Turistforeningen er ikke enig med Hovedstyret i at inngrepene i Steinslandsvassdraget er beskjedne. Turistforeningen er heller ikke enig med Kontaktutvalget når det sier at det ikke fins tilstrekkelig grunn til å ta med i verneplanen de øvrige områder av Stølsheimen som ikke er berørt av vassdragsreguleringer. Turistforeningen viser til at Stølsheimen er et viktig rekreasjonsområde for Bergensområdet.

Bergen Turlag opplyser at dets virksomhet er særlig knyttet til Hardangervidda, Stølsheimen og Vossefjellene. Her har foreningen gjennom mange års virksomhet bygget opp et nett av varderuter og en rekke turisthytter. I tilknytning til Stølsheimen nevner også foreningen Vossovassdraget og Sendol/Grungen som viktige ledd i regionens verneinteresser. Bergen Turlag og Den Norske Turistforening samarbeider om opplegg av ruter som knytter Stølsheimen til rutene over Fillefjell og Hardangervidda.

Modal kommune gir uttrykk for at regulering av Steinslandsvassdraget vil medføre at jord som man i dag ikke kan dyrke opp på grunn av flom, kan tas i bruk hvis vassdraget blir regulert. Videre viser kommunen til at en kraftutbygging vil gi veier opp mot fjellet som igjen vil medføre at store fjellområder kan nyttes for sauebeite. Kommunen mener at slik planen nå foreligger fra Bergenshalvøens kommunale kraftselskap for utbygging av vassdraget, er det tatt hensyn til naturverninteressene. Modal kommune mener at spørsmålet om utbygging av Steinslandsvassdraget bør finne sin løsning ved vanlig konsesjonsbehandling.

Masfjorden kommune støtter innstillingen fra Hovedstyret.

Fylkesfriluftsnemnda i Hordaland gir uttrykk for at Stølsheimen er noe av det mest særmerkede og attraktive man har på Vestlandet og at området således har særlig stor verdi. Det blir opplyst at området blir mye nyttet som turområde for befolkningen i landsdelen. Nemnda anbefaler at Steinslandsvassdraget bevares urørt av kraftutbygging.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Hordaland har ikke merknader til Hovedstyrets innstilling, og mener at saken

er så komplisert at det er all grunn til å få den klarlagt gjennom konsesjonsbehandling.

Departementet er klar over de meget betydelige naturvern- og friluftslivinteressene som er knyttet til Stølsheimområdet. Det er imidlertid også betydelige kraftutbyggingsinteresser i området, og det finnes alternative utnyttelsesmåter. Den nødvendige avklaring bør etter departementets oppfatning kunne skje ved vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 85.

AURLANDSVASSDRAGET

Kontaktutvalget viser til at vassdraget allerede er konsesjonsbehandlet.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet viser til at det ved kgl. res. av 26. september 1969 ble gitt konsesjon på reguleringer og overføringer i Aurlandsvassdraget, jfr. St. prp. nr. 144 (1968—69), Innst. S. nr. 309 og Stortingsvedtak 17. juni 1969.

Objekt nr 86.

LÆRDALSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 298.

Kontaktutvalget foreslår av hensyn til de store verneinteressene at grenen av Lærdalsvassdraget mot Fillefjell bevares mot ytterligere utbygging.

Hovedstyrets flertall (alle unntatt Jacobsen) anbefaler at den delen av Lærdalsvassdraget som ikke er utbygget nå (grenen mot Fillefjell), blir unntatt fra kraftutbygging. (Den kan gi 175 GWh, II B.)

Universitetet i Bergen, Historisk Museum har opplyst at arkeologiske undersøkelser i Lærdalsfjellene har gitt et enormt rikt steinaldermateriale. Lignende forhold må en regne forekommer oppover dalen mot Fillefjell. For øvrig opplyser museet at langs denne viktige fjellovergangen finnes mange gravhauger.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane slutter seg til Kontaktutvalgets og Hovedstyrets forslag.

Departementet foreslår at grenen av Lærdalsvassdraget mot Fillefjell undergis 10 års vern mot ytterligere utbygging.

Objekt nr. 87.

ØSTERBØVASSDRAGET

Vassdraget kan gi ca. 200 GWh.

Kontaktutvalget har vurdert vassdraget, men ikke fremmet verneforslag.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane opplyser at vassdraget er aktuelt for kraftutbygging. Videre sies det at det er litt

Om verneplan for vassdrag.

turgåing i fjellområdet, da særlig i samband med rutene til Bergen Turlag. For øvrig opplyses det at det ikke er noe særlig fisk i vassdraget. Fylkesmannen finner at det ikke foreligger avgjørende synspunkt som taler imot utbygging.

Fylkesutvalget har i hovedsak sagt seg enig med fylkesmannens innstilling.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Østerbøvassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 88.

VASSDRAG TIL FINNABOTN

Kontaktutvalget har vurdert objektet, men ikke fremmet verneforslag.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Fylkesmannen opplyser at det er lite turisttrafikk i dalen som vassdraget løper igjennom og at det ikke blir fisket noe særlig. Han mener at det ikke foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av vassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 89.

SLEIPO

Kontaktutvalget har vurdert objektet, men ikke fremmet verneforslag.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane opplyser at det er liten turisttrafikk i området og finner for øvrig at det ikke foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Sleipo (160 GWh) undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 90.

UNDREDALSELVI — VASSDRAG NR. 291.

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging (100 GWh — I).

Hovedstyret mener at det er av betydning å få verneinteressene bedre klarlagt. Spesielt synes området å kunne bli av interesse for fotturistene. Selv om verneinteressene i dag er mangelfullt dokumentert, finner Hovedstyret å kunne foreslå vassdraget unntatt fra utbygging.

Oslo Lysverker gir uttrykk for at Undredalselvi bare kan utnyttes hensiktsmessig sammen med Flåmselvi, og foreslår derfor at Undredalselvi utsettes til behandling sammen med Flåmsvassdraget som Hovedstyret ennå ikke har tatt standpunkt til.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum, opplyser at Undredalsvassdraget er lite kjent av arkeologer. De har imidlertid opplysninger om flere ødegårder fra jernalder og middelalder. Elven fører opp mot fjellpartier hvor jakt- og fiskemulighetene har vært sterkt utnyttet til alle tider.

Den Norske Turistforening er enig i at vassdraget bør unntas fra kraftutbygging, og viser til at foreningen i 1971 har bygget turisthytte ved Grindafløtene i samarbeid med Voss Utderslag og Voss kommune. Ruten gjennom Undredalen vil bli en av de mest interessante i denne del av landet, etter at det er lagt vei og foretatt reguleringsinngrep i Aurlandsdalen.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane opplyser at det ikke er aktuelt å bygge ut vassdraget nå og mener at en eventuell utbygging ved senere anledning vel heller ikke bør komme på tale.

Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår Undredalselv midlertidig vernet.

Objekt nr. 91.

FLÅMSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 292. Kraftpotensial 600 GWh, klasse I—II.

Kontaktutvalget gir uttrykk for at samtidig som det er verneinteresser i Flåmsvassdraget er det her også betydelige og billige utbyggingsmuligheter. Begge deler er imidlertid så lite utredet at utvalget finner det riktig å vente med å ta stilling til utredningsarbeidet er kommet lenger.

Hovedstyret uttaler at både utbygging og verneinteressene er her så vesentlige og lite avklart at Hovedstyret ikke finner å kunne ta stilling til saken på det nåværende tidspunkt.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum opplyser at vassdraget arkeologisk er lite kjent. En har opplysninger om flere ødegårder fra jernalder og middelalder. Elven fører opp mot fjellpartier hvor jakt- og fiskemulighetene har vært sterkt utnyttet i alle tider.

Oslo Lysverker går ut fra at det blir anledning til å komme tilbake til dette objekt når Hovedstyret skal behandle det.

Hotell- og turistdirektoratet uttaler at Flåmsdalen (med Flåmsbanen) i de

Om verneplan for vassdrag.

senere år har hatt meget stor økning i turisttrafikken. Direktoratet mener at en bevaring av fossen er avgjørende for at denne utvikling kan fortsette.

Norges Naturvernforbund mener at vassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Flåmsvassdraget bør vernes i 10 år.

Den Norske Turistforening mener at Flåmsvassdraget er en viktig del av turistattraksjonene i denne del av landet og at det derfor bør vernes varig, eventuelt foreløpig for 10 år.

Ulvik kommune har ikke merknader til Hovedstyrets innstilling.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane kan ikke finne at det foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet er klar over at det i Flåmsvassdraget er betydelige verneinteresser kombinert med et stort kraftpotensial. Saken er imidlertid lite klarlagt og vassdraget føres derfor ikke opp i planen, men forutsettes vurdert senere.

Objekt nr. 92.

UTLAVASSDRAGET OVENFOR SAMMENLØPET MED TYA — VASSDRAG NR. 302.

Kontaktutvalget foreslår at hele Utlavassdraget ovenfor sammenløpet med Tya blir varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til områdets velkjente betydning som fotturiststrøk samt dets nære beliggenhet til Øvre Årdal.

Hovedstyret har ført Utlavassdraget ovenfor Tya opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Akershus Elektrisitetsverk opplyser at det sammen med A/S Årdal og Sunndal Verk samarbeider om planlegging av en felles utbygging av Feigum og Fardalsvassdraget. Prosjektet omfatter også overføring av to mindre sidevassdrag til Utle, nemlig øvre del av Gravidøla og øvre del av Slufsedøla. Hvis disse to sidevassdragene blir unntatt fra utbygging, kan heller ikke Kyrevatnfeltet nyttes for kraftproduksjon. Til sammen representerer dette et kraftpotensial på 103 GWh/år med 33,6 øre/kWh i marginal utbyggingskostnad.

Årdal kommune gir uttrykk for at utbyggingsplanene for Feigum- og Fardalsvassdraget omfatter inntak av Gravidøla og Slufsedøla (de to elvene som tilsammen danner Avdalsfossen). Under henvisning til dette

ber kommunen om at grensen for fredning av Utlavassdraget blir satt ved sammenløpet med Avdalselvi og ikke — slåk Kontaktutvalget tilrår — ved sammenløpet med Tya.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane uttaler at av hensyn til naturvern og friluftsliv bør Utlavassdraget ikke utbygges. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet skal bemerke:

De ovenforliggende sideelver fra øst, Morka — Koldedøla danner Vettisfossen, som ble fredet ved kgl. res. 8. februar 1924. Disse sidevassdrag undergis derfor varig vern. Ellers foreslår departementet 10 års vern av Utlavassdraget ovenfor samløpet med Avdalselvi. Vassdraget nedenfor med bielver bør ved en eventuell søknad undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 93.

FEIGUMVASSDRAGET MED FEIGUMFOSS — VASSDRAG NR. 306.

Kontaktutvalget har ikke funnet å kunne inkludere vassdraget i verneplanen under henvisning til kraftutbyggingsinteressene i vassdraget, og det forhold at en rekke vassdrag i samme distrikt er foreslått tatt med i verneplanen.

Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunn til å fremme verneforslag for dette vassdraget.

Luster Reiselivslag ønsker Feigumvassdraget fredet.

Landslaget for reiselivet i Norge slutter seg til fredningsforslaget fra Luster Reiselivslag og presiserer at Feigumfossen er lett tilgjengelig idet det går bilvei i dens umiddelbare nærhet og at det fra et turist- og miljømessig synspunkt vil være meget beklagelig om myndighetene fant å måtte gå til utbygging av Feigumfossen.

Norges Naturvernforbund gjør oppmerksom på at Feigumfossen er en betydelig og lett tilgjengelig turistattraksjon og en av våre høyeste, gjenværende fosser. Forbundet opplyser at ved siden av at både Vestlandskomiteén og fylkesmannen har foreslått fossen vernet, går ca. 95 pst. av den stedlige befolkning imot utbygging. Videre sies at den planlagte utbygging er atskillig mer omfattende enn det Kontaktutvalget var klar over, idet en ved siden av overføringen av Fardalsvassdraget til Feigevatn også planlegger overføring av bl.a. to sideelver til Utle samt elvene i Seimsdalen, Opedalen og Krokedal.

Den Norske Turistforening opplyser at den er sterkt interessert i å bevare Feigumvassdraget med omgivelser for fotturistene.

Om verneplan for vassdrag.

Samarbeidsgruppen for Natur- og Miljøvern (SNM) mener at Feigumvassdraget bør vernes i en 10-års periode.

Hotell- og turistdirektoratet gir uttrykk for at Feigumfossen er en stor attraksjon ved Lusterfjorden. Den ligger imidlertid så langt fra veien at detaljer ikke kan sees. Direktoratet mener derfor at det er mulig at fossen kan bevare noe av sin skjønnhet selv med midre vannføring.

Vestlandske Naturvernforening har i brev av 30. juni 1971 oversendt underskriftsliste hvor 1006 personer (hvorav 702 fra Luster og Indre Sogn) protesterer mot utbygging av Feigumfossen.

Akershus Elektrisitetsverk opplyser at det sammen med A/S Årdal og Sunndal Verk planlegger utbygging av Feigum og Fardalsvassdraget samt noen mindre felter på sydsiden av Feigumvassdraget. Elektrisitetsverket gjør oppmerksom på at det i verneplanen og kommunestyrets uttalelse er gått ut fra at utbyggingen vil gi forholdsvis beskjedne kraftmengder, ca. 140—145 GWh/år. Videre sies det at det har vært en utpreget oppfatning i distriktet at Feigumfossen vil bli totalt tørrlagt. Elektrisitetsverket sier at disse forutsetninger stemmer ikke med deres nåværende utbyggningsplaner. Elektrisitetsverket gir uttrykk for:

1. At Feigum- og Fardalsvassdraget ved felles utbygging kan gi ca. 640—650 GWh/år (inkludert ca. 103 GWh fra Slufsedøla, Gravdøla og Kyrrevatnfeltet) med rimelig fordeling på vinterkraft og sommerkraft. Ved separat utbygging av Feigumvassdraget og Fardalsvassdraget vil en få ca. 350—360 GWh. Elektrisitetsverket mener således at en fellesutbygging representerer den beste utnyttelse av vannkraftpotensialet i området.
2. Den delen av Feigumvassdraget som blir tatt med i utbyggingen representerer bare ca. 25 pst. av det totale nedslagsfeltet i fellesutbyggingen. Magasinet i Feigumvatn samt kraftstasjon ved Feigum er nødvendig for at utbyggingen kan gjennomføres.
3. Ca. 10 pst. av nåværende felt i Feigumfossen blir ikke medtatt i utbyggingen. I tillegg til dette vil den i enkelte perioder få flomtap ved hoveddammen. Dette gir et ekstra vanntilskudd til fossen i enkelte år, og som et gjennomsnitt er det beregnet å gi ca. 10 pst. av nåværende årstilsig til fossen.

Avslutningsvis gir Elektrisitetsverket uttrykk for at planleggingsarbeidet hele tiden tar sikte på å gi fossen en minstevannføring i sommersesongen. Foreløpig har det vært an-

tydet ca. 2,5 m³/s som er opp mot midlere årsvannføring. Så vidt angår den del av Feigum/Fardalsprosjektet som vedrører Utlavassdraget vises til objekt nr. 92.

Vestlandskomiteéen går inn for at fossen skal fredes.

Luster kommune har behandlet saken på kommunestyremøtet den 29. oktober 1971.

Følgende uttalelse ble vedtatt med 14 stemmer:

«Feigumvassdraget er lite, men med den vakre, landskjente Feigumfossen, som er ein av dei få fossar som ein kan køyra bil heilt fram til, og som ein kan skåda frå begge sider av Lusterfjorden frå bilvindauga, den ligg ellers i eit mykje kjendt turiststrøk.

Separat utbygd tyder den også svært lite som kraftkjelde. Ein meiner difor at dette vassdrag bør fredas.»

Følgende forslag om tillegg til uttalelse som referert foran fikk 5 stemmer:

«Men kjem det planar om å overføre andre vassdrag til Feigumvassdraget slik at Feigumfossen kan gjevast ei viss vassføring, må kommunestyret ha høve til å vurdere saka på nytt.»

Følgende forslag fikk 11 stemmer:

«Ein kan ikkje sjå bort frå at Feigumvassdraget er av betydning når det gjeld naturverninteresser.

Kommunestyret ser det likevel slik at dersom utbygging av dette vassdraget kan medverka til å tilføre kommunen eit høveleg tal nye og varige arbeidsplassar, er kommunen interessert i utbygging også av dette vassdraget.

Ved eventuell utbygging må ein nøye vurdere om det er mogeleg med ei viss vassføring i Feigumfossen i turisttida.»

Fylkesfriluftsnemnda og fylkesmannen i Sogn og Fjordane har anbefalt at Feigumselva ikke blir utbygd.

Departementet foreslår at eventuell søknad om utbygging av Feigumvassdraget blir konsesjonsbehandlet på vanlige måte. En eventuell konsesjon bør ta sikte på å sikre Feigumfossen en viss minstevannføring om sommeren.

Objekt nr. 94.

ARØYVASSDRAGET (OSELVVASSDRAGET) OG SOGDALSVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 312 OG 313.

Vassdragene kan gi 440 GWh i kostnadsklasse II A.

Kontaktutvalget mener at verneinteressen i Arøyvassdraget er så vesentlig at det anbefaler vassdraget unntatt fra kraftutbygging. Utvalget peker særlig på nødvendigheten av å få undersøkt forholdene vedrørende den spesielle laksestammen i løpet av

10-års perioden. Utvalget anbefaler også at Sogndalsvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret antar at utbyggingsplanene bør kunne vurderes på nytt, særlig med tanke på utbygging fra Veitastrondsvatn, og da med eventuelt redusert magasin i vatnet. Det sies at særlige undersøkelser er nødvendige, spesielt når det gjelder laksebestanden og kloakkforhold i Hafslovatn. Det er også viktig å få klarlagt virkningen av eventuell regulering av Veitastrondsvatn for nydyrkningsfeltene ved indre enden av vatnet. Hovedstyret har ikke funnet å kunne foreslå vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum, opplyser at tett ved Helvetesfossen i Årøyelva mellom Hafslovatnet og Barsnesfjorden ligger en bygdeborg fra jernalderen. Forbi borgen fører en veilinje kalt Galdane, som har vært en viktig ferdselsåre også i jernalderen og middelalderen. Disse forminner er oppført blant landets høyest prioriterte. Videre sier Museet at langs Sogndalselven kjennes mange forminner og dalen må ha hatt en stor bebyggelse i forhistorisk tid.

Direktoratet for jakt, viltstell- og ferskvannsfiske opplyser at Årøyvassdraget har en særlig verdifull laksestamme, kanskje den fineste som eksisterer. Den strekningen der fisk kan gå opp fra sjøen bør etter direktoratets mening vernes mot kraftutbygging, slik at laksestammen kan bevares.

Luster kommune sier at dersom dette vassdraget skal bygges ut må det gjøres skånsomt, slik at den ikke ødelegger vakre idyller som f.eks. Hafslovatnet. Kommunen gjør oppmerksom på at dette vassdraget renner gjennom hjemlige trakter ved riksveg 55 og i et kjent turiststrøk. De sier at under planleggingen må det legges vekt på å skade minst mulig av de store jordbruksarealene på Veitastrondå. Etter kommunens mening vil et flomkraftverk trolig være det rette her. Uttalelsen fra kommunen som er referert ble vedtatt med 21 stemmer. Et mindretall på 9 stemmer gikk inn for en uttalelse hvor det sies at vassdraget renner gjennom hjemlige trakter ved riksveg 55 og i et kjent turiststrøk. Tallet på turister er økt jevnt de siste årene. En utbygging av dette vassdraget vil trolig føre til delvis tørrlegging av Årøyelva, trolig også til ødeleggelse av slike vakre idyller som f.eks. Hafslovatnet og Veitastrondsvatnet. Vassdraget bør derfor fredes. Hvis derimot en utbygging kan tilføre kommunen et rimelig antall nye og varige arbeidsplasser, kan vassdraget bygges ut, men skånsomt, slik

at den skader minst mulig de store jordbruksarealene på Veitastrond og den nåværende gjennomstrømming og vannstand i Hafslovatn.

Sogndal kommune har avgitt uttalelse i 4 punkter:

- «1. Sogndalselva vert i fylgje tidlegare vedtak i Sogndal kommunestyre førebels halden utenfor kraftutbyggingsplanane.
2. Utbyggingsplanane for Årøyvassdraget vert vurdert pånytt. Det er turvande med meir etterrøkjingar når det gjeld laksebestanden og kloakktilhøva i Hafslovatnet. Vidare må det grundig vurderingar til når det gjeld dei store interesser som er knytta til eventuelle reguleringar av Veitastrondsvatnet. Førremoner og ulemper må nøye vurderast mot kvarandre.
3. På grunn av laksebestanden og dei biologiske tilhøva i Barsnesfjorden må ein eventuell utbygging skje med vassutløp til Barsnesfjorden.
4. Med dei opplysningar som no ligg føre er vår konklusjon at ei utbygging av Årøyvassdraget skulle vera forsvarleg, men ei full utnytting av all energi som er teknisk mogeleg å bygge ut, kan man ikkje tilrå. Dette er eit låglandsvassdrag med mykje busetnad rundt, og det knytter seg også store naturverninteresser til dette vassdraget som det må takas tilbørlig omsyn til.»

Leikanger kommune sier seg enig med Hovedstyret i at vassdraget ikke bør unntas fra kraftutbygging, men bygges ut på en natur- og miljømessig varsom måte.

Vestlandskomiteén mener at Hafslovatn ikke bør reguleres, men at vassdraget likevel bør kunne utnyttes til kraftutbygging.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener at det ikke foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet legger stor vekt på bevaring av den spesielle laksestamme i Årøyelven. Videre legges vekt på landskapsestetiske hensyn, særlig ved Hafslovatn. Departementet mener at objektet bør kunne undergis 10 års vern.

Objekt nr. 95.

KVINNA M/KVINNAFOSS

Kontaktutvalget foreslår Kvinna varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Kvinna opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Leikanger kommune er ikke kjent med at det foreligger utbyggingsinteresser i

Om verneplan for vassdrag.

vassdraget og tilrår at det blir tatt med i en varig verneplan.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane uttaler at vassdraget ikke bør bygges ut av naturvern hensyn. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Kvinna m/Kvinnafoss.

Objekt nr. 96.

GAULARVASSDRAGET

Vassdraget kan gi ca. 1 000 GWh.

Kontaktutvalget uttaler at de på bakgrunn av at nabovassdraget Jølstra/Huldrefoss (objekt nr. 98) er foreslått tatt med i verneplanen, ikke har funnet også å kunne foreslå Gaular vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret finner det riktig at Gaular vurderes i nær sammenheng med Jølstra og at vassdraget da ikke blir tatt med i forslaget til verneplan, men henvist til vanlig konsesjonsbehandling.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Gaularvassdraget bør vernes i 10 år.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske sier at Gaularvassdraget er typisk vestlandsvassdrag med en stor lakseproduksjon. Særlig de strekningene der laksen går bør etter direktoratets mening unntas fra regulering.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum sier at det er kjent mange fornminner i Gaulardalføret, og særlig viktige er de som ble lokalisert sommeren 1971 på en terrasse ved øvre enden av Haukedalsvatnet i Førde kommune. Her ble det funnet spor etter en mengde hus fra den eldre jernalder med en hittil ukjent konstruksjon i Norge. Dette er de eneste jernalderhusene som er funnet i Fjordane. Terrassen vil trolig bli berørt av en regulering av Haukedalsvatnet. Ved Grønengstølsvatnet (lenger inne i dalen) som er planlagt oppdemmet hele 20 meter, er det et enestående vel bevart stølsanlegg på en stor mo hvor en kan vente å finne ødegårder fra jernalderen og middelalderen. For øvrig sier museet at hele dalføret domineres av store vann som bare skilles ad ved smale eid og at dette er en landskapstype hvor en kan vente å finne spor etter en stor steinalderbefolkning som har utnyttet det rike fisket i Gaular.

Norges Naturvernforbund gir uttrykk for at Gaularvassdraget spesielt peker seg ut som verneverdig både på grunn av naturvitenskapelige interesser, næringsgrunnlaget i Haukedalen, laks/ørretfisket, vakkert landskap og uberørthet. Forbundet er

dypt uenig i Kontaktutvalgets forslag og krever vassdraget varig vernet.

Balestrand kommune har i prinsippet ikke noe å merke til verneplanen for såvidt gjelder Balestrand kommune. Den tar imidlertid forbehold om i forbindelse med eventuell konsesjonssøknad, å komme tilbake til elementer i planen der vernehensyn må telle sterkt.

Gaular kommune har avgitt uttalelse i 4 punkter:

1. Da kommunen har minkende folketall ser den fram til utbygging av Gaularvassdraget under den bestemte forutsetning at utbygging skaper varige arbeidsplasser og ikke bare en opprusting i anleggstiden. Kommunen er oppmerksom på behovet for ny energi i distriktet, og finner det naturlig at behovet blir dekket ved en utbygging av vannkraftkildene i området.
2. Selv om kommunen aksepterer utbygging vil den likevel minne om det som er sagt om Jølstervassdraget, at utbygging må skje så varsomt som mulig og om at utbyggingsplanen forutsetter at Haukedalsvatnet skal være oppfylt når våren og sommeren kommer til dalen. Det må også tas hensyn til vassdraget i Eldardalen slik at det ikke blir totalt tørrlagt.
3. Når det gjelder natur- og friluftsliv og bygdemiljø blir det fremholdt at skadevirkningene må gjøres minst mulig. Det må tas tilbørlig hensyn til det eksisterende næringslivet, fisket i vassdraget og jordbruket ellers. Økonomiske tap ved utbyggingen forutsettes dekket ved erstatning.
4. Dersom en tenker på en utbygging av Nedre Gaularvassdraget, så minner kommunen bare om det som er sagt i utbyggingsplanen for Osen Kraftverk. Her sies bl. a. at ved bare å søke konsesjon om øvre del av vassdraget, mener en å ha fått den tid som er nødvendig til — i samarbeid med fiskerisakkyndige — å klarlegge alle sider ved en mulig videre utbygging. De tiltakene som i første omgang måtte bli nødvendige å gjennomføre av hensyn til lakselva, vil trolig kunne innpasses i en eventuell senere utbygging sies det om Osen Kraftverk.

Førde kommune viser til at store deler av vassdraget ligger i lavlandsterreng med jordbruks- og bygdemiljø. Videre sies at ca. 300 mennesker har sin næring sterkt knyttet til Haukedalsvatn og øvre deler av vassdraget. Det må derfor tas særlige hensyn ved eventuell utbygging. For øvrig slutter kommunen seg til Hovedstyrets konklusjon.

Fylkesfriluftsnemnda i Sogn

Om verneplan for vassdrag.

og Fjordane går ikke imot utbygging av vassdraget, men mener at det må tas særskilte naturvern hensyn.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane finner at det ikke foreligger avgjørende synspunkter som taler imot utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Gaularvassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 97.

STORELVA MED LAUKELANDSFOSS

Storelva kan gi 50 GWh i klasse II.

Kontaktutvalget er av samme oppfatning som Gabrielsenkomitéen og foreslår at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret anbefaler at Storelva med Laukelandsfoss blir unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane mener at vassdraget ikke bør bygges ut av naturvern hensyn. Fylkesutvalget slutter seg i hovedsak til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår 10 års vern av Storelva med Laukelandsfoss.

Objekt nr. 98.

JØLSTRA MED JØLSTRAVATN OG HULDREFOSSEN — VASSDRAG NR. 348.

Objektet kan gi ca. 325 GWh (II A).

Kontaktutvalget foreslår i likhet med Gabrielsenkomitéen at Jølstravassdraget unntas fra kraftutbygging under henvisning til de store verneinteressene.

Hovedstyret finner det naturlig å se verneinteressene i Jølstervassdraget i sammenheng med Gaularvassdraget (objekt nr. 96), hvor det ikke er foreslått vern. Dette forsterker verneinteressene i Jølstra. Under henvisning til behandlingen av Gabrielsenkomitéens innstilling foreslår Hovedstyret at Jølstra med Jølstravatn og Huldrefossen blir unntatt fra kraftutbygging.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum sier at vassdraget er arkeologisk lite undersøkt. Dalføret har hatt stor bebyggelse til alle tider.

Gaular kommune, se objekt 96.

Jølster kommune har ikke noe å merke til innstillingen fra Hovedstyret så vidt gjelder objektet. Kommunen mener at det må gjøres unntak på den måten at fjellområdene i Jølster blir holdt utenom verneplanen.

Førde kommune er stort sett enig i Hovedstyrets innstilling om at vassdraget bør

vernes mot videre kraftutbygging, likevel slik at verneforslaget ikke bør omfatte nedslagsfelt, vann og tilløpselver i fjellområdene omkring Jølstravatn. Utbyggingsmulighetene her bør kunne overlates til vanlig konsesjonsbehandling. Det samme gjelder utvidelse av eksisterende kraftstasjoner som slik utvikling kan gi grunnlag for.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane uttaler at det ikke bør bygges ut mer enn det som er gjort i Jølstra og Jølstravatn, og han sier at også Huldrefossen ikke bør utbygges. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelser.

Departementet foreslår Jølstra med Jølstravatn og Huldrefossen undergitt 10 års vern.

Objekt nr. 99.

NAUSTAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 347.

Hovedstyret finner i likhet med Kontaktutvalget ikke tilstrekkelig grunn til å fremme verneforslag for vassdraget. Vassdraget kan gi ca. 600 GWh.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at objektet bør vernes i 10 år.

Naustdal kommune gir uttrykk for at en utbygging av vassdraget slik som er skissert (jfr. Kontaktutvalgets rapport) kan ikke godtas og den vil komme til å møte mye motstand i bygda. Kommunen gir også uttrykk for at vassdraget har en stor variasjonsrikdom landskapsmessig sett og at den er en vesentlig del av bygdebildet i Naustdal. Videre sies det at alle ser for vassdraget som en helt umistelig del, særlig gjelder det den nedre delen i bygda. For øvrig peker kommunen på at den store verdi Nausta har som lakse- og sportsfiskeelv. Det opplyses at det i vassdraget er bygget laksetrapp og at det drives en god del kultiveringsarbeid som har vist gode resultater. Kommunen uttaler at den ut fra en helhetsvurdering mener at vassdraget må vernes for utbygging under enhver omstendighet så langt den kan bli lakseførende. Ellers pekes det på at terrenget omkring Vonavatnet er noe av det vakreste og mest ettertraktede som vel fins i hele Sunnfjorddistriktet, sommer som vinter. Under henvisning til de forhold som er nevnt i uttalelsen ber kommunen om at Naustavassdraget blir vurdert på nytt. Kommunen vil i så fall skaffe til veie grundig og detaljert analyse over alle de momenter som taler for eventuelt vern.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane sier at han ikke kan finne at det foreligger avgjørende synspunkter som taler imot

utbygging. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til uttalelsen fra fylkesmannen.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Naustavassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 100.

OLDENELV — VASSDRAG NR. 371.

Kontaktutvalget ser særlig de naturvitenskapelige interesser her så vesentlige at det anbefaler vassdraget varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum opplyser at vassdraget er lite undersøkt, men at dalføret har hatt stor bebyggelse til alle tider.

Stryn kommune er enig i at Oldenvassdraget er verneverdig.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Oldenvassdraget.

Objekt nr. 101.

HORNINDALSELV, EIDSELV — VASSDRAG NR. 374.

Kontaktutvalget foreslår vassdraget varig unntatt fra videre kraftutbygging under henvisning til de alminnelige friluft- og naturverninteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Universitetet i Bergen, Historisk Museum sier at vassdraget er arkeologisk lite undersøkt, men at dalføret har hatt stor bebyggelse til alle tider.

Stryn kommune gir uttrykk for at Hornindalsvassdraget er verneverdig.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane opplyser at det ikke er aktuelt å bygge ut Eidselva nå, og mener at en utbygging trolig heller ikke bør komme på tale ved senere anledning.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 102.

ØRSTAVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Norges Naturvernforbund me-

ner at objektet bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Møre og Romsdal har foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 103.

BONDALSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens verneinteressene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Møre og Romsdal har foreslått Bondalsvassdraget varig vernet mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe i mot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 104.

NORANGSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Møre og Romsdal foreslår vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 105.

VESTERASELV/STORSETERFOSS — VASSDRAG NR. 413.

Kontaktutvalget mener at hele landskapssituasjonen her er slik at det foreslår objektet unntatt fra videre kraftutbygging.

Hovedstyret anbefaler at objektet blir unntatt fra kraftutbygging (25 GWh kl. I).

Tafjord kraftselskap opplyser at det er mulig å overføre deler av nedslagsfeltet til Storseterfossen til Tafjord. En slik overføring som vil redusere Storseterfossens vannføring med 42 pst., vil gi midlere produksjon på 27 GWh/år i bestående kraftverk, kostnadene anslås til 5 mill. kroner. Selskapet peker på betydningen av at industrien i Sunn-

Om verneplan for vassdrag.

moredistriktet får tilstrekkelig kraftmengde og mener det er ønskelig å holde åpen muligheten for å foreta overføring slik som angitt.

Ålesund-Sunnmøre Turistforening støtter innstillingen fra hovedstyret om at vassdraget fritas fra kraftutbygging.

Stranda kommune har sluttet seg til forslaget om vern av Vesteråselv med Storseterfoss.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Møre og Romsdal foreslår vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 106.

REINDALEN MED REINDALSFLOSS — VASSDRAG NR. 417.

Kontaktutvalget er enig med Gabrielsen-komiteén i at Reindalen bør bevares og anbefaler derfor at den blir tatt med i verneplanen. Utvalget presiserer at også Reindalsfoss bør unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret har delt seg i synet på objektet. Tre medlemmer heri inkludert formannen, legger vekt på at det synes å være tale om dyr kraft og mener at en avgjørelse om utbygging bør kunne utstå i 10 år. De 3 andre medlemmene mener at spørsmålet bør kunne avgjøres gjennom vanlig konsesjonsbehandling uten utsettelse.

Tafjord Kraftselskap har fremlagt en ny plan for utnyttelse av øvre deler av Reindølas (herunder nedslagsfeltet til Øvre Huldrekoppvatn) og Rødølas nedslagsfelt for kraftproduksjon. Prosjektet vil ikke medføre reguleringer i andre vatn enn der hvor det allerede er gitt reguleringsstillatelse. Unntatt herfra er en døgnregulering i Fremste Smettevatn. Bestemmende årsproduksjon er beregnet til ca. 260 GWh, hvorav ca. 220 GWh vinterkraft. Utbyggingsprisen er anslått til 31,8 øre/kWh. Det som nå ønskes regulert er ca. 16 pst. av Reindølas nedslagsfelt ved utløpet av Langevatn. Selskapet antar at dersom utnyttelsen av Reindøla ikke blir tillatt, vil dette medføre fordyrelse av den del av planen som omfatter Rødøla. Selskapet mener at kraftutbyggingen bør avgjøres gjennom vanlig konsesjonsbehandling uten utsettelse.

Ålesund—Sunnmøre Turistforening gir (i uttalelse til selskapets forrige utbyggingsplan) uttrykk for at en variasjon på 1,5 m i vannstanden til Langevatn som ligger sentralt til i Reindalen, vil i det særdeles langgrunne vatnet og på de lave, flate strender, gi skjemmende sår i landskapet og at det ellers kan føre til beregnende

skadevirkninger. Foreningen sier at en oppdemming over kote 700,5 vil føre til sterk økning i landskapsmessige ødeleggelse. En senking av Langevatnet sies å ville umuliggjøre landing av de betydelige mengder brensel og proviant m.v. fra båt eller fly i noenlunde rimelig nærhet av Rindalseter turisthytte. Foreningen gir uttrykk for at ved siden av den egenverdi fossen og elva har som naturelement i en videre betydning, bør det også tillegges stor vekt at Reindalsvassdraget med sideelver — med unntak for reguleringen i Veltdalen — er det eneste i hele Tafjordområdet som er uberørt av kraftutbyggingen. Foreningen opplyser at den ikke har protestert mot de vassdragsreguleringer som tidligere er gjennomført av Tafjord Kraftselskap. Det mener imidlertid at Reindalen og Reindalsvassdraget er verdifulle naturdokument som bør bevares for ettertiden og finner ikke at vinningen totalt sett vil være stor nok til å rettferdiggjøre de foreslåtte inngrep.

Den Norske Turistforening mener at naturvern og friluftslivinteressene ble behørig dokumentert i forbindelse med Tafjord Kraftselskaps tidligere reguleringer i området. For øvrig sies at området er sterkt gjennomregulert og det bør være et minimumskrav at Reindalen med Reindalsfoss ikke trekkes inn i vassdragsreguleringer.

Norddal kommune opplyser at den tidligere har gått imot utbygging og regulering av Langevatn med Reindalsfoss, i anledning konsesjonssøknad fra Tafjord Kraftselskap av 1962. Kommunen mener at Reindalsfossen i stort monn har tapt sin attraksjon ved oppdemmingen av Sakariasvatn, og at det i praksis nå er få som får glede av å se fossen. Det gis uttrykk for at Reindalen er en av de vakre og særpregede høyfjellsdaler i distriktet med stor fotturisttrafikk og formannskapet ser det sterkt ønskelig at området blir vernet for videre kraftutbygging. Det sies at så vidt kommunen kjenner til er den utbyggingsplan som Tafjord Kraftselskap nå har skissert meget skånsom, og kan ha sine fordeler for dalføret. Kommunen finner det riktig at den nye planen blir nærmere vurdert og tilrås at saken blir avgjort ved vanlig konsesjonsbehandling.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal tilrås utbygging av Reindalen med Reindalsfoss.

Departementet viser til at dalen landskapsmessig sett er meget attraktiv og at det er betydelig fotturisttrafikk gjennom området. Departementet foreslår 10 års vern av Reindalen m/Reindalsfoss.

Det vil bli vurdert om Reindalen skal legges ut til landskapsvernet område i medhold av naturvernloven.

Objekt nr. 107.

MULDALSF OSS

Kontaktutvalget har ikke tatt vassdraget opp til behandling, idet det viser til at det allerede har foregått konsesjonsbehandling. (Taffjord Kraftselskap)

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet viser til at det er gitt konsesjon for dette vassdrag.

*Objekt nr. 108.*VALLDALSVASSDRAGET — VASSDRAG
NR. 418.

Vassdraget kan gi ca. 350 GWh, klasse III.

Kontaktutvalget finner i likhet med Gabrielsenkomitéen at verneinteressene i området er vesentlige og foreslår derfor at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret anbefaler at Valldalsvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Taffjord kraftselskap opplyser i likhet med Sperstadutvalget at mindre deler av vassdraget kan overføres til Taffjord. Selskapet opplyser imidlertid at en slik overføring neppe blir aktuell på de nærmeste 10 år, og har derfor ikke innvendinger mot at vassdraget vernes i en 10-årsperiode.

Ålesund—Sunnmøre Turistforening slutter seg til forslaget om vern av Valldalsvassdraget.

Norddal kommune har sagt seg glad for tilrådingen om vern av Valldalsvassdraget og understreker at det ikke bør bli snakk om noen overføring av vassdraget til Taffjord.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre og Romsdal anbefaler at vassdraget blir vernet.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal tilrår utbygging av Valldalsvassdraget ved delvis overføring til Taffjord.

Departementet foreslår 10 års vern av Valldalsvassdraget.

Objekt nr. 109.

STORDALSVASSDRAGET

Vassdraget kan gi ca. 250 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Norges Naturvernforbund mener at Stordalsvassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Fylkesfriluftsnemnda i Møre

og Romsdal slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal er av den mening at Stordalselva bør kunne vernes mot kraftutbygging.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 110.

RAUMA

Rauma vil ved full utbygging kunne gi 740 GWh.

Kontaktutvalget har vurdert objektet, men ikke fremmet verneforslag for det.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Romsdal Laksestyre, Andalsnes og Omegn Jeger- og Fiskerforening og Rauma elveeierlag har i fellesuttalelse gitt uttrykk for at de mener at Kontaktutvalget har trukket sin konklusjon angående Rauma ut fra en vurdering gitt av andre. Da ingen interesseorganisasjoner har vært med på å gi en vurdering av Rauma er nevnte organisasjoner i villrede om hvor vurderingen stammer fra. Organisasjonene er engstelige for at vurderingene er gitt ut fra ensidige, kortsiktige kommunal-økonomiske motiver, uten nevneverdig motforestillinger fra de som representerer verneinteressene. Det sies at Rauma tilfredsstillende kriterier for vern sett på bakgrunn av Kontaktutvalgets motivasjon for vern i innstillingens alminnelige del. Således opplyses det at Rauma er under utvikling som sportsfiskeelv bl.a. ved at laksetrapper er prosjektert, faste redskaper som garn og teiner tas vekk og kultiveringsarbeidet er i sterk ekspansjon med bygging av modneri og klekkeri. Det hevdes at med den utvikling som foregår vil elven om kort tid få så stor økonomisk og rekreasjonsmessig verdi at en fredning av Raumadalen vil være langt mere positiv for kommunen enn en utbygging. Så vidt angår den økonomiske side av fiske, peker organisasjonene på at i tillegg til den direkte leieinntekt av elven kommer også de indirekte inntekter så som servicetjenester. Videre gis det uttrykk for at en sviakt i innsiget av Raumalaks også vil påføre sjølaksefiskerne i kommunen betydelige tap. Det antas at Rauma med sin uberørthet og særegenhet skulle kunne betinge at vassdrag med tilliggende fjellområder kan tjene som referanseområder for den naturvitenskapelige interesse. Videre gis det uttrykk for at en utbygging av Raumafallene vil redusere interessen for Romsdalen som

Om verneplan for vassdrag.

turistobjekt, noe som vil representere en alvorlig trussel mot det gamle bosettingsmønster i dalen. For øvrig nevnes at vassdraget som trivselsfaktor er med på å opprettholde bosettingsstrukturen. Organisasjonene mener videre at den betydelige kraftutbygging som allerede har skjedd i Møre og Romsdal fylke, tilsier at Raumavassdraget unntas fra utbygging. Kommunestyret henstilles om å gå inn for at Raumavassdraget fredes mot kraftutbygging for de første 10 år.

Grytten Bondelag slutter seg til uttalelsen som er referert foran.

Øverdalen's Jakt- og Fiskelag henstiller om at Rauma ved eventuell utbygging må få en minstevannføring som ikke blir for lav. Minstevannføringen må vurderes av fagkyndige og av representanter for foreningen.

Ulvådalen Grunneierforening har behandlet saken på medlemsmøte. 7 medlemmer ga uttrykk for at dersom Ulvåvassdraget planlegges for utbygging må foreningen få anledning til å uttale seg om planene på forskjellige trinn i planleggingen. 4 medlemmer mente at Ulvåvassdraget bør tas med på verneplanen for vassdrag.

Tunga sameie opplyser at det er interessert i å medvirke til at sameie med tiliggende områder bevares for ettertiden i en så uberørt form som mulig. Sameiet har siden en tid tilbake undersøkt hvilke muligheter det finnes for i størst mulig utstrekning å få fredet hele området inklusiv Ulvåvassdrag i sin helhet. Bakgrunnen for denne holdningen er at sameiets areal med tiliggende områder i mange år har vært nyttet som rekreasjonsområde for bygdene omkring og for deler av landet for øvrig. Det nevnes at selv om området er forholdsvis uberørt har det likevel gode forbindelser fra forskjellige kanter. Sameiet mener at alle reguleringsalternativ vil sterkt påvirke området estetisk. For øvrig opplyses det at grunneierne i sameiet har påtatt seg restriksjoner på en del utgifter gjennom årene for at området skulle kunne bevares i så uberørt form som mulig. Sameiet slutter seg til den uttalelsen som er gitt av Romsdal Lakestyre, Andalsnes og Omegn Jeger- og Fiskeforening, og Rauma Eleveierlag likevel slik at det ikke bør settes noen tidsfrist på fredningen.

Rauma Innlandsfiskerinemnd tilrår fredning av Rauma og Ulvåvassdraget i 10 år.

Ålesund-Sunnmøre Turistforening er bekymret for eventuell regulering av Ulvådalen. Større oppdemninger vil ikke bare sette Vakkerstøylen Turisthytte under vann, men ifølge foreningen også umulig-

gjøre den fri ferdsel gjennom dalen som har tradisjoner fra lang tid tilbake. Det nevnes således at det ikke blir mulig å legge nye stier oppe i de bratte og til dels rasfarlige fjellsidene ned mot et eventuelt magasin og at båtferdsel over magasinet vil medføre problemer på grunn av skiftende vannstand. Videre uttales at en regulering i Nøre og Søre Hanedolsbotnen, spesielt forbundet med anleggsveg, vil være ødeleggende for et av landets prektigste friluftsområder. Foreningen gjør oppmerksom på at det foreligger forslag om å innlemme fjellområdene syd for Høgtunga-Lågtunga i et fremtidig naturvernområde i traktene. Dette forslag har ifølge foreningen fått støtte fra Tunga sameie, Møre og Romsdal Naturvern og den Norske Turistforening.

Rauma Senterungdom beklager at det i Innstillingen om vassdrag som bør unntas fra kraftutbygging, ikke er anbefalt fredning av Raumavassdraget. For øvrig foreslås at Rauma kommune nedsetter et utvalg som på bredt utvalg skal vurdere konsekvensene av en eventuell utbygging av Rauma.

Rauma kommune slutter seg til innstilling om vassdrag som bør unntas fra utbygging når det gjelder vassdrag innen Rauma kommune. 22 av kommunestyrets 44 medlemmer har gitt uttrykk for at en medtilslutningen til innstillingen ikke har tatt standpunkt til eventuell utbygging av Raumavassdraget og tar forbehold om å komme tilbake til dette spørsmålet når det blir aktuelt. Disse medlemmene har også gitt uttrykk for at det er en forutsetning at kommunen tidligst mulig blir underrettet om kraftutbyggenes planer til enhver tid når det gjelder denne utbyggingen.

Departementet foreslår at eventuell søknad om regulering av vassdraget blir konsesjonsbehandlet på vanlig måte.

Objekt nr. 111.

ISTRAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 432.
Vassdraget kan gi 50 GWh i klasse III.

Kontaktutvalget finner i likhet med Gabrielsenkomiteén at verneinteressene her er så vesentlige at Istravassdraget foreslås unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret anbefaler vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Ålesund-Sunnmøre Turistforening slutter seg til innstillingen fra Hovedstyret om at vassdraget fritas fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre og Romsdal slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Om verneplan for vassdrag.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal mener at Istravassdraget med Stigfoss bør kunne vernes mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Istravassdraget.

Objekt nr. 112.

MONGEFOSS

Kontaktutvalget viser til at objektet har vært underlagt konsesjonsbehandling.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet viser til at det ved kgl. res. av 31. juli 1970 er fastsatt reguleringsbestemmelser for dette vassdrag i forbindelse med Grytten Kraftverk, jfr. St. prp. nr. 42 (1969—70) Innst. S. nr. 301 og Stortingets vedtak 18. juni 1970.

Objekt nr. 113.

MARDALSF OSS

Kontaktutvalget viser til at objektet har vært underlagt konsesjonsbehandling.

Hovedstyret har ikke omtalt Mardalsfossen.

Departementet viser til at det er fastsatt reguleringsbestemmelser for dette vassdrag i forbindelse med Grytten Kraftverk.

Objekt nr. 114.

DRIVAVASSDRAGET MED GRØVU OG AMOTSELVA — VASSDRAG NR. 449.

Vassdraget kan gi 700 GWh i II B.

Kontaktutvalget foreslår at Drivavassdraget med unntak for de deler som berøres av den pågående utbygging av Festa-Vindøla, blir unntatt fra kraftutbygging. Utvalgets forslag omfatter bl. a. Grøvuassdraget med Svisdal/Jenstadjuvet og Driva ovenfor Vekveelva med Amotsvassdraget.

Hovedstyret anbefaler at Drivavassdraget med unntak for pågående utbygging, blir unntatt fra videre kraftutbygging.

Sør-Trøndelag kraftselskap gjør oppmerksom på at det for Drivavassdraget er opprettet en egen overenskomst med Møre og Romsdal fylke om fellesutbygging. Første del av denne utbyggingen er i gang, neste byggetrinn forutsettes å omfatte Grøvuassdraget. Selskapet mener at skadevirkningene vil bli forholdsvis begrensede. For fisket mener selskapet at en regulering av Grøvu vil medføre åpenbare fordeler med jevnere og større vintervannføring. For øvrig gjøres det oppmerksom på at selv om fellesutbyggingen gjennomføres vil 1 000 km² av Drivas nedbørfelt ikke berøres av kraftutbygging. Selskapet protesterer mot at Grøvuassdraget blir vernet.

Fylkesfriluftsnemnda i Sør-Trøndelag har ikke merknader til at det foreslås varig unntak for Drivavassdraget utenom den pågående utbygging, objekt nr. 114.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har sluttet seg til uttalelsen fra kraftselskapet.

Kristiansund Elektrisitetsverk anser utbygging av Driva som en korrekt utnyttelse av Nord-Møres natur.

Universitetet i Trondheim opplyser at områdene ved Jenstadjuvet, Reppdalen, Gruvedalen sørvest for Driva representerer store naturvitenskapelige verdier som også er påpekt av Kontaktutvalget. Universitetet sier seg i første omgang tilfreds med Hovedstyrets og Kontaktutvalgets forslag om vern i 10 år. Imidlertid vil universitetet arbeide for å frede større naturområder sørvest for Driva — noe som da i neste omgang må kreve varig vern av elvene i området.

Oppdal kommune støtter verneplanen for de vassdrag som ligger innen kommunen, herunder objekt nr. 114.

Sunnadal formannskap har behandlet objektet. 8 medlemmer slutter seg til vurderingen fra Kontaktutvalget og fra Hovedstyret. 1 medlem går i sin uttalelse mer inn på verneverdiene til objektet og viser dessuten til et brev fra Sunndal fjellstyre. Også han slutter seg til vurderingene fra Kontaktutvalget og Hovedstyret.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre og Romsdal har anbefalt objektet vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal tilrår utbygging av Drivavassdraget.

Departementet foreslår 10 års vern av objektet.

Objekt nr. 115.

ALVUNDA, INNERDALEN — VASSDRAG NR. 454.

Kontaktutvalget finner det naturlig nå når landskapet i Innerdalen er fredet, at fredningen blir utvidet til også til varig å omfatte vassdraget, og at denne fredingen blir gjennomført etter naturvernloven.

Hovedstyret finner det naturlig at spørsmålet om utbygging bør avklares gjennom fullførelse av konsesjonsbehandling. I tilråding av 5. juli 1971 anbefaler 4 medlemmer i Hovedstyret at konsesjonsseknsnaden om utbygging av Alvunda m. m. blir imøtekommet. To medlemmer, herunder formannen, anbefalte søknaden avslått.

Kristiansund Elektrisitetsverk presiserer at arbeidet for å få området fredet ble tatt opp etter at elektrisitets-

Om verneplan for vassdrag.

verkets søknad om regulering av 1964 var kunngjort. Vassdraget ble unntatt fra fredningen. Etter elektrisitetsverkets mening er fredningen gjennomført uten at vannkraftinteressene er avvleid mot naturverninteressene. Den foretatte landskapsfredning kan derfor i seg selv ikke være noe argument for fredning av vassdraget. Elektrisitetsverket anser utbygging av Ålvunda som en korrekt utnyttelse av Nordmøres naturressurser.

Universitetet i Trondheim opplyser at vernet av Innerdalen har meget høy verdi ut fra naturvitenskapelige interesser. Etter Universitetets mening har området kvaliteter som gjør det aktuelt som nasjonalpark. Videre gir Universitetet uttrykk for at dersom fredningen av området skal få noen mening må den også omfatte vassdraget. Universitetet gir full støtte til Kontaktutvalget med hensyn til Ålvunda og Innerdalen.

Det Norske Videnskaps-akademi i Oslo gir uttrykk for at det virker urimelig at et dalføre som allerede er underlagt visse fredningsbestemmelser, skal bli utsett for inngrep ved vassdragsutbygging.

Kontaktutvalget for natur- og miljøvern i Sunndal (underavdeling av Møre og Romsdal Naturvern) gir uttrykk for at den eneste akseptable løsning for Innerdalen er at alt fredes. — Videre sies at det vanskelig kan aksepteres at de offentlige myndigheter nå går hen og gir klarsignal for utbygging av vassdraget, når de i første omgang har landskapsfredet området. Det henstilles om å følge Kontaktutvalgets tilråding i saken.

Den Norske Turistforening og Trondheim Turistforening anbefaler at Innerdalsvassdraget blir fredet. Det pekes i denne forbindelse på at Innerdalen inngår i turistforeningens løypenett. Kravet om vern av Innerdalsvassdraget (Ålvunda) har for øvrig også fått tilslutning fra flere andre institusjoner som representerer naturvern- og friluftslivinteressene, eksempelvis kan nevnes Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM), Oslo og Omland Turistforening, Norsk Tindeklubb og Norsk Botanisk Forening.

Sunndal kommune har vist til kommunestyrets vedtak av 22. januar 1970, der det med 20 mot 17 stemmer har frarådd å imøtekomme Kristiansund Elektrisitetsverks-konsesjonssøknad.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre og Romsdal anbefaler Innerdalsvassdraget vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen i Møre og Roms-

dal tilrår utbygging av Ålvunda i Innerdalen.

Departementet finner verneinteressene i denne del av Trollheimen dominerende i forhold til kraftinteressene (ca. 90 GWh relativt dyr kraft) og vil foreslå Innerdalen varig vernet. Saken er under konsesjonsbehandling, og dersom Stortinget slutter seg til verneforslaget, vil konsesjonssøknaden bli avslått.

Objekt nr. 116.

TODALSELV — VASSDRAG NR. 455.

Vassdraget kan gi 270 GWh i III.

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret har under henvisning til bl. a. at vassdraget synes å ligge dårlig til rette for total, isolert utbygging, foreslått at Todalsvassdraget blir unntatt fra utbygging i en 10-årsperiode.

Kristiansund Elektrisitetsverk uttaler at det anser utbygging av Todalselva som en korrekt utnyttelse av Nordmøres naturressurser.

Surnadal kommune opplyser at det eier en del av Todalsvassdraget og at det foreligger andre utbyggingsalternativer for Todalen som kan bli rimeligere og mer skånsomme enn det som er nevnt i Hovedstyrets innstilling. Kommunen peker på at det først kan bli snakk om en mulig utbygging i Todalen i 1983 og at det derfor ikke skulle være nødvendig med en fredning av vassdraget i en 10-årsperiode slik som foreslått av Hovedstyret. Kommunen ber derfor om at Todalsvassdraget blir tatt ut av fredningsplanen.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre og Romsdal slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal tilrår utbygging av Todalsvassdraget.

Departementet foreslår 10 års vern av Todalsvassdraget.

Objekt nr. 117.

SØYA

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter der det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Surnadal kommune har ikke innvendinger mot verneforslaget for Søya.

Fylkesfriluftsnemnda i Møre

Om verneplan for vassdrag.

og Romsdal slutter seg til Kontaktutvalgets forslag.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal er av den mening at Sjøya bør kunne vernes mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 118.

TROLLHEIMEN

Kontaktutvalget viser i sin rapport til at objektet allerede er konsesjonsbehandlet.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet viser til at det er gitt konsesjon for dette objekt. Så vidt angår Orkla som delvis ligger i Trollheimen, viser departementet til objekt nr. 123.

Objekt nr. 119.

KONGSVOLL—HJERKINN — VASSDRAG NR. 449 OG 19.

Kontaktutvalget opplyser at det ikke foreligger utbyggingsinteresser i området og foreslår at de deler av nedbørsfeltet til Folla-Driva som berøres av den foreslåtte nasjonalpark, blir varig vernet.

Hovedstyret opplyser at området vil bli kunne berørt ved eventuell utbygging av Atna, men det legger avgjørende vekt på at det her er planer om nasjonalpark og har ikke merknader til varig vern av området.

Sør-Trøndelag kraftselskap opplyser at det for Drivas vedkommende i det vesentlige ikke vil ha noe å innvende til fredningsforslaget for området Kongsvoll—Hjerkinn.

Oppdal kommune støtter verneplanen for de vassdrag som ligger innen kommunen, herunder objekt nr. 119.

Fylkesfriluftsnemnda i Sør-Trøndelag har ikke merknader til at det foreslås varig unntak for dette objektet.

Departementet har ikke noe imot varig vern av de deler av nedbørsfeltet til Folla—Driva, som berøres av den foreslåtte nasjonalpark.

Objekt nr. 120.

FESTA/VINDØLA

Kontaktutvalget viser til at objektet allerede er konsesjonsbehandlet.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet viser til at objektet allerede er konsesjonsbehandlet (jfr. objekt 118).

Objekt nr. 121.

GRYTDALSELV — VASSDRAG NR. 481.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget særlig av hensyn til de naturvitenskapelige interesser blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Universitetet i Trondheim opplyser at det administrativt fredete område «Sognli» har høy naturvitenskapelig interesse. Det uttales at dersom fredningen av området skal ha noen interesse må også vassdraget vernes varig.

Orkdal kommune slutter seg til Kontaktutvalgets forslag om varig vern av Grytdalselva.

Snillfjord kommune slutter seg til forslaget om varig vern av vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda o Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ikke merknader til at Grytdalselva unntas fra kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Grytdalselva under henvisning til de naturvitenskapelige interesser.

Objekt nr. 122.

SKJENALDELVA

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 123.

ORKLA — VASSDRAG NR. 493.

Vassdraget kan gi 1100 GWh (II A—III).

Kontaktutvalget har ikke funnet å kunne ta Orklavassdraget eller deler av det med i verneplanen. Utvalget presiserer imidlertid ønskeligheten av at en eventuell kraftutbygging må utformes slik at den del av Trollheimen som ennå ikke er berørt av kraftutbygging og andre inngrep (veier, m. v.), av hensyn til friluftsliv og de naturvitenskapelige interesser blir bevart mest mulig intakt.

Hovedstyret mener at forholdene i Orkla ikke er tilstrekkelig klarlagte, og at det derfor trengs videre oppklaring gjennom en vanlig konsesjonsbehandling.

Universitetet i Trondheim peker på at det ikke er utbygd vannkraft av betydning i vassdraget. Vassdraget er vidt forgrenet og synes rent umiddelbart å være

Om verneplan for vassdrag.

det som rommer det mest varierte utvalg av ferskvannsbiotoper og tilstøtende terrestriske biotoper. Orkla er en av landets beste lakse- og sjøareelver. Basert på nedslagsfeltets størrelse er Orkla det største uregulerte hovedvassdraget i landet sør for Vefsna, med et nedslagsfelt på 3 053 km² er det over dobbelt så stort som det nest største Verdalselva. Dette store, intakte og vidt forgrenede hovedvassdraget representerer enestående verdier. Etter Universitetets mening er det imidlertid på det nåværende tidspunkt vanskelig å foreta noen avveining mellom Stjørdalselv og Orkla. Til det er de vitenskapelige interesser for dårlig dokumentert spesielt for Orklavassdraget. Det kreves i første rekke en registrering og kartlegging av vassdragenes ulike ferskvannsbiotoper og tilstøtende terrestriske områder, samt deres kulturhistoriske og geografiske verdier. I Stjørdalselv er en slik registrering tatt opp i beskjeden målestokk av Universitetet i Trondheim. Orkla er nærmest ukjent område. Universitetet uttaler videre at her haster det med å komme i gang da konsesjonssøknad for Granautbyggingen allerede foreligger. For øvrig opplyses at Universitetet arbeider med forslag om opprettelse av naturfredet område av de deler av Trollheimen som ennå ikke er berørt av kraftutbygging.

Norges Naturvernforbund mener at Orkla bør komme med «en verneplan nr. 2».

Den Norske Turistforening uttaler at det nå er foretatt så store reguleringsmessige inngrep i Trollheimen at Orkla ikke bør bygges ut. De gjenværende områder i Trollheimen er av største betydning for friluftsfolket i Sør-Trøndelag og Trondheim Turistforening. Turistforeningen finner i dette tilfelle ikke å kunne slutte seg til Kontaktutvalgets uttalelse, men foreslår Orkla varig vernet, subsidiært for en 10-årsperiode.

Trondheim Turistforening har i uttalelse til søknad om utbygging av Grana kraftverk understreket at Trollheimen nå er sterkt innsnevret av kraftutbygging. Foreningen går ikke direkte imot søknaden, men ber om at det blir satt opp nærmere angitte konsesjonsvilkår om de landskapsmessige inngrepene og om at det skal betales en årlig avgift til merking, staking, om vedlikehold av ruter, samt vedlikehold og fornyelser av turisthytter i Trollheimen.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Orkla bør vernes i 10 år.

Melhus kommune peker på at en utbygging av Orkla også berører kommunen med en utbygging av Svorka—Trevja og Svorksjøen. Svorksjøen er tenkt senket 11 m

og demmet inntil 0,7 m. Kommunen er sterkt klar over slik utbygging med konsekvenser for Svorksjøen. Det knytter seg betydelige friluftsjakter for kommunen i området ved Svorksjøen som vil bli vesentlig ødelagt ved en mulig utbygging. For øvrig pekes på at eventuelle klimaendringer vil kunne skape vanskeligheter for jordbruksinteressene.

Orkdal kommune ser ingen særlig grunn til å reise innvendinger mot utbygging av Orkla — likevel slutter kommunen seg til det syn at Trollheimen må bli mest mulig uberørt.

Meldal kommune stiller seg positivt til utbygging av øvre Orkla, men er forbeholden for utnyttelse av nedre Orkla, og peker på at Trollheimen bør bevares mest mulig urørt.

Rennebu kommune uttaler at den trolig vil stille seg positivt til utbygging av øvre Orkla, og viser for øvrig til Hovedstyrets innstilling om at en utbyggingsplan bør gis vanlig konsesjonsbehandling.

Fylkesfriluftsnemnda i Sør-Trøndelag finner det lite tilfredsstillende at Orkla er foreslått underlagt vanlig konsesjonsbehandling. Nemnda hadde sett det som naturlig at et så stort og markant vassdrag ikke blir avfeiet som «vanlig konsesjonssak» i en innstilling hvor landets totale vannressurser burde ha vært med i vurderingen. Nemnda gjør rede for utbyggingstrinnene i Grana og mener at siste utbyggingstrinn (trinn 3) som omfatter Minilla, vil være en ulykke for friluftsliv- og naturverninteressene i Trollheimen. Av produksjonstallene fremgår at byggetrinn 3 representerer forholdsvis små kraftmengder. Nemnda foreslår derfor Minilla varig vernet mot kraftutbygging.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag frarår at Orkla-vassdraget blir tatt med i verneplanen for vassdrag. Fylkesutvalget har i hovedsak sluttet seg til fylkesmannens uttalelse.

Departementet foreslår at eventuelle søknader om utbygging i Orkla undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 124.

GAULA — VASSDRAG NR. 497.

Gaula kan gi ca. 600 GWh, klasse III.

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret har i sin innstilling referert uttalelser fra Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo og fra Sør-Trøndelag Naturvern. Uttalelsene gir en oversikt over verneinteressene i vassdra-

Om verneplan for vassdrag.

get. Videre har Hovedstyret tatt inn en oversikt over hvilke utbyggingsmuligheter som foreligger. Det påpekes at en eventuell utbygging i vassdraget vil kunne ha en gunstig flomdempende effekt. Hovedstyret konkluderer med en anbefaling om at Gaula blir tatt med i verneplanen for en 10 årsperiode, men allikevel slik at følgende mindre felter blir holdt utenfor:

- a) Hiåsjøen, som kan nyttes rasjonelt i en utbygging av Orkla,
- b) Hukla-Kusma som kan overføres til Lundesokna.

For feltene omtalt under pkt. a) og b) forutsetter Hovedstyret vanlig konsesjonsbehandling.

Norges Jeger og Fiskerforbund anbefaler Gaula vernet i en 10-årsperiode og at det foretas grundige utredninger før eventuelle konsesjonssøknader blir avgjort.

Sør-Trøndelag kraftselskap påpeker at vassdraget ligger sentralt til i fylket, at det er flomfarlig for store jordbruksarealer og at det sokner til de økonomisk mest svake av fylkets landkommuner. Selskapet er enig i at Gaula vil gi forholdsvis dyr kraft, men mener på bakgrunn av den sentrale beliggenhet at en utbygging er utvilsomt fordelaktig. For øvrig gir kraftselskapet uttrykk for at eventuell utbygging ikke vil gi vesentlige skadevirkninger for verneinteressene. Selskapet protesterer mot at Gaulavassdraget tas inn i verneplanen, da det mener at det ikke er gitt noen dokumentasjon for verneinteresser som skulle tilsi et så vidtrekende vedtak for et av fylkets største og sentrale vassdrag.

Universitetet i Trondheim gjør oppmerksom på at sidevassdraget Lundesokna med Samsjøen og Holsjøen allerede er regulert, og at det foreligger konsesjonssøknad for overføring av Hukla—Kusma, som av Hovedstyret er holdt utenfor verneplanen. Vassdraget er dessuten sterkt forurenset av tungmetaller fra gruvedrift.

Videre sies det fra Universitetet at dersom en vurderer Gaula, Stjørdalselv med Forra og Orklavassdraget er Gaula dårligste vernealternativ og må betraktes som uegnet som referansevassdrag.

Trondheim Turistforening har i sin uttalelse til søknad om overføring av Hukla/Kusma meddelt at den ikke motsetter seg søknaden under forutsetning av at arbeidet legges opp så det tas hensyn til de fremtidige ruter i området og viser til at området syd for Selbusjøen, Brungmarka/Rensfjellet utpeker seg som nytt utfartsterreng for Trondheim.

Den Norske Turistforening slutter seg til Hovedstyrets forslag, hvis hensynene som er nevnt av Trondheims Turistforening blir ivarettatt.

Norges Jeger- og Fiskerforbund opplyser at Gaula er lakseførende i 95 km og at det her foregår et viktig nærings- og sportsfiske. Videre opplyses at den årlige avkastning varierer fra 7000 til 15 000 kg i gode år. Det opplyses at Trondheim og Om-land Fiskeadministrasjon i alle år har drevet med et utstrakt kulturarbeid med laks i denne elva, som etter forbundets mening sikkert er en sterk medvirkende faktor til det gode laksefiske på Trøndelagskysten. Etter forbundets mening bør Gaula settes på vernelisten i 10 år og grundig utredning bør foretas før eventuelle konsesjonssøknader blir avgjort.

Alen kommune går imot at Gaula tas med i verneplanen for en 10-årsperiode. Kommunen legger særlig vekt på den økonomiske betydningen av kraftutbyggingen, og at den i et hvert tilfelle vil ha rikelig med uberørte fjellområder i kommunen.

Haldalen kommune tilrår at Gaula ikke tas med i verneplanen.

Midtre Gauldalkommune er ikke enig i at Gaula blir tatt med i verneplanen. Kommunen tiltrer ikke forslaget om overføring av Hiåsjøen til Orkla da en slik overføring vil forringe en utbygging av Gaula. For øvrig presiseres at en utbygging av Gaula vil kunne få stor betydning for flomdempningen.

Melhus kommune slutter seg til forslaget om å verne Gaula i en 10-årsperiode. Kommunen legger imidlertid stor vekt på den sikring av jordbruksområder og industriområder langs vassdraget som en kunne få ved å regulere vassdraget. Det foreslås opprettet et kontaktorgan for alle interesser i vassdraget.

Regionplanrådet for «Fjellregionen» (Selbu, Tydal, Røros, Alen, Haldalen og Midtre Gauldal kommuner) går imot vern av Gaulavassdraget i 10 år.

Fylkesfriluftsnemnda i Sør-Trøndelag frarår at Gaulavassdraget blir tatt med på verneplanen.

Departementet foreslår at Gaula blir tatt med på verneplanen for 10 år. likevel slik at overføring av Hukla og Kusma til Lundesokna og en eventuell utnyttning av Hiåsjøen med utbygging i Øvre Orkla blir vurdert ved vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 125.

NEDALSMYRENE

Kontaktutvalget viser til at objektet allerede er konsesjonsbehandlet.

Om verneplan for vassdrag.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet. Departementet viser til at konsesjon ble gitt ved kgl. res. av 23. august 1968, jfr. St. prp. nr. 82 (1967—68), Innst. S. nr. 260 og Stortingets vedtak av 15. juni 1968.

Objekt nr 126.

STUESJØEN

Kontaktutvalget viser til at objektet allerede er konsesjonsbehandlet.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet viser til at Stuesjøen allerede er konsesjonsbehandlet.

Objekt nr. 127.

SAGELVA M/JONSVATNET

Vassdraget ligger nær Trondheim og tjener til drikkevann.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal tas stilling til vassdraget ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 128.

STORDALSELV

Kontaktutvalget har vurdert objektet, men ikke funnet å kunne fremme verneforslag for det.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av vassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 129.

NORDDALSELV

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynet er vesentlig.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemda i Sør-Trøndelag har ikke noe å merke til varige unntak som foreslått for Norddalselv.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ikke merknad til at Norddalselv blir tatt med blant vassdrag som gis vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 130.

AURSUNDLIELV

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag opplyser at fylkestinget er enig i vern av vassdraget.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 131.

STJØRDALSELV OG VERDALSELV M/ FORRA — VASSDRAG NR. 504 OG 514.

Kraftpotensial 600—1000 GWh.

Kontaktutvalget gir i en lengre redegjørelse uttrykk for at området mellom Stjørdal og Verdal er meget benyttet til friluftsområde, og at de store myrene er potensielt jordbruksområde, samtidig som de vitenskapelige verneinteresser her er særskilt store, såvel zoologisk som botanisk. Utvalget finner vassdraget meget verneverdig, men før det tar stilling i saken foreslår det at det blir foretatt en totalplanlegging i området. To medlemmer i Kontaktutvalget mener prinsipielt at Forravassdraget representerer så store naturvitenskapelige interesser at det må legges avgjørende vekt på disse ved den videre planlegging.

Hovedstyret gir uttrykk for at når det gjelder kraftutbyggingsinteresser og den virkning en utbygging vil ha for verneinteressene, trengs en videre klargjøring før standpunkt kan tas. Det vises til at undersøkelser er i gang under Statskraftverkernes ledelse.

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk er av den oppfatning at det ikke er tvil om at en moderat utbygging av Forraområdet vil kunne skje med stor økonomisk fordel for distriktet og tilpasset de øvrige bruksinteresser tilknyttet vassdraget. Elektrisitetsverket mener også at de vitenskapelige interesser vil ha store «restmuligheter» i området.

Universitetet i Trondheim bekrefter at det i Forradalsområdet er dokumentert store vitenskapelige verdier og at et større naturområde er foreslått fredet etter naturvernloven. Universitetet slutter seg til Elgmorks og Gjærevolls uttalelse i Kontaktutvalget om at Forravassdraget representerer så store naturvitenskapelige interesser at det må legges en avgjørende vekt på disse ved den videre planlegging.

Om verneplan for vassdrag.

Norges Naturvernforbund mener at Stjørdalselv/Verdalselv/Forra må komme med på «en verneplan nr. 2».

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Forra bør vernes varig.

Norges Jeger- og Fiskerforbund opplyser at Trondheim og Omland Fiskeadministrasjon i samarbeid med Trondheim Laksestyre, Fosen Laksestyre og Inn-Trøndelag Laksestyre har kulturarbeid med laks i vassdraget. Ellers understrekes det at Færen med sitt store vannmagasin betyr mye for vannføringen til Stjørdalselv. Skulle vannmengden fra Færen bli ført andre veier, er det fare for at Stjørdalselvas vannmengder ikke blir tilstrekkelige for å verne om den storlaksen som går der i dag. For øvrig understrekes områdets spesielle naturskjønne karakterer. Forbundet mener at de momenter som er nevnt i deres uttalelse sammen med de forhold som er beskrevet i uttalelse fra Levanger Feltbiologiske Forening tilsier at en her må være svært varsom med inngrep, og at den planlagte regulering ikke bør bli satt ut i livet.

Levanger Feltbiologiske Forening har foreslått et nærmere angitt område rundt Forra fredet som naturvernområde. Foreningen understreker områdets store naturvitenskapelige betydning. Videre gis det opplysninger om at området har vært nyttet mye av friluftsfolk både i forbindelse med turgåing, jakt og fiske. Videre pekes på at Levanger er et utpreget skolesentrum og at området brukes i ikke rent uvesentlig grad som ekskursjonsområde. For øvrig pekes på den store betydning som området vil få i fremtiden for Levanger—Verdalsregionen.

Inn-Trøndelag Laksestyre rår til på bakgrunn av en lengre redegjørelse, at utbygging ikke foretas.

Stjørdal Elveierlag slutter seg til Inn-Trøndelags Laksestyres uttalelse og er av den mening at skadevirkningene og betenkelighetene ved den foreslåtte regulering, er så store at utbygging ikke bør foretas.

Meråker kommunale Elektrisitetsverk viser til at både Kontaktutvalget og Hovedstyret går inn for totalplanlegging. I denne sammenheng vil Elektrisitetsverket bemerke at en totalplanlegging må omfatte hele Stjørdalsdalføret. Det er betydelige areal på sørsiden av dalen, og der er det òg muligheter for kraftutbygging som må vurderes i denne sammenheng. Elektrisitetsverket mener at det er vanskelig å ha noen fornuftig mening om hva fredning vil medføre. Videre gis det uttrykk for at selv om distriktet eller landet vil ha fordeler av fredning, er det ikke

sikkert at dette vil være til fordel for lokalsamfunnet i Meråker. Elektrisitetsverket peker på at vasskraften er grunnlaget for bygdas viktigste næringsveg, elektrosmelting, som har vært i gang siden århundreskiftet. Hvis fredning av Forra vil føre med seg nedtrapping av denne industrien og hindre etablering av ny industri, er det etter elektrisitetsverkets mening grunn til å vise all mulig varsomhet. Å ta næringsgrunnlaget fra et lokalt samfunn må være et overgrep i videste forstand sier elektrisitetsverket. For øvrig gis det uttrykk for at det så vidt angår vasskraftutbygging burde være grunnlag for et både/og, og ikke bare et enten/eller. Elektrisitetsverket antar at interessene vil bli tilstrekkelig avveid gjennom vanlig konsesjonsbehandling.

Meråker kommune finner under henvisning til betydelige verneinteresser og kraftutbyggingsinteresser ikke å kunne ta stilling til saken. Kommunen ber derfor om at saken blir forelagt på nytt når den videre klargjøring som Hovedstyret for NVE ønsker er foretatt. Etter kommunens oppfatning må den totalplanlegging som anbefales både av Kontaktutvalget og Hovedstyret, omfatte hele Stjørdalsdalføret. Kommunen slutter seg ellers til de merknader som er fremsatt av det kommunale elektrisitetsverk. 6 medlemmer av kommunestyret mente at man i uttalelsen ikke skulle gi noen tilslutning til de merknader som ble framsatt av det kommunale elektrisitetsverk.

Stjørdal kommune slutter seg til uttalelsen fra friluftsnemnda, generalplanutvalgets sekretariat. Det pekes her på den store verneverdi vassdraget har både av miljømessig og trivselsmessig karakter. Det vises spesielt til den verdi fisket har i Stjørdalselva og Forra og til den ulempe som vil oppstå ved regulering og ujevn tapping med liten vannføring sommerstid og økt vannføring om vinteren. Forholdet kan ha uheldige følger for Stjørdalsfjorden som resipient. I tilfelle utbygging bør vannet ikke føres over til Verdal.

Levanger kommune slutter seg til generalplanutvalgets vedtak og viser ellers til uttalelsen fra friluftsnemnda og Det norske myrselskap. Generalplanutvalgets vedtak er følgende:

«Generalplanutvalget vil understreke at i Forraområdet er betydelige verneverdier sett fra et naturvitenskapelig synspunkt, og at områdets rekreative verdi er stor og økende, kanskje særlig grunnet de hyttekonsentrasjoner som er etablert og under videre utbygging inn mot området. Utvalget vil også peke på de betydelige produksjonsmuligheter for jordbruk som finnes i området. Generalplanutvalget vil derfor sterkt støtte at de nødvendige undersøkelser blir foretatt og den andyende totalplan for området blir utarbeidet

Om verneplan for vassdrag.

for endelig avgjørelse om vern eller utbygging blir tatt.»

Verdal kommune gir uttrykk for at de skisserte planer for kraftutbygging i Verdal —Meråkerområdet, betyr store forandringer i vassdragene i Verdal. Etter de utredninger som foreligger kan en likevel ikke se at det er uerstattelige inngrep som blir foretatt. Ut fra en helhetsvurdering kan en ikke anse at fredning av vassdragene kan anbefales.

Steinkjer kommune gir uttrykk for at så vidt angår Skjåkevatnet, som har avløp til Verdalsvassdraget, forutsetter den spørsmålet tatt opp til endelig vurdering når de pågående undersøkelser om verneverdien for vassdragene i Stjør- og Verdal er tilendebrakt.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag gir uttrykk for at den vil komme tilbake til spørsmålet om regulering av Forravassdraget når undersøkelsene er ferdige.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag finner ikke grunn til å foreslå objektet trukket inn i verneplanen på det nåværende tidspunkt.

Departementet fører ikke Stjørdalselv og Verdalselvm/Forra opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere. Departementet er klar over at fisket, friluftslivinteressene og de naturvitenskapelige interesser i området må tillegges stor vekt ved den senere vurdering.

Objekt nr. 132.

SNASAVATN

Kontaktutvalget foreslår Snåsavatnet varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret er av den oppfatning at det materiale som foreligger i forbindelse med rapporten er høyst utilstrekkelig som vurderingsgrunnlag for et verneforslag, og mener derfor at saken eventuelt bør avklares gjennom vanlig konsesjonsbehandling.

Universitetet i Trondheim opplyser at Snåsavatn er en av de store oligotrofe innsjøer i Trøndelag. Vatnet er beskjedent regulert, mens de fleste andre av denne typen som Limingen, Tunnsjøen og Selbusjøen har store reguleringsinngrep. Universitetet har en feltbiologisk stasjon ved Snåsavatnet og vatnet har stor betydning for forskning og undervisning. Etter Universitetets mening bør reguleringshøyden derfor ikke økes.

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Steinkjer kommune gir uttrykk for at med bakgrunn i det materiale som nå er

lagt fram, mener formannskapet fortsatt at de viktigste vassdrag i kommunen bør vernes mot regulering eller ytterligere regulering til kraftforsyningsformål. Dette gjelder i særlig grad Snåsavassdraget og Ogna og Figga.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag mener at Snåsavatnet med Ogna bør vernes mot vassdragsutbygging den kommende 10-årsperioden.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag opplyser at det ifølge fylkesverkets uttalelse er visse utbyggingsinteresser i vassdraget. Hvor store disse interessene er, vil i vesentlig grad være avhengig av hvor vidt Sanddøla/Lura kan bygges ut uten å ta med noe av Storåselv. Både disse utbyggingsinteressene og de forskjellige verneinteressene synes å være utilstrekkelig belyst. Ut fra de avgitte uttalelser fra de berørte kommuner, Snåsa og Steinkjer, og også fylkesfriluftsnemndas uttalelse, anbefaler fylkesmannen Snåsavatnet vernet mot kraftutbygging i 10 år.

Fylkestinget i Nord-Trøndelag har behandlet saken, 17 stemmer ble avgitt for fylkesmannens innstilling, mens 17 stemmer vedtok en uttalelse om at objektet bør underlegges vanlig konsesjonsbehandling.

Departementet foreslår 10 års vern av Snåsavatnet.

Objekt nr. 133.

OGNA

Vassdraget kan gi 260 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret mener at det materiale som foreligger i forbindelse med rapporten er høyst utilstrekkelig som vurderingsgrunnlag for et verneforslag. Det mener at det bør foretas avklaring gjennom eventuell vanlig konsesjonsbehandling.

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Norges Naturvernforbund mener at Ogna bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Steinkjer kommune mener at de viktigste vassdrag i kommunen bør vernes mot regulering eller ytterligere regulering til kraftforsyningsformål. Etter kommunens oppfatning gjelder dette i særlig grad Snåsavassdraget, Ogna og Figga.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag mener at Ogna bør vernes i en 10-årsperiode.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har oversendt dokumentene fra fylkestingets behandling av saken. Av disse doku-

mentene fremgår at 17 representanter på fylkestinget ikke har tatt standpunkt til Ogna, mens 17 representanter mener at det bør foretas vanlig konsesjonsbehandling.

Departementet viser til at det foreligger både utbyggingsinteresser og betydelige verneinteresser i Ogna. Det forutsettes at saken vurderes senere.

Objekt nr. 134.

ORMSETFOSSEN

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag finner ikke grunn til å få objektet trukket inn på verneplanen på det nåværende tidspunkt.

Departementet fører ikke vassdraget opp, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 135.

MELTINGEN

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag opplyser at eventuell regulering vil berøre sentrale friluftsområder i fjellområdet mellom Mosvik og Leksvik.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 136.

HØYLANDSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag finner ikke grunn til å få trukket objektet inn på verneplanen på nåværende tidspunkt.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 137.

GRESSAMOEN/ØVRE LURU — VASSDRAG NR. 579.

Kontaktutvalget foreslår Luru varig vernet i og ovenfor Gressåmoen nasjonalpark.

Hovedstyret foreslår at Luru ovenfor Gressåmoen blir unntatt fra kraftutbygging og har ikke merknader til at unntaket blir gjort varig.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag viser til at området allerede er sikret som nasjonalpark og går ut fra som en selvfølge at vassdragsutbygging som får innvirkning på områdets disponering som nasjonalpark ikke må komme på tale.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag er enig i at objektet vernes.

Departementet viser til at det er opprettet nasjonalpark i området og har ikke noe imot varig vern av Luru i og ovenfor nasjonalparken.

Objekt nr. 138.

SANDDØLA/LURU/GRANA

Objektet kan gi 500 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Etter Hovedstyrets oppfatning er det materialet som foreligger i forbindelse med rapporten høyst utilstrekkelig som vurderingsgrunnlag for et verneforslag. Det mener at objektet bør få sin avklaring gjennom eventuell vanlig konsesjonsbehandling.

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Norges Naturvernforbund mener at objektet bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Lierne fjellstyre er av den oppfatning at dette vassdraget bør unntas fra kraftutbygging.

Snåsa kommune understreker særlig de mange betenkeligheter som knytter seg til minsket vannføring i Granaelva. Kommunen krever å få seg forelagt eventuelle utbyggingsundersøkelser på et tidlig tidspunkt.

Grong kommune slutter seg til innstillingen fra NVE, utbyggingen av disse vassdrag bør avgjøres gjennom vanlig konsesjonsbehandling.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag viser til vassdragenes verdi for friluftsliv, sportsfiske og turisme og anser eventuell utbygging som betenkelig. Fylkesfriluftsnemnda peker også på Snåsa friluft- og naturvernemnds betenkeligheter med en overføring av Granavassdraget til Luru — både på grunn av at en oppdemming vil være skjæmmende for området og fordi Grana som følge av mindre vannføring vil bli dårligere

Om verneplan for vassdrag.

egnet som resipient for de kloakkutslipp som allerede går til elva.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag anbefaler objektet underlagt vanlig konsesjonsbehandling.

Fylkestinget i Nord-Trøndelag 17 medlemmer finner at objektet bør underlegges vanlig konsesjonsbehandling, mens 17 andre medlemmer mener at objektet ikke bør trekkes inn i verneplanen på nåværende tidspunkt.

Departementet forutsetter saken vurdert senere.

Objekt nr. 139.

SØRLIVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 986.
Vassdraget kan gi 200 GWh.

Kontaktutvalget foreslår at Sørlivassdraget blir vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret foreslår at Sørlivassdraget unntas fra kraftutbygging.

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk sier at Sørlivassdraget etter dets oppfatning må behandles under hensyntagen til de bestemmelser som gjelder for vassdrag som har avløp til Sverige.

Lierne fjellstyre slutter seg til forslaget om at Sørlivassdraget unntas fra kraftutbygging.

Lierne kommune gir uttrykk for at Sørlivassdraget har stor verneverdi p.g.a. dets betydning for turisme, friluftsliv og landskapsverdi, og fordi en her finner et rikt plante- og dyreliv. Kommunen er av den mening at Sørlivassdraget bør fredes under forutsetning av at kommunen får kompensert det tap som måtte oppstå.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag viser til Lierne kommunes uttalelse og understreker vassdragets verneverdi på grunn av turisme, friluftsliv og sportsfiske.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag har erklært seg enig i verneplanen så vidt angår Sørlivassdraget.

Departementet foreslår 10 års vern av Sørlivassdraget.

Objekt nr. 140.

BØRGEFJELL — VASSDRAG NR. 579.
65 GWh, kl. II.

Kontaktutvalget foreslår Børgefjell varig vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret viser til at Børgefjell nasjonalpark allerede er etablert og forutsetter at vernet er varig.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Nord-Trøndelag er enig i at Børgefjell vernes mot kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Nord-Trøndelag forutsetter at vassdragsutbygging som får innvirkning på områdets disponering som nasjonalpark ikke må komme på tale.

Fylkesmannen i Nordland er av den mening at vassdragene i Børgefjell nasjonalpark bør vernes mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern.

Objekt nr. 141.

TERRÅKELVA — VASSDRAG NR. 607.
Vassdraget kan gi 40 GWh i II B.

Kontaktutvalget foreslår Terråkelva vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret finner verneinteressene mangelfullt dokumentert, men anbefaler likevel at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging i 10 år.

Helgeland kraftlag slutter seg til Hovedstyrets innstilling.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland, slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling. Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Terråkelva.

Objekt nr. 142.

ABJØRAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 608.

500 GWh, klasse II A.

Kontaktutvalget sier at vassdraget renner gjennom et praktisk talt uberørt område med betydelig naturverdi. De naturvitenskapelige interesser er ikke tilstrekkelig klarlagt, videre er planleggningen av kraftutbygging ikke kommet langt. På denne bakgrunn foreslår utvalget at det først på et senere tidspunkt tas standpunkt til vassdraget.

Hovedstyret opplyser at det ikke finner å kunne ta noe konkret standpunkt til denne saken på det nåværende tidspunkt, fordi verken verne- eller utbyggingsinteressene er tilstrekkelig klarlagt.

Norges Naturvernforbund mener at Abjøravassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) anbefaler Abjøravassdraget vernet for 10 år.

Helgeland Kraftlag A/L slutter seg til Hovedstyrets vurderinger og konklusjoner.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland anbefaler Kontaktutvalgets rapport lagt til grunn for verneplanens videre behandling i departementet og Stortinget.

Om verneplan for vassdrag.

Fylkesmannen i Nordland opplyser at han for sitt vedkommende ikke har noe vesentlig å tilføre utover det som er nevnt i utbyggingsavdelingens notat. I dette notatet er det foreslått at det inntil videre ikke tas endelig standpunkt til de tre objektene Abjøra—Vefsna—Saltfjellet, idet disse forutsettes nærmere utredet innenfor en tre-årsperiode. Etter dette er det da ment å ta vassdragene opp til vurdering.

Departementet fører ikke vassdraget opp på verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 143.

NEVANVATN/DJUPVATN

Kontaktutvalget foreslår objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Nevanvatnet/Djupvatn opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 144.

SAUSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Brønnøysund og Omegn Turistforening har ikke merknader til Kontaktutvalgets rapport så vidt angår dette vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 145.

BRUSJØVASSDRAGET

Kontaktutvalget foreslår vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp

på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Brønnøysund og Omegn Turistforening har ikke merknader til Kontaktutvalgets rapport så vidt angår dette vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 146.

LOMSDALSVASSDRAGET

Vassdraget kan gi 400 GWh.

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Brønnøysund og Omegn Turistforening har ikke merknader til Kontaktutvalgets rapport så vidt angår vassdraget.

Hovedstyret har ikke behandlet vassdraget.

Helgeland kraftlag A/L opplyser at Lomsdalsvassdraget er et aktuelt utbyggingsprosjekt, hvor rettighetene i alt vesentlig eies av kraftlaget. Selskapet mener at fredning ikke bør komme på tale.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 147.

BØRJEDALSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Brønnøysund og Omegn Turistforening har ikke merknader til Kontaktutvalgets rapport så vidt angår vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 148.

SØRVASSDALEN

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de

Om verneplan for vassdrag.

kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Sørvasdalen opp på listen over objekter hvor det ikke kjennes til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 149. *

VEFSNAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 634.

Vassdraget kan gi 2 400 GWh.

Kontaktutvalget gir uttrykk for at vassdraget har stor verneverdi både for friluftsliv og naturvitenskapelig forskning, samtidig som utbyggingsinteressene i vassdraget er store. Utvalget peker på at Susnavassdraget ovenfor Gryteselv og Eiteråga utpeker seg som spesielt verneverdig. Utvalget ber derfor om at det ved den videre planlegging så vidt mulig unngås at disse vassdrag blir berørt av kraftutbygging. For Susnavassdraget vil utvalget også peke på den nære beliggenhet til Børgefjell nasjonalpark og planene for utvidelse av denne nordover.

Hovedstyret gir uttrykk for at det er på det rene at både verne- og utbyggingsinteressene i vassdraget er store. De er imidlertid lite klarlagte. Hovedstyret mener derfor at en vanlig konsesjonsbehandling her er det rette. Det har i denne sammenheng merket seg at verneinteressene særlig er knyttet til Susnavassdraget ovenfor Gryteselv og til Eiteråga.

Norges Naturvernforbund mener at Vefsnassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Den Norske Turistforening mener at det er rimelig at det ved en eventuell utbygging av Vefsna tas hensyn til at inngrep ikke må legges like opp til Børgefjell nasjonalpark, og at det bør tas tilstrekkelig hensyn til de naturvitenskapelige interesser i området.

Samarbeidsgruppen for natur og miljøvern (SNM) anbefaler at vassdraget blir vernet i 10 år.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske opplyser at Vefsnassdraget er det viktigste lakselvassdraget i Nordland fylke. Direktoratet gir uttrykk for at for fiskets vedkommende er verneinteressene særlig knyttet til de deler av hovedvassdraget der laksen går.

Helgeland Kraftlag A/L slutter seg til Hovedstyrets vurderinger og konklusjoner.

Universitetet i Trondheim, Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Museet, opplyser at det i Vefsnas nedslagsfelt allerede er gjort funn som er et klart vidnesbyrd om at dette har vært et viktig område for steinalderens fangstkultur på Helgeland. Det gis uttrykk for at det ville ha stor verdi om området kunne unntas fra kraftutbygging, slik at den opprinnelige topografi med de forekommende fortidsminner kunne bevares intakt. Videre sies at Vefsnas betydning må ses på bakgrunn av de rike funn som er gjort i Ranavassdraget, og at det for fremtidig forskning kunne bli et viktig supplement og korrektiv til resultatene fra Rana.

Hattfjelldal kommune har behandlet saken i kommunestyremøte. Åtte representanter herunder ordføreren gir uttrykk for at når det gjelder Vefsnassdraget synes å være på det rene at både verneinteressene og utbyggingsinteressene er store. De finner det meget vanskelig å stille disse interessene mot hverandre før forholdene er bedre klarlagt. Det bes om at vassdragets verneverdi må bli gjenstand for en fullstendig utredning av fagfolk på området. Videre bes det om at den planlegging som finner sted med sikte på utbygging i størst mulig utstrekning tar hensyn til verneinteressene, f.eks. ved at en unngår en sterk reduksjon av vannføringen i Vefsna/Susnavassdraget ovenfor Gryteselv. De 8 andre medlemmene av kommunestyret gir uttrykk for at ved utbyggingen av Røssåga kraftanlegg er en hel del av de vassdrag som ligger i kommunen blitt berørt mer eller mindre. De mener at det nå må være på tide at de vassdrag som er tilbake uberørt, blir vernet mot den form for utbygging som er skissert i Vassdragsvesenets planer, dersom ikke Hattfjelldal skal miste hele sitt særpreg. Dette særpreg består bl.a. av Vefsna/Susnavassdraget med sin forgrening til Unkervannet som ligger som en perle i en vakker skogkledd natur. Videre sies at det ikke bare er av skjønnhetshensyn at vassdrag bør vernes, men kanskje aller mest på grunn av de usikkerhetsfaktorer en utbygging vil medføre. Blant annet nevnes klimaforandring og hvilke utslag dette vil kunne få for jordbruk, skogbruk, dyreliv m.v., der nevnes trivselsproblemet for de som er bosatt ved vassdraget og for andre som er bosatt både i og utenfor Hattfjelldal. Dessuten hevdes at en mister verdifulle arbeidsplasser som Hattfjelldal har altfor få av.

Grane kommune uttaler bl.a. at Svenningvassdraget bør bli bevart i sin helhet fra

Om verneplan for vassdrag.

Sefridvatn og nedover. Begrunnelsen er for det første at vassdraget fortsatt skal ha mulighet som lakseeelv og for det annet at det estetisk vil ha betydning for bebyggelsen langs elva og turisttrafikken. Det pekes særlig på kommunen to mest attraktive blikkfang langs E 6, Majavatn og Laksfoss. Kommunen uttaler for øvrig at den er klar over at det er ønskelig og nødvendig å skaffe mer kraft, mens man på den annen side har de store friluft- og naturverninteresser som ligger i enkelte vassdrag.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland henstiller om at Kontaktutvalgets rapport legges til grunn for verneplanens videre behandling i departement og Storting.

Fylkesmannen i Nordland har ikke vesentlig å tilføye utover det som er nevnt i notat fra utbyggingsavdelingen. I dette notat foreslås at det inntil videre ikke tas endelig standpunkt til de tre objektene Åbjøra — Vefsna — Saltfjellet, idet avdelingen forutsetter nærmere utredninger i løpet av en 3-års periode. Når dette er gjort forutsettes at vassdragene skal tas opp til endelig vurdering.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av dette objekt undergis vanlig konsesjonsbehandling, idet departementet dog vil poengtere at det må tas hensyn til de særlige verneinteresser som knytter seg til Susnavassdraget ovenfor Gryteselv og Eiteråga.

Objekt nr. 150.

HERRING/FUSTAVASSDRAGET

Kontaktutvalget forutsetter at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Helgeland kraftlag A/L mener at eventuell fredning bør utstå inntil nærmere undersøkelser er foretatt.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter at saken vurderes senere.

Objekt nr. 151.

DREVJAVASSDRAGET

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens verneinteressene er vesentlige.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Departementet har ikke noe imot at Drevjavassdraget vernes varig.

Objekt nr. 152.

RANELV — VASSDRAG NR. 655.

Kontaktutvalget viser til at vass-

draget er konsesjonsbehandlet. Det er gitt tilatelse til endringer i den opprinnelige konsesjon. Utvalget mener at disse endringene må vurderes som en positiv utvikling i naturvernmessig sammenheng.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet viser til at det er gitt konsesjon for dette vassdrag.

*Objekt nr. 153.*SALTFFJELLOMRADET, SØR OG NORD FOR POLARSIRKELEN
3000—4000 GWh.

Kontaktutvalgets omtale og vurdering av objektet er som følger:

Fylke: Nordland.
Kommuner: Rana, Saltdal, Beiarn, Skjerstad og Meløy.

Vassdragene i området er:

1. Saltdalvassdraget med Junkerdalselva og Viskisbekken.
2. Bjøllåga, Tespa, Stormdalsåga, Blakkåga og Glommåga i Ranavassdraget.
3. Beiarvassdraget med Tollåga og Gråtåda-len.

Innenfor det ca. 1100 km² felt som er foreslått fredet av naturverninspektøren, berøres følgende 3 vassdrag:

Ranaelv	vassdrag nr. 655,
totalt nedbørfelt 3496 km ² .	
Beiarelv, Storåga	vassdrag nr. 685,
totalt nedbørfelt 1052 km ² .	
Saltdalselv, Saltelv	vassdrag nr. 694,
totalt nedbørfelt 1539 km ² .	

Saltdalvassdraget har sine kilder på begge sider av øvre del av Lønsdalen og renner ut i sjøen ved Saltdal. Junkerdalselva som kommer fra grensetraktene mot Sverige, er en av de store sideelvene til vassdraget.

Ranavassdraget som renner ut i sjøen ved Mo i Rana, har et stort nedbørfelt fra de søndre deler av Svartisen i vest til svenskegrensen i øst. Nedbørfeltet til Bjøllåga, Tespa, Stormdalsåga, Blakkåga og Glommåga strekker seg mellom Dunderlandsdalen i øst og søndre del av Svartisen i vest.

Storåga med Tollåga som renner ut i sjøen ved Beiarn, har sitt nedbørfelt på begge sider av Beiardalen.

De eneste veger som skjærer seg gjennom eller dypt inn i fjellområdet er E 6, vegen opp gjennom Beiardalen og vegen inn i Junkerdalen. Jernbanen følger Dunderlandsdalen og Lønsdalen gjennom området. Selv om fjellområdet er stort og uberørt, er det likevel lett tilgjengelig. Nærmeste byer og større tettsteder er Mo i Rana, Glomfjord, Rognan, Fauske og Bodø.

Gabrielsen-komiteén — (G 79).

Fra innstillingen siteres:

«Komitéens bemerkninger:

Bortsett fra Børgefjellområdet lengst sør i fylket synes Saltfjellområdet å være det eneste store sammenhengende fjellområde i Nordland som er lett å ferdes i og byr på gode muligheter for turisttrafikk, samtidig som det er meget naturskjønt og byr på ting av interesse når det gjelder flora og fauna. Området ligger også sentralt i fylket. Komiteén anbefaler at det område som omfattes av naturverninspektørens forslag til nasjonalpark, bevares uberørt. Det samme gjelder det tilstøtende område vestenfor begrenset slik: «Fra Istind rett vest til Snetind på grensen mellom Meløy og Nord-Rana, videre Nord-Ranas grenser mot Meløy og Rødøy til polarsirkelen. Derfra østover i rett linje til henimot Mangholmsvatns nordvestlige ende og videre i rett linje forbi vestenden av Svartivatn til Blakkåtind.» På grunn av at det ikke foreligger tilstrekkelig utredet alternative utbyggingsplaner med og uten regulering av Nordre Bjellåvatn, finner komitéén imidlertid ikke å kunne ta standpunkt til spørsmålet om å bevare dette vatn uberørt.

Under hensyntagen til de meget store kraftmengder området representerer, forutsetter formannen, Eriksen, Kjelsrud og Mengshoel at fredningen i hele det ovennevnte område begrenses til 10 år og at spørsmålet om fortsatt fredning blir tatt opp til vurdering innen 10-årsperiodens tuløp.

Krogh og Lyng anbefaler området bevart uten tidsbegrensning. De viser til at Nordland ved siden av Hordaland er vårt kraftrikste fylke og understreker at komitéén ellers ikke har foreslått noe område i Nordland av særlig betydning for kraftutbyggingen bevart uberørt.

Traktene mellom Junkerdalen og Solvåg-tind er, etter hva komitéén har fått opplyst, av de mest kjente plantestrek i Skandinavia. Komiteén anbefaler Solvågvatn m/Solvågbekken bevart uberørt i de nærmeste 10 år framover, idet det forutsettes at spørsmålet om fortsatt fredning blir vurdert innen perioden er ute. For øvrig mener komitéén at Junkerdalsvassdraget med Graddis av turisttrafikk-messige hensyn bør bevares helt uberørt.

Komiteén anbefaler ellers at Viskisvassdraget blir bevart uberørt.

Når det gjelder utbyggingen av Rana kraftanlegg finner komitéén å ville uttrykke tilfredshet over at Blerekvatna og Virvatn i Virvasselvassdraget er holdt utenfor.»

Industrikomitéén i Stortinget har ført «Fjellområdet sør og nord for polarsirkelen, Nord-Rana, Saltdal» i gruppen «Øremerkes for særskilt behandling etter nærmere utredning og saksbehandling».

Teknisk utnyttelse.

Utbygd vasskraft.

Innenfor området som er foreslått fredet av naturverninspektøren, er det ingen utbygd vasskraft.

Nyttbar, ikke utbygd vasskraft.

Statskraftverkene forbereder en samlet prosjektering for hele Saltfjellområdet. Utbyggingen antas å ville gi 3—4 000 GWh i midlere kostnadsklasse, men kan ikke realiseres uten at den foreslåtte nasjonalpark blir berørt.

Mer detaljert planlegging har til nå ikke kunnet settes i gang p.g.a. manglende kartgrunnlag, men det er på det rene at storparten av utbyggingen vil foregå innenfor det området som er foreslått fredet. Junkerdalen blir bare berørt ved at avløpet fra de øvre nedbørfelter (omkring riksgrensen) blir ført bort. Viskisbekken føres bort fra Øvre Viskisvatn.

Staten eier praktisk talt all nyttbar vasskraft i området.

Verneinteresser.

a. *Naturvern- og friluftinteresser.*

Traktene langs Junkerdalsvassdraget og Viskisbekken med Viskisvatn regnes for å være særlig naturskjønne. Det vil bli lagt mellomriksveg over til Sverige gjennom Junkerdalen. En må regne med at vegen vil bli mye nyttet av turister. Så vidt kjent er det planer om bygging av et stort turistsenter på svensk side av grensen.

Den foreslåtte nasjonalparken er karakterisert av variert og storslått nordlansnatur med fjelltopper, breer, lavere fjellpartier med viddenatur og daler hvor flere er brede elvedaler med bjørkeskog. Det finnes mange kalksteinsgrotter i Saltfjelltraktene. I det foreslåtte nasjonalparkområdet og på Saltfjellet for øvrig er det etter forholdene et rikt dyreliv. Det finnes gode muligheter for sportsfiske. Det finnes merkede og umerkede ruter og turisthytter i området. Direktoratet for statens skoger har forbudt hyttebygging i et meget større område enn den foreslåtte nasjonalpark. Saltfjellet ligger meget sentralt til som rekreasjonsområde for det relativt store industrisamfunn som er vokst fram i Mo i Rana.

b. *Naturvitenskapelige interesser.*

Saltdalselv, Junkerdalselva og Lønselva som løper sammen og danner Saltdalselva, drenerer store deler av Saltfjellet, man finner i disse strøk et utmerket undersøkelsesområde for avsmeltingsforhold i siste del av siste istid, og det er her gjort enestående funn når det gjelder tolkningen av avsmeltingsforløpet for landisen i disse trakter.

I Lønsdalen og over mot Bjellådalen finnes bevart en rekke avsmeltingsfenomener, mange så egenartede og av slike dimensjoner at de er enestående i sitt slag i Norge.

Berggrunnforholdene i store deler av Salt-dalen er gunstige for vegetasjonen langs dette

Om verneplan for vassdrag.

vassdraget. I området Junkerdalen—Balvatnet foreligger det allerede flere plantefredninger som omfatter tilsammen ca. 90 arter, bl.a. i Junkerdalsura. Det ville vært ønskelig om også selve elva hadde gått inn i fredningen her. Det arbeides forøvrig med en nasjonalpark i området.

Saltdalen er et floristisk rikt dalføre, og man finner flere sjeldne fjellplanter som når sin sørgrense i Saltdalsområdet. Også zoologisk er områdene ved Saltdalsvassdraget interessant, ikke minst fordi man her har nordgrense for flere fuglearter. I øvre del av Saltdalsvassdraget finnes myrområder som er foreslått fredet. Områdene ved østsiden av Løselva har spesiell interesse som hekke- og rasteplass for en rekke fuglearter, deriblant flere sjeldne. Det hevdes at artsrikdommen i dette området er sammenlignbar med Fokstummyrenes fuglesamfunn.

Nordland naturvernforening har foreslått at den planlagte Saltfjellet nasjonalpark utvides mot øst, slik at også Løselva og dette dalføret kommer med. Inngrep i form av reguleringer i Saltdalsvassdraget, vil for den naturvitenskapelige forskning være uheldig, da man må regne med at mange interessante biotoper dermed vil bli ødelagt. — Saltdalselva er prioritert som verneverdig av naturvitenskapelige hensyn.

Beiarelva.

Geologien i Beiarelvas nedslagsfelt består vesentlig av glimmerskifer og kalksteinsbergarter. I forbindelse med Beiarvassdraget og sidevassdraget fra Gråtådalen, finnes Norges mest utpregede kalkgrotteområde med flere strekninger der elveløp er underjordiske. Kalkfjellområdet har spesiell interesse for studie av forvitring og erosjon under klimaforholdene som hersker her nord, og det er viktig som type for studie av kalkgrotteutvikling i differensierte klimaområder. Videre er området interessant for undersøkelse av grunnvassforhold og for studier av plante- og dyrelivet i disse grottene hvor det bl.a. finnes livsformer uten pigment.

Beiarvassdraget som i sin øvre del er relativt upåvirket av menneskelige aktiviteter, er aktuelt som type- og referanseområde innen en rekke forskningsgrener. Områdene ved Beiarvassdraget er rike og helt særpregede hva de botaniske forhold angår, og vil ventelig også ha spesiell zoologisk interesse. Kalkområdene i Beiarn gir grunnlag for en plantegeografisk sett avvikende flora, og området representerer sydgrensen for flere av de nordlige (arktiske) vegetasjonsarter i Norge. Det bør tilføyes at Beiarvassdraget, den sydover drenerende Bjøllåga samt Saltdalsvassdraget

må sees i sammenheng. Det foreligger planer om regulering av Bjøllåga i forbindelse med Ranautbyggingen, og dette vil i tilfelle støte mot planene for en Saltfjellet nasjonalpark. Bjøllådalen er nylig undersøkt botanisk, og dokumentasjon fra dette dalføret foreligger på Botanisk museum i Oslo. Det skal imidlertid her presiseres at alle de tre nevnte vassdrag bidrar til et helhetlig interessant område av stor naturvitenskapelig verdi. — Beiarelva isolert sett, holdes av mange som kanskje det mest verneverdige vassdrag man har igjen — uberørt av reguleringer — i Nordland fylke. Beiarområdet har også interesse for forskere utenfor landets grenser. Det foretas f.eks. ofte ekskursjoner hit fra britiske og franske læresteder. — Fiskeribiologiske undersøkelser er igangsatt i Beiarvassdraget i år, spesielt med henblikk på studie av laks og aure i Tollåga.

Beiarvassdraget er ut fra de naturvitenskapelige interesser i området prioritert som verneverdig.

Utvalgets vurdering

Saltfjellområdet er av betydelig interesse både hva kraftutbygging og naturvern angår. Utvalget vil påpeke at det her er fremsatt forslag om opprettelse av en Saltfjellet nasjonalpark, og at de naturvitenskapelige interesser i området er meget store.

Planleggingen av kraftutbyggingen er ikke kommet langt. Utvalget anbefaler på det nåværende tidspunkt at Saltfjellområdet med bl.a. Saltdalsvassdraget, Bjøllåga og Beiarvassdraget unntas fra kraftutbygging.»

Hovedstyrets omtale og vurdering av objektet er som følger:

«Hovedstyret mener at både verne- og utbyggingsinteressene i dette området er betydelige. Det er imidlertid nødvendig med et vesentlig bedre vurderingsgrunnlag enn det som foreligger i dag for å kunne ta stilling til saken.

Hovedstyrets flertall, alle unntatt Hauge-land, finner ikke at spørsmålet om en utbygging og omfanget av en slik utbygging kan utstå i 10 år, men mener at uredningsarbeidet bør fortsette og at saken bør behandles som vanlig konsesjonssak så snart det foreligger et materiale som gjør det mulig.

Hovedstyrets medlem Haugeland foreslår at området unntas fra kraftutbygging.»

Rana Turistforening opplyser at i etterkrigsårene har det vært en enorm utbygging av vannkraft i Rana distrikt, og at i dag er situasjonen den at det ikke finnes et eneste større vann bortsett fra Virrvatnet sør for Dunderlandsdalen, som ikke er regulert i Rana og Hemnes kommuner. Den pågående Sjonaut-

Om verneplan for vassdrag.

bygging vil ytterligere redusere de fjellområder der teknikken ikke har gjort sitt inngrep. Foreningen gjør oppmerksom på at det i første rekke er de søndre deler av Saltfjellområdet som hører til dens turdistrikt, dvs. de områder som ligger innenfor Rana kommunes grenser. Foreningen sier at dersom man kaster et blikk på kartet, ser man at det ikke finnes større innsjøer eller vann som ved eventuell kraftutbygging vil egne seg som magasiner. Det vil igjen si at dalførene må brukes til magasiner, og dermed ødelegges. Videre sies at i forskjellige kommentarer til utbygging av Saltfjellet har man stadig fått høre at naturverninteressene skal bli tilgodesett i tilstrekkelig grad. Dette er etter foreningens mening et lite realistisk argument, for demmes dalførene ned er søndre delen av Saltfjellområdet fullstendig ødelagt både når det gjelder flora, fauna og fotturisme. Foreningen tar absolutt avstand fra enhver regulering og kraftutbygging i området begrenset av øvre Beiardalen i nord, jernbanens trasé i øst, Dunderlandsdalen i sør og Østre Svartisen i vest. Dette område med sine fjellvidder og breer, dype daler med særpreget flora og dyreliv, og en rekke verdifulle fiskevann, har ikke bare interesse for friluftinteressene i Rana distrikt men for fotvandrere i hele landet. Foreningen er av det syn at bare en fullstendig fredning er den eneste løsning som tilgodeser naturverninteressene. Kontaktutvalgets forslag om en 10-års periode uten utbygging av Saltfjellområdet er det første steg på veien til å virkeliggjøre en nasjonalpark, og Rana Turistforening støtter opp om utvalgets innstilling.

Den Norske Turistforening mener at hele det området som er foreslått som Saltfjell nasjonalpark må holdes intakt for vassdragsreguleringer og andre tekniske inngrep og gis varig vern. Dette område omfatter Saltålvassdraget, Bjellåga og Beiervassdraget med sideelver. Subsidiært foreslår foreningen at vassdragene foreløpig vernes for 10 år. Det gis uttrykk for at området hører med til det mest interessante i Nordland fylke, med stadig stigende turisttrafikk og sterk interesse fra naturvitenskapelig hold. Det er etter foreningens mening i dette fylke allerede foretatt så store inngrep i form av vassdragsreguleringer at Saltfjellområdet må spares.

Salten sportsfiskeradministrasjon gir uttrykk for at Hydros planer for utbygging i Saltfjellet vil på en rekke punkter være en så radikal inngripen i de økologiske forhold, at ingen i dag kan forutsi hvilke konsekvenser dette vil ha. Det pekes på at i dette høyfjellområdet har de tre største

elvene i Salten- og Ranaområdet sitt utspring. Praktisk talt hele laksebestanden i dette området har sitt oppvekstområde i Ranaelva, Beiarelva og Saltålvassdraget. Det sies at etter Hydros beregninger vil nedslagsfeltet til disse tre elvene reduseres med 789 km² for Ranaelva, 118 km² for Beiarelva og 742 km² i Saltålvassdraget. Institusjonen peker på at laksestanden i de senere år ha vært utsatt for en sterk beskatning i internasjonale farvann. En ytterligere reduksjon i disse tre elvene vil radikalt kunne forverre situasjonen. Det understrekes at laksefisket ikke bare har betydning for grunneierne langs de tre elvene, men også for alle de som har biinntekt av laksefisket i kysten utenfor. For øvrig sies det at en i utbyggingsområdet har noen av de beste og mest verdifulle fiskevann i distriktet. Også her vil det bli radikale forandringer. Salten sportsfiskeradministrasjon henstiller om at våre myndigheter stiller tilstrekkelige midler til disposisjon for fagfolk, f.eks. fiskekonsulenten for Nordland og Troms slik at man kan få en grundig undersøkelse av fiskeforholdene. Det sies at det på nåværende tidspunkt ikke bør tas standpunkt til utbygging eller ikke av Saltfjellet. Først når de nødvendige utredninger er foretatt, kan man ta standpunkt i saken.

Rana jeger- og fiskeadministrasjon peker på områdets betydning for dyrelivet. Særlig vekt legger imidlertid foreningen på de landskapelige verdier i området. Det pekes på de gode muligheter for utøvelse av friluftslivaktiviteter i form av fiske og fotturisme. Foreningen mener at terrengets beskaffenhet vil medføre at en eventuell oppdemning av dalene vil umuliggjøre mulighetene for å ta seg fram til fots. Generelt slutter foreningen seg til forslaget om bevaring av vassdragene og Stormdalsfossen.

Søndre Nordland fylkeslag av Norges jeger- og fiskeforbund peker på at den største bosettingskonsentrasjonen i Nordland fylke har man i Salten- og Ranaområdet. Videre gis det uttrykk for at man i dette område må forevente å få en stadig sterkere konsentrasjon og utbygging. Laget mener at Saltfjellet i dag har en viktig trivsels- og rekreasjonsmessig funksjon på befolkningen, og at denne betydning i fremtiden vil øke i en grad man knapt vil tenke seg. Det pekes på skadevirkningen for viltet. Foreningen mener at man i dag ikke bør ta endelig standpunkt til utbygging eller ikke. Laget sier at dersom vi skal bevare bosettingen i disse nordlige distrikter, er ikke antall arbeidsplasser det eneste avgjørende. Uten trivelige omgivelser vil ingen i lengden slå seg ned her. For øvrig sies at hva Hardanger-

Om verneplan for vassdrag.

vidda er for Sør-Norge er Saltfjell for Nord-Norge. Det pekes på at det har det fortrinn framfor Hardangervidda at Saltfjellet er et av de få sammenhengende fjellområder hvor enhver norsk borger har rett til å jakte.

Det Norske Myrselskap opplyser at i forbindelse med myrinventeringer og registreringer av villtlandskaper i Rana kommune ble det påpekt at bl.a. Bjellådalføret har verneverdige myrer og våtmarker. Selskapet gir uttrykk for at den del av Saltfjellområdet som ligger i Saltdal og Beiarn kommuner også burde vært undersøkt hva myrer og våtmarker angår. Det sies at dersom det skal utarbeides flere alternativer for eventuelle vassdragsreguleringer i området, burde mulighetene for å verne viktige myrstrekninger vurderes.

Universitetet i Trondheim, Norges Lærerhøgskole, støtter Kontaktutvalgets uttalelse og Haugelands uttalelse i Hovedstyret om vernet av objektet. Det blir understreket at Saltfjell nasjonalpark så snart som mulig må bli en realitet og da kreves også varig vern av dette objektet.

Hølgeland kraftlag A/L støtter fullt ut Hovedstyrets vurderinger og konklusjoner når det gjelder Saltfjellområdet.

Saltdal Arbeiderparti har avgitt uttalelse som støtter Sperstadutvalgets innstilling i vurderingen av kraftutbygging i Saltfjellet.

Det tas avstand fra Hovedstyrets innstilling og presiseres at disse ressursene vil kunne vise seg å legge grunnlag for etablering av nye arbeidsplasser innen kommunen på turistnæringens og service-næringens område dersom de ikke reduseres av kraftutbygging.

Fauske kommune har behandlet saken i formannskapsmøte. Fem medlemmer herunder ordføreren sluttet seg til uttalelsen fra flertallet i Hovedstyret. De fem andre medlemmene anbefalte Kontaktutvalgets innstilling vedtatt.

Bodø kommune mener at de store kraftkildene i regionen bør bygges ut etter som behovet melder seg. Utbyggingen bør etter kommunens mening skje slik at samfunnet får optimal nytte av vassdragene, med hensyn til både behov for kraft, arbeidsplasser og naturvernet. Utnyttelsen av kraftressursene er nødvendig for å motvirke den sterke fraflyttingen som finner sted på grunn av mangel på arbeidsplasser. Det pekes på forurensningsfaren som oljekraftverk og atomkraft representerer og kommunen antar at utnyttelsen av vannkraften som energikilde er et viktig ledd i kampen mot naturforurensning i videre sammenheng. Etter kommunens me-

ning bør alle planer for utbygging av vassdragene på et tidlig tidspunkt drøftes med bl.a. representanter for naturvern og friluftslivinteressene, slik at relevante forhold ved utbyggingen kan bli vurdert i sammenheng. Den naturmessige og friluftsmessige verdi i de mange mindre vassdrag bør vies særlig oppmerksomhet. Størrelsen av de vannkraftressurser regionen reelt regner med å kunne tilby bør undergis en nærmere vurdering under hensyn til utbyggingskostnader og verneverdier. Til slutt ble fremholdt at bruken av kraftressursene til kraftkrevende industri kontra andre behov bør undergis en nøye vurdering.

Skjerstad kommune sier seg enig i Kontaktutvalgets vurdering samt i Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesens medlem, herr Haugelands forslag om at Saltfjellområdet unntas fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland er enig i at de vassdrag i Nordland som Kontaktutvalget har satt opp i sitt forslag til verneplan unntas fra kraftutbygging i en 10-års periode etter utvalgets retningslinjer.

Fylkesmannen i Nordland har ikke merknader til det som er sagt i et notat fra utbyggingsavdelingen. I dette notatet blir det foreslått at de tre objektene Åbjøra—Vefsna—Saltfjellet inntil videre ikke tas endelig standpunkt til, men forutsettes nærmere utredet innenfor en 3-års periode. Avdelingen forutsetter at vassdragene deretter tas opp til endelig vurdering.

Departementet er klar over verneverdiene i området, og det synes klart at deler av området bør unntas fra kraftutbygging. Det synes imidlertid like klart at det er behov for utnyttelse av kraft fra området. Dette vil være avgjørende for de videre industriplaner i denne del av fylket. Departementet finner det ikke forsvarlig å foreslå en utsettelse i 10 år. En mangler i dag en samlet planlegging av hele Saltfjellområdet, og departementet mener at saken kan undergis vanlig konsesjonsbehandling når en slik plan foreligger.

Objekt nr. 154.

LANGVATN

Kontaktutvalget har foreslått at mulighetene for ytterligere regulering av Langvatn i Rana kommune ikke blir utnyttet.

Hovedstyret har ført Langvatn opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet foreslår 10 års vern av Langvatn.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr. 155.

VALNESVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 686.

Vassdraget kan gi 40 GWh.

Kontaktutvalget har foreslått Valnesvassdraget vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret finner å kunne foreslå at Valnesvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Bodø kommune eier fallene.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland gir uttrykk for at Valnesvassdraget har stor verdi for friluftsliv og naturvern, og at den nyttbare kraftmengde er liten. Fylkesfriluftsnemnda slutter seg til uttalelsen fra Bodø friluftsnemnd, og går inn for at Valnesvassdraget må bevares i naturlig tilstand.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Bodø formannskap tilrår at Valnesvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av Valnesvassdraget.

Objekt nr. 156.

SKOURTAVATNA/VILLUMSVATN

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet fører ikke vassdraget opp i verneplanen, men forutsetter saken vurdert senere.

Objekt nr. 157.

VASSDRAG I ØVRE VALNESFJORD

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 158.

VASSDRAG I STRAUMBYGDA

Kontaktutvalget har foreslått objektet varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdragene i Straumbygda opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteressene.

Rana kommune gir uttrykk for at vassdrag i Straumbygda bør reserveres for andre formål enn kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland anbefaler objektet vernet mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 159.

OMRADET MELLOM SULITJELMA OG SKJOMEN — VASSDRAG NR. 709, 711, 712, 713, 730, 731, 733 OG 734.

1900 GWh, klasse I—II.

Kontaktutvalget mener at Laksågvassdraget må unntas fra kraftutbygging i den utstrekning det er påkrevet for å gjennomføre planene for Rago nasjonalpark. Videre sier utvalget at det på det nåværende tidspunkt ikke finner tilstrekkelig grunnlag for å foreslå andre vassdrag tatt med i verneplanen. Området er til dels lite kjent, og ytterligere undersøkelser må foretas.

Hovedstyret er enig i at området det her gjelder er lite kjent både når det gjelder verne- og utbyggingsinteresser. Det anbefaler Laksågvassdraget unntatt fra kraftutbygging i den utstrekning det er nødvendig for å gjennomføre planene om Rago nasjonalpark, men finner ellers ikke å ville ta standpunkt til området.

Den Norske Turistforening forutsetter at Laksågvassdraget unntas fra kraftutbygging i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til nasjonalparken.

Norges Naturvernforbund mener at objektet bør komme med i en «verneplan nr. 2».

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling, og peker for øvrig på at den har foreslått vern av Stabaurselva, Austerdalselva og Nordalselva i Tysafjord.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet viser til at Rago nasjonalpark er opprettet og forutsetter at Laksågvassdraget i og ovenfor nasjonalparken blir varig vernet mot kraftutbygging. De andre vassdragene i området mellom Sulitjelma og Skjomen forutsettes undergitt vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 160.

SKJOMEN OG OMRADET SØR FOR OFOTBANEN (KJARDAELV OG ELVEGARDESELV) — VASSDRAG NR. 737 OG 738.

Kontaktutvalget peker på at det er gitt konsesjon for kraftutbygging og at anleggsarbeidene er i gang.

Om verneplan for vassdrag.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdragene.

Departementet viser til at det er gitt konsesjon for utbygging av disse vassdragene.

Objekt nr. 161.

ROMBAKKBOTNELV

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet vassdraget.

Departementet forutsetter saken vurdert senere.

Objekt nr. 162.

ELVEGARDSELV — VASSDRAG NR. 746.

Elva kan gi 30 GWh i klasse II.

Kontaktutvalget foreslår vassdraget vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret finner det rimelig med de verneinteresser som er påvist i vassdraget (særlig naturvitenskapelige interesser) å unnta vassdraget fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 163.

LAKSA (EVENES)

Kontaktutvalget har foreslått at Lakså blir vernet varig mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggingsinteresser er ubetydelige, mens vernehensynerne er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Nordland slutter seg til Kontaktutvalgets innstilling.

Fylkesmannen i Nordland antar at Kontaktutvalgets innstilling kan legges til grunn for vern mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 164.

MELÅVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 751.

Kontaktutvalget har foreslått Melåvassdraget varig vernet mot kraftutbygging under henvisning til at de kjente utbyggings-

interesser er ubetydelige, mens vernehensynerne, er vesentlige.

Hovedstyret foreslår at Melåvassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Harstad og Omegn Turistforening gir uttrykk for glede over at Melåvassdraget er foreslått vernet under henvisning til at Melåheia i dag er det mest attraktive utfartsområde for Harstad by og omegn.

Kvæfjord kommune er enig i at Melåvassdraget medtas blant de vassdrag som fredes.

Fylkeskonservatoren i Troms gir uttrykk for at det mellom Harstad og Tjeldsundet og Gullsfjorden/Kasfjorden er en rekke mindre vassdrag som er absolutt fredningsverdige.

Fylkesmannen i Troms opplyser at Melåheia er meget vakker med gode jakt- og fiskemuligheter. Den ligger også sentralt til i forhold til Harstad by og andre tettsteder i distriktet og er derfor meget verdifull som utfartsområde for disse.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Melåvassdraget.

*Objekt nr. 165.*STORJORDVASSDRAGET
STORVATN/SVARTEVATN

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet. Departementet forutsetter vassdraget vurdert senere.

Objekt nr. 167.

KVITFORSVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke behandlet objektet.

Departementet forutsetter saken vurdert senere.

Objekt nr. 168.

TENNVIKVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 771.

Vassdraget kan gi 50 GWh i klasse II B.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging av hensyn til de adminnelige friluft- og naturvernerinteresser i området.

Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunnlag for å foreslå Tennvikvassdraget tatt med i verneplanen. Det antar at forholdene

Om verneplan for vassdrag.

her ligger til rette for en kombinert utnyttelse av vassdraget. Etter Hovedstyrets mening bør derfor saken behandles som vanlig konsejssak.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets uttalelse.

Harstad og Omegn Turistforening sier at vassdraget ligger i et område som får stadig større verdi som friluftsområde for befolkningen i Sør-Troms og foreningen slutter seg til Kontaktutvalgets forslag om å unnta vassdraget fra kraftutbygging.

Den Norske Turistforening er enig i uttalelsen fra Harstad og Omegn Turistforening.

Skånland kommune har sluttet seg til fellesuttalelsen fra Innlandsfiskenemnda og Friluftsnemnda i Skånland. Det protesteres mot Hovedstyrets innstilling og viser til de betydelige verneinteresser som finnes i Tennvikvassdraget med områdene omkring.

Fylkesmannen i Troms har i forbindelse med Kontaktutvalgets arbeid opplyst at vassdraget med nedslagsfelt foruten å være vanlig beitemark også er et populært friluftsterreng, og at den nedre delen er etterspurt til hyttetomter. Det sies at området er meget søkt bl.a. av folk fra Harstad. For øvrig sies det at det er godt fiske i vassdraget. Videre sies at Båtsfjord Kraftselskap har utbyggingsrettigheter i vassdraget, men at dette selskapet opplyser at det for tiden ikke foreligger noen planer for utbygging, da denne anses uøkonomisk.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 169.

TOVIKVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet foreslår at Tovikvassdraget vurderes senere.

Objekt nr. 170.

RENSÆLV-VASSDRAGET — VASSDRAG NR. 772.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluft- og naturverninteresser blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Harstad og Omegn Turistforening slutter seg til forslaget om vern under

henvisning til at vassdraget renner gjennom et av de vakreste områder i Sør-Troms. Området er mye nyttet som utfartsområde.

Skånland kommune slutter seg til uttalelsen fra Innlandsfiskenemnda og Friluftsnemnda i Skånland som har pekt på at Skånland friluftsnemnd i forbindelse med Kontaktutvalgets arbeid har avgitt betenkning om vern av vassdraget. Her ble spesielt Rensåvassdraget pekt på som et vassdrag man mente måtte vernes mot kraftutbygging.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 171.

SKODDEBERG-VASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til dette vassdraget ved senere anledning.

Hovedstyret finner ikke å kunne fremme forslag om unntak fra kraftutbygging, men mener at forholdene i dette vassdraget bør belyses ved eventuell fremtidig konsesjonsbehandling.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets uttalelse.

Harstad og Omegn Turistforening opplyser at det aktuelle området er meget ettertraktet som hytte- og turområde og er av stor verdi som utfartsområde både for Ofoten og Sør-Troms. På bakgrunn av dette og den forholdsvis store regulering som er aktuell, henstiller foreningen til myndighetene om at vassdraget må fritas for ytterligere regulering.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener at Skoddebergvassdraget bør vernes for 10 år.

Skånland kommune slutter seg til uttalelsen fra Friluftsnemnda og Innlandsfiskenemnda i Skånland som peker på at når det gjelder fiske- og friluftsmål er Revatnet i Skoddebergvassdraget det siste vannet av nevneverdig størrelse av verdi som Gråfjordområdet har igjen uregulert. I uttalelsen til Kontaktutvalget har friluftsnemnda foreslått Revatnet vernet mot regulering. Foreningen spør om man ikke har råd til å la Revatnet være uregulert når både Skoddebergvannet og Saltvannet allerede er regulert og sterkt redusert som fiskevann. For øvrig sies at reindriften vil bli vanskeliggjort hvis reguleringsplanene som er skissert blir gjennomført for Revatnets vedkommende.

Departementet foreslår saken vurdert senere.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr. 172.

SPANSDALSVASSDRAGET— VASSDRAG NR. 777.

Vassdraget kan gi ca. 90 GWh i klasse III.

Kontaktutvalget uttaler at verneinteressene her er så vesentlige at det foreslår vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret anbefaler Spansdalsvassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets uttalelse.

Salangen kommune slutter seg til Kontaktutvalgets konklusjon vedrørende Spansdalsvassdraget.

Departementet foreslår 10 års vern av Spansdalsvassdraget.

Objekt nr. 173.

SALANGSELV — VASSDRAG NR. 781.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluft- og naturverninteresser blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Salangselva opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Salangen kommune slutter seg til Kontaktutvalgets konklusjon vedrørende Salangselva.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Salangselva.

Objekt nr. 174.

ANDERDAL MED TILLIGGENDE STRØK — VASSDRAG NR. 768.

10 GWh, klasse III.

Kontaktutvalget foreslår i likhet med Gabrielsenkomitéen at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging. Utvalget foreslår at vernet gjøres varig.

Hovedstyret viser til at det er opprettet nasjonalpark i Ånderdalen og har ikke noe å bemerke til at området varig unntas fra kraftutbygging.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Departementet viser til at det er opprettet nasjonalpark i Ånderdalen og har ikke noe imot varig vern av Ånderdalsvassdraget.

Objekt nr. 175.

KAPERELVA

Objektet kan gi 25 GWh i klasse III.

Kontaktutvalget har foreslått Kaperelva (en av Lakselvassdragets øvre to grener) vernet mot kraftutbygging, men har ikke tatt stilling til Søndre Lakselvassdraget for øvrig.

Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunnlag for å fremme forslag om å unnta vassdraget fra utbygging. Det mener at forholdene i hele vassdraget — også Kaperelva — eventuelt bør belyses gjennom konsesjonsbehandling.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Tranøy kommune har behandlet saken i formannskapsmøtet. Et flertall på 4 stemmer uttalte at det har merket seg verneplanen for vassdrag, men er ikke enig i fredning av Kaperdalsvassdraget. Mindretallet på 1 stemme uttalte at det ikke vil gjøre unntak for Kaperdalsfossen.

Torsken kommune har gjort vedtak om at objekt nr. 175 Kaperelva og objekt nr. 177 Søndre Lakselvassdraget (av vassdrag nr. 786) må unntas fra kraftutbygging. Disse dominerende vassdrag på Senja har meget stor betydning for sportsfiskere og friluftinteresserte.

Lenvik kommune har ikke innvendinger til verneplanen for vassdrag.

Fylkesmannen i Troms har i en uttalelse til Kontaktutvalget om Kapervatnet antatt at området bør inngå i en buffersone rundt Ånderdalen nasjonalpark og bygge- og anleggsvirksomhet og hyttebygging ikke bør tillates.

Departementet foreslår at Kaperelvvassdraget vurderes senere.

Objekt nr. 176.

FOSSELVVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 786.

Kontaktutvalget finner i likhet med Gabrielsenkomitéen ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå vassdraget tatt med i verneplanen.

Hovedstyret finner ikke grunn til å foreslå vassdraget unntatt fra utbygging. Det foreslår at eventuell søknad om utbygging i vassdraget blir konsesjonsbehandlet på vanlig måte.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Fosselvvassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 177.

SØNDRE LAKSELVVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til vassdraget senere.

Hovedstyret har ikke omtalt vassdraget.

Departementet foreslår at vassdraget vurderes senere.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr. 179.

LYSBOTNVASSDRAGET

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere anledning.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Departementet foreslår at vassdraget vurderes senere.

Objekt nr. 180.

ROSSFJORDVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 788.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluftsskaps- og naturverninteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Rossfjordvassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Rossfjordvassdraget.

Objekt nr. 181.

MÅLSELVVASSDRAGET OVENFOR SAMMENLØPET MED BARDUELV — VASSDRAG NR. 791.

Objektet kan gi 250 GWh i kostnadsklasse II A.

Kontaktutvalget foreslår under henvisning til nærmere angitte verneinteresser og til behandlingen av saken i Stortinget, at vassdraget varig unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret viser til Stortingets behandling av saken og slutter seg til forslaget om å unnta Målselvvassdraget ovenfor sammenløpet med Barduelv fra kraftutbygging. Likevel ønsker Hovedstyret å uttale at Rosta må kunne overføres til Devdesjav'ri (Dødesvatn). Etter Hovedstyrets syn kan denne overføringen gjennomføres uten merkbare virkninger på naturen og med liten virkning på vassdraget nedenfor.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Statens Naturvernråd og Statens Friluftsråd gjør oppmerksom på at Hovedstyrets forslag om overføring av Rosta klart er i strid med de vedtak som er blitt fattet av Regjeringen og Stortinget ved behandlingen av konsesjonssøknaden om regulering av Devdeselva.

Tromsø Museum, arkeologisk avdeling opplyser at de har oppgitt ovenfor Kontaktutvalget en liste med vassdrag som de anser som ytterst verdifulle. Dette var etter museets mening et minimumsmål for hva man fra kulturforskning og — beva-

ringsside måtte holde på i fremtiden. Når dette målet ikke er oppfylt i Kontaktutvalgets rapport, har museet valgt å bøye av. Men å godta Hovedstyrets innstilling vil være å akseptere ubotelig skade på kulturminner og kulturlandskap og utradering av noen av de siste områder i Europa hvor den naturlige ramme om fortidens liv og kultur er bevart uforandret. Helt konkret gjelder dette Saltfjellområdet, Målselvvassdraget og Reisavassdraget blant de av Hovedstyrets foreslåtte endringer. Museet sier også at samme forhold gjør seg gjeldende for Øvre Barduvassdraget som er foreslått vernet av Hovedstyret, men ikke av Kontaktutvalget og dessuten Kautokeino-vassdraget.

Den Norske Turistforening er enig med Kontaktutvalget i at vassdraget gis varig vern. Ut over de inngrep som allerede er foretatt, reguleringen av Devdesjav'ri og overføringen av nedslagsfeltet fra Dividalen til Altevatn, må området ikke ytterligere utbygges. Overføringen av Rostaelva til Devdesreguleringen som er foreslått av NVE, kan etter Turistforeningens syn ikke godtas av hensyn til Dividalen nasjonalpark og det omliggende friluftsområde. Turistforeningen viser til at det var Stortingets forutsetning for den gitte konsesjon til reguleringen av Devdesjav'ri at ytterligere inngrep ikke skulle foretas.

Målselv kommune gir sin fulle tilslutning til Kontaktutvalgets vurdering av at Målselvvassdraget varig unntas fra kraftutbygging, av hensyn til verneinteressene i området.

Balsfjord kommune tilrår Gabrielssenkomitéens innstilling (som er sammenfallende med Kontaktutvalgets forslag), så vidt angår Målselvvassdraget.

Fylkesmannen i Troms har i uttalelse til Kontaktutvalget vist til at Stortinget i forbindelse med konsesjonen for Devdisreguleringen tok avstand fra senere utbyggingstrinn.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Målselvvassdraget ovenfor sammenløpet med Barduelv. Departementet viser til konsesjonssaken for Devdisvatn, hvorunder Stortinget ga sin tilslutning til en forutsetning om at øvre Målselv skulle unntas fra ytterligere kraftutbygging.

Objekt nr. 182.

BARDUVASSDRAGET OVENFOR ALTEVATNET — VASSDRAG NR. 792.

Kontaktutvalget har ikke funnet tilstrekkelig grunn til å ta Leinavatn og Gæv'dnjajav'ri med i verneplanen.

Om verneplan for vassdrag.

Hovedstyret gjør oppmerksom på de kulturhistoriske verdier i området og mener dessuten at landskapet i området er av slik karakter at det er særlig utsatt for uheldige virkninger av de inngrepene som en eventuell kraftutbygging vil medføre. Under henvisning til de kulturhistoriske og landskapsmessige interesser i området, foreslår Hovedstyret at Barduvassdraget ovenfor Altevannet blir unntatt fra kraftutbygging.

Statens Friluftsråd og Statens Naturvernråd er enig i at vassdraget tas med på verneplanen.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) mener Barduvassdraget må vernes i 10 år.

Norges Naturvernforbund gir uttrykk for at de foretatte reguleringer i vassdraget har medført vesentlige skadevirkninger. Dessuten pekes det på at en høyspentlinje i traktene har medført vesentlige inngrep. Forbundet opplyser at Leinavatn og Gæv'dnjajav'ri med omliggende arealer stort sett er eneste gjenværende urørte utfartssted for Bardu kommune og foreslår vern av disse to vatn.

Tromsø Museum, arkeologisk avdeling foreslår Barduvassdraget tatt med på verneplanen.

Departementet foreslår 10 års vern av Barduvassdraget ovenfor Altevann.

Objekt nr. 183.

FISKELAUSVATNA

Kontaktutvalget har forutsatt at det skal ta stilling til objektet ved senere behandling.

Hovedstyret har ikke omtalt objektet.

Balsfjord kommune anbefaler at Fiskelausvatna med tilstøtende vassdrag blir holdt utenfor kraftutbygging.

Departementet foreslår vassdraget vurdert senere.

Objekt nr. 184.

SAGELVA — VASSDRAG NR. 796.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging, vesentlig av hensyn til de naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret har ført Sagelva opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 184 A.

NORDKJOSELV TIL BALSFJORD — VASSDRAG NR. 798.

15 GWh, klasse II.

Kontaktutvalget har ikke omtalt vassdraget.

Hovedstyret anbefaler at dette vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging og vil ellers peke på at det i området finnes en rekke andre vassdrag som ikke vil bli berørt av kraftutbygging.

Statens friluftsråd og Statens Naturvernråd er enig i at vassdraget blir tatt med i verneplanen.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 185.

SKOGSFJORDVASSDRAGET PÅ RINGVASSØY — VASSDRAG NR. 805.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging særlig av hensyn til de naturvitenskapelige interesser.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over de objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av objektet.

Objekt nr. 186.

BREIDVIKELVA — VASSDRAG NR. 809.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til verneinteressene, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Breidvikelva opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 187.

LYNGSDALSELVA — VASSDRAG NR. 816.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluft- og naturvitenskapelige interesser blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr. 188.

SIGNALDALSELVA — VASSDRAG NR. 817.

Elva kan ved utbygging gi 30 GWh i klasse III.

Kontaktutvalget går inn for å verne Signaldalselva mest mulig, men finner ikke tilstrekkelige grunner for å motsette seg nærmere angitte overføringer. Etter utvalgets mening bør sommervannføringen etter vårflom ikke reduseres.

Hovedstyret foreslår at Signaldalselva unntas fra kraftutbygging langs eget løp. Derimot finner det ikke tilstrekkelig grunnlag for å motsette seg eventuelle overføringer fra vassdraget. Spørsmålet om overføring bør derfor behandles som eventuell vanlig konsesjonssak.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Norges Naturvernforbund sier at vassdragets store betydning for friluftsliv og rekreasjon gjør det høyst verneverdig. Hele området er et viktig reinbeite og en regulering av vannene kan påføre reindriften tap og ulemper.

Troms Turlag uttaler at ved en regulering av Gáv'dajav're vil Gáv'dajákkas vannføring bli redusert til det ubetydelige i en lengde fra Gáv'dajav're til sammenløpet ved Gáldajav'ri. Dette vil medføre at vannføringen til Signaldalselva vil bli redusert. Den prosentvise reduksjon er oppgitt til tall som varierer fra 7—16. Den skadevirkning dette vil medføre på den rike og sjeldne naturen i Breidalen (Gávdavagge) må antas å bli vesentlig. Videre sies at for elvens videre gang gjennom Stordalen og Signaldalen vil, i følge fiskerieksperters bedømmelse, en slik reduksjon av vannstanden være katastrofal.

Den Norske Turistforening mener at vassdraget må vernes i sin helhet. Dette området ved Treiksrøysa er en turistmessig attraksjon og meget godt besøkt. I området har Troms turlag og Den Norske Turistforening hver sin turisthytte.

Storfjord kommune har behandlet saken i kommunestyremøte. Et flertall (8 medlemmer) uttalte at det foreligger enda ikke beregninger og nøye nok vurderinger for de eventuelle skadevirkninger som en slik utbygging eventuelt måtte medføre på befolkningen i Storfjord kommune. Kommunen går derfor mot utbygging av Skibbotnvassdraget. Mindretallet (6 medlemmer) uttalte at det av frykt for skadevirkningene og ulempene tilrå at både Skibbotnvassdraget og Signaldalsvassdraget unntas fra utbygging.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 189.

SKIBBOTNELVA — VASSDRAG NR. 819.

Vassdraget kan gi ca. 370 GWh i klasse III.

Kontaktutvalget finner ikke tilstrekkelig grunn til å ta Skibbotnvassdraget med i verneplanen, under forutsetning av at Reisavassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret finner ikke grunnlag for å fremme forslag om unntak fra utbygging. Det mener at forholdene bør belyses gjennom en eventuell vanlig konsesjonsbehandling.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Hotell- og turistdirektoratet gir uttrykk for at Skibbotndalen er hovedinnfartsåren fra trafikken fra Finland og Nord-Sverige til Nord-Norge og dessuten et viktig ferie- og fritidsområde for folk i Troms. Turistmessig sies det vil være å beklage at elven gjennom dalen blir regulert.

Norges Naturvernforbund sier at vassdraget er verneverdig ikke minst på grunn av dets store betydning for friluftsliv og eventuell turisme. Hensynet til fiske, både etter laks, ørret og røye, må likeledes være tungtveiende. Videre sies at viktige vinterbeiteområder for rein vil bli ødelagt ved kraftutbygging.

Samarbeidsgruppen for natur og miljøvern (SNM) gir uttrykk for at Skibbotnvassdraget bør vernes i 10 år.

Troms Turlag sier at foreningen vil beklage eventuell utbygging av Skibbotnvassdraget — et vassdrag som med sin sjeldne og vakre natur, sammen med Lyngsfjellene i det fjerne — gir et panorama av Nord-Norsk natur.

Storfjord kommune har behandlet saken på kommunestyremøte. Et flertall på 8 medlemmer gir uttrykk for at det enda ikke foreligger beregninger og nøye nok vurderinger for de eventuelle skadevirkninger som en slik utbygging eventuelt måtte medføre for befolkningen i Storfjord kommune. Flertallet går derfor mot utbygging av Skibbotnvassdraget. Mindretallet på 6 medlemmer gir uttrykk for at det av frykt for skadevirkninger vil tilrå både Skibbotnvassdraget og Signaldalsvassdraget unntatt fra utbygging.

Fylkesmannen i Troms har i uttalelsen til Kontaktutvalget pekt på at hele området byr på gode jakt- og fiskemuligheter og spesielt øvre og nedre del av dalføret byr på gode muligheter for friluftslivet for øvrig. Videre gis det uttrykk for at en her har et særlig attraktivt landskap med vill, vakker og forreven natur.

Departementet foreslår at en even-

Om verneplan for vassdrag.

tuell søknad om utbygging av Skibbotnelv undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr 190

MANNDALSELV (ALMAIVAGGÆDNO) — VASSDRAG NR. 821.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluftsgo og naturverninteresser blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Manndalselva opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Kåfjord kommune har ikke merknader verken til rapporten eller til innstillingen.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget

Objekt nr 191

REISAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 825. Vassdraget kan gi 600 GWh i klasse II B.

Kontaktutvalget anser de mange verneinteresser i Reisavassdraget for å være særskilt store og foreslår derfor vassdraget unntatt fra kraftutbygging. Videre sies at for naturvitenskapen representerer Reisavassdraget uerstattelige verdier. Øvre Reisadalen er på alle måter et så særpreget dalføre at det må bevares intakt. Utvalget må derfor også frarå at det blir ført vei gjennom dalen slik det er foreslått i Norsk Veiplan. Med hensyn til Rai'sjav'ri øverst i Reisaelv, ønsker ett av medlemmene i utvalget fremholdt at dette felt kan overføres til Stuorajav'ri som kan gi et verdifullt erstatningsmagasin for stor neddemming i Masi. Nevnte medlem mener derfor at nytte- og skadevirkningen ved en regulering i Rai'sjav'ri bør vurderes nærmere i sammenheng med kraftverksplanen i Alta.

Statens friluftsråd og Statens naturvernråd understreker verneverdien i Reisadalen og mener at forutsetningen for anlegg av en eventuell vei mellom Bilto og Bidjovagge, må være at traséen legges slik at Reisadalen bevares uberørt.

Hovedstyret foreslår Reisavassdraget unntatt fra kraftutbygging i 10 år, men forutsetter likevel at spørsmålet om eventuell overføring av Rai'sjav'ri til Stuorajav'ri i Alta-vassdraget holdes åpent for vanlig konsesjonsbehandling.

Troms fylkes kraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Troms Museum, arkeologisk avdeling sier at Hovedstyrets innstilling vil være å akseptere ubotelige skader på kulturminner og kulturlandskap og utradering av noen av de siste områder i Europa, hvor den

naturlige ramme om fortidens liv og kultur er bevart uforandret. I denne forbindelse henvises bl.a. til Hovedstyrets foreslåtte endring for Reisa-vassdragets vedkommende.

Den Norske Turistforening slutter seg til flertallet i Kontaktutvalget som anbefaler varig vern av vassdraget og at det ikke må føres vei gjennom dalen. Det pekes på at Reisavassdraget allerede er berøvet en del vann og at det foreligger ytterligere planer om en del reguleringer i sideelver til Reisavassdraget. Foreningen gir uttrykk for at ytterligere inngrep i form av overføring av Rai'sjav'ri vil forringe vannføringen i Reisaelv og vanskeliggjøre elvebåttrafikken, og bør derfor ikke komme på tale.

Norsk Botanisk Forening henviser til Kontaktutvalgets vurdering av verneverdiene, spesielt uttalelsen om at Reisavassdraget for naturvitenskapen representerer uerstattelige verdier. Foreningen finner det uforståelig at Hovedstyret kan neglisjere dette.

Nordreisa kommune støtter Kontaktutvalgets hovedkonklusjon angående Reisavassdraget om at det bør unntas fra videre kraftutbygging. Kommunen legger stor vekt på de særskilt store verneinteresser som er knyttet til vassdraget, dertil er det også klart at eventuelle reguleringer av elven vil kunne få store negative følger for jordbruket i dalføret. NVE's planer om uttapping av Rai'sjav'ri til Alta—Kautokeinovassdraget og overføring av Hollujav'ri til Navitelva tar kommunen sterkt avstand fra. Kommunen mener i tillegg til de mange verneinteressene, bør det veie tungt at Kildalselv allerede er regulert og at Mållesjåkka delvis er regulert. Kommunen ber om at et hvert planleggingsarbeid fra NVE's side blir meddelt de kommunale myndigheter allerede i åpningsfasen. Kommunen går i mot Kontaktutvalgets uttalelse vedrørende den indre riksvegen. Dersom det blir valgt en «naturvern-vennlig» trasé, ser kommunen ingen grunn til å gå i mot dette veiprosjektet. Veien vil etter kommunens oppfatning, bli av vesentlig betydning for den lokale befolkning både i Nordreisa og Kautokeino, samtidig som gjennomgangstrafikken til Øst-Finnmark får radikalt kortere kjørestrekning.

Fylkesmannen i Troms sier at dalen og vassdraget med hensyn til kraftutbygging er i høyeste grad verneverdig. Videre gis det uttrykk for at en vei gjennom dalen vil bli høyst problematisk sett ut fra landskapsmessig synspunkt.

Departementet foreslår 10 års vern av Reisavassdraget.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr 191 A

ØKSFJORDVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 827.

Kontaktutvalget har ikke omtalt vassdraget.

Hovedstyret sier at Øksfjordvassdraget er nevnt blant flere vassdrag i områder der en venter å finne rike kulturminner, men undersøkelser er ikke foretatt. Det opplyses at det ikke er kjente utbyggingsinteresser i vassdraget. Hovedstyret anser vernegrunnlaget for å være meget spinkelt, men finner likevel å kunne anbefale unntak fra utbygging, etter som det heller ikke er kjente utbyggingsinteresser i vassdraget.

Statens friluftsråd og Statens naturvernråd er enig i at vassdraget blir tatt med i verneplanen.

Troms fylkeskraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Departementet foreslår 10 års vern av Øksfjordvassdraget i Loppa.

Objekt nr. 192.

NAVITELVA (NAVETJAKKA) — VASSDRAG NR. 832.

250 GWh, klasse II B.

Kontaktutvalget finner ikke tilstrekkelig grunn til å ta vassdraget med i verneplanen.

Hovedstyret opplyser at det er antatt at det finnes rike kulturminner langs vassdraget, men undersøkelser er ikke foretatt. Hovedstyret finner imidlertid ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkeskraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) gir uttrykk for at Navitelva bør vernes i 10 år.

Kvænangen kommune er av den oppfatning at Navitelva bør unntas fra kraftutbygging.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om regulering av Navitelva undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 193.

KVÆNANGSELVA — VASSDRAG NR. 836.

Elva kan gi 100 GWh i klasse II A.

Kontaktutvalget finner ikke tilstrekkelig grunn til å ta vassdraget med i verneplanen.

Hovedstyret opplyser at det er antatt at det finnes rike kulturminner langs vassdraget, men undersøkelser er ikke foretatt.

Heller ikke Hovedstyret finner tilstrekkelig grunn til å foreslå vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkeskraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (SNM) foreslår vassdraget vernet i 10 år.

Kvænangen kommune mener at Kvænangselva bør unntas fra fremtidig kraftutbygging.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om regulering av Kvænangselva undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 193 A.

BADDERELV — VASSDRAG NR. 837.

Kontaktutvalget har ikke omtalt vassdraget.

Hovedstyret opplyser at det er antatt at det finnes rike kulturminner langs vassdraget, men undersøkelser er ikke foretatt. Så vidt angår utbyggingsinteressene i vassdraget viser Hovedstyret til Kontaktutvalgets rapport, under omtalen av objekt nr. 194, Storelva. Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkeskraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Kvænangen kommune er av den oppfatning at Badderelv bør unntas fra fremtidig kraftutbygging.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging i vassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 194.

STORELVA TIL BURFJORDEN — VASSDRAG NR. 838.

Kontaktutvalget anser verneinteressene i vassdraget så vesentlige at det foreslår vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret opplyser at det også langs Storelva er antatt at det finnes rike kulturminner, men heller ikke her er det foretatt undersøkelser. Hovedstyret finner ikke tilstrekkelig grunn til å foreslå vassdraget, som kan gi ca. 200 GWh (II B) unntatt fra kraftutbygging.

Troms fylkeskraftforsyning er enig i Hovedstyrets forslag.

Det Norske Myrselskap opplyser at Bekkamyra ligger i området. Denne myra er pekt på som verneverdig fra selskapets registreringer av verneverdige myrer i Nord-Norge.

Kvænangen kommune er av den

Om verneplan for vassdrag.

oppfatning at Burfjordelva bør unntas fra kraftutbygging.

Departementet foreslår at eventuell konsesjonssøknad undergis vanlig saksbehandling.

Objekt nr. 195.

ALTA/KAUTOKEINOVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 853 OG 854.

Ca. 1100 GWh.

Kontaktutvalget gir uttrykk for at det er sterke verneinteresser i Altavassdraget, spesielt i Masiområdet. Da det i dette tilfelle er spesielt vanskelig å vurdere hvilken betydning de ulike alternativer vil ha for friluftsliv- og naturverninteressene i området, forutsetter utvalget at det først på et senere tidspunkt tas standpunkt til Altavassdraget.

Hovedstyrets flertall, alle unntatt ett medlem, finner ikke at spørsmålet om en utbygging og omfanget av en slik utbygging kan utstå i 10 år, men mener at utredningsarbeidet bør fortsette og at saken bør behandles som vanlig konsesjonssak så snart det foreligger et materiale som gjør det mulig. Mindretallet uttaler at på grunn av de store og spesielle problemer som knytter seg til dette objektet både på kraftforsyningsiden og verneiden, og som gjør en mer enn vanlig omfattende utredning nødvendig, foreslås at vassdraget unntas fra kraftutbygging i 10 år.

Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo viser til de vitenskapelige interesser som er omtalt i Kontaktutvalgets rapport. Disse interesser er i dette tilfelle så intimt sammenvevd med de spesielle sosiale hensyn at akademiet ikke kan ta noe avgjørende standpunkt, annet enn å understreke nødvendigheten av å gå langsomt frem så at disse sosiale og vitenskapelige hensyn ikke blir skjøvet til side.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske opplyser at Altavassdraget har et særlig verdifullt laksefiske, og at laksen i vassdraget er meget stor. Etter direktoratets mening bør derfor elva vernes så langt fisken går opp fra sjøen, men at en skånsom utbygging av dette vassdraget lenger oppe er langt å foretrekke fremfor utbygging av mindre vassdrag over større områder i Finnmark.

Norges Naturvernforbund mener at Alta/Kautokeinovassdraget bør komme med på en «verneplan nr. 2».

Finnmark Naturvern understreker betydningen av grundige undersøkelser av alle naturvernforhold og mener at atomkraft kan være et hensiktsmessig alternativ til en utbygging av Altavassdraget.

Samarbeidsgruppen for natur-

og miljøvern (SNM) mener at vassdraget bør vernes varig.

Den Norske Turistforening finner for tiden ikke å kunne avgi noen uttalelse om dette vassdraget.

Alta og Omegn Turistforening gir uttrykk for at det landskap som omgir Altavassdraget er meget lett å ødelegge. Dette har to årsaker:

- a) Landskapet det er tale om er meget flatt med sparsom vegetasjon utenom mose og lave bjerkestrær, samt krattlignende undervegetasjon.
- b) Sen gjenvekst av vegetasjonen, som skades eller ødelegges.

Foreningen gir uttrykk for at landskapet lett lar seg ødelegge av permanent anlegg som ikke med forsiktighet tilpasses de særegne topografiske forhold. Eksempelvis nevnes at høye master og bygninger lett vil bli synlig fra store avstander. Det gjøres også oppmerksom på at de fleste elver og vann er meget grunne, et forhold som medfører at en forholdsvis beskjeden regulering av vann inne på vidda vil gi store utslag med hensyn til tørrlagte eller oversvømte områder. Foreningen mener at en i denne forbindelse må være spesielt på vakt mot en regulering av Jotkjav'ri og Jiesjav'ri som er et alternativ til regulering av Altaelva. Foreningen mener at en ikke finner noe sted i Norge, kanskje bortsett fra Hardangervidda, hvor en vil finne et sted der samspillet mellom vann og natur er så avgjørende for landskapets utseende og spesielle karakter og der vannet er et så avgjørende element som Finnmarksvidda. Dette må etter foreningens mening få betydning for synet på reguleringer som til en viss grad vil forstyrre dette bildet. Foreningen gir uttrykk for at Altaelva som attraksjon for turistnæringen til nå har vært lite påaktet. Den mener imidlertid at elvens spesielle karakter skulle tilsi at en løype langs elva skulle bli populær. Foreningen tenker her på en løype lagt opp i åsen på østsiden av elva.

Finnmark Senterparti har vedtatt en resolusjon som gir uttrykk for at Alta/Kautokeinovassdraget ikke må bygges ut slik at bygda Masi blir neddemmet. Andre alternativ må utredes grundig og forelegges folket til uttalelse før reguleringen igangsettes. Folkeviljen må være avgjørende i denne saken. Videre sies at Norge må ha råd til å spare denne herlige Finnmarksnatur for etterlekten.

Kautokeino kommune motsetter seg, og anser det som utelukket at det kan bli iverksatt en utbygging av Kautokeino/Altavassdraget som legger Masidalen under

Om verneplan for vassdrag.

vann, eller som medfører oppdemming av store områder lenger inn på vidda, med de økonomiske, sosiale, kulturelle, klimatiske og naturvernmessige skadevirkninger dette vil medføre. En kostbar planleggingsvirksomhet med sikte på dette bør etter kommunens mening ikke settes i verk. Kommunen vil også motsette seg utbygging av vassdrag i Kautokeino reinsokn også utenfor kommunens grenser som medfører store innskrenkninger i reinbeiteområdet. Utbygging av Kautokeino/Altavassdraget som ikke medfører skadevirkninger vil bare på kort sikt avhjelpe kraftsituasjonen i Finnmark. Ut fra dette vil kommunen hevde at hele Kautokeino/Altavassdraget bør fredes mot kraftutbygging. Kommunen motsetter seg ikke de tekniske fremskritt, heller ikke at den disponible kraftmengde økes når samfunnsmessige behov tilsier det. Men det må finnes alternative kraftkilder som ikke ensidig og i katastrofal grad forringer den samiske befolknings eksistensmuligheter i de bosettingsområder de har historisk hevd på. Som alternativer peker kommunen på oljekraftverk/atomkraftverk, eventuelt et samarbeid for Nordkalotten der det ikke er muligheter for kraftoverføringer fra andre områder, idet man før eller senere må gå på slike løsninger også hos dem. Videre sies at Finnmark må få løst sine kraftproblemer, det norske samfunnet må være villig til å gi økonomisk støtte til kraftproduksjon etter andre alternativer enn utbygging av Kautokeino/Altavassdraget om dette måtte bli dyrere, slik at kraften i Finnmark ikke blir dyrere enn ellers i landet.

Alta kommune slutter seg i det vesentlige til fylkestingets behandling av saken. Alta kommunes vekst og fremgang forutsetter øket tilgang på elektrisk kraft til rimelige priser. Det forutsetter at bedriftslivet i Alta blir sikret kraft i fremtiden. Hvis de sentrale myndigheter finner at det på grunn av vernemessige hensyn må foretas fredning av vassdraget, vil Alta kommune kreve kompensasjon for de tap kommunen vil få ved en redusert utbygging av næringslivet og reduserte inntekter for kommunen.

Sør-Varanger kommune peker på at kraftforholdene i Øst-Finnmark skaper problemer og vanskeligheter for eksisterende bedrifter og for bedrifter som måtte ønske å etablere seg i området. Videre pekes på at kraftsituasjonen vil være med på å øke fraflyttingen idet folk flytter fra fylket på grunn av utrivelige forhold som følger med stadig kraftrasjonering og strømutkobling i hjemmene. Kommunen tviler på at en samkjøringslinje med resten av landet vil løse problemene for Finnmarks vedkommende, idet en må ven-

te at det vil bli stadig mindre overskuddskraft fra de andre fylkene i landet. Kommunen kan ikke godta at naturvernensynet er en så alvorlig innvending at fylket med sin veldige utstrekning og naturrikdommer for øvrig, skal måtte avstå fra utnyttelsen av de naturlige ressurser fylket har i sine kraftkilder. Kommunen er imot utbygging mot et flertall av bositternes ønsker, f. eks. i Masi, men mener at bositterne så vel som de respektive kommuner og den øvrige befolkning i Finnmark har krav på å få vite samfunnets konkrete erstatningstilbud i tilfelle flytting. I så fall får bositterne selv avgjøre om tilbudet er en brukbar løsning for dem selv og deres etterkommere. Kommunen gir sin tilslutning til fylkestingets enstemmige vedtak om å få alle alternativer vedrørende Altavassdragets utbygging utredet og ber om at myndighetene våskynder arbeidet med dette.

Følgende andre kommuner i Finnmark har i forskjellige ordelag sluttet seg til uttalelsen fra Sør-Varanger kommune — Nesseby, Gamvik, Lebesby, Vadsø, Båtsfjord, Tana, Berlevåg og Karasjok.

Karasjok Flyttsamelag har vedtatt å gå i mot all kraftutbygging som er til skade for samenes hovednæringer.

Kautokeino Flyttsamelag har vedtatt å gå imot all kraftutbygging som er til skade for samenes hovednæringer.

Norges Reindriftssamers Landsforbund hevder at det for fremtiden ikke vil være reelt å fremholde noen offisiell samepolitikk, dersom de politiske myndigheter ikke setter en absolutt grense for omfanget av de inngrep som skal kunne forekomme i de samiske bosettings- og bruksområder. Det vil i løpet av kort tid bli umulig å hevde samisk etnisitet, språk og kultur, dersom grunnlaget for fortsatt bosetting og samisk bruksutøvelse innen de samiske områder forringes. I medhold av gjeldende lovgivning krever staten å være eier av all grunn som ikke er i privat eie. Den samiske bruksutøvelse har, til tross for sin dominerende kraft i de områder det her gjelder, aldri blitt betraktet som rettsskapende i forhold til eiendomsretten, selv ikke på kollektivt grunnlag. Til tross for dette har samene alltid hevdet at området må betraktes som samenes og er beskyttet mot inngrep av en hver form. Dette som er anført er ikke utelukkende begrunnet ut fra økonomiske hensyn, like så meget ut fra spørsmålet om et være eller ikke være for samene som folk. Foreningen hevder at de samiske bosettings- og bruksområdene må gis en beskyttelse som også er relevant i forhold til gjeldende ekspropriasjonsbestemmelse.

Om verneplan for vassdrag.

Turisttrafikk-komiteén for Finnmark har i styremøte gjort vedtak hvor det pekes på Altaelvens store betydning som fiskeelv og dens betydning for turistene bl.a. ved elvebåttrafikk. Videre sies at i følge turistplanen for Finnmark bør det utvikles kombinasjonsformer for jordbruk-turisme i Alta, idet det antas at slike kombinasjonsformer kan komme i fare om en eventuell utbygging får negativ virkning for jordbruket. Det konkluderes med at ingen form for regulering av vassdraget bør foretas.

Lappefogden i Vest-Finnmark har konkludert med at vassdraget bør fredes mot en hver form for regulering.

Finnmark fylkes elektrisitetsforsyning understreker at Altavassdraget utgjør en vesentlig andel av Finnmarks kraftpotensial. Således utgjør Altavassdraget den eneste større vannkraftressurs i hele området etter Skjoman. Hoveddelen av Joat'ka er det eneste virkelige gunstige vannkraftfelt i Finnmark, som det nå endelig blir grunnlag for og i høyeste grad behov for å nytte ut. Det sies at det må være helt urimelig å frede Altavassdraget mot kraftutbygging med den betydning det har som naturressurs ved utnyttelse som kraftkilde i Finnmark.

Fylkesfriluftsnemnda i Finnmark er i det vesentlige enig med Kontaktutvalgets og Hovedstyrets forslag om vassdrag som må vernes mot kraftutbygging i Finnmark. Men nemnda fastholder sitt vedtak om at Altavassdraget i sin helhet må varig fredes. Nemnda anser det i dag utenkelig at det vil være aktuelt med neddemming av bygda Masi, slik at dette alternativ ikke kommenteres nærmere. Det sies at kanskje spesielt ved de andre alternativer for utbygging av vassdraget vil de naturvitenskapelige, naturvern- og friluftsjnteressene være så betydelige at utbygging må unnlates. Dessuten vil reindriftsnæringen lide tap ved neddemming av beiteområder og inngrep i flytveier etc. Nemnda er klar over at det er behov for mer elektrisk kraft i Finnmark, men denne bør skaffes ved raskere utbygging av andre alternativer for energiforsyning. Det er etter nemndas mening viktig å ha i minne at vannkraftressursene, selv med en utbygging av Altavassdraget, ikke i noe fall vil kunne bli hovedkilden for nyttilgang av elektrisk kraft i mer enn noen år fremover.

Fylkestinget i Finnmark etter innstilling fra fylkesmannen fastholder sitt tidligere vedtak om undersøkelse av alle alternativer for utbygging av Altavassdraget. Spørsmålet om utbygging av vassdraget bør

etter fylkestingets oppfatning avgjøres ved vanlig konsesjonsbehandling.

Departementet foreslår at en eventuell søknad om utbygging av Altavassdraget undergis vanlig konsesjonsbehandling. Det forutsettes at søknaden gjør rede for de ulike muligheter som foreligger for utbygging av vassdraget. Forsyningssituasjonen er meget vanskelig i landsdelen. På den annen side må de betydelige verneinteresser i Altavassdraget tillegges stor vekt ved en eventuell konsesjonsbehandling. Når det gjelder Masi har befolkningen der et sterkt behov for sikkerhet om at bygda ikke neddemmes. Departementet har derfor ikke noe imot at Masi vernes varig.

Objekt nr. 195 A

TVERRELVA/ALTA — VASSDRAG NR. 858.

Kontaktutvalget har ikke omtalt objektet.

Hovedstyret mener at spørsmålet om overføring av vassdragets øvre deler i forbindelse med eventuell utbygging av Alta bør kunne avgjøres ved vanlig konsesjonsbehandling. For øvrig har det ikke bemerkninger til at vassdraget unntas fra utbygging.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget, likevel slik at spørsmålet om overføringer til Alta avgjøres ved vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 195 B

TRANSFORELVA — VASSDRAG NR. 856.

Kontaktutvalget har ikke omtalt vassdraget som ligger øst for Alta.

Hovedstyret finner for så vidt et unntak fra utbygging unødvendig da det ikke foreligger kjente utbyggingsinteresser, men har intet imot at vassdraget blir tatt med i verneplanen slik som foreslått av fylkeskonservatoren i Finnmark.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 196.

REPPARFJORDVASSDRAGET— VASSDRAG NR. 867.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de store verneinteressene blir unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret peker særlig på fiskeinteressene i vassdraget, og foreslår at det blir unntatt fra kraftutbygging.

Kvalsund kommune ga i uttalelse til Kontaktutvalget uttrykk for at Repparfjordvassdraget bør vernes på grunn av de store friluftsjnteressene i området, likevel med forbehold om Skaidielva som etter kommunens

Om verneplan for vassdrag.

mening bør tillates utbygget for elektrisk kraft. Kommunen sier at Skaidielvdalen som både er liten og smal, ikke blir særlig nyttet i friluftsoyemed eller til hyttebygging.

Finnmark fylkes elektrisitetsforsyning opplyser at de undersøkelser som Porsa Kraftlag A/S nå utfører, viser at man kan få 80 GWh ved utbygging av Skaidelva mot Repparfjordelva. Det er således beydelig større kraftinteresser enn det som fremgår av Kontaktutvalgets omtale. Utbyggingskostnadene vil i landsmålestokk antageligvis være forholdsvis høye, men etter sin beliggenhet er prosjektet vesentlig gunstigere, og derfor av betydning for forsyningen av de ytre områder som ellers må dekkes ved lange overføringslinjer.

Fylkesmannen i Finnmark har gitt uttrykk for at under forutsetning av at det skjer en utbygging av Altavassdraget kan Repparfjordvassdraget vernes mot kraftutbygging. Vernet kan gjøres varig i den grad dette er foreslått av Hovedstyret.

Fylkestinget i Finnmark mener at spørsmålet om eventuell regulering av Skaidivassdraget bør konsesjonsbehandles på vanlig måte.

Porsa Kraftlags siste undersøkelser viser at en utbygging av Skaidivassdraget kan gi vel 100 GWh.

Departementet foreslår 10 års vern av Repparfjordvassdraget, med unntak av sidevassdraget Skaidielven som foreslås undergitt vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 197.

KOKELVA

Kontaktutvalget har foreslått vassdraget varig vernet under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført Kokelva opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteressser.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske gir uttrykk for at en rekke mindre vassdrag i fylket burde være unntatt fra kraftutbygging, enten fordi de er bra laksevassdrag, eller fordi det finnes områder som er fisketomme. Slike områder vil bli viktige referanseområder i fremtiden. I flere av disse vassdragene er det i gang undersøkelser, eksempelvis nevnes Kokelvvassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Finnmark er stort sett enig med Kontaktutvalget og Hovedstyrets forslag til vassdrag som bør vernes mot kraftutbygging, men fastholder at Altavassdraget bør fredes.

Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark har ikke merknader til verneforslaget.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Kokelva.

Objekt nr. 198.

SNØFJORDVASSDRAGET (MUORRALJAKKA) — VASSDRAG NR. 880.

15 GWh klasse III.

Kontaktutvalget har funnet verneinteressene her så vesentlige at det foreslår vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret er klar over at det er vesentlige verneinteresser i vassdraget, men finner ikke å kunne ta stilling før forholdene vedrørende utbyggingsplanene for Alta-vassdraget er avklart.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske opplyser at det i fylket er en rekke mindre vassdrag som burde være unntatt fra kraftutbygging, enten fordi det er bra laksevassdrag eller fordi det finnes områder som er fisketomme. Slike områder vil bli viktige referanseområder i fremtiden. I flere av disse vassdrag er det i gang undersøkelser, eksempelvis nevnes Snøfjordvassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda i Finnmark er stort sett enig med Kontaktutvalget og Hovedstyrets forslag til vassdrag som bør vernes mot kraftutbygging, men fastholder at Alta-vassdraget bør fredes.

Fylkesmannen i Finnmark anbefaler spesielt Snøfjordvassdraget foreløpig vernet i 10 år, under forutsetning av at det skjer en utbygging av Alta-elva.

Fylkestinget i Finnmark uttaler at det under forutsetning av at det skjer en utbygging av Altavassdraget og også eventuelt Skaidivassdraget og Borzejokkvassdraget, har Fylkestinget ikke noe å innvende mot at de øvrige vassdrag i Finnmark som er foreslått fredet, og ikke kan utnyttes i forbindelse med utbyggingen av de forannevnte vassdrag, vernes mot vannkraftutbygging. Vassdragene kan vernes varig i den utstrekning dette er foreslått av Hovedstyret.

Departementet foreslår 10 års vern av Snøfjordvassdraget.

Objekt nr. 199.

STABBURSELVA — VASSDRAG NR. 885.

Kontaktutvalget anbefaler vassdraget varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret peker på at Stabbursdalen nasjonalpark ligger i området, og har ikke noe å bemerke til at vassdraget unntas varig fra kraftutbygging.

Om verneplan for vassdrag.

Porsanger kommune vil ikke motsette seg at området blir bevart uberørt av vassdragsutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda i Finnmark er stort sett enig med Kontaktutvalget og Hovedstyrets forslag til vassdrag som bør vernes mot kraftutbygging, men fastholder at Altavassdraget bør fredes.

Fylkesmannen i Finnmark uttaler at under forutsetning av at det skjer en utbygging av Altavassdraget, har han ingen innvendinger mot at de øvrige vassdrag i Finnmark som ikke kan utnyttes i forbindelse med en utbygging i Altavassdraget, vernes mot vannkraftutbygging. (En liten del av Stabburselvas nedslagsfelt kan muligens utnyttes ved overføring ved eventuelt kraftutbyggingsprosjekt i Altavassdraget. Produksjonen ved en slik overføring antas å utgjøre 6—7 GWh/år.) Vassdragene kan etter fylkesmannens mening vernes varig i den utstrekning dette er foreslått av Hovedstyret.

Fylkestinget i Finnmark mener at under forutsetning av at det skjer en utbygging av Altavassdraget også eventuelt i Skaidivassdraget og Borzejokkvassdraget, har Fylkestinget ikke noe å innvende mot at de øvrige vassdrag i Finnmark som er foreslått fredet og ikke kan utnyttes i forbindelse med utbygging av de forannevnte vassdrag, vernes mot vannkraftutbygging. Vassdragene kan vernes varig i den utstrekning dette er foreslått av Hovedstyret.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Stabburselva.

Objekt nr. 200.

LAKSELV (LÆV'DNJAJAKKA) — VASSDRAG NR. 886.

Kontaktutvalget finner verneinteressene så store at det foreslår Lakselv varig unntatt fra kraftutbygging. Likevel har det ikke noe imot at Lævnasjav'ri føres over til Iesjav'ri for å utnyttes i Altautbyggingen.

Hovedstyret mener at muligheten for å føre Lævnasjav'ri over til Iesjav'ri i forbindelse med Altautbyggingen, må være åpen. For øvrig kan vassdraget foreslås unntatt fra utbygging.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget, likevel slik at spørsmålet om eventuell overføring av Lævnasjav'ri til Iesjav'ri underlegges vanlig konsesjonsbehandling.

Objekt nr. 201.

BØRSELVA (BIS'SUJAKKA) — VASSDRAG NR. 888.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluftso- og naturverninteresser, og særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Børselva opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Porsanger kommune har i forbindelse med Kontaktutvalgets arbeid opplyst at det ikke er spesielt interessert i videre utbygging av Børselvområdet.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Børselvvassdraget.

Objekt nr. 202.

STORELVA (STUORAJAKKA) TIL STORFJORDEN (LAKSEFJORDEN) — VASSDRAG NR. 891.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige friluftso- og naturverninteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra utbygging.

Hovedstyret har ført Storelva opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda i Finnmark er stort sett enig med Kontaktutvalget og Hovedstyrets forslag til vassdrag som bør vernes mot kraftutbygging, men fastholder at Altavassdraget bør fredes.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget. Det tilføyes at søknad om regulering av Ifjordvassdraget tidligere er avslått av departementet av hensyn til naturverninteressene.

Objekt nr. 203.

TANAVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 905.

Kontaktutvalget mener at verneinteressene, særlig de naturvitenskapelige interessene, i vassdraget er så store at det foreslår vassdraget varig unntatt fra kraftutbygging. Likevel mener utvalget at Lesjav'ri og Addjiljav'ri kan overføres i forbindelse med Altautbyggingen.

Hovedstyret mener at spørsmålet om Iesjav'ri og Addjiljav'ri må stå åpent til avgjørelse i forbindelse med konsesjonsbehandling.

Om vernepplan for vassdrag.

lingen av Altautbyggingen. For øvrig har Hovedstyret ikke merknader til at vassdraget unntas varig fra kraftutbygging.

Norges Naturvernforbund mener at hele vassdraget, inkludert Iesjavri og Addjiljav'ri må sikres.

Direktoratet for jakt, viltstell og ferskvannsfiske er av den mening at Tanavassdraget inklusive øvre Anarjokka må forbli uberørt. Det sies at Tanavassdraget som grenseelv er uten sammenligning landets rikeste og viktigste lakseeelv og bare dette burde etter direktoratets mening tilsi at en utviser forsiktighet.

Karasjok kommune har i forbindelse med Kontaktutvalgets arbeid opplyst at det er enig i at Tanavassdraget bør bevares uberørt av kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark se omtalen under objekt nr. 199. (Borzejokkvassdraget som er omtalt av Fylkestinget er et lite sidevassdrag til Tana.)

Departementet foreslår 10 års vern av Tana, dog slik at eventuelle overføringer vurderes i forbindelse med eventuell søknad om reguleringer i Altavassdraget.

Objekt nr. 204.

JULELVA — VASSDRAG NR. 908.

Kontaktutvalget har foreslått Julelva vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret mener at verneinteresse er uklart dokumentert, men finner likevel å kunne foreslå unntak etter som det heller ikke er aktuelle byggeplaner i vassdraget.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet foreslår 10 års vern av Julelva.

Objekt nr. 205.

VESTERELVA TIL SYLTERFJORDEN (SAMISK: OAR'DO) — VASSDRAG NR. 916.

Kontaktutvalget opplyser at vassdraget er prioritert verneverdig av naturvitenskapelige hensyn og anbefaler vassdraget unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret mener at spørsmålet om eventuell overføring av Oar'doelva til Kongsfjord Kraftverk må stå åpent for vanlig konsesjonsbehandling. Ellers har det ikke noe å bemerke til at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesmannen i Finnmark har spesielt anbefalt at Vesterelva til Sylterfjorden foreløpig vernes i 10 år, under forutsetning av at det skjer en utbygging i Altaelva.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

Objekt nr. 206.

SANDEFJORDELVA

Kontaktutvalget foreslår vassdraget varig vernet mot kraftutbygging, under henvisning til at de kjente utbyggingsinteressene er ubetydelige, mens vernehensynene er vesentlige.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 207.

TVERRELVA (GAS'KAJAKKA) TIL PERSFJORDEN — VASSDRAG NR. 921.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, og særlig de naturvitenskapelige interesser, blir vernet varig mot kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 208.

KOMAGELVA — VASSDRAG NR. 923.

Kontaktutvalget anbefaler at vassdraget blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 209.

VESTRE JAKOBSELV (ANNEJAKKA) VASSDRAG NR. 928.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig vernet mot kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp

Om verneplan for vassdrag.

på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 210.

BERGEBYVASSDRAGET (SUOVVEJAKKA) — VASSDRAG NR. 929.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, varig unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Bergebyvassdraget.

Objekt nr. 211.

MESKELVA (AL'DAJAKKA) — VASSDRAG NR. 931.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, varig unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 212.

BRUELVA (RAVVEJAKKA) VARANGERBOTN — VASSDRAG NR. 950.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, vernes varig mot kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 213.

VESTERELVA (NJID'GO) TIL MESKFJORDEN — VASSDRAG NR. 932.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige vernein-

teresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, varig vernes fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført vassdraget opp på listen over objekter hvor det ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av Vesterelva til Meskefjord.

Objekt nr. 214.

KLOKKERELVA (LUK'KARJAKKA) TIL BUGØYFJORDEN — VASSDRAG NR. 938.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget av hensyn til de alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Klokkerelva opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 215.

NEIDENELVA (NJAV'DANJAKKA) — VASSDRAG NR. 941.

Kontaktutvalget mener at alminnelige verneinteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, tilsier at vassdraget bør vernes varig mot ytterligere utbygging.

Hovedstyret opplyser at utover den overføring fra vassdraget som er foretatt, lar det seg ikke gjøre å utnytte tilløpet til Neidenelva økonomisk til kraftproduksjon. Hovedstyret har derfor intet å innvende mot at vassdraget blir unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 216.

MUNKELVA (UV'DO) — VASSDRAG NR. 942.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget, som renner ut i Munkfjorden, særlig av hensyn til de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Munkelva opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

mannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Om verneplan for vassdrag.

Objekt nr. 217.

LANGFJORDVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 944.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget som renner ut i Langfjorden i Sør-Varanger, av hensyn til de almennelige friluft- og naturverninteresser, særlig de naturvitenskapelige interesser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Langfjordvassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 218.

ELLENVASSDRAGET OG ØYDEVASSDRAGET — VASSDRAG NR. 945.

Kontaktutvalget anbefaler at vassdragene som er sidevassdrag til Pasvikelva varig unntas fra kraftutbygging.

Hovedstyret har ført Ellen- og Øydevassdraget opp på listen over objekter hvor de ikke kjenner til utbyggingsinteresser.

Fylkesfriluftsnemnda, Fylkesmannen og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet viser til at vassdragene delvis ligger innenfor Øvre Pasvik Nasjonalpark og man har ikke noe imot varig vern av vassdraget.

Objekt nr. 219.

KARPELVA (SIIPDEJAKKA) — VASSDRAG NR. 946.

Kontaktutvalget foreslår at vassdraget, som renner ut i Jarfjorden øst for Kirkenes, av hensyn til de almennelige friluft- og naturverninteresser, blir varig unntatt fra kraftutbygging.

Hovedstyret finner ikke å kunne anbefale at Karpelva blir unntatt fra kraftutbygging.

Fylkesmannen i Finnmark fore-

slår spesielt Karpelva vernet mot kraftutbygging i 10 år.

Fylkesfriluftsnemnda og Fylkestinget i Finnmark, se omtalen under objekt nr. 199.

Departementet foreslår 10 års vern av vassdraget.

7.5. Sluttbemerkning.

Departementet har i innledningen til proposisjonen gitt uttrykk for at man finner det ønskelig at Stortinget, som høyeste konsesjonsmyndighet i vassdragsreguleringssaker, gis anledning til å ta konkret stilling til de enkelte deler av verneplanen. Departementet legger således stor vekt på at verneplanen blir konsis, slik at det ikke skal herske den minste tvil om omfanget. Av denne grunn har departementet funnet det mindre hensiktsmessig å legge saken frem som en stortingsmelding, slik man opprinnelig hadde tatt sikte på.

Departementet vil presisere at planen må ses som et hele. Det er lagt stor vekt på å finne frem til en balansert avveining av de kryssende hensyn, likesom planen søker å ta hensyn til de forskjellige landsdeleers og distrikters behov.

Det er forutsetningen at verneplanen skal kunne suppleres i årene fremover. Departementet går ut fra at Stortinget ikke vil ha noe å merke til at mindre vesentlige tillegg til verneplanen blir avgjort av departementet. Tillegg av større betydning vil bli forelagt Stortinget til avgjørelse.

Proposisjonen fremmes for Stortinget 1972—73.

Industridepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt utkast til proposisjon til Stortinget om verneplan for vassdrag i samsvar med Industridepartementets tilråding av 5. mai 1972.

Vi OLAV, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget blir innbudt til å gjøre følgende vedtak:

Stortinget vedtar en plan for vern av vassdrag i samsvar med forslag inn tatt i Industridepartementets tilråding av 5. mai 1972.

Tilråding fra Industridepartementet ligger ved i avtrykk.

Gitt på Oslo slott 5. mai 1972.

Under Vår hånd og rikets segl

OLAV
(L. S.)

Trygve Bratteli

Finn Midtskaug